SABAHATTİN ALİ

Hep Genç Kalacağım

YKY

Sabahattin Ali

Hep Genç Kalacağım

Hazırlayan: Sevengül Sönmez

BÜTÜN YAPITLARI

MEKTUP

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

8. baskı

HEP GENÇ KALACAĞIM

Sabahattin Ali (25 Şubat 1907, Gümülcine – 2 Nisan 1948, Kırklareli). İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında öldürüldü. İlk yazıları Balıkesir'de *Irmak* dergisinde çıkan (1925/26) Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirdi. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basıldı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Öyküleri 1997'de YKY'de *Bütün Öyküleri* adı altında bir araya getirildi. *Kürk Mantolu Madonna* (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998), *İçimizdeki Şeytan* (1998), *Kuyucaklı Yusuf*'un (1999), yeniden basımları yapılırken *Bütün Şiirleri* 1999'da yayımlandı. Öyküleri 2003'te ilk baskıları esas alınarak *Değirmen*, *Yeni Dünya*, *Sırça Köşk*, *Kağnı-Ses-Esirler* adıyla ayrı kitaplar olarak yayımlandı. *Bütün Romanları*'nın eleştirel basımı ise Ocak 2004'te Delta dizisinden çıktı. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların toplandığı kitap *Hep Genç Kalacağım* 2008'de külliyata eklenmiştir. 1997'de *Kuyucaklı Yusuf* (*Youssouf le Taciturne*), 2007'de *Kürk Mantolu Madonna* (*La Madone au manteau de Fourrure*), 2008'de *İçimizdeki Şeytan* (*Le Diable qui est en nous*) Éditions du Rocher tarafından yayımlanmıştır. Sindlinger-Burchartz 1991'de *Kağnı*'yı (*Ochsenkarren*); Unionsverlag 2007'de *İçimizdeki Şeytan*'ı (*Der Dämon in uns*); Dörlemann da 2008'de *Kürk Mantolu Madonna*'yı (*Die Madonna im Pelzmantel*) yayımlamıştır.

Sabahattin Ali'nin
YKY'deki kitapları:

Bütün Öyküleri I *(1997)*
Bütün Öyküleri II *(1997)*
İçimizdeki Şeytan *(1998)*
Kürk Mantolu Madonna *(1998)*
Markopaşa Yazıları ve Ötekiler *(1998)*
Kuyucaklı Yusuf *(1999)*
Bütün Şiirleri *(1999)*
Çakıcı'nın İlk Kurşunu *(2002)*
Yeni Dünya *(2003)*
Sırça Köşk *(2003)*
Kağnı/Ses/Esirler *(2003)*
Değirmen *(2003)*
Mahkemelerde *(2004)*
Bütün Romanları *(Delta, 2004)*
Öyküler, Şiirler ve Oyun *(Delta, 2005)*
Hep Genç Kalacağım *(2008)*
Canım Aliye, Ruhum Filiz (*Delta, 2013*)
Bütün Eserleri (*Delta, 2013*)
Sabahattin Ali / Anılar-İncelemeler-Eleştiriler (*2014*)

Doğan Kardeş:
Kamyon - Seçme Öyküler *(2008)*

SABAHATTİN ALİ

Hep Genç Kalacağım

Mektup

Hazırlayan
Sevengül Sönmez

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 2743
Edebiyat - 832

Hep Genç Kalacağım / Sabahattin Ali

Hazırlayan: Sevengül Sönmez
Çevrimyazı: Emel Seyhan, Meral Bayülgen, Cemile Kesim Moralıoğlu,
Banu İşlet Sönmez, Ziver Öktem
Düzelti: Filiz Özkan, Eser Demirkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Grafik uygulama: Gülçin Erol Kemahlıoğlu

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İstanbul, Ağustos 2008
8. baskı: İstanbul, Ocak 2018
ISBN 978-975-08-1409-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334
Bu kitabın telif hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

1922 • 9
1928 • 13
1929 • 21
1930 • 61
1931 • 65
1932 • 113
1933 • 155
1934 • 235
1935 • 281
1936 • 313
1937 • 323
1938 • 349
1939 • 353
1940 • 359
1941 • 363
1943 • 383
1944 • 403
1945 • 419
1946 • 463
1947 • 497
1948 • 539

Önsöz

Sabahattin Ali'nin kırk bir yıllık kısa hayatından geriye çok sayıda mektup kalmıştır. Yıllarca sevdiklerinden ayrı yaşamak zorunda kalan Sabahattin Ali, özlemini bu mektuplarla gidermeye çalışmış, sevdikleri de mektuplarını karşılıksız bırakmamıştır. Onlardan uzak geçen günlerinde en önemli dayanağı kendisine gelen mektuplar olmuştur.

Sabahattin Ali, eşi Aliye Hanım'a gönderdiği mektuplarda sık sık *"Bana uzun mektup yaz"*, *"Bana her hususta mufassal mektup yaz"*, *"Acele mektup yaz"* demektedir. Bu denli merakla ve heyecanla mektup bekleyen Sabahattin Ali, mektup yazmakta son derece cömerttir. Ayşe Sıtkı İlhan'ın yazdığı 4 Mayıs 1933 tarihli mektubunda "Mektuplarının birine cevap vereyim derken ikinci, üçüncü geldi," demesinden Sabahattin Ali'nin sık sık mektup yazdığı anlaşılmaktadır.

Sabahattin Ali'nin eşi Aliye Ali tarafından saklanan evrakın bir parçası olan mektup ve kartlar *Hep Genç Kalacağım*'da tarihlerine göre Sabahattin Ali'nin yazdıkları ve Sabahattin Ali'ye gönderilenler şeklinde sıralanmıştır. Her yılın başında, Sabahattin Ali'nin hayatında, Türkiye'de ve dünyada olup bitenler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Tarihsiz olan mektup ve kartlar Sabahattin Ali'nin hayatıyla ilişkilendirilerek yazıldığı tahmin edilen yılın sonuna konmuştur.

Mektuplardan bazıları, daha önce Filiz Ali Laslo ve Atilla Özkırımlı tarafından yayımlanan *Sabahattin Ali*, (Cem Yayınları, İstanbul 1979) adlı kitapta yayımlanmıştır. Bu kitaptan alınan mektupların başına * konmuştur. Evrakın içinde bulunmayan ve daha önce yayımlanmış mektuplar da yayımlandıkları kaynaklar belirtilerek kitaba alınmıştır.

Mektuplarda yıpranma, yırtılma ve silikleşme nedeniyle okunamayan yerlere (...) konmuştur. Emin olunamayan sözcükler (?) ile gösterilmiştir. Yazılıp karalanan sözcükler ve cümlelerden okunabilenler

[ ] içine alınmıştır. Mektupları gönderen kişilerin soyadları da –biliniyorsa– köşeli parantez içinde eklenmiştir. Kişilerin soyadları adlarının ilk geçtiği yere [ ] içinde eklenmiş ve bu kişiyle ilgili açıklama dipnotta yapılmıştır. Mektup içinde, samimiyeti korumak ve tekrara düşmemek için tekrarlanmamıştır. Kişi adlarının karışma itimali olduğu durumlarda ise soyadı eklenmiştir. Kitabın sonundaki Açıklamalı Dizin de bu nedenle adlara göre yapılmıştır. Okunamayan isimler ise (???) biçiminde gösterilmiştir. Latin harfli mektup ve kartlarda mümkün olduğu kadar yazarın imlası korunmuştur.

Mektupların transkripsiyonu Emel Seyhan, Meral Bayülgen, Cemile Kesim Moralıoğlu, Banu İşlet Sönmez, Ziver Öktem tarafından yapılmıştır.

Kitabın sonundaki Açıklamalı Dizin'de; mektup, kart ve telgraflarda geçen özel adlar, yer ve eser adlarına yer verilmiştir. Kişilerin kim olduğu ve Sabahattin Ali ile yakınlıkları parantez içinde kısaca açıklanmıştır. Mektuplarda çok sayıda kitap, öykü ve şiir adı yer alıyordu, bunların kime ait oldukları da parantez içinde belirtilmiştir.

Hep Genç Kalacağım Sabahattin Ali'nin hayatının bilinmeyen bazı noktalarını açığa çıkarması bakımından büyük bir eksiği tamamlayacaktır. Öğrencilerinin gönderdiği mektuplardan Sabahattin Ali'nin çok iyi bir öğretmen olduğunu ve öğrencileri tarafından çok sevildiğini; dostlarının mektuplarından Sabahattin Ali'nin kişiliğinin kimi özelliklerini –özellikle de şakacılığını–, iş mektuplarından ise ne denli titiz biri olduğunu, uğradığı haksızlıklar karşısında tepkisini hiç gizlemediğini öğrenmekteyiz. Öte yandan bu mektupların Sabahattin Ali'nin edebi kimliğinin oluşumuna ışık tutan metinler olduğunu, okuduklarını, yazdıklarını ve yazacaklarını anlattığı mektupların yazarın notları olarak da okunabileceğini vurgulamak isterim.

Sabahattin Ali'nin büyük bir içtenlikle yazdığı bu mektuplar, onun ölümünden altmış yıl sonra, noktasına bile dokunulmaksızın yayımlanmaktadır. Bu mektupların kimseyi incitmemesi en büyük dileğimdir.

Hep Genç Kalacağım, Sabahattin Ali'nin kızı Filiz Ali'nin benimle paylaştığı belge ve bilgiyle oluşturulmuş bir kitaptır. Kendisine teşekkürlerim sonsuzdur.

Sevengül Sönmez

1922

- *Ailesi Edremit'te yaşayan Sabahattin Ali, Edremit İptidai Mektebi'ni bitirdikten sonra bu yılın sonbaharında Balıkesir Dârü'l-muallimîni'ne (Öğretmen Okulu) başlamıştır.*

19 Şubat 1338 (1922)

Oğlum Sabahattin,
Oğlum

8 Şubat 38 (1922) tarihli mektubunu on gün sonra aldık. Peder ve validen Ayvalık'a naklettiklerini tabii baban da yazmıştır. Buraya Rifat [Ali Ertüzün] Bey[1] gelmiş idi. Babanı kandırdı. Birlikte Ayvalık'a gittiler ve gider iken usulen oraca bir hane ve dükkân verilmesi için kumandanlıktan ve kaymakamlıktan muameleli kâğıt da yaptırmıştı. Güzel hem de gayet güzel bir hane aldı ve kendisi de Pelitköylü Mehmet Bey'in vekili yani Mehmet Bey Ayvalık aşarından hisse almış. Onun vekili olarak aşara nezaret ediyor. Başka iş de yapıyor. Ve inşallah orada daha rahat vakit geçireceklerdir. Yirmi gün evvel de valideni ve Fikret'i eşyalarınız ile gönderdim. Validen arzusu veçhile gene güzel konağa nail oldu. Artık rahat rahat otursun biz de bakalım biraz kendimizi dinleyelim.

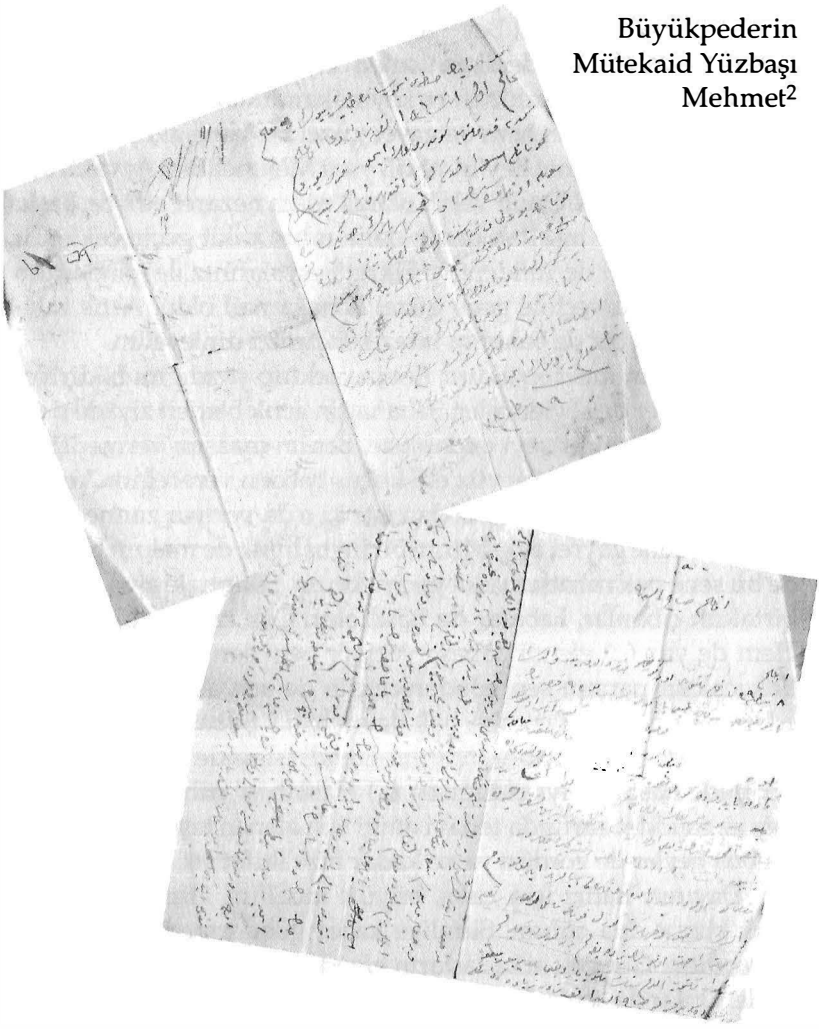
Dayından mektup aldım. Senin mektup yazdığını bildiriyor. Mebus beyler de söylemişler. Sabahattin artık bizden ziyade dayına müracaat et. Her şeyi ondan iste. Benim maaşını vermediğimi yazıyorsun. Ben mahiye yüz elli kuruş babana vereceğim. Veriyorum. Bendeki maaşını babandan iste ki o da veriyor zannederim. Sonra idarene gayret eyle oğlum bizim halimiz de malum hele ben de bu sene pek rahatsız vakit geçiriyorum. Sıkıntı ile ayaklarımda birtakım çıbanlar, kabalar da hasıl olur. Çok rahatsızlık veriyor. Hem de yaz (...) efendi babam yazıyor beni sen idare edeceksin. Bakacaksın paramı sen göndereceksin de sen de çalış ölünceye, adam oluncaya kadar çalış, bak dayın için 7 Şubat tarihli *Yenigün* gazetesinde ihtiyat zabiti İbrahim Efendi isminde bir zat üç senedir mide hastalığı iyi olduğunu (...) Hastanesi etıbbasından Rifat Bey az müddet zarfında tedavi ettiği için alenen teşekkür yazıyor. Mebus beyler de gördün ya ne kadar bize iltifat ettiler.

Dayının hatırı için çalış, büyük muallim âlim ol inşallah, artık bizzat dua oğlum. Şimdiye kadar göndermediğin için kızmıyordum. Gönenli arkadaşların efendileri var ise benden selam söyle. Onlar da senin öz hemşerilerin çünkü sen de Gönen'in Bos-

1 Sabahattin Ali'nin dayısı. Ankara'daki ilk özel hastanenin sahibi operatör Rifat Ali Ertüzün.

tan karyesinden olduğunu anlat. Bizim orada malımız evimiz var de. Pek çok selam eder, gözlerinden öper, epey kısa mektup yazacaktı artık ben yazıyorum. Akrabalarımızın cümlesi afiyette olup onların da cümlesi başka başka selam [eder] gözlerinden öperler. Senin selam yazdığın için çok memnun oldular.

Büyükpederin
Mütekaid Yüzbaşı
Mehmet[2]

2 Sabahattin Ali'nin annesinin babası Mülazım Mehmet Efendi.

1928

- *Sabahattin Ali, açılan sınavı kazanarak Maarif Vekaleti tarafından Almanya'ya öğrenci olarak gönderildi. Deutsches Institut für Auslander'den sonra Potsdam yakınlarında Templin'de Joachimstaler Gymnasium'a devam etti.*
- *Latin alfabesinden oluşan yeni Türk alfabesi kabul edildi.*

Sabri Esaat
15 Boulevard de Strasbourg 15
Dijon (Côte d'Or)
France

Dijon, 26. 1. 1928[1]

Sabahattin,

Hay Allah cezanı versin. Nereden çıktın böyle. Bir gün mektebe geliyorum, bir de bakıyorum ki bir kart Almanya'dan... Almanya'da hiç de tanıdığım yok nihayet imzan. Yahu senin Almanya'da ne işin var. Hatırımda kaldığına göre bir kelime Almanca bilmezsin. Fransa'da bulunmaklığın daha ziyade yakışık alırdı. Ne zaman geldin? Ne şekilde geldin? Ne vaziyettesin? Almanya ile aran iyi mi? Can sıkıntısı lisan bilmemekliğinden mi ileri geliyor? Bunları bana yaz. Gördün mü bir yığın sual sana.

Sadiye Hanım ile bir zaman mektup teati ediyorduk. Nihayet son mektubu ben göndermek faziletinde bulundum. Fakat cevap alamadım. Tabii cevap alamadığım içindir ki bu son mektup oldu. Tabii bıraktım. Israr etmedim. Kim bilir belki bir mani zuhur etmiştir. Neyse...

Şiir yazmaz olur muyum hiç? Nasıl yemek yemek, nasıl su içmek benim için tabii ve zaruri bir ihtiyaç ise şiir yazmak da aynı zaruri şerait altında anbean bastıran bir ihtiyaçtır benim için. Onları *Hayat*'ta neşrediyorum. Şimdiye kadar dört tanesi intişar etti.

Yoksa size *Hayat* göndermiyorlar mı? Ben gelir gelmez müfettişe, vekâlete yazdım çizdim. Sayemde bütün Fransa'daki Türk talebesine bedava *Hayat* mecmuası gönderiliyor hem muntazaman.

Şimdiye kadar "Dijon", "Nasıl Döneceğim", "Yılbaşı", "Opera" adlı şiirlerim *Hayat*'ta intişar etti. Bir tane de *Servet-i Fünun*'da: "Deniz Tutması". Yazılmış ve gönderilmişlerden: "Kanal", "Yatakhane ve Saatler", "Daüssıla", "Şatolar", "İntihar... ilh."

Pek o kadar İstanbul'daki gibi velut değilim fakat yazdıklarımın biraz daha başka olduğunu kendim hissediyor gibiyim. İhtimal aldanıyorum. Samimi bir şekilde tenkit edilmek isterim. Bu senin tarafından da olabilirdi. Fakat bütün bu meşgale ara-

1 Tarihte bir yanlışlık olmalı, Sabahattin Ali, Almanya'ya Kasım 1928'de gitmiştir. Ayrıca mektupta söz edilen Latin alfabesine geçiş de Kasım 1928'dedir. Mektup 26. 1. 1929'da yazılmış olmalıdır.

sında –Fransızcaya çalışmak, felsefeye çalışmak ilh.– şiirlerimi sütun sütun kopya edip sana göndermek hayli müşkül olacak zannederim.

İyisi mi *Hayat*'ta intişar edenlerle iktifa edersin, yine uzun uzun konuşacak mevzular bulabiliriz. Hani hatırlıyor musun, Yozgat'ta iken edebiyat meselelerini konuşacak, dertleşecek, münakaşa edecek bir adam arıyordun. Halit Fahri [Ozansoy] vasıtasıyla bana bile müracaat etmiştin. O zamanki maişet gailesi buna mani olmuştu. Halbuki şimdi öyle değil, değil mi ya! Yozgat ile İstanbul arasında temine muvaffak olamadığımız mektup köprüsünü Fransa ile Almanya arasında , Dijon ile Potsdam arasında kurabiliriz. Nasıl bu hususta mutabıkız değil mi?

Yedi Meşale ile muntazam muhabere ediyorum. Bilhassa Ziya Osman [Saba], Cevdet Kudret [Solok][2] ve Yaşar Nabi [Nayır][3] bana sık sık mektup yazıyorlar.

İstanbul havadislerine gelince: Maarif vekili ölmüş.[4] Latin harfleri faaliyette ilh. Benden havadis istiyorsan dinle: Carnot Lisesi'nin felsefe bölümünde bulunuyorum. Kalbimden rahatsız bulunduğumdan ve lise hayatı sıhhatim ile kabil-i telif bulunmadığından Maarif Vekâleti'nin bir lutf-ı mahsusu olmak üzere nehari bulunuyorum.

Biz Şarklılar biraz tuhaf adamlarız. Müstesna vaziyet nedir anlamazlar. İhtimal vaziyetim bir kıskançlık ve şayan-ı esef hâlâta sebebiyet verir. Onun için hükümet müsaadesiyle olduğu halde nehari bulunduğumu diğer efendilerimizden gizlemek isterim. Onun için Sabahattinciğim kimseye buna dair bir şey yazma. Fransızcaya hemen hemen alıştım gibi. Okuyorum lügate bakmayarak. Konuşuyorum. Bilhassa münevverleri zahmetsizce takip edebiliyorum.

Dijon küçük ve şirin bir şehir. Suni güzelliğinden ziyade tabii güzelliği var. Mükemmelce bir operası, müteaddit sinema-

2 Yedi Meşale topluluğunun kurucularından, edebiyat tarihçisi, eleştirmen, yazar ve şair. Cevdet Kudret, Sabahattin Ali'nin en yakın arkadaşlarından ve öldürülmesinden sonra Sabahattin Ali'nin ailesine en çok destek olanlardan biridir.

3 *Varlık* Dergisi ve Yayınları'nın sahibi Yaşar Nabi, Sabahattin Ali'nin Ankara'da ailecek görüştüğü arkadaşlarındandır.

4 Mustafa Necati Uğural, 1929'da Milli Eğitim Bakanlığı görevini sürdürürken vefat etmiştir.

ları, dans mahalleri de erbabı için zevk veren yerlerden addolunabilir. Muntazaman operaya gidebiliyorum. Kendim hiçbir musiki aleti ile meşgul olmadığım halde, musikiye karşı cinnet derecesine varan temayülümü güzel bir orkestra, iyi muganni ve muganniyeler tarafından söylenen parçalarla tatmin ediyorum. Nitekim bu akşam operada Tosca'yı dinlemeye gideceğim.

Ha senin ufak bir hikâyen vardı; "Viyolonsel" değil mi? Bizim merhum *Meşale* mecmuasında intişar etmişti.[5] Hoş bu son oldu! Nihayet 8. nüshasından sonra mecmua kendiliğinden kapandı.

Arkadaşlardan Cevdet [Kudret] ve Ziya'dan [Osman] başkası muhtelif mecmualara yazıyorlar. Vasfi [Mahir Kocatürk], Yaşar [Nabi] *Hayat*'a ara sıra, Kenan Hulusi [Koray] *Servet-i Fünun*'a yazıyor.

Eh artık yazılacak bir şey kalmadı. Eğer gelecek mektubunda tatlı tarafından bir bahis açarsan daha uzun boylu konuşabiliriz. Yalnız mektuplarını, mektupları aldığın tarihte yazarsan çok memnun edersin beni.

Şimdilik gözlerinden öper ve mektuplarını beklerim.

Sabri Esat [Sivayuşgil][6]

15 Boulevard de Strasbourg
Dijon (Côte-d'Or)
France

5 "Viyolonsel", *Meşale* dergisinin 1 Ekim 1928 tarihli 7. sayısında yayımlanmıştır.

6 Yedi Meşale topluluğunun üyelerinden biridir. Felsefe eğitiminin ardından psikoloji profesörü olarak İstanbul Üniversitesi'nde çalıştı. Edebiyat ve tiyatro alanlarında yazılar yazan Sabri Esat daha çok çevirmenliğiyle tanınmıştır.

BERLIN — Richard Wagner Denkmal im Tiergarten

29. 12. 1928

Herrn Sabahaddin.

Potsdam
Marienstr. 14a

29. 12. 1928

Herrn Sabahattin
Potsdam
Marienstr. 14 a

Sabahattin Bey,

Bu sabah evinizin civarında birçok dolaştık, fakat bulamadık. Çünkü küçük kâğıdınızı evde unutmuştuk. Öğleden sonra tekrar gelecektik. Fakat benim ayağımın fazla rahatsızlığından gelmeye imkân yok... Sözümüzü tutamadığımıza fena mahcubuz... Başka bir defa telafi edeceğimizi vaat eder bu hususta kusurumuzun affını rica ederim. Pek çok selamlar.

(???)

1929

- *Almanya'da eğitimine devam eden Sabahattin Ali, başta Alman yazarlarının eserleri olmak üzere pek çok kitap okumakta ve okuduklarından yazdığı mektuplarda söz etmektedir.*
- *Eski yazılı kitapları yeni harflere çevirmek için Dil Encümeni bünyesinde bir komisyon kuruldu. Takrir-i Sükûn Kanunu yürürlükten kalktı.*
- *23 Nisan günü, Çocuk Bayramı olarak kutlandı.*
- *Hükümeti devirme iddiasıyla yargılanan Komünistlerin davası sonuçlandı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Hüsamettin Özdoğu ve Laz İsmail beyler dörder yıl altışar ay hapse mahkûm oldular. Yirmi dört sanık çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı.*

26. 1. 1929

صباح والده بگ ،

سلامت دوقتر بچه .. ارقاداشلرك حسن یاشه كلنجه یلر.
خرصتدن دولایسیله استفاده ایدیورم . صباحلری ارقاداشلرله
اینه دیلم حاله یالكزجه كندیسی دیكه جك بیوك بولوندرم .
مكتبه ارطه مالك بویوك بلوك ده بر . یالكز براودایه مالك
اولمه باشلی باشنه بر حادثه مكن ..
شیمدی سه بكلیه ده قونشه جك . آه . سزه نه كیزلیه یورم
بیلیورسكز ! اصلنه : براوده قونشه جك قدر لطف ایده
اوصاحبی ، دیكرلرنه الشمكل یاچالدی براودن دیشه یه
كیدیكده دیكه رك اطمنان . فردیسه .. باشقا شیلرنه قارشیسیله ك .
صباحلدن نه قادار مشكل اولدیسه براكیسی كیدیورك بر
تسلی منعی اولدیكنی .. نه ایسه . برترن بوندری دوشونمیه قرار
ویردم ... ده یه شوشه لرنی باغه كدی . بیچون بكلیه
اینه دیلمی ، خاستا اولوب اولماز بیلمه دی . بنی اوقشاری كوچوجه
كوكل الوجه لوفیه دیلر سویلادی . بایه دیكر اقاداشلره بولده
پرتقاله كتكلم ایچون اصرار ایدیور . باقالم بكلیه كیدم .
بولدون یانوریسنه باشلادم . آیه كچه ماده ویره جكم .
آدمه كی قاتدن آقشه واضح اولوب یانیورس . اوزون
مكتوب یازیسلك محزون اولدیغی . سلامله ..

Melahat Kemal

26. 1. 1929

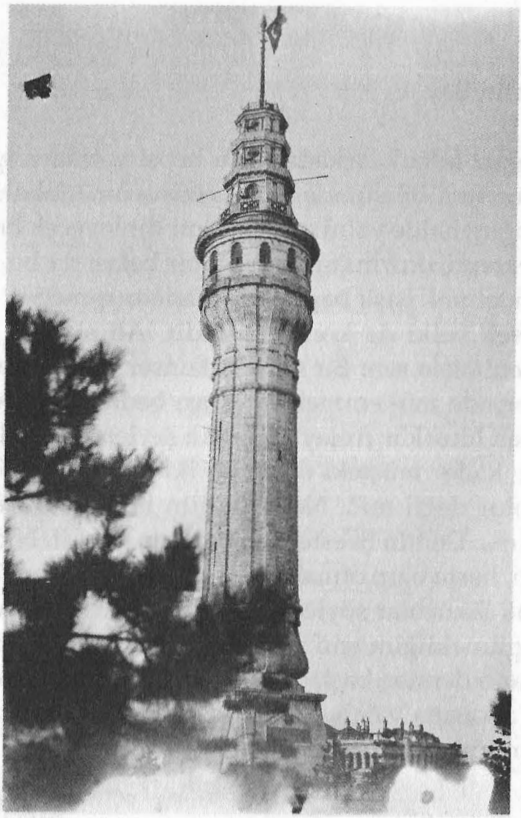
Sabahattin Bey,

Saat dokuz buçuk, arkadaşların hepsi yatmaya gittiler. Fırsat ve sükûnetten bilistifade sana yazıyorum. Sabahtan beri o kadar istediğim halde yalnızca kendimi dinleyecek bir yer bulamadım. Mektepte oturmanın büyük bir belası da bu. Yalnız bir odaya malik olmak başlı başına bir saadetmiş meğer...

Şimdi sen belki de konserdesindir. Ah size ne gıpta ediyorum bilsen! Hele sen: Bir evinde konser biletleri lütfeden ev sahibi, diğerinde mükemmel parçaları bedavadan ve isteyerek sana dinleten lütufkâr frolayn... Başka şeylere ne kadar sıkılsan hayattan ne kadar müşteki olsan bu ikisi sana büyük bir teselli menbaı olur değil mi?.. Neyse bütün bunları düşünmemeye karar verdim... Demin Şvester Leni yanıma geldi. Niçin yemeğe inmediğimi, hasta olup olmadığımı sordu. Beni okşadı ve birçok gönül alacak lakırdılar söyledi. Yarın diğer arkadaşlarla birlikte Potsdam'a gitmekliğim için ısrar ediyor bakalım belki giderim. Bugün piyano dersine başladım. Ayda 25 mark vereceğim. Adresi kartın arkasına vazıh olarak yazıyorum. Uzun mektup yazarsan memnun olurum. Selamlar.

Melahat Kemal[1]

1 Sabahattin Ali ile Melahat Kemal [Togar], Almanya'ya gitmek için trene bindikleri Sirkeci Garı'nda tanışırlar ve hemen arkadaş olurlar. Melahat Kemal, Hermannswerder'e yerleşir ve Sabahattin Ali'yle sıkça görüşür. Ziyaretlerin dışında uzun uzun mektuplaşırlar. Türkiye'ye döndükten sonra birbirlerini kaybederler ancak 1942'de Sabahattin Ali'nin *Tercüme Dergisi*'nde yayımlanan bir yazısıyla yeniden buluşmuşlardır. Bu buluşma Melahat Kemal'in Tercüme Bürosu için Almancadan çeviriler yapmasını da sağlamıştır.

Herru Sabahaddin bey
Marien str. 14 a
Potsdam
Deutschland
Alamaniya

28/1/929

Herrn Sabahattin Bey
Marienstr. 14 a
Potsdam
Deutschand
Alamaniya

Sabahattin,

Kartını aldım, uygun buldum. Ben de sana uyabilecek bir kart gönderiyorum. Şeklen olsun matlûb bir tedâi-i efkâr zemini hazırlayabileceğini zannediyorum. Bundan daha münasibini –zabıta-i ahlakiye tarafından satışı men edildiği için, daha ziyade makbule geçeceğini bilmekliğime rağmen– bulup gönderemedim. Oradaki hayatından bâhis mektubunu bekliyorum. Vagonlarla selamlar.

İstanbul - Çengelköy 28. Mektep

Ferit Sami

29/1/929

Sabahattin Kardeşim,

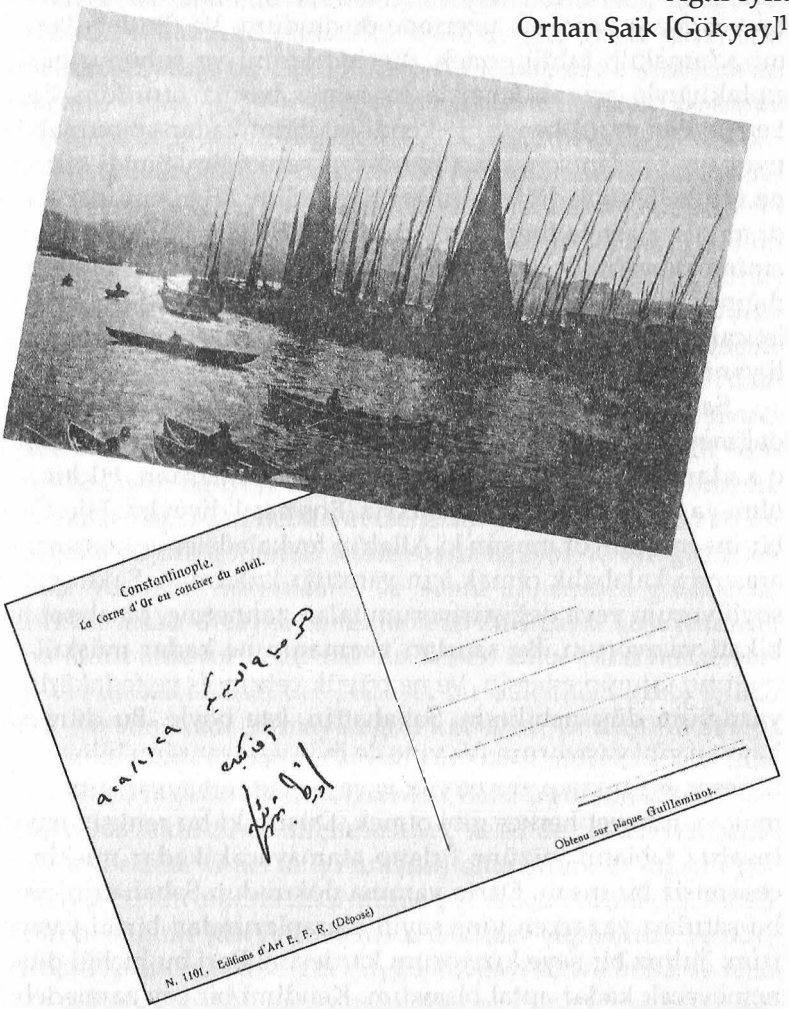
Dün akşam mektubunu bugün paketini aldım. Her ikisi de beni ayrı ayrı sevindirdi. "Terkib-i Bend"i daha okumadım. Bu akşam herkes çekildikten sonra okuyacağım. Gönderdiğin şiirlere ayrıca teşekkür... Ben, "Hayat – Bedbin"i en çok sevdim. Yazıların beni çok düşündürdü. Ve fazla heyecanım için utandım. Sana hak veririm kardeşim ve senden pek çok şeyler ümit ederim. Istıraptan şikâyet etmekte haklısın. İleride, gayene eriştiğin vakit duyacağın saadete de bu ıstıraba medyûn olacaksın zannederim. Sana uzun mektubumu şimdi yazmayacağım Sabahattin! Fakat yazılarını büyük zevkle okuyorum. Eğer istersen her zaman bana yazıp gönderebilirsin. (ödünç olmamak şartıyla) Seni kardeş biliyorum Sabahattin: Istırabın kardeşleri... Emin ol ben de senin kadar değilse bile pek çok ıstırap çektim. Cevabını bekliyorum. Baki samimiyet ve uhuvvet...

Melahat Kemal

29/1/929

Herrn Sabahattin Bey'e

Ağabeyin
Orhan Şaik [Gökyay][1]

1 Balıkesir'de öğretmenlik yaptığı yıllarda *Çağlayan* dergisinin yayıncıları arasında bulunan Orhan Şaik Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli edebiyat araştırmacılarından biridir. Sabahattin Ali Orhan Şaik Gökyay'la Balıkesir'de henüz çok gençken tanışmıştır.

8. 2. 929

Sabahattin,

Mektubunu iki üç defa okudum. Bazı satırlarına tekrar tekrar göz gezdirerek üzerinde düşündüm. Ve ilk defa kendimi adamakıllı tahlil etmek, düşüncelerimi ve ruhumu bütün çıplaklığıyla açmak kastıyla masamın başına oturdum. Sana her şeyden evvel kendimi –kendi bildiğim kadar– tanıtmak istiyorum. Ondan sonra sualine cevap vereceğim. Şimdi bilmem ne vesile ile söylediğin cümleyi hatırladım: "Ben insanları kendi anlatmalarıyla tanımam," demiştin. Belki hakkın var. Fakat emin ol hayatımda kimseye olmadığı kadar hiç kimseye açılmadığım kadar serbest yazacağım. Bunun için içimde helecanlı bir istical de var. İstemediğim şeylerden biri de daha iyi ve meziyetli yani olduğumdan başka tanınmaktır.

Sabahattin, ben ehemmiyet verilmeye hatta konuşmaya değmeyecek kadar basit bir insanım. Hemen senin olmaktan o kadar korktuğun alelade mutavassıt insanlardan. Hiçbir şey olmaya namzet olmayan. Renksiz. Boş nasıl diyeyim: Hiç. Öyle bir insan. Anlıyor musun ki Allah'ın fevkaladeler ve anormaller arasında kalabalık olmak için yarattığı kullardan. Sakın yalan söylüyorum veya değiştiriyorum falan zannetme. Maalesef hakikati yazıyorum. Bu satırları yazmanın ne kadar müşkül olduğunu tahmin edersin. Ve ne büyük cebrinefs ve fedakârlıkla yazdığımı düşünebilirsin. Sabahattin, işte böyle. Bu dünyada hayvan gibi yaşıyorum. Ve yine de öyle yaşayacağım biliyorum. Bir eser, bir inkılap, bir büyük iş yapamadan hayvan gibi yaşamak ve nihayet herkes gibi ölmek. Düşün ki bu renksiz hayatı insafsız tabiatın yüzüne fırlatıp atamayacak kadar miskin ve cesaretsiz bir insan. Derin yarama dokundun Sabahattin. Sana bu satırları yazarken yine sayılı ıstıraplarımdan birini yaşıyorum. Yalnız bir şeye kızıyorum kardeşim: Bari bu hiçliği düşünemeyecek kadar aptal olsaydım. Kendimi bir şey zannedebilseydim. İnansaydım.

Şimdi arkamda bıraktığım on dokuz senelik hayatı düşünüyorum. Bu gayesiz, basit ve belki muzır mahluk bu on dokuz

senelik mütehavvil hayatın mahsulü. Belki böyle olmayacaktı. Sana söylemiştim kardeşim: Ben çok ıstırap çektim. Hayatın çirkin, iğrenç değil feci, pis taraflarını gördüm. On üç yaşımdan beri zavallı vücudum, bir nezahet perdesi altında oynanan rezil sahnelerin ıstırabını duyarak bu pis hayatı sürükledi. Tabiat benim en tabii hakkımı çaldı. Altı seneden beri bizzat günahkâr annemin yarattığı bu ıstıraplı hayatın içinde anne şefkatinden mahrum. Onun sıcak teselli ve himayesinden uzak yaşadım. Daha fecisi beni istemedi gittim. Kardeşlerimi evinden kovdu.

Babamı reddetti. Ve babamın büyük felaketinde onu lekeledi. Ve ben yine zoraki ve zahiri bir isteksizlikle o yıkılmış eski yuvaya koştum. Gururum ve izzet-i nefsimle bir türlü söküp atamadığım anne muhabbeti senelerce birbirini yedi. O, bütün uğursuzluğu ve iğrençlikleriyle annemizle bizim şerefimizin saadetimizin arasına giriyordu. Ve benim zavallı annem hiçbir rabıtayı hiçbir kanunu tanımayacak kadar onu seviyordu. Anlıyor musun? Üç sene mektepte daimi hayatımın en fena şeraiti içinde bulundum. Kimseye gösteremediğim ıstırabı kendi kendime besliyor, ağlıyor, hasta oluyor, buhranlar geçiriyordum. Bazı cuma akşamları herkes evine gidip yalnız kaldığım zaman yastığıma başımı gömerek sessiz sessiz ağlıyor ve eve gitmeyeceğime yeminler ediyordum. Ve sonra annemden gördüğüm zahiri bir alaka dolayısıyla tekrar eve Emirgan'a koşuyordum. Bunu aklın almıyor değil mi? Bu köpek kalbi bana tabiat vermiş. Benim kabahatim ne? Nihayet bu cehennem azabı içinde geçen hayatın sonu çıkmayacağını anladım. Ve düşünmemeye duymamaya karar verdim. Ve çalıştım. Basit meşguliyetler içinde zahiri bir neşeyle geçen son senem. Bana sıhhatim için faydalı itiyatlar kazandırdı. O, hırçın kıskanç belki de çok duyan asabi ruhu kaybettim. İsmet'le iyi arkadaş olmuştum. O sağlam görüşleriyle benim marazi hissiyatıma çok müessir olmuştu. Mütehavvil benliğime kuvvetli ve haklı telkinler yapıyordu. Ve böylece Sabahattin bu tanıdığın duygusuz gayesiz ve belki de fena insan oldum. Fenalığı, merhametsizliği en yakın kimsemden annemden öğreniyordum! Şimdi o, o adamla birlikte Anadolu'nun bir köşesinde yaşıyor. Ve üç kardeşim ayrı ayrı bir sefalet ve facia içinde annesinden metruk ve babasından uzak ve yoksuzluk in-

kisar âleminde çalışıyorlar. Ama, ben artık çok düşünemiyorum. Hayatı olduğu gibi kabul ediyorum galiba.

Ha sonra: Mektepte hiç fazla çalışmamıştım. Bilmekliğim icap eden malumattan birçoğundan haberim yoktu. Nasıl oldu bilmiyorum. Ben bir kere daha söylediğim gibi hiç de zeki değilim. Belki tesadüfün yardımıyla marifetli bir bakalorya verdim. Avrupa imtihanında da talihim yardım etti. Ve buraya geldim. Hayatımdan memnun muyum onu da bilmiyorum. Dedim ya: Ben hiçbir şey bilmiyorum. Şimdi istediklerim yalnız kendimi memnun edecek. Beni tatmin edecek kadar piyano öğrenmek. Bir de küçük kadersiz kardeşimi mesut etmek. Ben de dakikası dakikasına uymayan bir insanım. Hem de fena bir insanım. Buna da emin ol! Derin yaramı işlettin Sabahattin. O kabuk bağlamıştı; ben onu deşmek, ona ilişmek istemiyordum. Gözlerimi kendi içime çevirip tekrar üzüntülere girmek istemiyorum artık. Hem ben bu hayattan bu duygusuzluk bu hissizlik âleminden memnunum artık. Sözlerim belki birbirini nakz ediyor. Ben hayatımda da düşündüklerime uymayan şeyleri yaptım Sabahattin. İşte ben böyle karmakarışık, girift manasız bir ruha malikim. İşte ben böyle bir insanım kardeşim.

Şimdi gelelim cevabına: Bana hulasaten samimi ve sürekli bir arkadaşlığı isteyip istemediğimi soruyorsun: Seni oldukça tanıyor ve takdir ediyorum Sabahattin. Bilhassa yazılarını severek okuyorum. Samimi söylediğime eminsin tabii. Hiç nezaket ve sunilik yapacak vaziyette değilim. Beni belki yanlış anlayarak kıymet verdin kardeşim. Bunun için bu suali sordun. Fakat ben de senin gibi, ikaz etmek lüzumunu –ilk defa olarak– hissettim. Ve evvela kendimi biraz anlatmaya çalıştım. Bilmem ne dereceye kadar muvaffak oldum. Mamafih hakkımda hiç de kati hükümler vermiyorum. Çünkü dünkü düşüncelerime ekseriya gülmüş bir insanım. Belki bunlara da yarın güleceğim.

Sana çok içimden gelen bir hüzünle söylüyorum: Seni memnun edecek bir arkadaşlık edemem. Hürriyetsiz, kabiliyetsiz bir hiç olan insanın arkadaşlığından ne beklenebilir ki. Ben çok söyledim. Bu kadar çok söylemeyi istemediğim halde. Şimdi son sözü sana bırakıyorum: Eğer böyle basit, beceriksiz, manasız bir insanla arkadaş olmak istersen...

Hayırsa, bana pek tabii gelecek Sabahattin. Hem senin o kadar çok kıymetli arkadaşların da var. Düşün. Ama bilmem böyle verilmiş bir kararla bir kardeşlik tesis edilebilir mi?

Cevabın menfi de olsa yazmaya çekinme sakın. Sana çok samimi oldum. Öyle mukabele beklerim. Aksi takdirde yine bu uzak ve iyi kalpli arkadaşa muvaffakiyet ve saadet temenni edeceğim. Hayallerinin tahakkukuyla ben de memnun olacağım.

Sabri Esat'ın şiirini çok sevdim ve kopya ettim. –Müsaadeni mağruren– söylediklerini kendisinin tahakkuk ettirmesini temenni ediyorum. Ve ümit de ediyorum galiba. Mektubunun ilk sahifesindeki, sana ilk hitabına kadar olan kısım çok hoşuma gitti. Sonra "şairin eli sizin ağrıyan sızılarınızı dindiren bir eldir. Şair, sizin sırlarınızın muharriridir. Teselli bulmak istediğiniz zaman sizin gibi yanan, aynı hisleri duyan şaire uzatın ellerinizi." Sonra: "Sevdiğini, sevmediğini söylemekle ifadeye çalış, neşeli misin? Sevincinden geberiyor musun? O halde neşeyi gözyaşıyla ifade et. Ağlıyor musun! Gül. Kıskanıyor musun, lakayt ol" ve sonra böyle kavi iradeli bir insan tasavvur ettim. Ne güzel.

Senin şiirlerine çok teşekkürler. Bu akşam tekrar okuyacağım. Vakit geç oldu. İstediğinden uzun yazdım. Mamafih bu bir defa olur.

Çok selamlar. Cevap bekliyorum.

M. K. [Melahat Kemal]

27/2/1929

Herrn Sabahattin Ali
Potsdam
Marienstr. 14 a

Sevgili Sabahattin

Uzun mektubunu aldım. O kadar sevindim ve sana o kadar teşekkür ediyorum, gözlerinden, yanaklarından o kadar çok öpmek istiyorum ki...

İşte bunun için mektup yazacak olsam, çok uzun yazmak isteyeceğim... Halbuki şimdi, bir hafta sonraki yolculuk telaşıyla sakin bir vakit bulamıyorum. İstanbul'dan pek az ve pek muhtasar mektup alıyorum. Kâfiristandakiler olmasa halim harap... Allahaısmarladık Sabahçığım. Görüyorsun ya, nereye gitsen köprülerden kurtulamayacaksın... Gözlerinden öperim.

Mektuplarını artık İstanbul'dan beklerim.

Pertev Naili [Boratav][1]

1 1940'lı yıllarda Behice Boran'la *Yurt ve Dünya* dergisini yöneten ve 1948'de profesör olan Pertev Naili Boratav başkanı olduğu Halk Edebiyatı Kürsüsü CHP tarafından komünizmi yaydığı gerekçesiyle kapatıldıktan sonra yurtdışına gitti. ABD, Almanya ve Fransa'da çalıştı. Stanford Üniversitesi'nde Türkiye Bölümü'nü kurdu. Sabahattin Ali "Canım Biraderim" dediği Pertev Naili Boratav'la 1927'de tanışmıştır. İkisi arasındaki dostluk hiçbir zaman bozulmamış, aileleri arasında da sürmüştür. Boratav ailesi, Aliye ve Filiz Ali'nin en büyük destekçisi olmuştur.

8/3/29, Edremit

Herrn Sabahattin Ali
Marienstr. 14 a
Potsdam
Deutschland

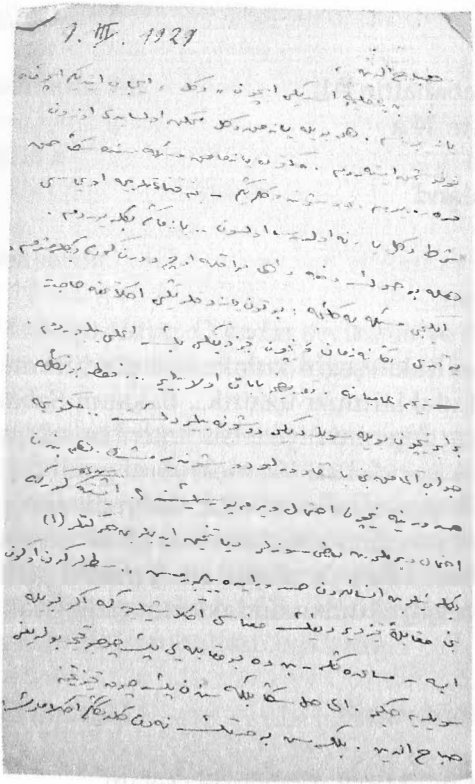
Deli oğlan,

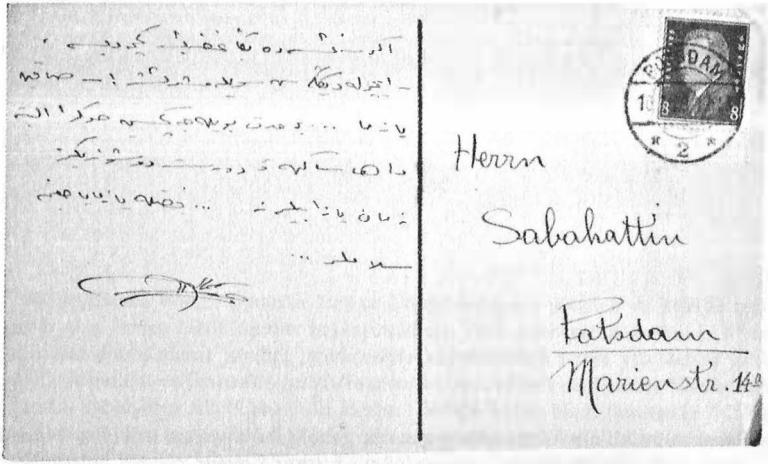
Öbür taraftaki eşeğin kulaklarını gördün mü ya işte onun gibi biz de kulaklarımızı uzattık... Bakalım Sabah'tan bir seda muhitimizden geçer mi diye telsiz anteni misali semaları arayıp duruyoruz. A çocuk bari bir mektubun geldi diye atacağın bir kâğıda yaz da posta[ya] at ne olur. Galip divanını postalayayım istersen... Orhan'a [Şaik] ne hacet ben göndereyim. Onlara yazıyor musun bari... Ben yazmıyorum. Şimdilik seni öpmek nasip olasıya kadar iştiyakından dudaklarım çatlayacak galiba.

Kardeşin
Mustafa [Seyit Sutüven][1]

Foto Fehmi [Mine] Ağabey'den selam

1 Sabahattin Ali'nin Edremit'te geçen ilk gençliğinden yakın arkadaşı Mustafa Seyit. Ünlü şiiri "Sutüven" nedeniyle bu soyadını almıştır.

Herrn
Sabahattin
Potsdam
Marienstr. 14

9. III. 1929

Sabahattin,

Ben aklıma estiği için "değil" icap ettiği için yazıyorum. Hem böyle yazmak değil, mümkün olsaydı uzun konuşmak isterdim. Mektup yazmamak meselesinde sana hak veremiyorum. Düşündüklerini –benim kanaatlerime uyması şart değil ya ne olursa olsun– yazmanı bekliyordum. Hele bu son defa daha merakla üç dört gün beklemiştim. İkinci meseleye gelince: Bütün yazdıklarını anlatmaya hacet yoktu. Bana ne zaman ve niçin kızdığını pekâlâ biliyordum. Sözüm âmiyane, tarifim bayat olabilir... Fakat bununla beraber niçin böyle söylediğimi düşünebilirdin... Mektubuma cevap alamamak beni başka türlü düşündürmemişti. Hem benden suduruna niçin ihtimal vermiyorsun? İşte sen de gör ki ihtimal verilmeyen bazı sözler veya tahmin edilemeyen hareketler (!) beklenilmeyen insanlardan sudur edebiliyormuş... Satırlarından o gün beni mukabeleten kızdırdığın manası anlaşılıyor ki eğer böyle ise müsaadenle ben de bu mukabeleyi pek çocukça bulduğumu söyleyeceğim. Elhasıl sana belki senden pek çok kızgınım Sabahattin. Belki sen bu hareketin neden geldiğini anlamadın.

Eğer senin de bana gazabın geçmediyse, –içerlediğini sen söylemiştin!– sakın yazma... Bir müddet böylece geçsin sonra elbet daha sakin ve dürüst düşündüğümüz zaman yazabilirsin... Fazla yazamayacağım. Selamlar.

Melahat Kemal

20. III. 1929

Kardeşim Sabahattin,

Akşamdan beri sana mektup yazacağım. Bir türlü vakit bulamadım. Bu sabah da Potsdam'da idim. Nasılsın? Merak ediyorum.

İnsanın bir günü bir gününe uymuyor değil mi? Bazen sebepsiz sıkıldığım, sıkıntıdan bunaldığım halde bazen de sebepsiz seviniyorum. Neşelerime havanın da büyük tesiri var. Üç günden beri bu ilkbahar güneşi gibi güzel, ümit verici şeyler düşündüm.

İstiyorum ki sen de böyle olasın. Vallahi bazen: Hayat böyle derin düşünmeye, insanın kendisini yemesine değmez diyorum.

Kendine hakiki bir neşe ve saadete benzer hisler verecek şeyler aramalısın! Belki bunu istediğin gibi yazmakta bulacaksın. Bilmem sıkıntılı günlerin, ıstıraplarına hâkim olamadığın dakikalar için sana yazı yazmak mı tavsiye edelim?

İnsanın candan sevgili bir kimsesi mesela kardeşi yanında olsa bu dakikalarda aynı şeyleri beraber duyarak beraber ağlasalar. Bu da büyük bir teselli değil mi? Gözyaşları insanın ne hakiki, ne sükunet verici arkadaşı.

Gülmek –ama hakiki, içten gelerek gülmek– bahtiyar olmak biraz da telkin meselesi. Hayatı olduğu gibi kabul et. Hatta bütün insanlar gibi hodbin ol ve bunu bile bile yap. –Bak son mektubun ne kadar zıddına söylüyorum.– Yeter ki biraz daha rahat, daha sakin yaşayasın. Herkes gibi. Diyeceksin ki: Istıraplarımdan şikâyet ettim mi? Hayır, fakat ben bu kadar çok duymaya bu kadar ıstırabı çok görüyorum.

Sana daha ne yazayım bilmem. İşte şimdi yine kuvvet, ümit verecek muvaffakiyetli yazılar yazamadığıma bir daha esef ediyorum. Yazılarını, daha derin ıstıraplarını ve buhranlarını ifade eden yazılarını bekliyorum. Bunu benden, tesellisini kendinden esirgeme. Ne olursa olsun ben söylenilmeyen yalnızca hazmedilmeye çalışılan dertlerin daha müthiş olduğunu düşünüyorum. Tabii bunlar yalnız benim –belki saçma–

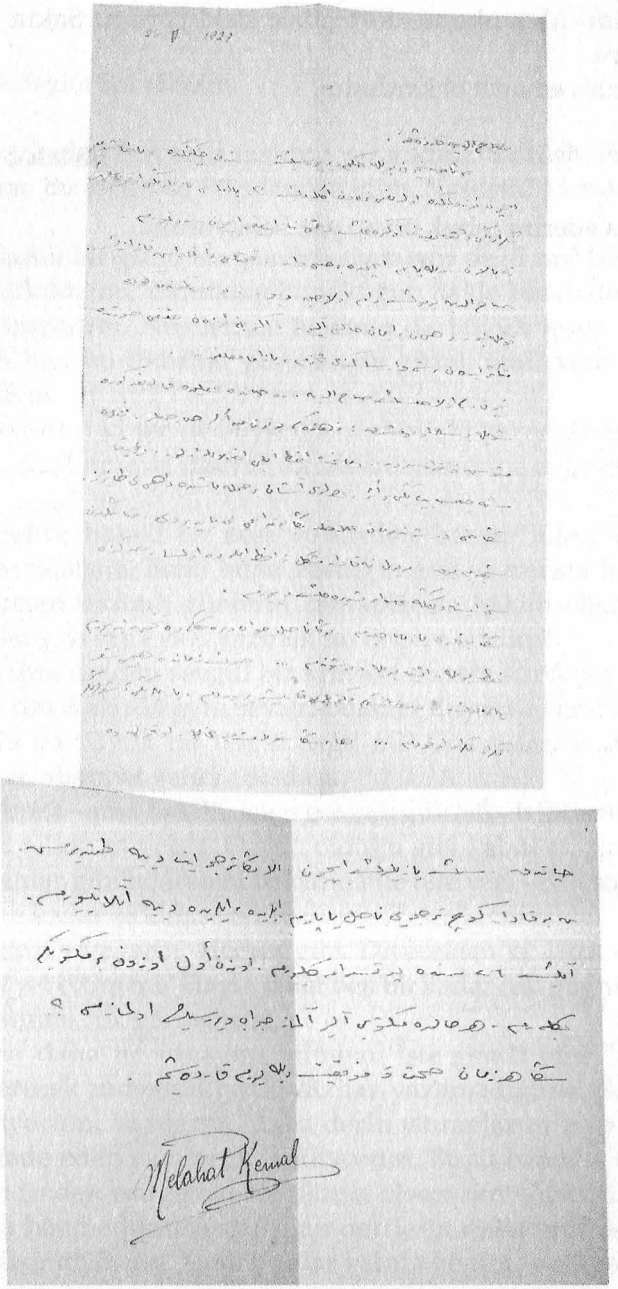
fikirlerim. Mektubunu dört gözle bekliyorum. Sakın ihmal etme emi.

Allah'a emanet ol kardeşim.

Melahat Kemal

Rica ederim çabuk cevap yaz bekliyorum.

M.K.

Melahat Kemal

23. III. 1929

Sabahattin Kardeşime,

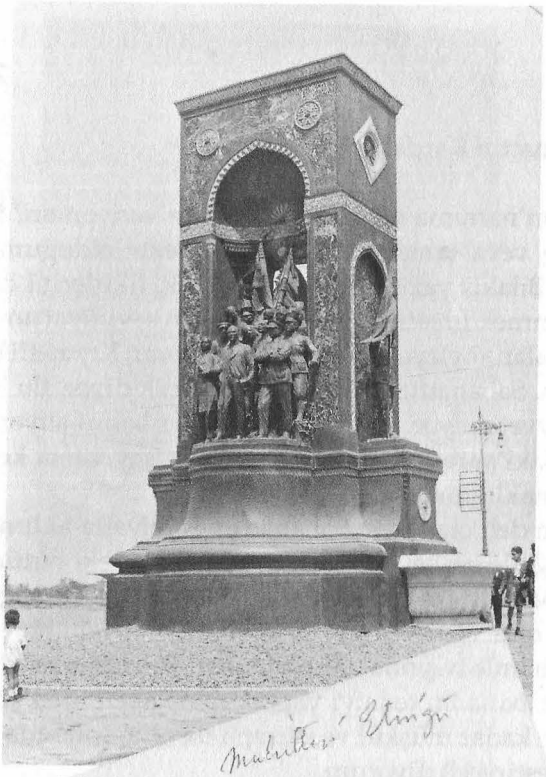
Benim namıma niçin böyle hüküm veriyorsun? Senden çekinmekte veya tanıştığım için üzülmekte olduğumu nereden anladın? Bilakis yazılarını okuyabilmek, fikirlerini daha yakından öğrenmek fırsatını kazandığım için seviniyorum.

Ne yalan söyleyeyim içimde bir his var: Kıymetli bir arkadaş kazandın. Sabahattin büyük adam olacak diyor. Bu his günden güne kuvvetleniyor. Ve hemen bir iman halini alıyor. Eğer beni üzen hakiki surette müteessir eden bir şey varsa kendi aczim, yazamamaklığımdır.

Niçin deli olacaksın Sabahattin. Ruhiyatta aklımda kaldığına göre şöyle bir şeyler okumuştuk: Zihindeki bütün mebdeler sarsılır. Muhayyile müşevveş ve kararsızdır. Dimağda ıstıraplı ihtilaller olur. Nihayet meydana çıkmış yepyeni bir eser, asırları aşan bir hamle başında dâhiyi tanırız. Sana cenneti düşündüren alametler bana bu tedaiyi yaptırdı. Metanetinden şüphem yok. Bu yol ne kadar müşkül ve ıstıraplı da olsa, sonunda seni istediğine birleştirecek diyorum.

Sana bunları yazmayacaktım. Buna nasıl cevap vereceğini de tahmin ediyorum. Fakat böyle. İşte böyle düşündüm. Son zamanda hiç mi şiir yazmadın? Dün eski mektuplarımı karıştırıyordum. Yazılarını ve şiirlerini tekrar tekrar okudum. Ha, sana söylemiştim galiba. O kızla da çattık. Senin yazıların için illa bana tercüme et diye tutturmuş. Ben bu kadar güç tercümeyi nasıl yaparım. İleride ileride diye atlatıyorum. Ayın 26'sında Potsdam'a geliyorum. Ondan evvel uzun bir mektubunu beklerim. Herhalde mektubu alır almaz cevap verirsin olmaz mı? Sana her zaman sıhhat ve muvaffakiyet diliyorum kardeşim.

Melahat Kemal

Muhittin Elmgir

26-III-1929 Stambul

Die herzlichsten Ostergrüsse

26. III. 1929 *Stambul*

*Die Herzlichsten Osterngrüsse**

Sevgili Sabahattin, bizi bayramda unuttun fakat bayramında seni hatırlıyor ve işte şu kartı gönderiyorum. Vakıa oralarda lisan unutulur ama gün unutulmaz. Bize hiç olmazsa Almanca olarak bir bayram tebriki yazabilirdin. Ne ise. İstediğin kitabı ben ve İstanbul kartlarını da yengen göndereceğiz. Mufassal mektubunu bekler gözlerinden öperim. Cümlemiz selam ederler.

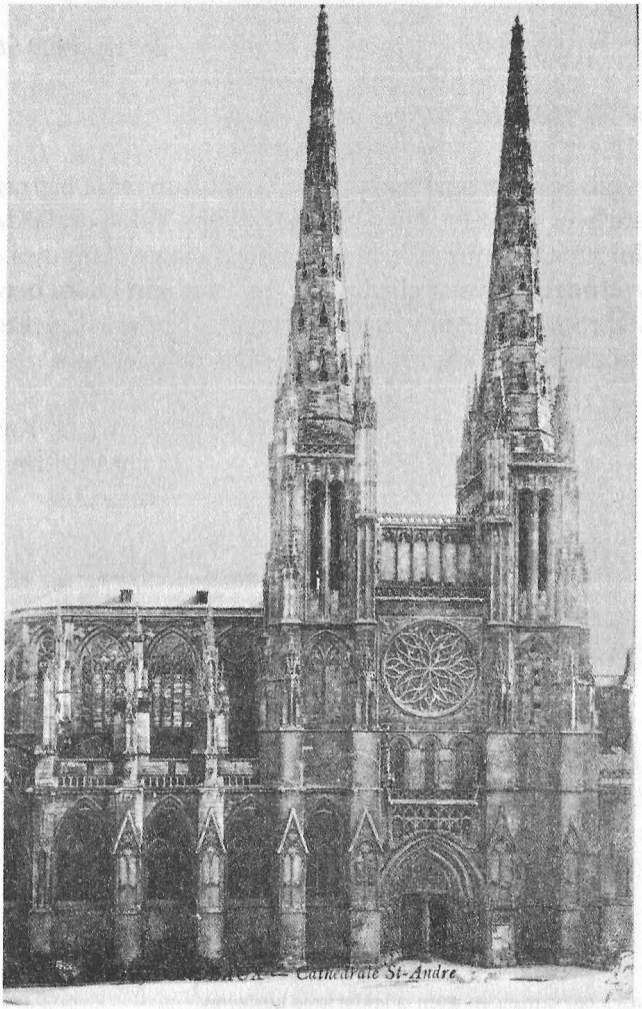
Kardeşin
Muhittin Emin[1]

* Paskalya bayramını en içten dileklerimle kutlarım.
1 Sabahattin Ali'nin yengesi Hayrünnisa Başotaç'ın ağabeyi.

5 Nisan 929

Kardeşim Sabahattin,
Bordo'nun az çok mühim binalarından: Katedral

Sabri [Esat Siyavuşgil]

27/4/1929

Sabahattin,

Uzun mektubunu aldık. Sana yine öyle cevap vermek çok isterdim. Ama ne yapayım ki kafam yerinde değil... İmtihan için okunacak bir sürü şey var, onların arasında bulduğum boş vakitte kafamı yokluyorum, uzun uzun gevezelik edecek kadar salim bulamıyorum. Zira kim ne derse desin, gevezelik etmek için de insan kafasının salim olması lazımdır.

Sana buradan verecek bir havadis var mı bilmiyorum? Orhan'la [Şaik Gökyay] Mehpare [Taşduman][1] ve Nihal [Atsız] bu sefer uzun yazmaya niyet ettiler. Onlar lazım gelen havadisi verirler.

Ben sözümü burada kesiyorum. Gözlerinden, yanaklarından öper, seni, kâfir memleketlerinde kazadan beladan saklaması için hudaya emanet eylerim.

Sabahçığım.

Pertev Naili [Boratav]

Hikâyenin şerhine çok teşekkür ederim. Hoşuma gitti. Şimdi hikâyeni bir daha okumak istiyorum.

1 Sabahattin Ali'nin hayatında "Abla" diye hitap ettiği Mehpare Taşduman'ın özel bir yeri vardır. Mehpare Taşduman'a yazdığı altmış sekiz sayfalık mektup, Sabahattin Ali'nin çocukluk ve gençlik yıllarını anlatan en önemli belgedir. (Bkz. *Sabahattin Ali*, Filiz Ali Laslo- Attila Özkırımlı, Cem Yayınları, İstanbul 1979.)

2. 6. 1929, Hasserade

Sabahattin,

Şimdi eve döndüm. Yorgunluktan halim harap. Sana acele bu mektubu yazıp yatacağım. Bugün hakikaten çok güzel geçti. Eğer güneş olsaydı herhalde daha güzel olacaktı. Bu evde benim gibi pansiyoner olan Berlinli bir aile var. Onlarla beraber gittim.

Beş saat yürüyerek tepeye çıktık. Bin metreye yakın yükselmiştik.

Fakat hava sisli idi. Hele bir aralık hep çam ormanında beş metre ilerisini göremiyorduk. O sırada ben dalgın dalgın giderken az kaldı onları kaybediyordum. Aklım çıkıyordu başımdan bağırdım çağırdım. Nihayet buluştuk.

Buraları fevkalade güzel. Bitmez tükenmez çam ormanları sarp yalçın kayalık dağlar hep ormanlarla kaplı. Dar, kayalık vadilerde bol ve kuvvetli su, şelaleler çağlayanlar teşkil ederek akıyor. En büyük şelalenin olduğu yerde ikindi kahvesinden sonra su boyunu takip ederek iki saatte buraya döndük. Eğer sema berrak olsaydı tepeden manzara herhalde müthiş olacaktı. Hasserade yüksek çamlarla kaplı dağların arasında küçücük sakin bir şehir. Bu sükuneti ve inişli yokuşlu yolları bana hep Emirgan'ı hatırlatıyor.

Oturduğum aile bir ana kızdan ibaret. Baba geçen sene ölmüş. Evin odalarını kiraya vererek geçiniyorlar. Evde bir de eskice piyano var.

Aşağıki katta güzel bir oda bir haftaya kadar boşalacak. Fakat orası iki kişilik. Bu civarda eğer istersen oda bulunacak. Ama en aşağı mart. Senin burada olmanı isterdim. Eminim ki çok seveceksin. Benim odam en yukarıda, penceremden aşağıki evlerin damları, güllerle süslü bahçeleri ve sisli ufukta kayboluncaya kadar bitmez tükenmez yeşil dağlar gözüküyor. Ben burasını çok sevdim.

Sana yarın kitabı göndereceğim. Ben daha burada hiçbir şey okumaya başlamadım. Burada gezilecek görülecek yer o kadar çok ki zannederim okumaya vakit bulamayacağım. İşin fena ci-

heti ben yalnız gezemiyorum. Buralarda genç kızlar yalnız gezemezlermiş. Başkasının arzusuna tabi olmak çok fena.

Sana tavsiye ederim. Muhakkak Sabahattin bu sene olmasa bile başka bir tatilde buraya gel. Sen her gün yalnızca bu tenha ve harikulade güzel yollarda gezebilirsin. Çam kokuları içinde akan suyun şırıltısını dinleyerek okumak veya yazmak için ne güzel gölgeli köşeler var bir bilsen.

Yarın inşallah güneş açacak. Ve ben yine o iyi ve neşeli zevc zevce ile birlikte gideceğim. İnsanın yanında gevezelik edebileceği bir arkadaşı olsa idi bu memleketin ne kadar tadı çıkardı.

Sen ne yapıyorsun? Şimdi neleri okuyorsun?

Bir iki güne kadar oraya İsmet gelecek. Zahide [Nail][1] belki gelmiştir bile. Nasıl Efe ile epeyce anlaştın mı? Berlin'e sık sık iniyor musun? Sabahattin göndereceğin çok uzun mektubu ve hikâyeyi dört gözle bekliyorum. Sakın ihmal edeyim deme karışmam.

Bak ben sana vaat ettiğim gibi çabucak yazdım. Fena halde yorgunum Sabahattin. Şimdilik *"gute nacht"*.[2]

Cevap bekliyorum kardeşim.

Melahat Kemal

Adresim zarfın üzerinde.

1 Zahide Nail, Sabahattin Ali'nin Almanya'da tanıştığı arkadaşlarından biridir.
2 İyi geceler.

Hermannswerder, 16. 6. 29

Sabahattin!

Doğrusu seni bu kadar hayırsız bilmezdim. Hani bu benim huyum olsaydı: Sana çoktan darılmış ve unutmuştum. Yahu, ne âlemdesin? Ben son zamanda küçük bir rahatsızlık geçirdim. Küçük diye yazıyorum. Fakat beni epey zaman yatakta alıkoydu. Şimdi elhamdülillah iyiyim. Yoksa senden beklemez yine bir şeyler yazardım. Ben ayın 28'inde seyahate gidiyorum. Mektep tatil. Tabii sizinki de tatildir. Sen ne yapıyorsun? Burada adamakıllı yalnızım. Bazen bu yalnızlık hoşuma gidiyor. Bazen de adamakıllı sıkılıyorum. Bu günlerde olduğu gibi. Deli olacağım sebepsiz sıkıntıdan. Bana gelen mektuplara cevap vermedim diye bir yerden de mektup aldığım yok. Burada alakasız, rabıtasız, kimsesiz kaldım. Sen Almanca ile nasılsın? Çok roman okuyor musun?

Bugün ne yazacağımı bilmiyorum Sabahattin. Uzun, candan, dost mektuplarına ne kadar muhtaç olduğumu tasavvur edersin her halde, bekliyorum. Ben de uzun yazacağım. Çok, çok selamlar.

Melahat Kemal

11. 7. 1929

Tanıdığım İnsanların En Münasebetsizi Sabahattin!

Sende hiç utanma denilen şeyden bir zerre yok mu? Ayıp nedir bilmiyor musun? Başkasına ait bir mektubu gizlice okumak hakkını sana kim veriyor? Bu salahiyet ve cüreti nereden buluyorsun? Terbiyesiz, utanmaz, münasebetsiz adam. Muzır mahluk, işi olmayan şeylere burnunu sokan muzır mahluk... Sen edep haya nedir bilmeyen, nezaketsiz, kaba, terbiyesiz bir insansın. Sen, sen... Ne söyleyeyim bilemiyorum, sen bizzat münasebetsizliğin şaheserisin. İlave ettiğin parçaları okurken olduğu gibi yine başıma kanın çıktığını hissediyorum. Ve bu hiddet yalnız senin uygunsuz hareketinden ileri geliyor. Akşam bu gülünç vakaya içimden gülmek geldi. Fakat gülemedim. Mesele senin münasebetsizliğinde idi. Hiddetimden ve bir şey yapamamaklığımdan ağlayacağım geliyordu. Beni fena halde kızdırdın Sabahattin. Mümkün olduğu kadar, kabil olduğu kadar kızdım. Bu esnalarda sakın gözüme görüneyim deme! İsmet'e bir şey yazmayacağım. Çocuğun kabahati yok ki... Aklına gelir miydi ki. Benim, benim aklıma gelir miydi? Evet, ne yapacağımı bilmiyorum. Terbiyesiz, terbiyesiz, ter...biyesiz adam.

Tatilin sonunda Potsdam'a gelecektim. Şimdi gelmeyeceğim. Buraya fazla para verip kalmaya razıyım. İsmet'e tekrar mazeretler falan bulmalı. Sen yok mu sen bir temiz dayağa, yok yok yok kafası koparmalığa layık bir insansın. Yine merhametime ve iyiliğime dua et; ne yapacaktım biliyor musun? Dört gözle beklediğin hikâyeyi yanımda alıkoyacaktım. Ve sen Potsdam'da, hiçbir şey yapamayarak kıvrım kıvrım kıvranacaktın. Mendebur Sabahattin, beni rezil rüsva ettin. Bütün bildiğim küfürler senin için az. Ne yazayım, ne söyleyeyim.

Yalnız bu mektubu okurken benim hiddetimin yarısının yarısı kadar kızdığını ve bir parça utandığını bilsem.

Şimdi bütün bu münasebetsiz meseleyi bırakarak hikâyeden[1] bahsetmek istiyorum. Mevzu güzel: Genç bir şair

1 Sözü edilen hikâye, *Atsız Mecmua*'nın 25 Eylül 1932 tarihli 17. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Kurtarılamayan Şaheser"dir.

sevdiğinin kalbini kazanmak için layemut eserlerin en yükseğini yaratıyor. Fakat bu şaheseri ona kazandıran sanat aşkı içinde sevgilisine olan muhabbeti kaybetmiştir. Nihayet kadının kıskançlığı ve ihtirası onu, eseri mahvetmeye sevk ediyor. Neticede sanatkâr kendi eliyle öldürdüğü sevgilisinin yanında kurtaramadığı eseriyle birlikte ölüyor.

Ben mevzuu son parçaya, yani kadının gücenerek şaire gelişine kadar büyük bir heyecan ve zevk sonra da ıstırap ve tereddüt ile takip ettim. Mebzul teşbihler ve umumiyetle yazılmış fevkalade güzel.

Mesela benim çok hoşuma giden "benzetiş"lerden bir ikisini işaret etmek isterim: *"gür alevli bir meşale göğsün içerisinde dolaşarak kaburgalarını yalıyormuş gibi kıvranıyordu" "... şaheserinin her sayfası onun çölde kavrulan kutuplarda gerilen mustarip derisinin bir parçasıydı. Ve bir sevinci bağırmak, bir elemi ağlamak veya bulutlardan yüksek bir fikre uzanmak için mütemadiyen hareket eden satırlar coşkun sinirlerinden örülmüştü."* Ve bilhassa: *"Mısralarındaki kelimeleri –vakit vakit bir sabah yıldızının belirsiz ışığı gibi ince, felaketin gözleri kadar keskin, yalanın dudakları kadar yumuşak, ve bir çocuk rüyası kadar tatlı sesler veren kelimeleri– gözlerinin kenarındaki derin çizgilerden işledi."* Sonra genç kızın eseri ocağa attığı zaman şairin feryadı çok kuvvetle ifade edilmiş.

Bütün hikâyede benim en çok hoşuma giden kısım, şairin kum çöllerine daldığı senelerden şaheserini ikmal edip sevgilisine gönderdiği yere kadar olan... Ha, burada fikrimin takılıp kaldığı bir nokta: Çöldeki vuzuh ve sarahat... Ben orasını daha müphem, daha anlaşılmaz bir âlem gibi düşünürdüm. *"Bu vuzuh korkunç bir karışıklığı görmek iktidarından mahrum olan gözlerimizdeki tecellisi de olabilirdi?"*

"Cenk ve hamaset destanlarının, Çin'in afyonkeşleriyle Hint'in fakirlerini 'Priyam'ın kahraman milleti veya 'Rüstem'in korkusuz arkadaşları gibi azgın dövüşlere sevk edecek kadar müteessir olması.." güzel bir mübalağa. Kıymetli bir buluş. Ve sonra üçüncü kısımda *"genç şair ağlayanları ve gülenleri gördü"* diye başlayan ve birbirini takip eden tezatların hepsi birbirinden güzel.

Pek çok cümlelerde, bilhassa hikâyenin başlangıcında kadınlara daha çok batan iğneler var. Bazen basit şekiller altında

saklanmış olan bu iğneleri ve bazı kapalı görünen manaları biraz daha dikkatli okuyunca hissetmemek mümkün değil... Sırasıyla feylesoflar, hayatiyat âlimleri ve genç şairler ile ince derin alaylar... Sonra bizzat şair için *"ve o bu basit çalgıların belki de cırıltıdan fark edilemeyecek olan nağmelerinde herhalde derin bir şeyler bulunması lazım geldiğini hissediyordu"* diye olan kısımlar...

Elhasıl güzel, güzel Sabahattin. Seni tebrik ederim. Bunu neşrettirsene Sabahattin. *Hayat*'ta veya herhangi bir bellibaşlı mecmuada ne dersin olmaz mı? Herhalde pek çok beğenilecek zannediyorum. Ha, şunu itiraf etmeliyim. Cırnık ve alamana kelimelerini şimdiye kadar hiç işitmemiştim. Hem sana soracaktım: "Ispartakâri masa" nasıldır? Dante'nin sevgilisini, Julyet'in kim olduğunu, "Rüstem"in ve "Priyam"ın nerede geçtiğini tabii biliyordum fakat sen istersen hikâyeyi bana gönderdiğine, bana okuttuğuna esef et. Bunlardan Homer'in *İlyada* tercümesinden başkasını tam okumamıştım. Eğer maksat malumat kesesini birtakım bellibaşlı isimlerle doldurmaksa...

Hikâye ile beraber mektubuna ve izahlarına da ayrıca teşekkür etmeliyim. Doğrusu ya nasıl okunması ve kaç defa okunması vesaireyi güzel talim ediyorsun. Hem mektubunda kapalı tarifler, biraz fazla aleyhime mana verdiğim cümleler buldum. Hani sen her zaman daha açık idin değil mi? Bazı yerlerine canım sıkılmadı, üzülmedim desem yalan. Neyse... Hem bilirsin ki ben öyle ince nüktelerden falan anlamam. İşte sana kendi görüşlerimi kısmen anlattım.

Hesapsız, müsrif Sabahattin, yine parasız kaldın ha?

Vallahi sana maalmemnuniye yardım etmek isterdim. Fakat ben de pek, pek parasızım. Buralarda kalmak ihtimalinden korkuyorum. Mamafih eğer pek çaresiz kalırsan sana 5-6 Mark gönderebilirim. Eğer son günlerde Potsdam'a dönersem biraz para artacak o zaman veririm olmaz mı kardeşim? Bana vaziyetini halledip etmediğini açıkça yaz merak ediyorum.

Ben yine eskisi gibiyim. İki gündür keyfim o kadar iyi değil. Otomobil seyahatinden sonra rahatsızlandım. Kalbimin çarpıntısı da müthiş. Hep odamda yemek yiyor dışarı çıkmıyorum. *Sonst*

ist alles gut.[2] Ha, yazmana ne hacet: Senin *schlau*[3] hatta lüzumundan fazla *"schlau"* bir adam olduğunu biliyorum. Ona ne şüphe. Hatta senin ne *unverschäm*[4] olduğunu da biliyorum.

Selam bahsine gelince yine muzırlığın aklıma geliyor. Neyse hemen bitireyim. Sen herkese icap ettiği gibi selam söyle.

Senin yazınla 8-10 sayfalık yazı yazdım demektir. Şimdilik allahaısmarladık münasebetsiz Sabahattin. Cevap beklerim.

Melahat Kemal

2 Bunun dışında her şey yolunda.
3 Kurnaz, açıkgöz.
4 Utanmaz, arsız.

9. 9. 1929

Sabahattin,

Vallahi hiç vaktim yok. Seni daha fazla bekletmemek için, aralıkta bu satırları karalıyorum. Çünkü, "Mustafa'nın Mektubu" dolayısıyla telaş edeceğini biliyorum.

Bizim "Hamburg" seyahati fena geçmedi. Fakat pek yorucu ve masraflı oldu. Kartlara yine avuç dolusu para verdim ve tabii Zahide'ye de borçlandım.

Teşrinievvelin birinden onuna kadar sonbahar tatili var. Ben İsmet'le birlikte "Dresden"e gidiyorum. Zahide Potsdam'da kalacak. Sizin de böyle tatiliniz var mı? Sen ne yapmak istiyorsun?

Söylediğin kitabı alacağım, tatilde okuyacağım. Bu Knut Hamsun'un aleyhinde ve lehinde işittiklerim bende adamakıllı merak uyandırdı.

Sen şimdi ne yapıyor ve neler okuyorsun? Darülfünun işinize falan memnun oldum. Yalnız bu *Fortschritt*[1] pek kocaman oldu. Dikkat edin ayağınız falan kaymasın. Senin yeni hikâye nasıl? Onu da merakla bekliyorum. Sabahattin, fena halde yorgunum. Ne yazdığımı, nasıl yazdığımı bilmiyorum. Mamafih ben senin mektubunu –biraz rabıtasız ve her zamankine benzemediği için– hayretle okumuştum. Benim için bu endişe olmadığından hayretin büyük olmayacaktır.

Biz bugün Berlin'de idik. Sefir Kemalettin Paşa ile görüştük. Mültefit ve nazik bir adam. Ben seviyorum. Salih Zeki Bey yeni gelmiş. Yarın bizim mektebe gelecek. Bütün maarif işlerini, uygunsuzluğu ve münasebetsizliği anlatmayacağım. Yalnız şunu söyleyeyim ki: Hükümet bizi çabuk geri çevirmek gayesiyle büsbütün yeni şekiller meydana çıkarıyor. Tahsil planınız hususunda. –Mamafih sen telaş etme.– Bunun size taalluku yok. Maalesef bu yalnız bize, kızlara mahsus. İsmetler'den mektup aldım. Ben ona senin para teminatını yazmıştım. Diyor ki: "Ben paramın batacağından değil, Sabahattin'in batacağından korkuyorum." Sana çok selamı var.

1 İlerleme, gelişme.

Ha, aklıma gelmişken söyleyeyim: Fotoğrafhane benim resmi göndermeden biz uğramaya mecbur olduk. Yol parasını vermedin diye iddia ettiler. Bir güzel kavga ettik. Resmi aldım. Fakat buna da epey canım sıkıldı. İnsanı 50 fenik için yalancı yerine koymaları. Senden tekrar mektup ve bilhassa uzun istemeye cesaretim yok. Ama hikâye bitti ise isterim. Bunu zaten vaat etmiştin değil mi? Ha, bir de bana bir daha öyle selamlar ve işler havale etme. Ben senin posta memurun değilim. Bu gibi işleri bizzat görmeni ve başkasına havale etmemeni tavsiye ederim. Hem kim bilir belki birisinin eline geçer de.

Haydi, allahaısmarladık. Bu saçma mektuba sakın kızma Sabahattin. Eğer sana bir daha cevap yazarsam, toplu ve muntazam yazmaya gayret ederim.

Manzumeni fena bulmadım. O kadar. Senin diğer şiirlerini daha zevkle okumuştum. Fahriyesiyle (Ondan) bahseden kısımları daha çok hoşuma gitti.

Çok selamlar. İnşallah, iyi tarafına tesadüf eder de bana yine cevap yazarsın.

Melahat Kemal

15 Eylül 1929

Sabahattin!

Eylülde senden hiç ses seda çıkmadı. Sana saçma da olsa bir mektup yazmıştım. Yoksa onu almadın mı? Yahut da yine pek çok işlerin mi var?

Kuzum Allah aşkına mektup yaz da okuyup vakit geçireyim. Hem uzun da olsun. Fena halde içim sıkılıyor. Her gün ben de sana yazarım. Ben ayın otuzunda seyahate çıkıyorum. Bu on günlük tatili 15-20 gün uzatmak niyetindeyim. Sizin tatiliniz kaç gün? Hem sen ne yapacaksın? Bana yaz olmaz mı? Dresden'in gerek musiki, gerek resim elhâsıl sanat itibarıyla mühim bir şehir olduğunu işitiyorum. Orada kalacağıma bu hususta memnunum. Mamafih bu sefer pek parasız, pek sıkıntılı bir tatil geçireceğim. İsmet bu hususta rahat...

Hayrullah'tan[1] [Örs] yeniden bir kart aldım. Ona uzun cevap yazmak lazım. Sen ona yazıyor musun?

İşte böyle Sabahattin. Senden uzun mektup bekliyorum. Sen bir de hikâyeden bahsetmiştin. O ne oldu? Eğer bittiyse kuzum gönder. İçim sıkılıyor.

Ömer Lütfü ve Osman Faruk[2] beylere selamlar. Onlara söyle o kadar çok çalışmasınlar. Biz tatilden sonra mektebin hakiki talebesi olarak ciddiyetle çalışmaya başlıyoruz. Bakalım ne olacak?

Çok çok selamlar kardeşim. Zahide'nin de mahsus selamı var.

Melahat [Kemal]

1 Sabahattin Ali, öğrenci olarak Almanya'ya gittiğinde Hayrullah Örs, Nurullah Taşkıran ve Zahide Nail Almanya'da öğrenim görmektedir. Hayrullah Örs Türkiye'ye döndükten sonra Gazi Terbiye Enstitüsü el işleri öğretmenliğine atandı; ardından da pek çok Köy Enstitüsü'nün kuruluşunda görev aldı. Almanca ve Fransızcadan yaptığı çevirilerle Türkçeye çok sayıda eser kazandırmıştır.

2 Ömer Lütfü ve Osman Faruk beyler sınavı kazanarak Sabahattin Ali'yle birlikte Almanya'ya gitmişlerdir.

19. 9. 1929

Sabahattin,

Biraz evvel Zahide'nin yanı başında oturuyor, etrafta gürültü olmamasına, çocuğun uyanmamasına dikkat ediyordum. Hizmetçi kızlardan biri kartını getirdi. Şaşırdım ve kızdım. Kuzum sen benimle alay mı ediyorsun, yoksa maksadın nedir? Anlaşılan pulsuz bir mektup göndermişsin. Yollarda kaybolmuş. Şimdi de "hem suçlu, hem güçlü" hesabı bana kafa tutuyor.

Böyle muzırlık yaptığın için, kaybolduysa "oh olsun!" diyeceğim. Neyse bu bahsi kapatalım. Kafa tutman, münasebetsizce yazman beni kızdırıyor. Hem de bu yorgun ve halsiz günümde beni uzun uzun güldürüyor: Senin telaşın ve kendi kendine yaptığın işler gözümün önüne geliyor da.

Zahide hasta. İki gündür ateşler içinde yatıyor. Derecesinin 39'dan aşağı düştüğü yok. Tabii benim de aklım başımda değil. Şimdi ben de onun odasında yatıyorum. Diğer kızı gönderdik. Bu hasta zamanında Almanca söyleyeceğim diye üzülmemesi için. Birdenbire ne oldu bilmem. Zannederim şimdiki bir grip. Dün gece hemen hemen kendine malik değildi. Şimdi yine dalgın uyuyor. Hiç sesi yok. Ben de sana yazıyorum. Biz tabii dersleri falan bıraktık. Zaten *Herbst*[1] tatilinden sonra yeni mektebe başlıyoruz. Hele Zahide iyi olsun da. Görsen onu, bu ani ve şiddetli hastalığı herkesi telaşa verdi. Bizim *hausmutter*[2] *"Frau Doktor"*[3] ne kadar iyi ve candan alakalandı. Bugün doktor gelecek. Yine avuç dolusu para doktora ve ilaca. Halbuki öyle parasızız ki Sabahattin. Neyse, Allah hastalık vermesin yoksa.

Sen bizim Müdür Herrn Pastör'ü tanırsın değil mi? Ne mükemmel ne sevgili bir adam o bilsen. Geçenlerde bizi evine davet etti. Orada, hepimiz, hayalin yıldızına göklerine uçuran musiki içinde üç dört saat geçirdik. Adam mükemmel piyano çalıyor. O akşam güzel kuyruklu piyanosunun başında ve karanlıkta "Mozart", "Beethoven" ve "Chopin"den çaldı. Sonra kendi besteleri-

1 Sonbahar.
2 Pansiyon sahibi hanım.
3 Doktor hanım.

ne geçti. Oradan çıkarken kimsede ne teşekkür etmeye ne de bir laf söylemeye hal vardı. Sen de olmalıydın Sabahattin. Nasıl orada musiki dinlemeye vesileler bulabiliyor musun? Mektebin radyosu var mı?

Ben piyano derslerine devam ediyorum. Hele o akşamdan sonra daha istekle ona sarıldım. Ah Sabahattin o adamın yarısı kadar çalabilsem.

Şimdi Grieg'den yeni bir parçaya uğraşıyorum. Bu fevkalade güzel. "An den Frühling" isminde. Yakında iki ve üç sesli "Invention"larını aldım. Bakalım hocam ne zaman Beethoven'i Wagner'i çaldırtacak.

İşte böyle. Zahide'ye yine *unterschlag*[4] yapmak lazım. Mektubu burada keseceğim demektir. Sen ne yapıyorsun? Şimdi neler okuyorsun? Ben Agnes Günther'in *Die Heilige und ihr Narr*[5] ismindeki kitabını okuyorum. Vakit geçirmek için güzel.

Havalar fena halde serinledi. Kışlık şeyler almak lazım. Bizde para yok. Hiç senin haberin var mı? Bize yine "elbise bedeli" midir nedir, fazla para gönderecekler mi?

Ömer Lütfü ve Faruk biraderlerimiz nasıllar? Nasıl Faruk da böyle sessiz ve yalnız yazılar yazıp da ötekine berikine pulsuz gönderiyor ve sonra "Ah, yazık oldu," diye dövünüyor mu?

Neyse. Şimdilik daha uzun yazmaya vaktim yok. Senden uzun cevap beklerim sevgili kardeşim. Bana havadis ver.

Çok çok selamlar. Zahide için dua et de çabuk iyi olsun. Dil alışkanlığı ile "Dua et, iyi olsun" dedim. Yoksa nerede Allah senin gibi günahkârın duasını kabul edecek. Aman, sakın kim bilir belki de senin bu cüret ve küstahlığına kızar da "Hangi yüzle benden bir şey istemeye kalkıyor," diyerek aksini yapar. Neyse, bu kadar kızdığım kâfi!! Tekrar selamlar.

Melahat Kemal

4 Dolandırmak, suistimal etmek.
5 Agnes Günther, *Azize ve Soytarısı.*

19. 11. 929

Sabahattin Kardeşim,

Mektubunun başında felsefelerime girecek vaziyette değilim dediğin halde sonradan belki farkına varmadan yine yeni fikirlerle dolu feylesofâne bir mektup yazmışsın. Bunu da layık olduğu ehemmiyetle okudum ve üzerinde düşündüm. Açtığım mevzu dolayısıyla yazdığın fikirlere galiba iştirak edemeyeceğim. Annemi hodkâmlık kanununu kemal-i samimiyetle icra ettiği halde hemen kabahatsiz çıkarıyorsun. Bilmem insanlar bu kör kanuna itaat ettikleri zaman mı, etmedikleri zaman mı kabahatlidirler?

Birincisinde hodkâmlıkla ikincisinde riya ile itham ediyoruz. Fakat samimi ve temiz sevgileri, digerbin hisleri ulvi ve asil fedakârlıkları büsbütün inkâr edersek hayatın yaşamaya ve düşünmeye değer taraflarına göz yummuş olmaz mıyız? Hem o zaman hayatını beşeriyete müfit bir icat uğruna vakfeden büyük adamı, evlat muhabbeti için yapılmış bin türlü fedakârlığı ilh.. nasıl izah ederiz? Daha yakından bir misal söyleyeceğim: Bana her zaman yardım eden Şvester Leni. Hem genç, hem oldukça güzel bir kadın. Ona bir gün niçin şvester olduğunu bunun ne demek olduğunu sormuştum. Pek doğru anlayamadım. Fakat öyle içten gelen bir istekle gözleri parlayarak anlatıyordu ki: Başkaları için yaşamak, Allah'a hizmet etmek, zayıflara yardım etmek derken onun riya yaptığını düşünmekten ne kadar uzaktım. Jan Jak Ruso [Jean Jacques Rousseau] kendi çocuklarını ihmal etmiş ve sefalete mahkûm bırakmıştı. Ama buna mukabil terbiye sahasına pek yeni fikirlerle dolu bir "Emile" yetiştiriyordu. (Bilmem bu sebep de onu mazur göstermeye kâfi midir?) Halbuki asil ve kıymetli olmayan bayağı bir düşünce ile hodkâm hislerine itaat etmek pek basit ve iğrenç bir hareket olmaz mı? Fenalık yapmak, şahsi arzulara mutavaat etmek pek kolay olsa gerek. Bunları yenebilen daha yüksek ve ulvi düşüncelerle hareket eden adamı takdir etmeliyiz değil mi? Sözlerin bu kadar şümullü olmamak şartıyla belki doğru. Fakat Allah aşkına ben daha dünyada temiz ve samimi insanların da mev-

cudiyetine inanmak istiyorum. Eğer bu hissi de kaybedersem büsbütün biçare olacağım. Ben de belki başka türlülerini yapmayacağım Sabahattin. Dürüst ve salim düşünebildiğim müddetçe hodkâm ve kör hislerimi yenmeye çalışacağım. Feragat. Bak ne sükûn veren, ne güzel kelime. Benden daha zavallı olanlara biraz yardım edebilmek zevki. Zannederim bu zevkler daha ebedi ve saadetbahştır. Ama muvaffak olacak mıyım bilmem? Olmadığım zaman ihtar edin. Beni telin edin. Fakat mazur görmeyin. Ben daha kuvvetli, daha insanca hareket etmek isterim.

Sabahattin, telefonda aldığın mektubun sana fazla tesir ettiğini anladım. İnsanları anladım derken ne kadar aldanıyoruz değil mi? Aldırma, "her şeyi olduğu gibi kabul et." Bu da seni aydınlatan yeni bir tecrübe olsun. Öyle telakki et... Anlaşılmamanın ve düşünülmemenin derdi yüreğini sarmasın kardeşim. Bu sahada yalnız olmadığını düşün! Kardeşliğimiz hakkında yazdığın fikirlere iştirak ederim. Düşünüyorum da neden menfaatsiz, samimi ve temiz bir arkadaşlık uzun zaman devam etmesin diyorum... "Kandilin Hikâyesi"ne[1] gelince: Galiba okuduğum yazılarının içinde en çok bunu beğendim. Esrarengiz ve korkunç olduğu için mi bilmem? Sen böyle orijinal mevzular üzerinde yazdıkça daha pek çok muvaffak olacaksın!.. Beylik şeyler mi yazdım acaba? Fakat herhalde pek çok methetmedim.

Bana şimdilik müsaade. Aldığım mektuplara da cevap vermek lazım. Pek çok selamlar. Cevap beklerim.

Kardeşin
Melahat [Kemal]

Affedersin kardeşim. Pek fazla kirli oldu. Kusura bakma kuzum...

1 Sözü edilen hikâye *Atsız Mecmua*'nın 15 Mayıs 1931 tarihli 1. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi"dir.

*

Bu kart Dijon'un en mükemmel bir kısmını gösteriyor: Palas Darsi. Darsi vaktiyle şehre suyu getiren bir mühendisin ismidir. Dijon'un en geniş meydanı olan bu Palace'da, "Arc-de-triomphe"de azimet grubunu vücuda getiren meşhur Dijonlu heykeltıraş François Rude'ün heykeli var. Fransuva Rüd'ün heykeli karşısında da "gençlik adını taşıyan zarif ve küçük kompozisyon bulunuyor. Keza gördüğün tak Fransız ihtilalinden pek az evvel veliaht için dikilmiş bir zafer abidesidir. Fotoğrafın alındığı yer otel dö la kloş'tur ki âcizane iki gecemi burada geçirdim. Kenardaki ağaçlık otelin karşısındaki küçük bir parktır. Bu park, gayet lati bir havuz ve havuzun içinde de bir adet kuğu var.

Zannederim ki havuz bu yakınlarda dondu fakat kuğunun akıbetinden haberim yok. Tak-ı zaferi geçip sağa saparsan eskiden bir manastır şimdi ise talebe yurdu olan büyük bir binaya rast gelirsin.

Bâki hû!

Sabri Esat [Siyavuşgil]

* Tarihsiz olan bu kart, Sabahattin Ali'nin Almanya'da öğrenci olduğu 1928-1929 yıllarında gönderilmiş olmalıdır.

Monsieur Sabahattin Ali
14 a Marienstr.
Potsdam
Deutschland

Sabahçığım, *

Mektubun beni hakikaten şaşırttı. Çünkü evvelki mektubun cevabını uzun uzun yazmıştım. Hikâyeni ve hatta birkaç Dijon resmini büyük bir zarfa koymuş ve 4 frank gibi mühim bir meblağ posta ücreti olmak üzere tediye ettikten sonra adresine göndermiştim. Bu, mektubun vâsıl olduğu tarihin ferdası idi. Bu kadar zamandır cevabının gelmediğini görünce soğuktan kakırdadığına hükmettim.

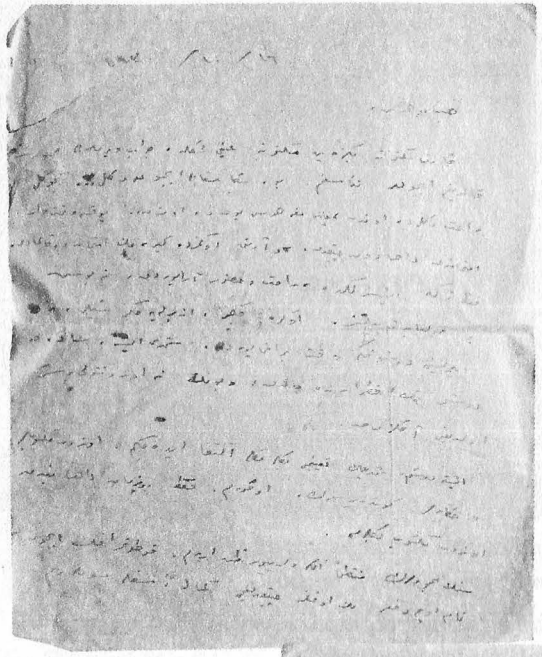
Şimdi ben ne yapayım? Mektubumu almamışsın kabahat postada... Herhalde yalan söylemediğime inanırsın zannederim. Bari sen başla... Kuzum Sabahçığım. Gözlerinden öperim kardeşim.

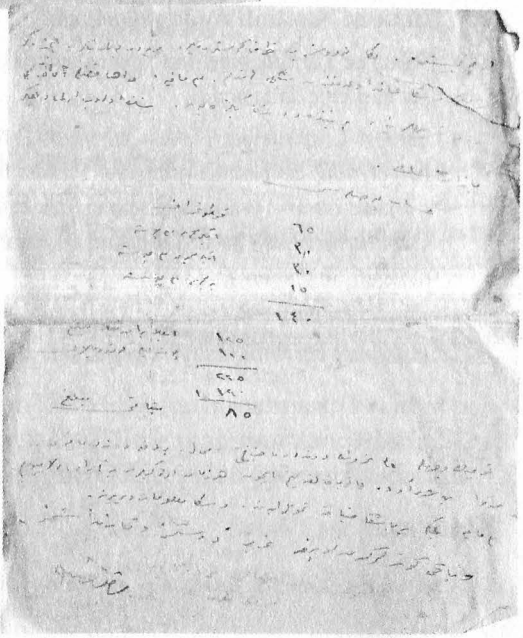
Sabri Esat [Siyavuşgil]

* Tarihsiz olan bu kart, Sabahattin Ali'nin Almanya'da öğrenci olduğu 1928-1929 yıllarında gönderilmiş olmalıdır.

1930

- *İlkbaharda Almanya'dan dönen Sabahattin Ali, yaz maaşını alabilmesi için Bursa'nın Orhangazi-Orhaneli ilçesine gönderildi. Gazi Terbiye Enstitüsü'nde yapılan Almanca yeterlilik sınavını başarıyla geçti ve Aydın Ortaokulu Almanca öğretmenliğine atandı.* Resimli Ay *dergisinde düzeltmen ve sekreter olarak çalışan Nâzım Hikmet'le tanıştı.*
- *Sabahattin Ali'nin ilk toplumsal gerçekçi öyküsü "Bir Orman Hikâyesi"* Resimli Ay*'da yayımlandı.*
- *"Gazi ve Türklük aleyhine" yayın yapmaktan dolayı* Resimli Ay *aleyhine dava açıldı.*
- *Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Fethi Okyar başkanlığa getirildi. Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Fethi Bey'in 4 Eylül'de İzmir'e gelişinden sonra, bazı kişiler gösteri yaparak Cumhuriyet Halk Fırkası binasını ve* Anadolu *gazetesi idarehanesini taşladılar.*
- *Edirne'de Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi kuruldu. Hükümet partinin faaliyete geçmesine izin vermedi.*

16/10/1930

Sabahattin,

Ticaret mektubuna benzeyen mektubuna aynı şekilde cevap vermek mecburiyetinde kaldığım için müteessirim. Bu, sana mukabele için değil... Gönül rahat değil de ondan, yazmaya heves yok da ondan... yoksa vakit var. İmtihandan daha dün çıktık. Ve artık önümüzde girecek imtihan da kalmadı. Fakat biz ki işsizlikte, rahat ve huzur arıyorduk, ne boş bir hulyaya kapılmışız. Öğreneceğimiz, ezberleyeceğimiz şeyler, bize ilerisini düşünmeye vakit bırakmıyordu. Şimdi ise, sadece düşünmek ıztırarında kaldık ve bunun ne üzüntülü bir şey olduğunu anladık.

İşte dostum, şimdilik tayinimi beklemekle iktifa edeceğim. Uzun mektuplar ve hikâyeler gönderirsen okurum. Fakat bir zaman daha benden uzun mektup bekleme. Senin mecmuaların muntazaman eline varıyor zannederim. Fotoğrafın için tam üç defa Beyoğlu'na çıktığımı kemal-i teessüfle söylerim.

Üçüncüsünde bana numarasız bir zarf gösterdiler. Bir yerden bulmuşlar. İçindeki resmin sana ait olduğundan şüphe ettim. Mamafih, daha fazla adadaki Rum köylülerine, bir nebze de sana benziyor. Senin olup olmadığını yazarsın.

Hesap pusulası
65 fotoğraf
+30 iki mecmua ma posta
+30 iki mecmua ma posta
+15 bir mecmua ma posta
=140

125 Aylık bıraktığın meblağ
+100 Posta ile gönderilen
=225
-140
=85 Mütebaki meblağ

Tavsiyen veçhiyle 35 kuruşa dondurma ziyafeti muhal. Bir defa dondurma yok... sonra ben şimdi evde yatıp kalktığım için her zaman ötekileri bir arada bulamıyorum. Mamafih belki bir başka ziyafete tahvil ederiz. Ve sana malumat veririz. Ve bâki gözlerinden öperiz aziz dostumuz ve kardeşimiz. Fotoğrafın camı nezdimizde mahfuzdur.

(???)

1931

- *Sabahattin Ali, ihbar sonucunda Aydın Ortaokulu'nda öğrenciler arasında yıkıcı propaganda yaptığı gerekçesiyle tutuklandı. Aydın Hapishanesi'nde üç ay tutuklu kaldıktan sonra aklandı. Konya Ortaokulu Almanca öğretmenliğine atandı.*
- *Nâzım Hikmet beş şiir kitabı nedeniyle yargılandı. 10 Mayıs'ta beraat etti.*
- *Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan "Matbuat Kanunu" kabul edildi. Yeni kanun "hilafet", "saltanat", "anarşizm", "komünizm" yanlısı yayınlara ilk kez açık yasak getiriyor, hükümete de "ülke çıkarlarına ters düşme" durumunda yayınları "geçici kapatma" yetkisi tanıyordu. Basın üzerinde denetimi arttıran bu yasaya karşı çıkan tek milletvekili, gazeteci Hakkı Tarık Us oldu.*

Edremit
18/I/931

Efendim,

Merhum Yüzbaşı Selahattin Bey'in[1] zevcesi ve zât-ı âlilerinin validesi olan hanım Edremit'te ihtiyar-ı ikamet etmiş ve zevcinden müntakil maaşla idaresini temin etmekten âciz bulunmuş olduğundan muavenet icrası zımmında Fırka Kumandanlığı'na müracaat eylemiştir. Fırkaca herhangi bir şekilde Muavenet İcrası veya maaşının tezyidi kanunen imkân dahilinde bulunamamıştır.

Kimsesiz kalmış olan validenize tarafınızdan mümkün mertebe yardım edilmesi için zât-ı âlilerine yazılması düşünülmüştür ef[endim].

4. F.K.V.
Mirliva
Muzaffer

1 Sabahattin Ali'nin babası.

Edremit, 29-I-931

Oğlum,

Cevaben gönderilen 22/I/931 tarihli mektubunuzu aldım, açık ve samimi sözlerinizden mütehassis oldum. Esasen valide hanım, zevcinden müntekil maaşının azlığı hasebiyle tezyidine bir çare aramak için fırkaya müracaat etmiş ve bu müracaatın isafına imkân-ı kanunî bulunamayacağı görüşülürken evlatları olup olmadığı sorulmuş ve zati alileri gibi bir evlada malikiyeti anlaşıldıktan sonra keyfiyetin sureti hususiyede size hatırlatılması tarafımdan düşünülmüştü. Yoksa valide hanımın sizden şikâyete müteallik hiçbir [müddeiatı] vaki olmamıştır. Velev olsa da bunda sıkılacak hiçbir şey yoktur.

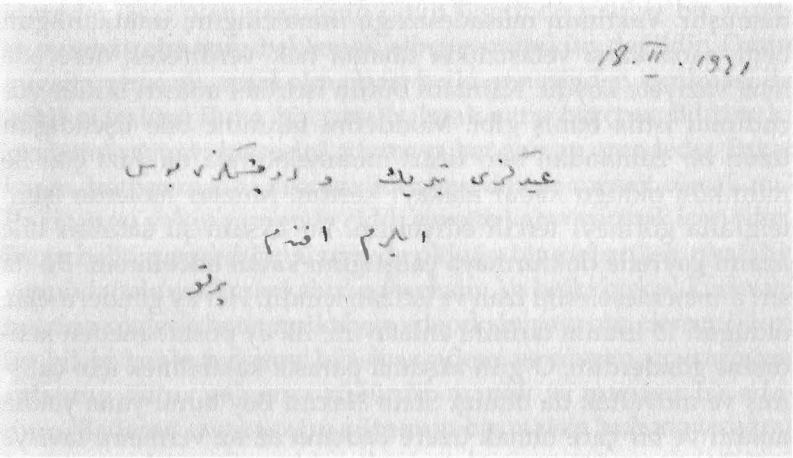
Rahmetli bir askerin bıraktığı bir aile bizlere vediadır. Onların dertlerini dinleyip deva aramak vazifemizdir. Mukaddes hocalık vazifenizi müsterih olarak ifa etmenizi rica ve valide ve kardeşini iyi düşünen bir evlat olduğunuzu anlamak suretiyle vicdanen mütmein olduğumu beyan ile gözlerinizden öperim.

4. F.K.V.
Mirliva
Muzaffer

18. II. 1931

Îdinizi tebrik ve dü-çeşminizi bus eylerim efendim.

Pertev [Naili Boratav]

Edremit, gece yarısı
25-26/Şubat/931

Yavrum!

Bütün arzu ve temennilerime rağmen sana yazmaya başladığım ve yazdığım mektuplar birçok sebeplerle postaya verilememiştir. Vaktimin müsadesizliği, ihmalciliğim, unutkanlığım beni, sana karşı vefasızlıkla ithama hak verdirecek derecede fena vaziyete koydu. Kâinatın bütün istirha-i anasırı bütün vücudumu istila etmiş gibi. Müddetini tahmine bile üşendiğim uzun bir zamandan beri ticari muamelatımda da yazı çizi ile mümkün olduğu kadar alakayı kestim. Muztar hallerde işimi telgrafla görmeyi tercih ediyorum. Bu akşam şu satırları bile azami gayretle doldurmaya çalıştığımı kabul edebilirsin. Bu da sırf annen meselesini izah ve istizah içindir. Her ay göndermekte olduğun 15 liranın tarihini anlatayım. İlk ay postahaneden kendisine gönderdim. O gün akşama parasız kalabilmek için çalışmış ve muvaffak da olmuş. Sizin Nazmi Bey bunu yana yakıla anlattı ve bir çare olmak üzere badema az az vermemi tavsiye etti. İkinci ve üçüncü gönderdiklerini haber verebilmek ıztırarında kaldım. Ve kendisine ikraz şeklinde belki daha fazla (...) bir halde yine birçok yerlere müracaat eylemesinden şikâyet etmiş, verdiğin cevaplar malum. Beni paşa çağırtmış. Annenin iddiasını ve senin cevaplarını izah etti. Ben de naçar vaziyeti anlattım. Dördüncüsünü bayram yaklaştığından tamamen kendisine gönderdim. Ve göndermediğini zannettirdiğimiz iki aylık için de bize olan borcuna mahsuben senden istediğimi ve mutlaka alacağımdan emin olduğumu kendisine söyledim. Zira, zavallı kadıncık borçlu kalmaktan pek fazla korkar görünüyor. Galiba şu sıralarda Fikret yanında bulunuyor. Ve beni şu kâğıdın başına oturtan da bu seyahatin benim için fena ve hacil bir renge bürünmesi ihtimalinin önüne geçmek gayretidir. Bittabii geçende benim mektubun içinde annene yazılı zarf kendisine verilemedi. Elan etajerde kapalı olarak duruyor. Çünkü tarafeynin haberi olmadığı bir rol kabul etmiş bulunuyordum. Sana o bu yazsa veya yazdıklarımı gönderseydim bugünkü telaşına lüzum kal-

mayacaktı elbette. Sen Fikret'e ona göre anlatırsın artık. Galiba o da sana bela olmaya geldi. İşittiğime göre sebeb-i ziyaretleri iaşe, ibate, telebbüs ve biraz da para maksadıyla imiş Allah yardımcın olsun!

Burada Süha[1], kanaatimce aldığı aykırı terbiyenin tesiriyle pek hırçın ve zayıftır. İmkânını bulursan onu yanına almaya çalış. Çocuğu kaybetmek ihtimali yüzde doksan beş. Kendisini bile idareden âciz olan annesinin onun üzerinde müthiş bir surette müessir olmasını beklemek elbette mümkün değildir. Onun yüzsüz, şımarık, aptal olmaması belki annesinden ayrılması ile kabil olacaktır. Buna bir çare bulmak sana borçtur. Bilirim ki vicdanın manevi hissesini adamaya her zaman amadedir. Fakat kesen, bütçen maddi kısmını ödemeye daima müsait olacak mı? Bu hususta yakın zamanda ciddi surette karar vermek icap eder. Bunu belki, serseriliğin üzerinde olduğu bir zaman ise, ukalalık ve müdahale şeklinde kabul edeceksin. Ve belki birkaç küfür ve insafsız sözlerle bana mukabele edeceksin yavrum. Serseriliğini iyi bil ki benle hayatını bila-ivaz adem ve nisyan uçurumuna fırlatmış: Fütur ve perva züğürdü, mantık ve manasız bir adamım. Badema savuracağın şütumun bir makes bulamayacağını hesap etmelisin. Geçenki mektubunda yazmamayı ahdettiğini söylüyordun. Ben bu gibi şeylere çoktan protesto çektiğimi bilfiil anlatmış olsam gerektir. E sabah dedikodusu kâfi. Biraz da aslımıza rücu edelim. Benim gönlüm uyuşukluk içinde hiçbir şey hissetmiyordum. Güya fart-ı istimalden nasırlanmış, abanozlaşmış gibi ara sıra eski hatıralar toplu ve ani bir kâbus halinde beni hırpalayıp geçiyor. Tekrar et, kemik, kan, sinirden müteşekkil bir külçeye dönüyorum, hislerimin kafama olan rabıtaları kesilmiş ve damarları dumura uğramıştır. Konuştuğum, gördüğüm, duyduğum şeylerin farkına varmadığım zamanlar bile oluyor. Buna ben mana ararken başlıca bugünkü alışık olmadığım hayata eski hayattan intikal devresini yaşamakta olduğumu sebep olarak kabul ediyorum. Gerçi yaşımın artık ilerlemeye başlaması hiç olmazsa göz ve dilimin harici âleme kapanması da hissimin fanileşmesine sebep oluyor. Nişanlılığın ve belki de teehhülün

1 Sabahattin Ali'nin kız kardeşi Süheyla Conkman, aile çevresinde "Süha" olarak çağrılırmış.

–Cümleyi unuttum. Halbuki hazırdı.– Artık ben umumi hayata geri dönemeyecek bir surette katılmış bulunuyorum. Reisi sıfatı almış bulunduğum ailemi bugün üzerimden tekrar atmaya telakkiyat ve terbiyem hiçbir zaman müsait olamayacaktır. Düşün ki bugün sırtımda beş nüfusu mütecaviz bir kitle, bir ordu var. Artık sizin için eski Mustafa'nın ruhuna fatiha okumak düşer. Zavallı eski bir dost namına. Beni hatırından çıkarmamak, ara sıra selam yazmaya tenezzül etmek, muntazam zamanlarda benden haber beklemeyi şiar edinmemek katiyen hakkımda edinemeyeceğin fikirler arasında olmasını temenni ederim. Ha! Şunu da haber vereyim ki iki aydan az bir müddet zarfında asker oluyorum ki (...) altı ay zarfında kafalarınızı patlatacak zamanlar bulabilirim. Yirmi gün sonra da İstanbul'a gitmek niyetindeyim. Belki oradan da yazarım. Anladın ya. Vakit buldukça seni ve sizi düşünmek sevdiğim şeylerdendir. Baştaki protesto iş hayatıma ait olduğunu anlamışsındır. Nahit [Fıratlı].[2] Bu kelimeyi sana yazmakla pek fena bir hatırayı canlandırmış olmaktan korkuyorum. Neyse artık oldu. Nahit'le aran nasıl? Muhabere ediyor musunuz? Bunları bana yazmalısın. Hayatının bana her ay bilançosunu göndermeye zamanın isyan etmez ümidindeyim. Bilhassa şiir, tercüme ve hikâyelerin bendeki derin ihtiyaç ve iştiyaklara pek mükemmel bir surette tekabül edecektir. Hatta Almanya'dan olduğu gibi iade etmek şartıyla da okumayı kabul ederim. *Resimli Ay*'da intişar eden birkaç yazını neşe ve zevk ile okuduğumu fahirane bir surette ilandan çekinmeyebilirsin. Bilhassa bunların hususi yazılmaları muhtacı olduğum teselli-leri bana vermekte büyük hizmetleri geçecektir. Bu, bir arkadaşa yardım sayılır. Ve bundan senin çekineceğini ümit etmem. Sakın. Sözlerimi teseül ve tasadduk şeklinde telakki etme. Asla kabul etmem. Bunları fikir olarak söylüyorum. Talep değil. Anladın mı?

Sözü uzatmak, mürekkep, kâğıt, uykumu israf etmek olacağından zarfın da ağırlaşmaması için lafları bitiriyorum. Şimdi annen hakkında hatt-ı hareketimi tanzim edecek sensin. Kendisine

2 Sabahattin Ali'nin büyük bir aşkla bağlandığı Nahit Gelenbevi. (Halil Vedat Fıratlı ile evliliğinden Fıratlı soyadını almıştır.)

yazacağın mektuplarda da ona göre idare-i makal et. Süha hakkında ne düşündüklerini de malumat kabilinden bana yaz. Ruhi Naci[3], Hafız Osman[4], Fotoğrafçı Fehmi ağabeylerimizin Muallim Kemal, Nazmi Beylerin selamlarını bol keseden de olsa söylemek benim için bir vecibedir. Cevabını beklerim. Hasretle boynuna sarılır, yüzünü, gözlerini öperim yavrum.

Mustafa [Seyit Sutüven]

3 1925'te Balıkesir'de *Çağlayan* dergisinin yazı işleri müdürü olan Ruhi Naci Sağdıç, Sabahattin Ali'nin okumasını destekleyen kişilerden biridir.

4 Ruhi Naci'nin yakın arkadaşlarından. 1928'de Ruhi Naci'nin Üsküdar'da yapılan düğününde Sabahattin Ali, bahçedeki kuyuya düşer. Sabahattin Ali'yi kuyudan Hafız Osman çıkarır.

13/4/1931

İki gözüm Sabahattinciğim;

Bugün Nihal'e gelen iki mektubunu aldım. Ve kendim almış gibi sevindim. Evvela, "bize" itimat ettiğin için. Saniyen yeniden yazmak aşkının seni sardığı için. Hele şu Nihal'den aldığın mevzuu bir tiyatroya çevirirsen yok mu ya. Tiyatro fikrini beğendim. Zira mevzu her şeyden çok tiyatroya gider. Bir de destani şive. Fakat sen ona pek yanaşmıyorsun. "Rüzgâr"[1] ismindeki şiiri sabırsızlıkla bekliyorum. İlk nüshaya yetişirse çok iyi olur. Olmazsa Nihal senin "Mefkûre"yi[2] koymak niyetinde.

Şimdilik bu kadar iki gözüm.

Benim kusuruma bakma. Günün gaileleri sana istediğim gibi ve istediğim zaman mektup yazmama mani oluyor. Gözlerinden öper, tatlı mektuplarını beklerim.

Pertev Naili [Boratav]

1 "Rüzgâr", *Atsız Mecmua*'nın 15 Haziran 1931 tarihli 2. sayısında yayımlanmıştır.
2 Burada sözü edilen şiir, "Mefkûreci"dir. İlk kez *Irmak* dergisinin 1 Nisan 1928 tarihli 2. sayısında yayımlanmıştır.

29. IV. 31

Sabahattin,

Elimde kalem düşünüyorum: Bu kadar şairane yazılmış mektuba nasıl cevap vereyim. Fakat ne olursa olsun yarım yamalak bir şeyler yazmaya çalışacağım. (...), (...) namındaki eserinde der ki: "Mazideki elemli, kederli dakikaların hatıraları çok çabuk unutulduğu halde neşeli anlarınki bunun aksidir..." Mademki böyle, sen de beynini kemiren demir parmaklıkları, dişlerinle yiyebilecek kadar yumuşatan şu ıstırapları, kederleri, dertleri içinden, kafandan defet!.. Yarın senin olmayacak bu musibetleri ne için üstünde taşıyacaksın? Pencereden, nasıl olsa bir gün serbestçe dolaşacağın ovaya, sokağa melankolik melankolik bakacağına içeriye dön, ilerde hatırlayıp gülümseyebileceğin ve arkadaşlarına anlatıp güldürebileceğin cümleleri, vaziyetleri ezberle!.. Bunları okuduktan sonra artık düşünüp müteessir olmayacağına eminim?!! Yalnız şayet aksi vaki olacak olursa ona da bir çare: Her sabah kalkınca ve her akşam yatınca 20 defa yüksek sesle şu cümleyi tekrar et: "Her gün, her dakika elhamdülillah daha iyiyim..." İhtimal buna güleceksin emin ol ki bunu bir ruhiyatçının bir makalesinde okudum.

Gelelim buraya... Enver [Necati][1] yine stajyerlikle Konya'ya gitti... Pertev ziyaretlerini seyrekleştirdi... Faik [Dıranas][2], o kadar çok çalışıyor ki söylenenleri anlamaz oldu... Rıza, tezini bitirdi sevincinden kapının önüne bir iskemle atarak gelip geçene gösteriyor. İşte sana bir sürü havadis. Kalemin ucu dehşetli bozuldu. Artık yazamıyorum. Allahaısmarladık.

Halide

1 Sabahattin Ali'nin yakın arkadaşlarından olan Enver Necati, 1930'da Yüksek Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra felsefe öğretmeni olarak Konya'ya tayin edilmiştir. 1931-32 öğretim yılında Sabahattin Ali ile birlikte Konya'da bulunan Enver Necati, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aldığı bir bursla Fransa'ya gitmiştir. Burada sol faaliyetlere katıldığı gerekçesiyle bursu kesilmiş; sonradan da Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır.

2 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü bitirerek Trabzon Lisesi de dahil pek çok lisede çalıştıktan sonra 1950'de İsviçre'ye öğrenci müfettişi olarak gönderilmiştir; dönüşte ise Kabataş Erkek Lisesi'nde müdürlük yapmıştır. Pertev Naili Boratav ve Ayşe Sıtkı İlhan'ın yakın arkadaşıdır.

T. C.
AYDIN
LEYLİ ORTAMEKTEP
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI
338

Aydın 17/ 5 /931

Sabahattin B.

Almanca muallimi

Almanca muallimliğine tayin edildiğinizi Konya Ortamektep Müdürlüğünden bu gün gelen tahriratta tesrid hareketiniz bildirilmektedir.

Mevkuf bulunduğunuzdan şimdilik hareket edemiyeceğiniz mezkûr mektep Müdürlüğüne cevaben yazılmıştır. Keyfiyet beyan olunur efendim.

Ortamektep Müdürü

A. B. Yüksel

T.C.
Aydın
Leyli Ortamektep
Müdürlüğü
Sayı
338

Aydın, 17. 5. 931

Sabahattin B.
Almanca muallimi

Almanca muallimliğine tayin edildiğiniz Konya Ortamektep Müdürlüğü'nden bugün gelen tahriratta tesrii hareketiniz bildirilmektedir.

Mevkuf bulunduğunuzdan şimdilik hareket edemeyeceğiniz mezkur mektep müdürlüğüne cevaben yazılmıştır. Keyfiyet beyan olunur efendim.

Ortamektep Müdürü
A.R. Yıldırım

6 ایلول 931

صاحب الدیه لچ ،

حکایه لکاری کوکوشه رویکم سزه فاشق هدیه ک برخاج سکر آستیفنده دکلدی. کام کوشه ده فکم صیراده غزته ده آیه یه کیدیکلری اوخودم و بزه یوکوشه ده کلجکی شاشردم چونکه بوست دیلدا قراء ویردم. سعدی ایسه دیکار آدمسه مهدت اولدوغه بزه رحم ایدم. بیه سلام یازم قالم بنی هیچه یازیه اولدی. اشتاه موفقیتلر هیچه دوام ایتسن. نصل وقت تخیر بولسانز؟ یازده هجاله یه هیچه کتاب واردر. هرنه ایسه بو باقه نقطه نظر دن انده سانه طرفلرکوره جکم. رفیقم سلام سویلیور دو کلیکه موقعه اولماسی ایسه یوردیکز. اوزاده ده هجاله اشتاق هیچه علاقه دار ایسه موضوعلرل قاسیلاستیکز. شکلی فاهیه ایسه رومانو ذولیه، شول سزلر ماهیت و کاملی اوخومقم، بویاز صدر ایه الیه وحده دکر بو سنی ایچیسه اوده بویلی اوخومه اولدی. بزه بوندهقصه نیازیم؟ نیازیم هانز اولدوغه ایسه دکلم کی اولیه. بوکونه بزده دصادف ایدرسکز کوتوسوزین. سعدی بیم ده یه هیچه اوزدوم واردی و دیکم هیچه دولو. تعلق آیچه جیکی دیمک. بویاده اوده زیت کیم قالدی.

بیه سلام ایچون موفقیت عشقلری و هیچه سلامل . . .

سزیه

6 Eylül 931

Sabahattin Bey,

Hikâyelerinizi geri göndermediğim size karşı hiddetimin birkaç misli arttığından değildi. Tam göndereceğim sırada gazetede Aydın'a gittiğinizi okudum ve nereye göndereceğimi şaşırdım. Sonra bir müddet beklemeye karar verdim. Şimdi istediğiniz adrese taahhütlü olarak göndereceğim. Piyesin yarım kaldığı çok yazık oldu. İnşallah mevkufiyetiniz çok devam etmez. Nasıl vakit geçiriyorsunuz? Yanınızda herhalde birçok kitap vardır. Her fena şeyin bir başka nokta-i nazardan enteresan tarafları görülebilir, değil mi? Mesela siz vapurda gelirken bir fırtına olmasını istiyordunuz. Orada da herhalde insanı çok alakadar eden mevzularla karşılaştınız. Şekspir'in [Shakespeare] facialarından "Romeo ve Juliet", "Jul Sezar", "Macbeth" ve "Hamlet"i okudum. Bu yaz sarf edilen vakte değer bir şey yaptımsa o da bunları okumak oldu. Size bunlar hakkında ne yazayım? Ne yazarsam cansız olacak, istediğim gibi olmayacak. Bir gün bir yerde tesadüf edersek konuşuruz. Şimdi benim de birçok üzüntülerim var ve zihnim çok dolu. Tatil artık bitti demek. Burada on dört günüm kaldı.

Piyesin için muvaffakiyet temennileri ve çok selamlar...

Müzeyyen

Kanlıca, 11. 9. 931

Sabahattin,

Aydın'dan gönderdiğin mektup beni evvela hayrete sonra teessüre sevk etti. Bu habere son derece de canım sıkıldı. Çok ümit ederim mesele yakında halledilir ve sen de çıkarsın! Mektubundaki tarihler nazarı dikkatimi celp etti, bir şey anlayamadım. Mektubunun başına 7 Temmuz diye tarih atmışsın. Sonra 28 Temmuz'da tevkif edildiğini söylüyorsun. Zarfın üzerindeki Aydın damgası 1 Eylül. Ve Kanlıca'ya 5 Eylül'de gelmiş. Bu ne biçim iş Allah aşkına. Hiç aklım ermedi. Sen herhalde ağustos yazacağın yerde temmuz yazmış olacaksın.

Nasıl muhakeme oldun mu ve ne netice verdi? Fena halde merak ediyorum. Allah aşkına bana derhal bildir. Üzülme kardeşim. Ne yapalım, bu da geçer inşallah.

Bana gelince: Almanya'ya gidemiyorum. Ve bu sene ne olacağımı da henüz bilemiyorum. İstanbul'daki leyli liselerden birine yerleşmek ihtimalim var. Bakalım. Hâlâ maaşlarımı almadım. Onları birikmiş olarak yakında alacağımı umarım. O zaman sana biraz para göndereceğim. Herhalde şimdi lazımdır.

Ben kendi kendimle uğraşıyorum. Artık eskisi kadar sinirli değilim. Buhranımın sebebini senin tahmin etmene ve bilmene imkân yok. Zaten öyle olsa "çocukluk" diyemezdik. Ben yine ıstırap çekiyorum. Ve belki hep çekeceğim. Fakat sakın bana acıma. Çünkü ben ıstırap çekmeye layık bir insanım ve bu seferkini kendim kendime hazırladım. Ben çok fena bir kızım.

Her neyse, seni şimdi kendi işlerimle meşgul etmekte mana yok. Hem artık Sabahattin sana rica ederim bu meseleyi fazla düşünme. Ve bana da onun hakkında bir şey sorma. Hem bunun her zaman için yalnız ikimizin arasında kalacağını hatırlatmaya hacet yok değil mi?

İşte böyle kardeşim. Bana acele cevap yaz. Görüyorsun ki vaziyetim iyi değil. Fakat seninkinin benden de fena olduğunu düşünerek üzülüyorum. İnşallah şimdiye kadar bir neticeye varmıştır.

Bütün insanlara ve hadiselere kızıyorum. Hayat çok pis ve çok fena. Fakat ondan şikâyet de o kadar müptezel bir şey ki insan bunun fevkine yükselmek istiyor.

Orada ne yapıyorsun? Kitap okuyabiliyor musun? Benim yapabileceğim bir arzun var mı, bana yaz kardeşim. Cevabını ne kadar merakla beklediğimi tahmin edersin. Senin sabırlı ve metin olmanı temenni eder, çok selamlar yollarım kardeşim.

Melahat [Kemal]

Werden die Briefe kontroliert?[1]

1 Mektuplar kontrol ediliyor mu?

11. IX. 1931

Sabahattin,

Adresini yazmamışsın. Fakat sen (artık meşhur adam oldun. Mesela Almanya'dan yirmi sekizin[1] aklına eser de şu Sabahattin'e bir mektup yazayım. Aşkı tazelensin dese ve adresini bilmediği için:

Herrn Sabahattin Ali / Türkei

yazsa mektubun seni bulacağına hiç şüphe etme. Bütün bu işlere, bu cihetten olsun sevinip kendini teselli etmeni tavsiye ve encamının da hayırlı olmasını temenni ederim.

Benden uzun mektup bekliyorsun; benim bu hususta ne kadar istidatsız olduğumu bilirsin. Benim sadece havadisler yazmaya istidadım vardır; bunlardan da sen İstanbul'dan ayrılalı çok olmadığı için yeni bir şey yok sanırım. Evvela sana müthiş kızdığımı söyleyeyim: İstanbul'a geldiğin zaman birçok şeyler yapacağını vaat ediyorsun. Ve bunları saydıktan sonra "daha buna benzer ne kadar münasebetsizlikler varsa yapacağım!" diyorsun. Ulan canına yandığımın çocuğu, haydi Faik'e 20, Halide'ye namütenahi dondurma ısmarlamak ve her ay bir ziyafet çekmen, Enver'in aptallığını iddia etmemen, Fazıl'ın zekâda Enver'i geçmediğini söylemen vesaire münasebetsizlik olsun: Lakin benim ilimde Aristoteles'i, ve hüsn-i hulkta Sokrat'ı geçtiğimi söylemen münasebetsizlik midir, bre gafil haklı; sen de bunun bir hakikat olduğunu kabul etmiyor musun?

Nesrin'den daha bir şey gelmedi. Pabuçlarını, bütün gayretlerime rağmen henüz gidip alamadım. Mamafih şimdilik sen hal-i istirahatta olduğundan pabuca pek ihtiyacın yoktur sanırım. Alınca sana göndereyim mi, yoksa saklayayım mı?

1 Sabahattin Ali'nin Berlin'deyken âşık olduğu bir hanım. Cevdet Kudret, "Sabahattin Ali Üzerine Notlar", (*Varlık*, (662-663), 15 Ocak - 1 Şubat 1966) başlıklı yazısında *Kürk Mantolu Madonna*'nın kahramanı Maria Puder'in söz konusu hanım olduğunu söylemektedir. Aynı yazıda Sabahattin Ali'nin romanın adını ilk önce "Yirmi Sekiz" olarak tasarladığından da söz edilmektedir.

Ayaklarım seninkilerden büyük olsaydı bu suallere hiç hacet kalmazdı.

İstediğin tercümeleri sana muntazaman gönderdim. Namına bir de hesap defteri açarım. Bu cihetten merak etmeyebilirsin. Pabuçları almayı ihmal edeceğime de endişe etme: Dün gidecektim; görülecek birçok işlerim vardı. Geç kaldım. Gece belki açıktır diye Faik'e oraya kadar bir uzanmayı teklif ettim, razı olmadı. Yalnız gitmek de benim pek hoşuma gitmedi. Yarın mutlaka gider alırım.

Sen gittikten sonra ahval-i âlemde bir değişiklik yok gibi. Enver'le sık sık musahabe ediyoruz. O sana da belagan-ma-belagan vekâlet ediyor. Bilhassa Halide'nin karşısına geçince, bir celsede senin ve kendi ceman yekûn sarf edeceğiniz kelamı tek başına sarf ediyor, bunu kendisi aleyhinde bir dedikodu telakki etmemesini temenni edeyim: Zira geçen gün, Ayşe [Sıtkı İlhan][2] ile ikisi kütüphanemi yerleştirdiler. Faik tezini bitirdi: Bu havadisi kendisi de verir, fakat bu, benim için de mühim bir havadis olduğu için ben de yazıyorum, yani ben de tezi bitirdim demektir. Almancayı kemal-i süratle ilerletiyorum.

Bundan başka, asıl mühim havadis: Benim "Yeni Türkiye Mektebi"nin altıncı sınıfına Türkçe hocası tayin edilmemdir. Şu hesapça, maaşım doksan, doksan beş lirayı bulacak demektir. İşlerini temizler de İstanbul'a gelirsen, dondurma ziyafeti yarışında sana rekabet edebilirim.

Konya'ya tayin edildiğimi tabii haber almışsındır. Enver'in daha nereye tayin olunduğu malum değil. Mehpare [Taşduman] Çapa'ya nakletti. Kocasıyla beraber selamları var. İşte yavrum, sana bir sürü havadis. Şimdilik bu kadar. Gözlerinden öperim. İnşallah yakında buraya gelirsin de gözlüklerini çıkardıktan sonra gözlerinizden hakikaten öperim.

Annemden, kardeşimden selamlar ve hoşça kal Sabahattin.

Pertev Naili [Boratav]

2 1928'de Erenköy Kız Lisesi'nden, 1933'te Yüksek Muallim Mektebi'nden mezun olan Ayşe Sıtkı İlhan, Sabahattin Ali'nin ve Pertev Naili Boratav'ın en yakın arkadaşlarındandır. Sabahattin Ali'nin Ayşe Sıtkı İlhan'a yazdığı mektuplar *İki Gözüm Ayşe* (Bilgi Yayınları, Ankara, 1991) adlı kitapta bir araya getirilmiştir.

*

11. 9. 931

Sabahattin,

Şimdi Pertev'le [Naili] beraber Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ne doğru uzanacağız. Tezimi bitirdim ama ona mukaddime yazmak daha karın ağrısı bir şeymiş. Tercüme yaptığımı belli etmemek, tahlilleri sanki kendim yapıyormuşum gibi göstermek hayli müşkül. (...) Bey'i atlattıktan sonra diğerlerine yutturmak kolay olacak. Bunun için de istifade (...) edeceğim, geçen hafta (...) gittim, yemekte (...) ile beraberdik. İyi bir tesir yaptığımı iddia edebilirim, ahbap olduk, (...) bir adam olduğu için kıskanç değil.

Fazla yazmaktan korkuyorum. Bu yazdıklarım (...) tarafından işitilirse hapı yuttum demektir. Bunların şaka olduğuna inanmaz. Beni öldürmeye bile kalkar. Pertev'in mektubunu kirletmekten çekinmeseydim yazdıklarımı karalardım. Birader belli olmaz ki. Sen şimdi şüphelisin. Sana gelen mektupları okuyan olabilir.

Faik

* Filiz Ali Laslo ve Atilla Özkırımlı tarafından hazırlanan *Sabahattin Ali*, (Cem Yayınevi, İstanbul 1979) adlı kitaptan alınan mektupların başına * konmuştur.

T.C.
AYDIN
LEYLİ ORTAMEKTEP
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI

Aydın, 16/9/1931

Sabahattin Bey,

Selamlarınıza bilmukabele selam ve muhabbet arz eder, afiyetinizi dilerim. Haftaya muhakemenizin yapılacağını bildirmişsiniz. Memnun oldum. Adaletin tecellisini temenni ederim.

Sanatlar mektebi aylıklarını henüz alamadılar. Dün için muhasebe-i hususiyeden söz verilmiş olduğuna rağmen tediyat yapılmamış ve daha ne zamana kadar yapılabileceği de henüz meşkûk!

Bizim eylül maaşına gelince: Kadromuz gelmemekle beraber maliyeye gelen isimsiz kadro ve havalename hiçbir tebeddül görülmediğinden bordromuz gönderildiği takdirde maaşımızın verileceğini mal müdürlüğüne bildirilmiş olmakla hemen bordroyu yaparak maaş almaya şitap ettik. Ancak sizin mevkuf bulunmanız dolayısıyla maaşınızın verilmeyeceğini mal müdürü iddia etmiş olduğundan bordrodan tenzil edildiniz ve bu suretle maaşlar alındı.

Mektuplarınızın iade edildiğinden malumatım yoktur. Şimdi halihazırda mektepte mektubunuz yoktur. Ancak dünkü postadan çıkan ve vasıtamla olan mecmuayı yolluyorum. Başkaca söyleyecek ve haberdar edecek bir mevzu olmadığından sözüme selamlarla nihayet verdim efendim.

A.R. Yıldırım

T. C.
AYDIN
LEYLİ ORTAMEKTEP
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI
334

Aydın 1.1 .931

Sabahattin B.

Almanca muallimi :

Konya Ortamektep Almanca muallimliğine tayin edildiğiniz tebliğ edilen kadroda gösterilmiştir. Tarihine açıkdan Refik B. namında bir zat tayin edilmiştir. Beyani keyfiyet olunur efendim. Müdür

A. N. Gelebe

T.C.
Aydın
Leyli Ortamektep
Müdürlüğü
Sayı
334

Aydın, 16. 9. 931

Sabahattin B.
Almanca muallimi

Konya Ortamektep Almanca muallimliğine tayin edildiğiniz Vekâleti celileden tebliğ edilen isimli kadroda gösterilmiştir. Yerinize açıktan Refik B. namında bir zat tayin edilmiştir. Beyani keyfiyet olunur efendim.

Müdür
A.R. Yıldırım

19. 9. 931, Afyonkarahisar

Muallim Bey,

Afyon'a geldim. Bugün numaralarımızı anladık. Mektup bundan geç kaldı herhalde kusura bakmazsınız. Adresimi size bildiriyorum. Geçerken her halde bize uğrayın. Bir tanıdık görmeye bütün Aydınlılar çok muhtacız. Bizler de burada. Bu kadar can sıkan memleket ilk defa görüyorum. Yalnız evlerinin rengine ve şekline bakmak insanı çıldırtmaya kâfi. Lakin bu pis memleketin bazı şeyleri öyle ümit edilmez bir şekilde inkişaf etmiş ki tarif edemem. Mesela elektrikleri bu pis memleketi gece öyle güzelleştiriyor ki. Sonra İzmir'deki gibi çocuk bahçeleri memleketle kıyas edilmeyecek kadar hoş. Güneşin ve ayın nereden doğup nereden battığını tayin kabil değil. Çünkü bütün etraf aynı şekilde kayalık. Neyse başınızı ağrıtmak istemem. Herhalde mahkemeniz iyi neticelenir de bir defa daha görüşürüz. Eğer Konya'ya gelirseniz sene başı tatilinde sizi görmeye gelsek kabul edersiniz değil mi? Mektubu kurşunkalemle yazdığım için affedin.

Bazı derslerin muallimleri olmadığından dalga geçiyoruz. Sizin mektubu da bu boş derslerden birinde yazdım. Her halde mektup isteriz efendim.

Afyon Lisesi Sınıf 4 Numara 339 Aydınlı Sururi

Doktor Rifat Ali
Ankara Sıhhat Yurdu
Sahip ve Müdürü
Diploma: 2617
Telefon: 2460

Ankara, 13. 10. 931

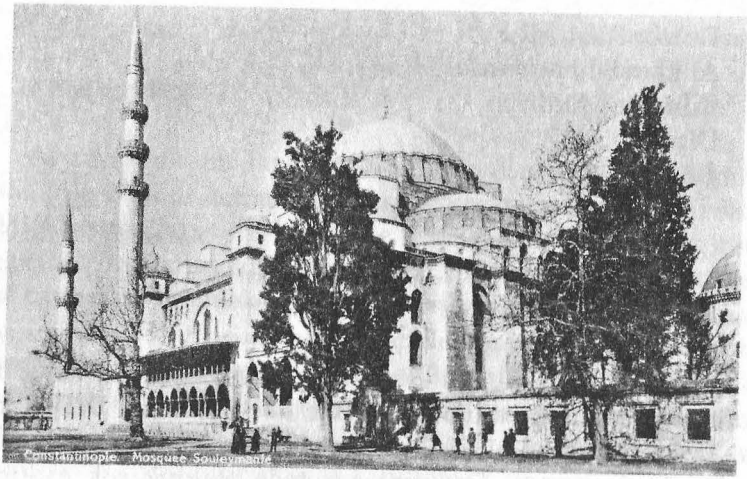
Yavrucuğum,

Hemen cevap istediğinden mektubumu maalesef böyle bir hafta sonra iki üç satırla mukabele edebiliyorum. Bizlere biraz daha yakınlaştığına çok memnun olduk. Artık bir adımda Ankara'yı bulursun. Tevkifini gazetede okuduk çok canımız sıkıldı lakin neticeden ümitvar görünüyorsun bizi teselli eden ancak bu olur. Sana Ankara'dan hiçbir havadis veremeyeceğim. Çünkü ben manastır hayatı geçiriyorum ki bu da seni alakadar etmez. İstanbul'dan geldiğimden beri ancak iki kere sokağa çıktığımı söylersem vaziyetimi anlamakta güçlük çekmezsin. Yalnız şu kadar söyleyeceğim ki hayatımdan gayri memnunum. Bu bedbinî neden mi diyeceksin? Tabii sebeplerini ayrı ayrı izah etmek gayri mümkündür. Hiçbir şey anlamadan bir makine gibi hissiz yaşıyorum. Hele bu gece son derece maneviyatım kırık ve bedbahtım.

Bu yaşayışın yalnız acılıklarıyla karşı karşıyayım. Zaten hayat denilen şeyin bu demek olduğunu anladım ama... Geç ve güç... Neyse ben bu gece çok söyleyebilirim. Kimsenin başını ağrıtmak istemem. Gözlerinden öperim mektuplarını tabii beklerim. Çocuklarım ellerinden öperler, dayın gözlerinden öpüyor çocuğum.

Müfide[1] [Ertüzün]

1 Rıfat Ali Ertüzün'ün eşi.

Editeur Isaac M. Ahitouv, Constantinople

Sabahattin,

25. X - 1931

Selâmına teşekkürler. Evelki gün sinemaya gittik, son meleliğimi de orada harcadım. Parasızım, imdat! Hattâ S.O.S. bana 2 liradan başka mecmualardan ve pabuçtara 2 lira daha borcum var. derhal 400 vadeli kuruş gönder, ay başına kadar idare edeyim. öteki on lira ay başına kalsa da olur, eğer henüz göndermediysen telgrafla ver. Işte bu kadar gözlerinden öpüyorum. Posterü gördün mü? Muhakemeden ne haber? - Yaz. Peşter Nihad

Konya 28.10.1931

Konya

Sabahattin Ali Bey

Beta mektep almanar

BAYAZIT 28-10-1931

İSTANBUL

25. X. 1931

Sabahattin Ali Bey
Ortamektep Almanca Hocası
Konya

Sabahattin,

Selamına teşekkürler. Evvelki gün sinemaya gittik, son meteliğimi de orada harcadım. Parasızım, imdat! Hatta S.O.S. Bana 2 liradan başka, mecmualardan ve pabuçtan 2 lira daha borcun var. Derhal 400 adet kuruş gönder, ay başına kadar idare edeyiın. Öteki on lira ay başına kalsa da olur; eğer henüz göndermediysen telgrafla ver. İşte bu kadar, gözlerinden öperim. Pertev'i[1] gördün mü? Muhakemenden ne haber? Yaz.

Pertev Naili [Boratav]

1 Pertev Naili Boratav'ın kuzeni.

İstanbul, 3. XI. 931

Sabahattin,

İstanbul'dayım. İzmir'de hem yazacak bir halde değildim hem de bir karta sana anlatılacak şeyleri sığdırmaya imkân yoktu. Onun için yazmadım. Konya'dan itibaren hadisat şöyle tevali etti: İzmir'e yaklaştıkça dehşetli ve şiddetli soğuklar yerlerini mükemmel bir bahar havasına terk ettiler. Eve ani bir baskın yaptım. Ve bu aralık teyzemin enfes bir kızı olduğunu gördüm. Çocukken bizi birbirimize nişanlamışlardı. Beni görür görmez tabii nişanı bozdu. Ve sabah akşam oldukta birinci gün bitti. Ertesi gün nezaketle telefonda şöylece konuştuk: "Ben - Telefonu kapamayacağını vaat edersen kim olduğumu söylerim. O - Kapamam. Ben- Enver'im. O - Nereden çıktın? Ben - Seni nereye tayin ettiler? O - Nasıl nereye? Ben - Haberin yok mu beni senin yerine tayin ettiler dedim, inandı. O - Yarın gel konuşalım. Ben - Şerefimle mütenasip bir resm-i kabul yapacağını vaat edersen gelirim. O - Yaparım. Ben- Yalnız nükte yapmak hevesine düşüp de 'Şerefinle mütenasip resm-i kabul seni kapıda bırakmaktır,' demek yok. O - Yok. Ben- Öyle ise hiç de öyle bir arzu duymadığım halde yalancıktan Latife'nin gözlerinden öptüğümü söyle. O - Peki. Yarın beklerim." Ertesi gün vaat ettiğim saatte gidemedim. Daha ertesi gün gitmek kısmet oldu: "Beni ne kadar mümkünse o kadar münasebetsiz bildiğinden sözümde durmayışım sana bence hakkımda yeni bir şey öğretmeyecektir" diye başladım ve herkesin ortasında, "Sana gayet feci bir havadis vereceğim metin ol diye," Ziya'nın evlenmek üzere bulunduğunu söyledim. Kıpkırmızı kesildi. Mektebin müdiresi –dayımın fena halde ahbabı olduğundan– bana dehşetle iltifat etti ve yemeğe alıkoydu. Ayşe'yi mektebi bitirince behemehal İzmir'e dayımın yanına stajyer –dayım şimdi Kız Muallim'de de muallim– tayin ettireceklerini dilediler. Daha daha ertesi gün bin müşkülâtla Nesrin'i gördüm ve sen benim hakkımda Ayşe'ye ne söyledin ve sordunsa ben de ona, onu sordum ve söyledim: "Sabahattin dünyanın en büyük dâhilerinden biri belki birincisidir. Seni dehşetle seviyor. Senin de ona gönlün varmış. İzmir'e ya gelirken veya

İzmir'den giderken vapurda berabermişsiniz bir sürü ümit verici sözler söylemişsin. ilh" dedim sapsarı oldu. "Ne münasebet, ben ona sadece arkadaşlık ettim uydurmuş," dedi. "Hem ne münasebet bunları bana söylüyorsunuz, beni bu sözleri söylemek için mi görmeye geldiniz?" diye ilave etti. Başıma kasketimi geçirdim. Omuzlarımı silkerek, "Hiç!" dedim ve çıktım. Dünyada hiç kimse hatta kendisinin sana âşık olduğunu iddia ettiğini söylediğim zaman Ayşe bile bu kadar eşsiz bir hayret içerisine düşmemiştir. İzmir'de bir mulen rujun olmamasına, olsa da benimle gelmeyecek kadar ciddi olmasına fena müteessir oldum.

Ayşe –Pertev'in [Naili] yanında senin beni sevmeni istiyorum demesine rağmen– beni eskisi kadar sevmiyor. Bu akşam sinemaya gideceğiz. Kendisini sinemada öpmeye karar verdiğimi ağzımdan kaçırdım. "Zor," dedi. Bakalım dediği gibi zor mu?..

Seni her önüme gelene –zekâna el sürmemek şartıyla– fena halde çekiştiriyor, rezil rüsva ediyorum. Halide'yi görmedim. Görmek de istediğim yok. Ayşe hasta olduğu bahanesiyle beni nazlanarak salona görmeye geldi. Bu sırada ona olan âşıklığımı hatırlayarak dehşetle tekrar sevmeye başladım. Çok ayıp olmasa muhakkak nişanlanırdım. Seni artık hiç sevmiyorum. Ve ilk defa hayatımda sana sahihten kızıyorum. Yalan. İzmir'de ne Nesrin'i gördüm ve ne de görmeyi aklımdan geçirdim. Eğer seni seviyorsa... Korkma sevmesinde devam edecektir. Hiçbir münasebetle bu sevgiye burnumu sokmayacağıma emin ol. Zira bu senin korkunç zekâna rağmen hayatının sonuna kadar bilemeyeceğin kötü bir şeydir. Ayşe ben gelmeden sana mektup yazmış. Şu halde zafer senin tarafında. Eğer ciddi emellerin varsa ve senin için Ayşe yanında bir şeyler yapabileceğimi umuyorsan çekinme yaz. Bütün kuvvetimi sarf edeceğimden katiyen şüphe etme. Üç gün sonra Kastamonu'ya gidiyorum hemen gitmek için vapur bulamadığıma çok müteessirim. Gözlerinden öper mesut olmanı temenni ederim.

Enver [Necati]

Sana bu mektubu iki gün evvel yazdım. Bu iki günde şu ilaveyi yapacak kadar bir değişiklik oldu: Konya'dayken bana "Ayşe'yi köpekler gibi seviyorsun," diyordun doğru. Sana yazdığı mektubu şimdi satır satır hatırlamadığını söyledi, yaz sana göndersin dedi. Mutlaka Kastamonu'ya gönder. Göndermenin mahzurlu olduğu hakkında felsefi mütalaat serd etme. Bu arzuma katiyen inkıyat et. Hatta mümkünse ve paran varsa telgrafla satır satır Kastamonu'ya yaz. Beni ancak sen kandırabilirsin. Ayşe'yi sevmenin eşekçe bir budalalık olduğunu, ne yap, yap, bana ispat et. Kastamonu'ya gittiğim gün muhakkak bir mektubunu bulmalıyım. Bulamazsam çok fena şeyler yapmaya kalkacağımdan kork.

Enver [Necati]

Odanda Dante'nin kitabını unutmuşum gönder.

Ankara Sıhhat Yurdu
Yenişehir Gazi Bulvarı'nda Hastahane
Sahip ve Müdürü
Operatör Rifat Ali
Tl: Ankara Sıhhat
Telefon: 2460

3. 11. 931

Yavrum,

Geçenlerde sana bir mektup yazmıştım. Ben gitti biliyorum. Halbuki dayın unutmuş. Bugün elime geçti hem o mektubu ve hem de beyan-ı itizar için bunu gönderiyorum. Artık beraat etmişsindir. Konya'dan havadis beklerim. Konya izcileriyle resm-i geçit için gelmeli idin. Ankara pek tarihi bir gün yaşadı. Ahmet de geldi. Sen Nahit için yazmıştın. Ama... daha Beria [Bayer][1] İzmit'te... Bu arzunu isaf edemedik. Çok selamlar. Dayın, çocuklarım ve ben gözlerinden öperiz.

Yengen
Müfide [Ertüzün]

1 Müfide Ertüzün'ün akrabalarından bir hanım.

13/11/1931

Sabahattin,

Bu iki mektubuna cevabımdır. Sana uzun uzun yazıp ve şimdiye kadar birikmiş olan borçlarımı ödemek çok istiyorum. Lakin mümkün olmuyor. Söyleyecek birçok şeyler var belki, fakat heves yok. Senden gelecek o biçim bir mektup belki beni de şevke getirir. Gittin gideli neler yaptın? Hiç yazmıyorsun.

Enver'in kartını aldım. Elan Konya'da ise cevap vereyim. Gelen haberlerden anlamıyorum. Fakat onun sağı solu olmaz. Yarın kalkar yine başka bir yerlere gider. Mübarek esrarengiz bir şahsiyet oldu. Gözlerinden öptüğümü ve haberlerini beklediğimi söyle.

Mecmualarını gönderiyorum. 38'le 44'ten sonrasını gönderdim. Almışsındır. 14 lirayı da aldım. Benim hisseme düşen dört lira yine imdadıma yetişti. Zira, aylığı aldığım günün ertesi elimde 8 lira kalmıştı.

İşte böyle iki gözüm. Senin hikâyeni bekliyorum. Bu *Atsız* da şiirlerinden biri çıkacak. Öteki şiirle hikâyenin de gelecek sayı çıkacağı ilan edilecek. Hikâyeyi daktiloya çektirip göndersen çok iyi edersin.

Baki gözlerinden öperim yavrucuğum.

Pertev Naili [Boratav]

30. 11. 31

Vefasız Hocam,

Günlerce mektubunuzu bekledim. Maalesef selamınızı bile alamadım. Demek bu kadar çabuk unuttunuz. Siz sevgi gösterdiğiniz talebeleri bu kadar çabuk unutursanız ya sevgi göstermediğiniz talebeleri hiç hatırlamayacaksınız. Halbuki biz sizi o kadar seviyormuşuz ki... Bunu sizden ayrıldıktan sonra anladık ve anlıyoruz. Hele Almanca şubeleri... Her gün yeni muallimden şikâyet... O sizin o kadar tersiniz ki... Siz talebe ile meşgul olmasını istersiniz. Halbuki o bizim yanımıza sokulmuyor. O daima sessizlikten hoşlanırmış halbuki siz gürültüden... Siz daima oyun oynamak istersiniz o hiç oyundan hoşlanmıyormuş... Talebelerin ona vermiş oldukları "Ruhsuz" ismi ne kadar doğru... Halbuki biz bu seneki Almanca hocasını böyle tasavvur etmiyorduk. Fakat bizim için daha iyi.

Biz muallimlerimizden şikâyetçiyiz. Fakat siz yeni talebelerinizden memnunsunuzdur. Konya Mektebi de Aydın Mektebi gibi hatıralı mı? Şüphesiz.

Uzun yazmıyorum, bu mektubumla yalnız geçen seneki talebelerinizi hatırlatmak istedim. Hürmetle ellerinizden sıkarım.

Zübeyde

ANKARA

SIHHAT YURDU

Çocuk Sarayı caddesinde Hususi hastane

Sahip ve müdürü

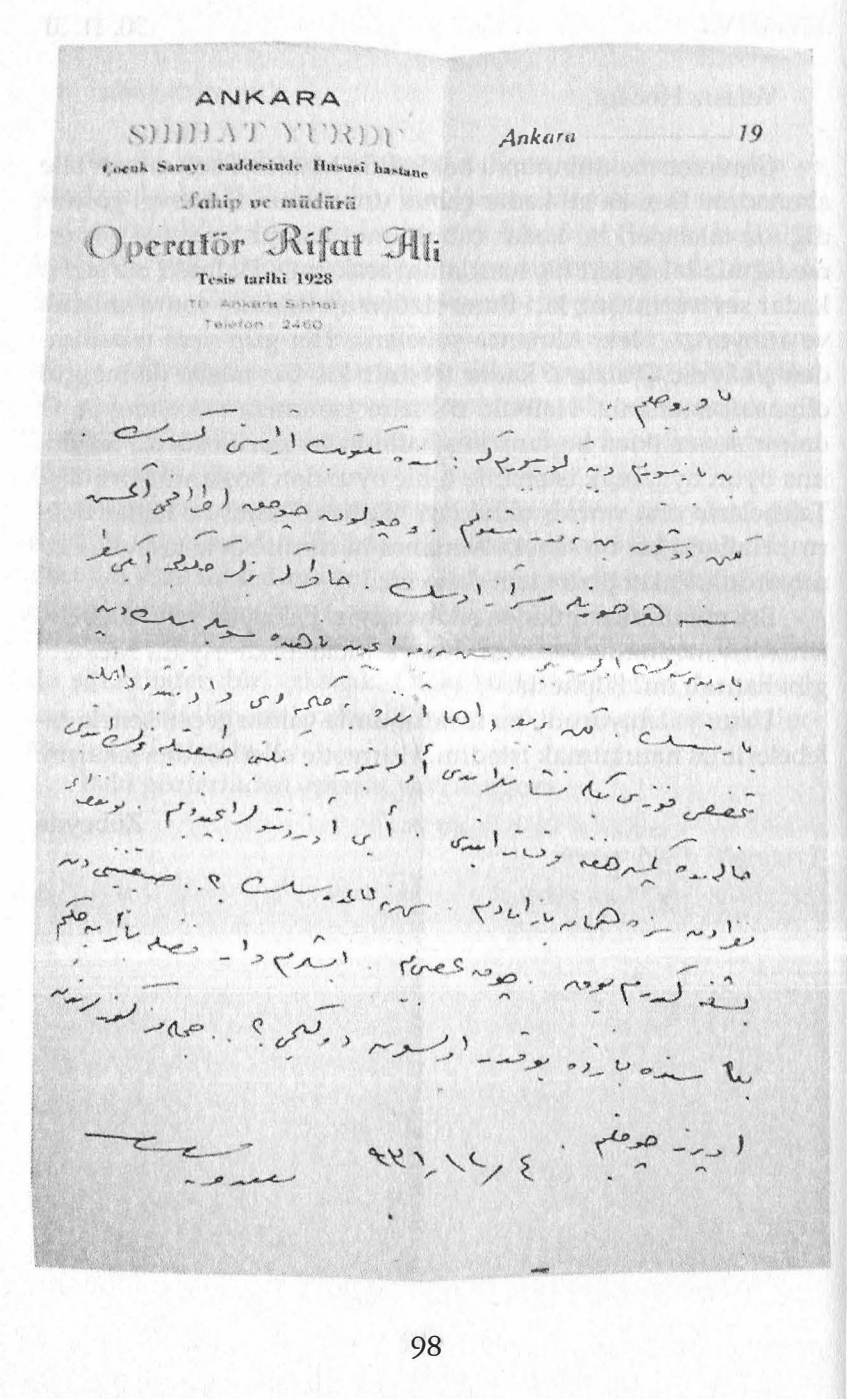
Operatör Rifat Ali

Tesis tarihi 1928

TC. Ankara Sıhhat

Telefon : 2460

Ankara 19

Ankara Sıhhat Yurdu
Çocuk Sarayı Caddesi'nde Hususi Hastahane
Sahip ve Müdürü
Operatör Rifat Ali
Tesis tarihi 1928
Tl: Ankara Sıhhat
Telefon: 2460

4. 12. 931

Yavrucuğum,

Ben yazmıyorum diye görüyorum ki sen de mektubun arasını kestin. Lakin düşün ben ne kadar meşgulüm. Ve çoluk çocuk etrafımı almış. Sense her suretle serazatsın. Hatırına bizler geldikçe iki satır yazıversen olur biter. Sen Beria için Nahit'e söylesin diye yazmışsın. Lakin Beria daha Ankara'ya gelmedi ve on birinde Dahiliye Mütehassısı Fevzi Bey'le nişanlandı evleniyor. Mektebini tabiatıyla terk etti. Halam da geçen hafta vefat etti. Epey üzüntüler içindeyim. Bu nokta-yı nazardan size hemen yazamadım. Sen ne âlemdesin? Sıkıntıdan başka kederim yok. Çok asabiyim. İşlerim var, fazla yazamayacağım. Bana sen de yaz da bu kadar olsun değil mi? Cümlemiz gözlerinden öperiz çocuğum.

Müfide [Ertüzün]

İZMİR
ERKEK LİSESİ

İzmir, 11. XII. 1931

Çok Sevgili Muallimim,

Bugüne kadar yazmadığımın sebebi, derslerin meşguliyetlerin fazlalıklarındandır demiyorum, çünkü birkaç defa mektup yazmak vaktini bulduğum halde, her nedense ihmal ettim, yazmadım. Bu bir kusur ise affedersiniz değil mi?

"Dağlar" manzumenizi okudum, hatta hemen hemen ezberledim. Güzel, maşukalarınız "Rüzgâr" ve "Dağlar"dan sonra bakalım sırayı kime vereceksiniz? Yalnız muallim bey, bilmek veya söylemiş olmak istediğim bir şey var. Bakın, şiirlerinizi okuyan sizi tamamen değilse bile kısmen mizantrop ruhlu bulacak, halbuki ben biliyorum ki siz hiç de öyle değilsiniz, değil mi? Fakat ne olursa olsun, şiirleriniz çok hoşuma gidiyor. Nasıl, yazmakta olduğunuz piyesi bitirdiniz mi? Benim şimdilik mektep kitaplarımdan hariç, roman, piyes, hikâye okuduğum yok, çünkü bizim dersler pek ağır. Bakalım topu dikmezsek çok iyi. Canın sıkılmasın, insan başına gelir diyeceksiniz ama, Allah kimsenin başına öyle şey vermesin.

Konya'da geçen hayatınızdan memnun musunuz? Pek değil galiba "Dağlar" manzumeniz onu ifade ediyor. Daha ne yazayım, siz sorun ben cevap vereyim. Ha... Alphonse Daudet'nin *Değirmenimin Mektupları* kitabından Fransızca olarak buldum ve "Yıldızlar" hikâyesini bir daha, bir daha okudum.

Bu defalık bu kadar. Bana yazarsınız değil mi? Beklerim. Burada mektubuma nihayet verirken selam ve hürmetlerimi yollarım sevgili muallim bey.

Baduraki Adil

Erkek Lisesi
Sınıf: 4 No: 642
Baduraki Adil
İzmir

MEVLÜT
Aydın

16. 12. 1931

Muhterem Muallimim,

Çok zaman evvel size mektup yazmak istiyordum ne çare ki buradan ayrılacağınız zaman İstanbul'da birkaç ay tebdil-i hava edeceğinizi bahsetmiş idiniz... Bundan birkaç hafta evvel Necip'e bir mektup göndermişsiniz ve Çapar'la benim mektup yazmamız için söylemişsiniz. Maalesef bunu pek geç haber aldım. Bugün de Zübeyde'ye gönderdiğiniz mektupta bana selam olduğunu ve sizin Konya'da bulunduğunuzu haber verdi ne kadar çok sevindim. Demek artık mektup yazabilecektim?..

İşte şimdi mektubun başlangıcını mektep havadisinden başlayacağım:

Muallimlerimizde tebeddülat var İhsan Bey yalnız üçüncü sınıf ve ikinci sınıfın Fransızca şubesini okutmakta diğer sınıfları yeni Türkçe muallimi okutuyor. İyi bir muallime benziyor ama bakalım. Almanca muallimi ise hiç yani hiç memnun değiliz. Daima her dersten sonra veyahut her zaman sizi hatırlamaktadırlar. Velhasıl sinemada, eğlenti mahallerinde nerede olursa olsun daima anılıyorsunuz. Hakikaten sizi seven talebe çokmuş, fakat benim kadar yok. Ha işte Almanca mualliminden bahsediyordum. Duglas bıyıklı uzun boylu esmer bir zat hiç talebe yanına sokulmuyor. Musiki muallimi o da başka çeşit titizleşti, asabileşti, başka türlü haller almaya başladı. Müdür bey, muavin bey mektebin mevcudu çok olduğundan daha küçük talebelerle dolduğu için fazla telaştadırlar. Riyaziye ve tarih muallimi kendi hallerinde, yalnız tarih muallimi işi yükseltmeye ve gittikçe muarefeyi artırıyor. İktisat Cemiyeti'nin reisi, *Doğuş* gazetesinde velhasıl her yerde bir vazifesi var. Nesimi Bey eskisi gibi... Talebelerden ise: Maşallah bu sene üçüncü sınıf 38 kişi üzerine bir de geçen sene ibka kalanlar devam ediyorlar. Hesap tamam. Cahide [Arif] uslulaştı hanım kız oldu, arkadaşı Rüksan'la küs olduğumdan bahsetmeyeceğim. İhsan ile Emin iyidirler. Sene

nihayetinde verilecek elveda müsameresi için İhsan piyes aramakla meşguldür. İkinci sınıf ise hepsi aynı, yeni gelen talebelerin hepsi ehemmiyetsiz çehrelerle dolu. Şükriye'ye nazar değdi galiba ikide birde hasta oluyor. Daha doğrusu bu sene bilmem neden mektep karanlık ve her ruhta bir ölülük bir durgunluk var. Herkes kendi havasında ya parasızlık buhran yahut da havanın tesiri artık orasını söyleyemem çünkü ne desem hep yalan. Öğrenmeden söyleyemeyeceğim.

Artık mektubuma nihayet vereceğim fazla kafanızı ağrıttım muallim bey beni affedin. İnşallah bundan sonra yazacağım mektupları daha iyi daha düzgün ve dürüst olarak yazar ve havadisler veririm.

Size geçen gün röntgen şuaına gitmiş ve orada çıkarttığımız resimden gönderecektim fakat içinde Niyazi Bey var göndermeyeceğim. Belki diğer mektuplarımda arkadaşlarımla beraber fotoğraflar çektirip gönderirim.

Samimiyetle ellerinizden öper ve hürmetlerimi takdim ederim.

Sizi çok seven talebeniz
113
İlhan Mevlüt

20. XII. 931
Edremit

Yavrum Sabahattin,

Seni artık sık sık rahatsız ettiğimden şikâyet etmezsin değil mi? Galiba sen de benim gibi bir hastalığa uğradın ki ortalığı sükûna boğuyorsun. Bu mektubu bugün Fikret'i Edremit'te görmek tedaisiyle yazıyorum. Bir ay evvel Kahire'den mektubu geldiğini annenden işitmiştim. Galiba yine zavallı kadına musallat olacak. On beş gün kadar kalacağını söyledi. Şunları susturacak bir mektup falan yaz. Karışmam yirmi gün sonra Fikret'i orada görürsün. Ve Aydın'da olduğu gibi yine bütçeni rahnedar eder. Kardeşim, onlar sağ ve sen bu insan kisvesinde bulundukça başından arta kalan belalara bunları da ilaveten hesap etmeye mecbursun. Onlar seni menfaatleri icabı son demlerine kadar rahatsız etmeye mecburdurlar. Ve bundan ne suretle olursa olsun bugünkü mevzua nazaran sen mesul bulunuyorsun.

Annen hemen hemen her gün mağazaya uğrayıp senden haber soruyor. O zavallıya da ayrıca acımadığımı söyleyemem. Düşün ki düşüncesi senin, (...) gayrı ve aykırısı olan, çalışmaktan âciz velhasıl dünyada ikamet için bütün vesaitten mahrum bir kadın... Gerçi bunun yani bir veya birkaç ferdin hayatının idamesine seni mecbur edecek tabii veya mantıki bir sebep ve işaret yok... Fakat düşün ki –ne kadar gayri tasavvuri de olsa– anane, terbiye ve biraz da bünye-i içtimai seni onlara yardıma sevk eder. Gerçi müeyyidesi gayri kabil-i müdafaa ve ispat olan bu fikre seni imale etmek isterim. Sabah: Ben ki, (...) bir vücut ise seni onun –fikir cihazı– kısmında görüyorum. Ve uzviyette kalan kendim sana ukalalık edecek değilim. Hiçbir mantık ve sebebe istinat etmeden onlara yardım etmeni söylüyorum. Şimdiye kadar bana üç aylık borç aylığından ve iki aylık kadar da bir yerden havale etmiş. Adam benden parayı aldı. Fakat annene bunu bildirmemek için hesabına geçirmedim. –Burada aylığından maksat gönderdiğin miktardır.–

Sonra Süha için bana bazı fikirlerini açmıştın. Onları niçin tatbik etmedin demiyorum. Çünkü vakit bulamadığını biliyo-

rum. Yalnız şimdi ne düşündüğünü öğrenmek isterim. Ve bu hususta ne kadar istical edersen kârın olur. Zararın neresinden dönülürse kâr darb-ı meseli buna tamamen intibak eder. Onu da kardeşim gibi bildiğimden çok üzülüyorum.

Bazı vakalar geçirdiğini uzaktan uzağa işitiyoruz. Bunlara inanmamakla beraber meselenin aslını tahmin edemiyoruz. Bizi bir parça tenvir edersen memnun oluruz. Senin siyasi cereyanlarla veya fikirlerle alakan olduğunu bir türlü kabul edemiyorum. Sen ki bana karşı samimiyet ilan etmiş bir kimsesin. Yalancı ve dolandırıcı olmadığından ve olmadığını bildiğimden samimiyetine nail olmuş ve mukabele gördüğümden dolayı memnun olmuş bulunuyordum. Ve sen bana bir defa olsun siyasi bir kanaatin olduğunu açmamıştın. Hatta bazen icap ettikçe –yani sırası geldikçe– komünizmin aleyhine denecek surette idare-i kelâm etmiştin. Senden sarih izahat beklerim. Konya'ya nakline sebep nedir? Niçin tevkif edildin. Alakan var mı, yok muydu? Bunları bana birer birer yaz. Tabii sen boş durmuyorsun. Roman, hikâye, şiir yazıyorsun. Bunlardan beni mahrum etmeye hiçbir suretle hakkın yoktur. Mümkünse onları bana gönder okuyayım. İcap ediyorsa iade ederim. Malumat kabilinden söyleyeyim ki bir ay evvel askerliğimi bitirdim. Şimdi işimin başındayım. Galiba askere gittiğimden ve geldiğimden henüz haberin yok. Zaten muhabereye bu kadar fasıla vermemin başlıca sebebi de askerliğin husule getirdiği bedbini ile asabımı müthiş surette bozmasıdır. Çünkü işimden müthiş surette zarar görüyordum. Diğer mektubumda bundan mufassalan bahsederim. Yalnız iki senede açılan rahneyi imla edebilirsem benim için muvaffakiyet olacaktır. Mamafih sıhhat itibarıyla iyileştim. Askerlikte dört kilo aldım. Çünkü bütün hayatım intizama girdi. Günde asgari altı saat talim yani, idman... Birinci sayfayı bir daha oku. En mühim nokta orasıdır.

Gözlerinden "dudaklarımın öpüşleriyle öperim"...

Kardeşin
Mustafa [Seyit Sütüven]

İZMİR
ERKEK LİSESİ

İzmir, 27. XII. 1931

Çok Sevgili Muallim Sabahattin Ali Bey'e

Mektubunuzu alalı, bilmem ya, aşağı yukarı bir hafta olmuştur. Ancak bugün yazabiliyorum, çünkü, –medeni bir insan olmakla beraber– tahriri yoklamalar pek ağır geçiyordu, çalışmak lazımdı. Bugün İngilizceden de yoklamayı savdık, hem de fena değil, ama tabii kopya ile yalnız ben değil bütün sınıf da öyle.

Demek ki Konya'da geçen hayatınızdan memnun değilsiniz. Fakat yeni maşukanız herhalde Konya'da geçen biçimsiz hayatın çok yerlerini örtüyordur. Kim bilir ne kadar güzel? Fethiye ve Rüksan kadar sevimli kız mefhumuna yakın mı? Herhalde öyledir, çünkü lalettayin basbayağı bir kıza abayı asmayacağınızı bilirim, fakat "dalga geçmezsiniz" de demem.

Gönderdiğiniz şiirin yalnız baş tarafı değil son kısma da inildikçe pek müstesna bir ahenk ve üslup hemencecik seziliyor. Çok güzel. Yenilerini beklerim.

Geçen gün *Yaşayan İnsanların Cehennemi* diye bir roman okudum İtalyanca. Guido da Verona'nın. İnsanların seviye-i içtimailerinin düşkünlüğünü, hırs, intikam hislerinin koyuluğunu, altına, paraya düşkünlüğünü anlatıyor, tenkit ediyor. Güzel bir kitap yalnız o da pek bambaşka, yepyeni bir ifade tarzı ile yazılıdır. Almancasını bulur okursanız göreceksiniz.

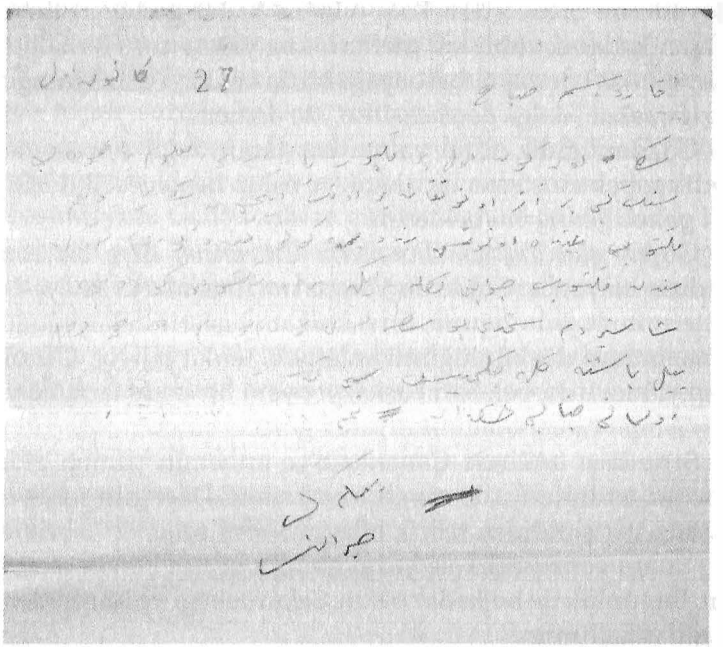
Sene başı tatilinde Çanakkale'ye annemin yanına gidiyorum. Siz tatili Konya'da mı geçireceksiniz? Dört gün sonra sene başımız var şimdiden tebrik edeyim: Yeni senenizi tebrik ederim. Sonra sonra daha ne yazayım? Siz sorun ben cevap vereyim. Bugünlük de bu kadar olsun. Selam, sevgi ve hürmetler çok sevgili muallimim.

Baduraki Adil

Kardeşim Sabah

Sana on gün evvel bir mektup yazdımdı. Malum ya amcan senin gibi biraz unutkandır. Onun için sana yazdığım mektubu cebinde unutmuş. Ben de cuma günü cebinde gördüm. Ben ki senden mektubun cevabını bekler iken bir de mektubu görünce şaşırdım. Şimdi bu satırları yazıyorum. Sabah nasıl yılbaşına gelecek misin? Seni bekler baki afiyette olmanı Cenab-ı Hak'tan temenni ederim kardeşim.

Yengen Hayrünnisa [Başotaç]

(tarihsiz)

Oğlum Prens,

Mektubunu aldım ben de sana fena halde kızıyordum prens bizi unuttu diyordum. Sabah halan geldi görüştük. Senin biz annem ile beraber avukatlığını ettik. Seni halana öyle fena bildirmişler ki olur şey değil; halan bize ben Sabahattin'e dünyada mektup yazmam pek fena oğlanmış dedi. Biz de senin iyi olup söyledikleri şeyin hiçbirinin doğru olmadığını iddia ettik; o da öyle ise mektup yazarım dedi. Öyle şeyler söylemişler ki mektupla bile olmaz ancak geldiğin zaman söylerim.

Yılbaşına geleceğini yazıyorsun. İstanbul'a indiğim zaman sana bu senenin film kartlarından göndereyim olmaz mı prensim senin oradaki güzel hanım kızlara memnun oldum yakında da sana kaynana olacağız. Sabah bizim Nermin Hanım'ın düğünü oldu ben gitmedim o kadar güzel olmuş ki yalnız kadınlara yapmışlar yalnız pek eski usul insanlarmış yalnız düğün günü on bin liralık cevahir takmışlar artık görmeli nasıldır. Geldiğin zaman görürsün. Sabah halanın kızını pek beğendim, gel sana alayım pek iyi bir kız. Annem diyor ki, bunu annem söylüyor, ben de yazıyorum oğlum Sabah. Geçende bulunduğun yerden bize bir hanım incir üzüm göndermiş pek hoşuma gitti. Canım bizim Prens de hiç olmaz ise bizim vakit geçer biriyle akıl etse de incir üzüm gönderse ya... Boş boşuna prenslik olmaz böyle şeyleri de akıl etmeli. İnciri üzümü bekliyorum gözlerinden öpüyorum.

Halide teyzem bizde. O da diyor ki, mektuba selam yazmadı. İnciri çokça göndersin burada iken yerim diyor. Halide teyze Sabah öyle yemekler yapıyor ki (...) göre değil (...) şey bu gece için enfes bir kaz kızartması var ki görme. Bir de revani var bir de makarna fırın bol püre var. Senin canın için yiyeceğim. Yakında mektubunu beklerim kardeşim. Amcan senin gözlerinden öper, ben de ellerini sıkarım; köşktekiler selam ederler halam sana pek çok selam eder.

Hayrünnisa [Başotaç]

10 Şubat[1]

Oğlum Sabah,

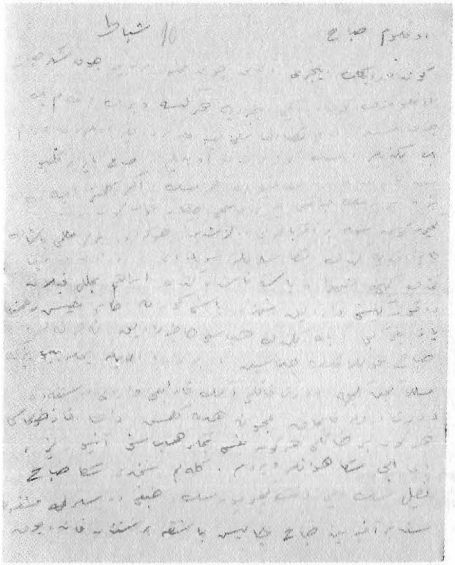
Gönderdiğin inciri aldık çok memnun olduk. Çok şükür Sabah oğlumuzun gönderdiği incirden herkese verdik. Annem pek çok (...) tesadüf Selma ile Aliye[2] bizde idiler, onlara da verdim pek beğendiler. Senin gözlerinden öptüler. Sabah, bayram geliyor. Sen bayramda da İstanbul'a gelmez misin? Eğer gelmez isen de bize bir zeybek kıyafeti ile bir resmini çıkartıp gönder. Geçen gün şöyle bir akrabaları dolaştık sonra da bizim Hilmi Paşaların hanımefendiye gittik. Sana selamlar söyledi. Oradan da dayıma gittik gece Şehzadebaşı'na Naşit'e[3] gittik. İbrahim Mücella filan dokuz kişi vardık. Şehzadebaşı'nı görme tam Hüseyin Rahmi'nin yazdığı gibi. Pek eğlendik hep seni hatırladık neler neler. Sabah, kulakların çınlasın. Burada öyle yemekler yiyoruz ki mesela geçen gece dört katlı ekmek kadayıfı vardı üstüne de dört okka kaymak. Amcana hediye gelmiş. Daha, kaz dolması, her gün bir tatlı, her gün nefis yemekler, hep seni anıyoruz. Ey epey sana havadisler verdim. Gelelim şimdi sana Sabah. Nasılsın iyi vakit geçiriyor musun? Sıkı derslerle meşgulsündür. Aferin Sabah çalış başka bir şeyden fayda yok; oğlum dünyada çalışmalı. Sana bu senenin yeni artistlerinden iki resim gönderiyorum: Biri Kanlı Melek'teki kız, ben çok güzel buluyorum. Şimdiye kadar mektup yazamadığımın sebebi yine bizim evde birçok misafirler olmasındandı. Yaz misafirleri bir de kış misafirliğine kaldılar. Neyse Allah hep böyle şeyler versin. Orada havalar nasıl gidiyor? Burada pek iyi gidiyordu ama bugün kar yağıyor. Şimdilik mektubuma nihayet verdim. Senin tafsilatlı mektup yazmanı bekliyorum kardeşim. Annem çok teşekkür ederek gözlerinden öper. Amcam keza halam gözlerinden öper, cümle komşular selam ederler. Nişan (...) selam ederler. Ben de ellerinden sıkarım kardeşim.

Yengen Hayrünnisa [Başotaç]

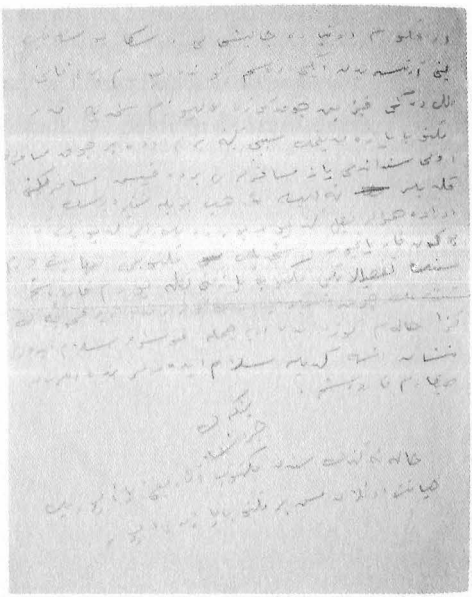
1 Tarihi eksik olan bu mektubun içeriğinden Sabahattin Ali'ye Aydın'da yaşadığı 1930-1931 yıllarında gönderildiği anlaşılmaktadır.

2 Aliye Ali.

3 Komik-i Şehîr Naşit adıyla tanınan ünlü komedyen Naşit Özcan.

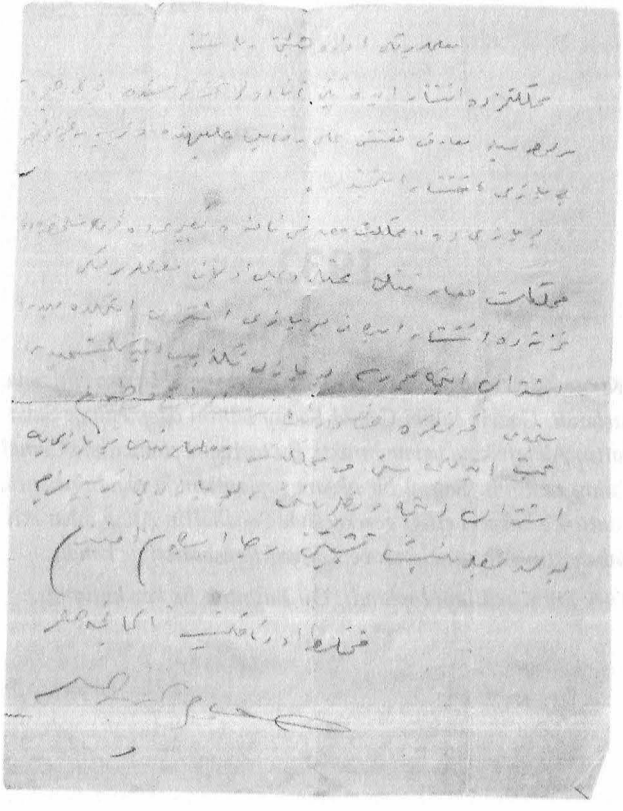

Halan kendisine mektup atmadığını yazıyor, pek hıyanet oğlanmış bir mektup yazmadı diyor.

1932

- *"Kuyucaklı Yusuf"* Yeni Anadolu *gazetesinde tefrika edilmeye başlandı. Gazete sahibi Cemal Kutay telifini ödemeyince Sabahattin Ali tefrikayı yarım bıraktı. Bu tartışma sonucunda Cemal Kutay ve Emin Soysal bir akşam toplantısında okuduğu şiirle Atatürk'e hakaret ettiği gerekçesiyle Sabahattin Ali'yi ihbar etti. Sabahattin Ali tutuklandı ve Konya Hapishanesi'ne kondu.*
- *Türk Dil Kurultayı toplandı. Dil Bayramı ilk kez kutlandı.*

(tarihsiz)[1]

Muallimler Birliği İdare Heyeti Riyaseti'ne

Memleketimizde intişar eden *Yeni Anadolu* gazetesinde "Hayırlı Bir Haber" serlevhasıyla Maarif Müfettişi Ali Rıza Bey aleyhinde ve terbiyeye gayri muvafık bir yazı intişar etmiştir.

Bu yazıda "memleket maarifi namına" tabiri de kullanılmaktadır. Memleket maarifinin mümessili demek olan Muallimler Birliği gazetede intişar eden bu yazıya iştirak etmekte midir, iştirak etmiyorsa bu yazı tekzip edilmiş midir? Şimdi kongre huzurunda bu meselenin mevzubahis edilmesini ve memleket muallimlerinin bu yazıya iştirak etmediklerinin, bu yazıyı terbiyesizce bulduklarının tespitini rica ederim efendim.

Muhtelit Ortamektep Almanca Muallimi
Sabahattin

1 Tarihsiz olan bu mektuplar Sabahattin Ali'nin 1932'de *Yeni Anadolu* gazetesinde tefrika edilen "Kuyucaklı Yusuf"un tefrikasına ara vermesinden sonra patlak veren olaylar sırasında yazılmıştır.

(tarihsiz)

Muallimler Birliği İdare Heyeti Riyaseti'ne;

1- Nizamnamesinde "Muallimler Birliği'ne Mensup Muallimlerin Tasarruf Sandığı'dır" ibaresi bulunan bir teşekkül vücuda getirmiş, fakat buna bütün muallimler davet edilmeyerek yalnız Maarif Müdürü'ne merbut muallimlerin, merkez ilin tedrisat müfettişliğinin kontrolü altında bulunanları davet edilmiştir; bunun sebebi nedir?

2- Bu teşekkül zümrevi bir teşekkül ise niçin Muallimler Birliği'nin firması istimal edilmiş ve esasen böyle zümrevi bir teşekküle neden lüzum görülmüştür?

3- Muallimler Birliği İdare Heyeti'nden karar almadan bu şekilde bir teşekkül vücuda getirmek ve bundan birlik reisini bile haberdar etmemek kanunen de bir cürümdür; bunu düşünen olmamıştır.

4- Bu teşekkül son zamanlarda hatasını anlayarak ismini değiştirmiş ve kendisine Konya Muallimleri Tasarruf Sandığı namını vermiştir. Bu, yapılan bir hatayı itiraf etmektir. Fakat onu tamir etmek değil, daha beterini yapmaktır. Çünkü bütün Konya muallimlerine sormadan onların ismini istimal etmek Muallimler Birliği ismini kullanmaktan farklı değildir.

5- Konya Muallimleri namına bir teşekkül vücuda getirmek ve bunu yaparken Konya muallimlerinin heyet-i mecmuasına sormaya lüzum görmemek salahiyet ve cesaretini müteşebbis heyet ve onun başında bulunan ilk tedrisat müfettişi Mehmet Emin Bey nereden bulmuşlardır?

Yukarıdaki suallerime heyet-i umumiye huzurunda İdare Heyeti ve alakadarlar tarafından cevap verilmesini rica ederim efendim.

Muhtelit Ortamektep Almanca Muallimi
Sabahattin Ali

5. 1. 932

Hocam,

Mektubunuzu dün Orhan getirdi mektep tatil olalı onları hiç görmemişim. Eğer görseydim mektubunuzu daha çabuk alır ve daha evvel cevap yazardım. Emineler'in mektubunda bana mektup yazdığınızı söylüyorsunuz bundan ne benim ne de onların haberi var herhalde mektup bir kazaya uğradı.

Hakkımızda düşündüğünüz fikrinizi düzeltmeniz için işte hemen cevap yazıyorum. Sahi ben size darılmaya başlamıştım çünkü buraya geldiğinizde bize mektup yazacağınızı vaat etmiştiniz. Neyse bir anlaşamamazlık oldu; fakat bundan sonra daima muntazaman mektup yazarız değil mi?

Burada nasıl vakit geçirdiğimi soruyorsunuz bu yine de malum değil. Sabah soğukta koşa koşa mektebe gitmek akşam yorgun dönmek başka bir şey yok gibi mektepte nasıl vakit geçirdiğim sizce malum, yalnız bu sene derslerde tamamen uslu oturup ders dinlediğim ve evde de bir göz gezdirdiğim için hemen hemen çalışıyorum...

Eve gelince üç kardeş oturup birbirimize gündüzün yaptıklarımızı anlatır hepimiz birbirimizin derdini kâh ağlayarak kâh gülerek teselli ederiz. Gece olunca dayım gelir, yemekten sonra kahveye çıkar. Ben de odamda derslerimle uğraşırken ablalarım da el işleriyle meşgul olurlar. Bazı boş gecelerimde ya gezmeye gider veya evde oyun oynar eğleniriz.

İşte bizim gibi yalnız üç kişinin hayatında başka ne değişiklik olsun. Bilhassa ben İzmir'de iken büyükannemin ölümü bizi bir kat daha öksüz ve yalnız bıraktı. Bakaloryanın ismine bakarak pek korkuyorum. Fakat ne yapalım çalışmakla beraber biraz da talih meselesi gibi bir şey fakat Maide ablamın nasihatleri beni pek çok çalışmaya sevk ediyorsa da fakat bu çok çalışmak bir türlü olmuyor. Çünkü o bana yarım kalan kendi tahsilini tamamlatacakmış. Burası bitince beni İzmir'e bir akrabamızın yanına bırakıp liseye gönderecekmiş. Ama bu bana pek zor geliyor çünkü İzmir'de en yakın akrabamız büyük dayım, zengin fakat çok pinti; yengem de suratsız ve hiç misafir sevmeyen bir

hanım. Oradan çıkınca İstanbul'da bir ecnebi mektebine Türkçe muallimi ve darülfünuna devam. Sonra da istediğim gibi rahat ve daima eğlenceli bir hayat geçirmek iyi mi?..

Rüksan için mektubu mektebe götürüp yazdıklarını gösteririm. Ablalarım ve dayım selamlarına teşekkürle çok çok selam söylüyorlar. Ben de birçok selamlarla mektubunuzu beklerim.

Talebeniz
Cahide [Arif]

Muallim bey bu gün bir resim çıkardım onlardan size göndermek için mektubunuzu iki gün sonraya bıraktım.

Cahide

Muallim Bey,

Mektup göndermediğim sebebi çünkü mektupları hep bir günde alırsanız sonra başka günlerde eğlenemezsiniz. Onun için hep mektuplar arka arkaya gelmesi için yazmadım. Yine birkaç gün sonra mektubu mufassal olarak okuyacaksınız. Sevgili muallimim, ellerinizden öperim.

Çapa Tevfik

Muallim Bey,

Bakın size mektup göndermiş cevap vermemişsiniz. Selam ediyor. Hatice selam ediyor.

Emine

Ankara Sihhat Yurdu
Çocuk Sarayı Caddesi'nde Hususi Hastane
Sahip ve Müdürü
Operatör Rifat Ali

Ankara, 13/1/32

Sabahattin,

Sana mektup yazmak için kaç kere teşebbüs ettimse bir mani çıktı. Sende mi uğursuzluk, bende mi bilmem?.. Ayol ben yazmıyorum diye sana da ne oluyor. İşin gücün başından mı aştı yoksa!.. Çoluk çocuk etrafını sardığını tahmin ediyorum. Teşebbüs ettiğin hayırlı işlerden baş alıp da yengeni düşünemiyorsun değil mi?.. Yoksa yine ifade vermekle mi meşgulsün? Şiirin pek enfesti doğrusu. Tamam içten gelme hislerle meşbu. Vah çocuğum ne kadar da kendini vermişsin!.. Yavrum insan bir kere sever deli olur. Fakat ikincisinde artık usta olmuştur. Sever gibi görünür deli eder. Sen pek acemi imişsin bu işte.

Pardon belki erkekler için bunlar mevzubahis olmaz. Zavallı divaneler ölünceye kadar her şeye ve herkese âşıktır. Nasıl Konya'da iyi vakit geçirdiğini yazıyorsun. Allah emsal-i kesiresiyle müşerref etsin ne olacak bizim Anadolu vilayetleri birbirinden beter. Zannetme ki Ankara iyidir, eğlencesi boldur. Vallahi iç sıkıntısından patlıyoruz. Birkaç kâni bey tertib-i ahbaba inhisar etmiş güya vakit geçiriyoruz. Bazen Yozgat'ı senin için arıyorum. Hiç olmazsa münakaşa-i fikriye yapardık. Ondan da mahrumuz. Okuyamıyorum da velhasıl berbat bir vaziyet.

Gözlerinden öper, mektuplarını ve şiirlerini beklerim.

Müfide [Ertüzün]

Bedia'nın işi bozuldu, Ankara'ya geldi, mektebe devama başladı. Şimdiki izdivaçlardan hayır gelmiyor. Sakın sana da böyle bir şey olmasın.

23. 1. 932

Sevgili Hocam,

Talebeleriniz sizi unuttu zannediyorsunuzdur. Fakat biz talebeleriniz sizi unutmuyorlar. Her ders sizi arıyorlar ve kalplerinden çıkarmayacaklar.

Aziz Hocam,

Niçin mektuplarımıza cevap vermediniz? Kendi kendime acaba ben hocama bir kusurda mı bulundum diye her an müteessir oluyorum. Orhan'a yazdığınız mektupta bize mektup yazdığınızı yazıyorsunuz biz ki hiçbirini almadık. Yine bir gün de Zübeyde koşa koşa geldi. "İhsan, muallim beye niçin mektup yazmadınız size darılıyor," deyince o kadar müteessir oldum, o vakit anladım ki mektep idaresi mektuplarımızı vermediler. Hocam şimdi size kendi adresimi vereceğim.

Orhan'a ve (...) yazmış olduğunuz mektuplarınızda, "Bu sene ben orada değilim, çalışın," diyorsunuz. Evet bunu çok iyi yazmışsınız, galiba bizim burada neler çektiğimizi size yazıyorlar galiba. Bunu eğer yazıyorlarsa çok iyi ediyorlar. Çünkü ben yazamam, daha hâlâ numaralarımızı almadık, sade size bir dersimizi yazayım: O da Almanca. Bu dersten bütün mektebin 1 ve 2'dir.

Bilmem doğru mu Aydın'da size ait bir tevatür var, eğer bu doğru ise sizi çok tebrik ederiz.

Sevgili Hocam,

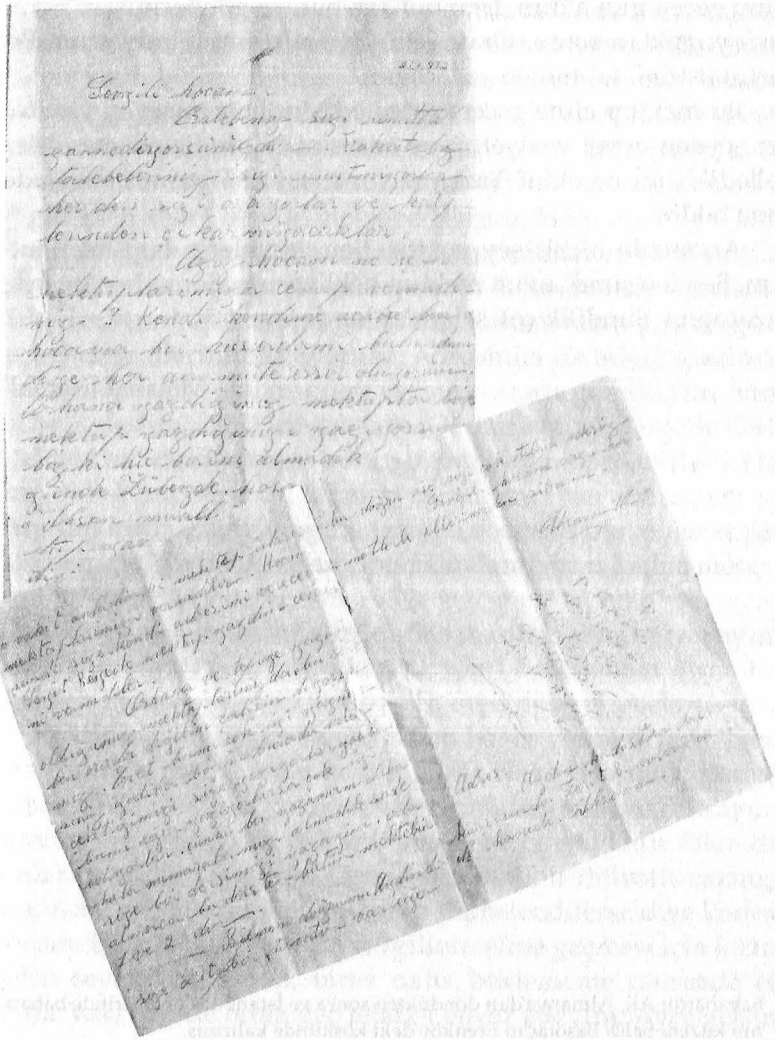
Arz-ı hürmetlerle ellerinizden sıkarım.

İhsan

Muhterem hocam,

Daha yeni mektup gönderdim. Fakat cevabını alamadığımdan çok müteessirim. Bilmem bu defa kabahat kimde çünkü mektubu postaya kendi elimle attım dargın selamlar (...)

Adres: Aydın Kadastro Dairesi karşısında Ferit B. Evlerinde 26 No hanede İhsan.

Ankara, 25. I. 932

Sabahattin,

Adresini bilmiyordum. Zaten onun için şimdiye kadar yazamadım. Erenköy'e Salih Bey[1] köşküne iki ay evvel bir mektup yollamıştım. Onu herhalde almamış olacaksın. 11 tarihli mektubunu geçen gün aldım. İstanbul'dan buraya göndermişler. Fakat zarfı yırttıktan sonra. Onun için yine adresini bilmiyorum. Bu zarfın üstünü tahminen yazacağım.

Bu mektup eline geçerse, rica ederim hemen cevap yaz. Ve her şeyden evvel vaziyetini ve adresini bildir. Senin meseleler halledildi mi ne oldu? Yazı yazıyor musun? Piyesin ne âlemde bana bildir.

Aramızda hiçbir şey yoktur. Ben geçenlerin hepsini unuttum. Senden şimdi uzun mektup bekliyorum. Sonra ben de öyle yazacağım. Şimdilik çok selamlar kardeşim.

Melahat [Kemal]

1 Sabahattin Ali, Almanya'dan döndükten sonra ve İstanbul'a gelişlerinde babasının kuzeni Salih Başotaç'ın Erenköy'deki köşkünde kalırmış.

25. 1. 1932

Sabahattin,

Sana mektup yazamadığım için çok muazzebim. Ne yapayım, sevgilinden haberler aldıktan sonra yazayım dedim, olmadı: Dürriye 15 gün kadar evvel Akşehir'e gitti. O gitmeden evvel maşukanla nasıl, ne yolda bir mülakat akdetmeye muvaffak olacağımı düşünürken, o, Kadıköy Orta Mektebi'nde tanıdığı, bir kızın bulunduğunu ve onu görmek bahanesiyle beraber gidebileceğimizi söyleyerek benim yükümü epey hafifletmişti. Lakin, böyle kararlaştıktan üç dört gün sonra Dürriye gitti. Bu üç dört gün zarfında bir türlü Kadıköyü'ne kadar gidemedik. O gittikten sonra ben de mektebe Nermin Hanım'a bir mektup yazdım: "Size Konya'dan arkadaşlarınız Sabahat ve İlhan'dan (İlhan benim dayımın kızıdır; senin taleben meyanındadır) haberler birtakım kitaplar getirdim. Mektebinizin ziyaret günlerini ve saatlerini bilmiyorum. Adresinizi de arkadaşlarınıza yazmamışsınız. "Sizi ne günü ve hangi saatte görebilirim, bana yazın," dedim. Hâlâ cevap yok. Ondan sonra Kadıköy Orta Mektebi'nin müdür muavininin bizim tanıdıklardan Raife Hanım olduğunu öğrendim. Lakin mektuba cevap alamamak cesaretimi kırdı. Zaten, bugün öğleden sonramı buna hasretmek istemem de. Şu kânunusani ibtidasından beri o kadar meşgulüm ki, tasavvur edemezsin. Acele yetişmesi lazım birçok işlerle yüklüyüm. Şimdi iki gözüm Sabahattinciğim, ne yapayım, sen söyle. Hani, ben, böyle karışık işleri beceremem. Ama hatırın için her şeyi yapacaktım. Eğer, mektupların posta restantta bekliyorsa, bir başka vasıta bulup haber vermediysen, bana yaz ben ne yapıp yapıp gideyim, Raife Hakkı Hanım'ı görmek bahanesiyle işe başlayayım ve sevgilini de görmeye çalışayım. Birader kız mektepleri dehşetli sıkı kontrol içindedir falan diyorlar da, ödüm patlıyor. Gerçi bu mektubu ihtiyatlı yazmıştım. Ama, ya onu açıp okudular ve şüphelendilerse diye korkuyorum. Eğer mektuplarının, sevgilinin eline geçmesi için lazım gelen şeyleri yaptıysan, biraz daha beklememe müsaade et. Zarar yok, ben de biraz geç telziz-i envar edeyim. Ayşe gelsin,

–onun Sinop'a gittiğini biliyor musun?– onunla beraber gider, görüşür, konuşuruz.

Sabahattin, az hokkabaz değilsin. Sanki bana çoktan beri, tabirinle "zekice" mektuplar yazmıyormuşsun gibi söze başlamış ve bunun sebeplerini saymış, dökmüşsün. Sonra da, daha yakın zamanda, bu neviden bir mektup yazdığını hatırlatıp bu sefer de ulan, daha uzun mektup yazalı ne kadar oldu. "Sütten kesilmiş çocuklar gibi, ne vıyaklamaya başladın!" diye çıkışmışsın. Her neyse. İki gözüm, Sabahattin, ben senden zekice ve ukalaca mektup istemiyorum, uzun istiyorum dert dinlemek, herhalde akılane ve hekimane sözleri beklemek kadar zevkli bir şeydir. Mektubunun, dört veya beş sahifeyi geçince ki muhakkak, herkesi hayran edecek bir zekâ ve edebiyat numunesi olması şart mıdır? Ben senden mektup istiyorum, yahu. İşinden, gücünden bahset. Havadis ver, hatta havadan sudan bahset istersen.

Ben sana havadis vereyim mi? Son mektuptan beri, Enver' den hâlâ bir mektup falan almadım. Hınzır oğlana fena halde darılıyorum, haberi olsun. Halbuki giderken, yazacağını vaat etmişti. O kadar vaatten sonra, o bir satır bile yazmadığı halde, onu beklemeden mektup yazmak haysiyetime dokunmasa, bir düşüneceğim ama, haftalardan beri cevaplarını yazamadığım mektuplar beklerken bu işi bir türlü yapamıyorum. Ayşe on gün kadar oluyor, Sinop'a gitti. Şubatın onuna kalacak galiba. Kafilemizi teşkil edenlerden daha birkaç kişinin de memleketlerine sılaya gitmelerine rağmen, biz her cuma gezintilerimize devam ediyoruz; her hafta, yeni birkaç kişi kafileye katılıyor. Geçen cuma gezintiye iştirak eden eşhastan birini sana takdim edeyim: Benim yengemin kardeşi, 3 yaşında Almanya'ya gitmiş. Orada büyümüş, şimdi 30 yaşında bir delikanlı. Birkaç ay evvel, terk-i tabiyyet edip buraya kardeşlerinin yanına geldi. İhtisası fotoğrafçılık, burada bir iş bulamadı. Ve birkaç ay daha kalacak, eğer o zamana kadar bir iş bulamazsa, Münih'e, annesinin yanına dönecek. Ve asıl mühim olanı, beni de beraber götürecek. Bana evinde bir oda vaat ediyor ve oda kirasından bu suretle kurtulunca, maaşımla, yani 55 lira ile geçinebileceğimi söylüyor. Eğer maaşımla iki sene mezuniyet alabilirsem, haziranda Münih'teyim. Nasıl, benimle geliyor musun Sabahattin? Gidelim, hiç olmazsa tatili

beraber geçiririz. Bu yeni dost, Cemil Rıza, şimdi pek az Türkçe biliyor. Ekseriya beraberiz. Almancayı da (...) ilerletiyorum. Kendisini bir muallimle tanıştırdım; ondan kıraat, imla, gramer dersleri alıyor. Bizimle de pratik yapıyor. Çok samimi ve neşeli bir çocuk. Asıl hoşuma giden, her gün beni, Münih'e gitmeye iknaya çalışması. Sanki ben nazlanıyormuşum gibi, bana Münih'in güzelliğinden, gezeceğimiz göreceğimiz yerlerden bahsedip duruyor. Ve "Ben gitmesem bile, sen git, annem seni, benim kadar memnuniyetle karşılar. Ve elinden gelen her şeyini yapar," diyor.

Münih seyahatine intizaren, 11 gün sonra Adana'ya bir seyahatimiz var: Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti ile beraber bir haftalık bir gezinti yapmak niyetindeyim ve kararım, beklenilmeyen bir mani çıkmadığı takdirde, katidir. Bu seyahatte en çok beni sevindiren Konya'da da bir gün tevakkuf etmemiz olacak. Bakalım bana neler ikram edeceksin. Ay başı ve bayram olmak mülabesesiyle öyle kolay kolay ağırlanamayacağımı sana şimdiden tebliğ edeyim. Bana derhal cevap ver ki, yola çıkmadan, şu sevgilin meselesini halledeyim ve sevgilin rahat etsin. Seyahate, Faik'le Rıza da iştirak ediyor. Bizim hatun kişi ahbaplarımızdan, sade Dürriye var. Daha birçokları varsa da, seni pek alakadar etmez. Hoş beni de etmez ya, neyse.

İki gözüm, şimdilik bu kadarla iktifa ediyorum. Mektubunu bekler, gözlerinden öperim.

Pertev Naili [Boratav]

Bir sual:

Yahu merak ediyorum, şu piyesini hâlâ bitirmedin mi? Sonra hapishane hatıraların ne oldu? Gazetelerde okudun mu? Aydın hapishanesinde kan gövdeyi götürmüş. Kendi kendime "Bereket Sabahattin içinde değildi!" dedim. Ve Nasreddin Hoca'nın, merdivenden yuvarlanan kürkünün içinde bulunmamasına şükretmesi fıkrasını hatırladım. Pertev'e selamlarımı söyle. Gönderdiği kitapları aldım. İstediği kitapları hâlâ alamadım, zira satış yerine daha gitmemiş. Artık olmazsa gelirken kendim getiririm.

P.N.

2. 2. 32

Kardeşim,

Mektubunu aldım. Yazacağını pek ümit etmiyordum. Onun için biraz da hayretle karşıladım. İşlerin anlattığın kadar doğru ise pek memnun oldum.

Fazlaca eğlendiğin malum. Zengin ahbap ve akrabaları bulur da soyup soğana çevirmeden bırakır mısın hiç; bizleri hiç sorma ne ev toplantısı, ne eğlence birkaç kere kıra gitmek istedik bir sürü mania çıktı, olmadı. Bu hafta muallim arkadaşlardan Zehra'nın düğünü yapıldı. Bir eczacı ile evlendi. Düğünleri oldukça masraflı idi. Fakat evde olduğu için biraz darca oldu. Mamafih fena eğlenmedik. İkide eve döndük. Bu ayın sonunda da Kız Muallim Mektebi Tatbikat Başmuallimi Nevzat'ın düğünü var. Maalesef ben bulunamayacağım. Çünkü bu ayın yirmisinde muhakkak Afyon'a gideceğim. Bizim uzaktan akraba olan Adnan'ın ailesi oradalar. Ayın sonunda döneceğim. On gün kadar bir gezinti yapmış olurum.

Osman Beyleri soruyorsun. Onlar mektup yazmadığın için biraz dargınlar. Zehra Hanım düğünden sonra soğuk algınlığından yatıyor.

Sana Konya'dan verecek pek mühim havadisler yok. Bu sene mübadele pek fazla. Doktorlar ve diğer memurlardan giden pek çok. Kenan Bey İzmir'e, Adnan Bey Mardin'e, Sırrı Bey Gümüşhane'ye, Muzaffer Bey Ankara'ya gidiyorlar. Bildiklerim bu kadar. Daha gidenler pek çok.

Ankara'dan pek memnun kaldın galiba. Mamafih bütün müsait zamanını orada geçir. Konya öyle fena ki Osman Bey İstanbul'a gitmek istiyor. O gitmeden Halk Fırkası'nda bir çay verecekmiş. Dün Zehra Hanım nasıl yapalım diye bana soruyordu. Bakalım nasıl olacak? Şimdiye kadar sıhhiye müdürleri ve Mefkûreler fırkada iki çay verdiler. İkisine de gidemedim.

Ninem ve annemden selamlar. Eski maşukalarınız da ellerinizden öperler. Benden de selamlar kardeşim.

(???)

Çanakkale, 18. II. 932

Sevgili Muallimim Sabahattin Ali Bey'e,

Dün Abdurrahman'dan bir mektup aldım. Onun mektubu içinde sizin 30.I.1932 tarihli mektubunuz çıktı. Çok sevindim. Her şeyden evvel benim bu vakte kadar neden burada bulunduğumu anlatayım. Gazetelerde okumuşsunuzdur bütün Garbi Anadolu'da müthiş grip vardı. Ben de o biçimsiz hastalığa yakalandım. Mektepte kendimi pek muhafaza edemedim ve neticede grip bronşite dönüştü. O kadar zayıf düştüm ki mektep doktoru hastaneye naklimi istedi. Müdür de muvafakat etti, Fransız Hastanesi'ne kaldırdılar. Epeyi yattım. İyileşince mezuniyetle buraya gelerek istirahat etmekteyim. Yarın hava, deniz fırtınalı olmazsa İzmir'e dönmek niyetindeyim, değilse gene bu hafta zarfında döneceğim muhakkak.

Canınız dert mi dinlemek istiyor? Bende çok, fakat kalsın başınızı ağrıtmayım.

Mektubunuzun bir noktası canımı çok sıktı, Rüksan meselesi. Ne kadar başka anladınız. Ben sadece yeni maşukanızın her hususta derecesini öğrenmek istediğimden acaba demiştim, en iyi bildiğim kız kadar iyi mi? Siz okka okka etlerden, yatak, arkadaşlıklarından bahsediyorsunuz. Yeni maşukanızın güzelliğini, boyunu posunu sorsaydım o vakit hakkınız olurdu, fakat ben yalnız, diğer kızlarda gördüğüm, sevdiğim ve her kızda olmasını temenni ettiğim tarif edemeyeceğim manevi meziyetler sordumdu. Bu şekilde anlamamanız lazımdı, çünkü çok açık yazmıştım. Bir nokta daha, ben size Rüksan'ın âşığı demedim. Aman muallim bey, siz galiba orada tıraş edecek kimseyi bulamadınız da usturanızı buraya uzattınız. Neyse. Dur, neyseden evvel bir şey daha var, aşk olsun, bir sene bu derece yakından konuştuktan sonra beni bu kadar adi ve hayvanca düşünceli bulmak? Ben kendimde arıyorum, fakat bence süfli, hayvani hiçbir hisse tesadüf edemiyorum. –İnsanım, bazı hisler müstesna– Şimdi neyse diyelim.

Nekahat devresini geçirmek üzere Çanakkale'ye çekildikten sonra iki kitap okudum. Biri *Colomba* diğeri *Carmen*'dir. Her

iki kitabın da Fransızcalarını okudum. Vâkıâ *Carmen*'in İtalyancasını ısmarladım fakat esas lisanında okumayı tercih ettim. Dostoyevski'nin *Beyaz Geceler*'ini İzmir'e gider gitmez ısmarlayacağım.

Sonra müsterih olunuz, İzmir'e gider gitmez Kız Lisesi'nde İngilizce hocası olan Nesrin Hanım'ı arayıp bulacağım, neticeyi size ayrıca yazarım.

Mektubuma nihayet verirken selamlar ve hürmetler sunarım pek sevgili muallimim.

Baduroğlu Adil[1]

Erkek Lisesi
Sınıf: 4 No: 642
B. Adil
İzmir

1 Kitaptaki diğer mektuplarda Baduraki Adil adıyla imza atan, Sabahattin Ali'nin çok sevdiği öğrencisi.

24. 2. 1932

Sabahattin,

Sana şimdilik uzun mektup yazamayacağım. Yine başımda bir sürü angarya var. Hele biraz hafifleyeyim. Uzun mektup da yazarım.

Refika'ya yazdığın mektuptan dolmakalemimin sende kaldığını öğrendim. Ama ben de tahmin etmiştim. Onu derhal göndermen matlubumdur. Benim, senin gözlüğünü gönderdiğim gibi, mektup gişelerinden postaya ver. Bir mukavva kutuya koyup üzerine bir kâğıt sarar ve iple bağlarsan oradan alırlar. Koliler arasında kırılması muhakkak olduğu için, böyle eşyanın bu suretle gönderilmesini, bana posta memurları tavsiye ettiler. Taahhütlü ver, esasen gayet ucuz gidiyor: Senin gözlüğe on dört kuruş aldılar. Halbuki paketli olarak verilseydi 45 kuruş alacaklardı. Şimdi sana bir de hesap listesi yapayım:

Kuruş
175 14 adet mecmua
150 gözlük

325
25 *Kadro* Mecmuası
---
350 yekun

Kadro Mecmuası'nı Nahit Cemal'den al. Ben, parasını verecek, dedim. Yenisini aldım. Sakın göndermeye kalkışma. Hesabına geçmiştir. Eğer hoşuna gitti ise, başka birisine istersen Nahit Cemal'e okut.

Mesut Bey'e söyle, istediği mecmua ve kitapları veresiye alabilirim ümidiyle derhal göndereceğimi söylemiştim. Veresiye almak mümkün olmuyor. Parası da epey tuttuğundan dolayı maaşını aldığı günün ertesi elinde para kalmayan bu fakir için peşin satın alıp göndermek imkânsızdır. Fiyatlarını, yarın Pertev'e göndereceğim mektuba yazacağım. (Zira iki tanesinin

fiyatını henüz öğrenemedim.) Bedelini göndersin, bize yapılan iskontoyu tenzil ettirip alır ve kendisine irsal ederim. Selam ve hürmetlerimi tebliğ et, züğürt insanın sözünü bundan fazla tutmasına imkân yokmuş de.

Sana Mahir Bey vasıtasıyla istediğin türküyü de gönderiyorum. Onun bunun vasıtasıyla haberler gönderdiğin için tınmamak niyetindeydim, bereket versin, borçlarına ve benim dolmakaleme. Enver'den, üstünde sadece, dört elif miktarı çekilmiş iki adet "Ah" yazılı grup halinde bir fotoğraf aldım. Ayşe daha gelmedi. Rıza ve Faik'ten selamlar. Ben de gözlerinden öper, mektubunu beklerim yavrucuğum.

Pertev Naili [Boratav]

Nihal'den, Mehpare'den de selamlar. Nihal şiirlerini gelecek sayıda neşredecekmiş. Borcunu, imkânı olduğu ilk fırsatta gönderirsen memnun olurum.

Ankara Sıhhat Yurdu
Çocuk Sarayı Caddesi'nde Hususi Hastahane
Sahip ve Müdürü
Operatör Rifat Ali
Tesis tarihi 1928
Tl: Ankara Sıhhat
Tel: 2460

3. 3. 1932, Ankara

Kâğıtta yer kalmadı gözlerinden hepimiz öperiz yavrum.

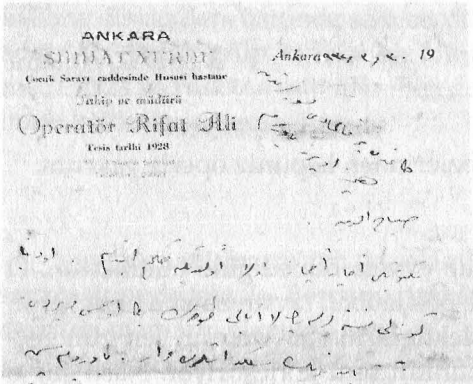
Sabahattin,

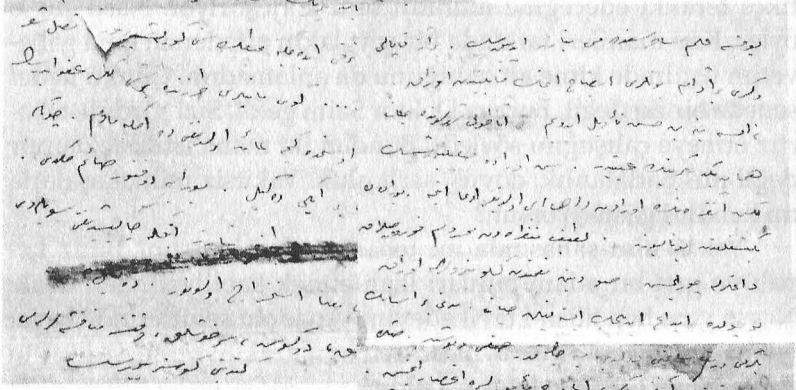
Mektubunu açar açmaz evvela ölmediğine hükmettim. O dünyanın güzeli nesnelerle pek laubali tavrın bana o hissi verdi. Cidden şâyân-ı tebrik meslektaşların var. Yavrum sen gün geçtikçe terakki edeceğine muhitin seni körleştiriyor. Nasıl şiir o öyle... Köy manileri tarzında bir şey; lakin affedersin ama gabavetim üstümde kime ait olduğunu da anlamadım. Çünkü hedef senede bir iki değil. Buraya Doktor Saim geldi. Sizi sorduk, tebarüz etmeye çalıştığını söyledi. Bundan iki mana istihraç olunur değil mi? Şarlatanlık, dövüş, sarhoşluk. Vakitsiz münakaşalarla mı kendini gösteriyorsun?

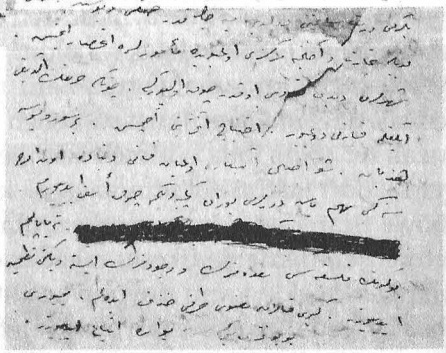
Yoksa ilim sahasında mı tebarüz edemiyorsun? Biraz kapalı ve geri bir adam bunları izah etmek kabiliyetinden uzak. Neyse yine ben hüsn-i tevil edeyim. Anadolu şehirlerinde hayat hemen yekdiğerlerinin aynıdır. Sen orada sıkılıyormuşsun lakin Ankara'nın oradan daha iyi olduğunu iddia etme. Burada da yeknesaklıktan bunalıyoruz. Latif manzaradan mahrum kuru çıplak dağlarla çevrilmiş; su denen mefhumdan kilometrelerce uzak bu çölde ibda edilmek istenilen hayat medeni bir insanın yirmi dört saatini dolduramayacak kadar sıkıcı ve boştur. Çünkü böyle ticaret ve eğlence merkezi olmayıp da memurlara inhisar etmiş şehirlerde dedikodu o kadar çok oluyor ki çünkü herifin aldığı ekmekle karnı doymuyor, ihtiyaç ağzını açmış. Bir sürü boş hezeyan. Şu aslı astarı olmayan fani dünyada on üç sene gibi

mühim yaş devrelerimi burada geçirdiğime çok esef ediyorum. Ne yapalım bugünün felsefesi midemizin vücudumuzun istediğini tatbik ediyoruz. Geri kalan manevi tarafı hazf edelim. Mecburi boynumuzu bükerek bu emre ittiba ediyoruz.

Müfide [Ertüzün]

ANKARA
SIHHAT YURDU
Çocuk Sarayı caddesinde Hususi hastane
Sahip ve müdürü
Operatör Rifat Ali
Tesis tarihi 1928

İzmir, 25. III. 1932

Hocamız Sabahattin Ali Bey'e

23. III. 1932 tarihli mektubunuzu bugün aldım, size cevap vermek için 1 Nisan'a kadar mı müsaade? Oh, teşekkür ederim, müsaadeye hacet yok. Vaktim müsait, size hemen bugün yazabilirim. Tabii tahriri yoklamalar bitti, yalnız Yurt Bilgisi dersi kaldı o da nasıl olsa geçer.

Çanakkale'den size yazdığım mektupta size buraya gelince yazacağımdan bahsediyordum. Öyle, fakat gelince tekrar hastalandım, hâlâ öksürdüğüme göre, hastalığım daha tamamen geçmedi demek değil mi?

İkinci tahriri yoklamalar nasıl gitti diye sormayın. Revirden tahriri yoklamaya, baş ağrıları ile falan geçti. Bununla beraber umumiyetle fena değil.

Nesrin H.'a gelince; yahu ben onunla sene başı tatilinde Çanakkale'den dönerken aynı vapurda idim. İstanbul'dan dönüyordu. O da I. mevkide idi; fakat konuşmak için bir vesile bulamamıştım çok arzu etmekle beraber. Geçenlerde gittim, aradım ve buldum. İngilizce hocam diye karşıma yukarıda anlattığım kızcağız çıkınca biraz afalladım. Neyse size yazacakmış söz verdi. Zararsız bir kız. Yani pek uysal, yavaş bir şeye benziyor.

Adana'ya mı gittiniz? O halde Seyit Bey'i görmüşsünüzdür. Gelecek mektubunuzda bana ondan da bahsetmeyi unutmayın. Geçen gün annesini gördüm, hiç mektup almadığını söyledi.

Okuduğum, daha doğrusu okuyabildiğim kitaplar pek az, sebebi dersler ve hastalıklardır.

Geçen hafta Puşkin'in *Yüzbaşının Kızı*'nı okudum. *Carmen* ve *Colomba*'yı okuduğumu biliyorsunuz değil mi? Prosper Mérimée *Carmen*'i ile şöhretini kazanmış ve en meşhur eser, derlerse de, doğrusu *Colomba* beni daha çok sardı. Gene Puşkin'den "Çingeneler" diye bir hikâye ile P. Merimée'nin *Madame de P... à Madame de G...* diye bir hanımdan bir hanıma yazılan mektuplardır. Bir ismi de *Köy Papazı Aubain*'dir. J. London'un *Beyaz*

Yele'sine gelince artık muhakkak okuyacağım, fakat bugünlerde züğürtlediğimiz için bunu ancak bir ay sonra yazıp getirtebilirim, belki de daha evvel. *Demir Ökçe*'nin İtalyancası yoktu. Size bir müjde: Knut Hamsun'un (...) isminde bir kitabı İtalyancaya tercüme edildi. Onu *Beyaz Geceler*'le beraber getirteceğim. Belki de bu hafta zarfında bile yazarsam Knut Hamsun en çok sevdiklerimin baş tarafına gelen bu adamın herhalde bu kitabını da okumalı. Maksim Gorki'nin *Fırtına Müjdecisi* diye beş on hikâyelik bir kitabını da getirtip okudum. Hiç demeyim, hoşuma gitmedi. Kitabın ismini taşıyan hikâyecik zararsız.

Overcenko A. diye Sivastapollu bir muharrir tanır mısınız? Onun "Mezat" diye bir hikâyesini buldum ve okudum. Güzelce yazılmış. Sonra Guy de Maupassant'dan "El" diye bir hikâye okudum, tüylerim ürperdi. Edgar Poe'dan okuduğum bir iki parça hatırıma geldi. Fakat bu çok daha korkunç bir şey müthiş bir şey canım. Başka, başka, şimdilik yok.

Yeni şiirinize gelince Nahit'i ne kadar da çok seviyormuşsunuz. Hakikaten insan bazen öyle kendisine çok yakın arkadaşlar bulur, onlara çok kuvvetli bağlanır, iyi fakat sonra da nazlarını çekmek var. Yalnız artık Nahit dediğiniz bu kimse, arkadaş değil, adeta kardeş gibi, hatta daha yakın.

Burada, mektebimizde, şurada burada şiirlerinizi okuyan ve çok beğenen bir arkadaş var. Şiirler yazar durur. Yeni yazdığı bir şiiri size göndermemi ve nasıl bulduğunuzu sormamı rica etti. Okuyun ve bana yazınız, tabii bu işi ihmal etmezsiniz. Ben de mahcup olmam.

Fotoğrafıma gelince, şimdilik yenisi yok, çektirince tabii gönderirim.

Bugünlük bu kadar yeter. Mektubunuzu beklerim. Selam, hürmet ve sevgilerimi yollarım.

Baduraki Adil

Ne o Kız Orta Mektebi'ne mi tayin edildiniz? İyi, iyi çok iyi. Herhalde orada, çok daha neşeli ders verirsiniz. Ve uzun günleriniz de nispeten kısalır.

Aydın'ı özlüyorsunuz değil mi? Ben de hem de pek çok. Bu bayram tatilinde hem arkadaşları görmek hem de biriken bir iki işi görmek için Aydın'a gideceğim.

Selam

Baduraki Adil

Adres:
Erkek Lisesi
Sınıf: 4 No: 642
Baduraki Adil
İzmir

AYDIN
LEYLİ MUHTELİT
ORTAMEKTEP 12-4-932

Muavin beyle mektuplaşıyorsanız bunlardan lütfen hiç bahsetmeyiniz. Olur mu?

Cahide Arif

Muallim Bey,

Mektubunuzu aldım, çok çok teşekkürler. Fakat benim mektup yazmamama darılmayınız çünkü çok fena bir mecburiyet. Bundan evvel gelen mektubunuzu aldıktan birkaç gün sonra muavin bey beni çağırdı. Mektepten başka bir adrese bana mektup gelip gelmediğini sordu. Geliyor dedim, nerden deyince sizden olduğunu söyledim. Bunun için bir sürü laftan sonra mektup yazmamamı söyledi, eğer yazarsam aileme bildireceğini ilave etmeyi unutmadı. Fakat artık sabrım tükenmişti. Ben de kızdım, mektuplar zaten ailem vasıtasıyla geliyor diye bir çıkıştım ki... Bir de baktım ne diyor, niçin mektebe gelmiyor da ayrı yere geliyor, ben de dedim ki çünkü mektebe gelenler tarafınızdan kazaya uğruyor. İşte o günden beri muavinle aramız bozuldu. Derse hiç kalkmıyorum, yüzüme bakarken hiç gülmüyor, bağırmak için vesile arıyor vesselam. Bizlere gelince aksi ve haksız muallimlerin fena muameleleri yüzünden yine dersleri gevşettik. Buraları çok güzel artık. Telli Dede yolu, hiç boşalmıyor, hele cumaları. Bütün ağaçlar çiçek açtı, havalar yazdan farksız. Bugün Nihat resmimizi çekti. Alınca gönderirim.

Malum, biz bu sene kurban bayramında Denizli'ye üç gün için bir seyahat yapıyorduk, her şey hazırlanmışken doktorun raporu bizi bu güzel eğlenceden alıkoydu; fakat hâlâ lafları bitmedi. Ne zaman Tevfik, Orhan bir araya gelsek oradaki eğlencelerden, maçlardan bahseder gülüşürüz.

Ablalarım, dayım selamlarına teşekkürle çok çok selam ediyorlar. Çocukların hepsinden selam, ben de geç kalan mektubumun affını rica ederim. Selam, selam, selam.

C.A.

15. 4. 1932

Sabahattin,

İyiliğimi unutma. Refika'ya tahmil ettiğin vazifeyi ben ifa ediyorum. Refika, senin bana borcun olduğunu bilmiyormuş. Fotoğrafları alıp göndermem için parayı verdikten sonra söyledim. Kirayı borcuma mahsup edeceğim diye epey korktu. Görürsün ya, mahsup etmedim; iştirak ettiğin resimlerin hepsini on bir poz gönderiyorum. Bir tane daha var. Lakin, onun camını bulamadılar. Bulunca onu çıkartır, yollarım. Buradan 45 kuruş arttı, hesabına geçirdim: Bu da bir iyiliktir. Refika belki senin ruhunu şad etmek için bir sinemaya giderdi. Halbuki ben borcunu bir miktar azaltmış oldum.

Bugün Rüstem geldi. Selamınızı aldım. Eyvallah. Lakin neden mektup yazmıyorsun. Halbuki, bilsen bütün nemrutluklarına rağmen bugünlerde seni ne kadar çok sevdiğimi, aradığımı ve mektuplarını beklediğimi. Geçenlerde Kotoz (?) geldi. Ankara'ya geçti.

Enver'in hayatta olduğunu ondan öğrendik. Kotoz'a (?) oldukça uzun mektuplar yazarmış. Bilmem sana geliyor mu? Ama bu taraftan hiç sesini işitmiyoruz. Yumurcağı da çok özledim, senin kadar diyebilirim. Tatilde yine hepiniz gelir, bizi avare edersiniz. Şimdi tahminim şu: Aziz yârânım toplu, İstanbul'da iken gâvur diyarına yolculuğu Cenab-ı Hak nasip eylesin; hepiniz beni teşyie gelirsiniz. İtalya tarikiyle gideceğime göre, bir İtalyan vapurunun salonunda, ayrılmadan evvel bir iki saat hoşça sohbet ederiz. Velhasıl güzel bir ayrılış merasimi olurdu. Ah, o günleri görecek miyiz, iki gözüm?

Rüstem'den yeni vukuatın olmadığını öğrendim, sevindim. Sağ salim şu seneyi atlatırsan, fukaralara sadaka vereceğim; lakin şu eski hesaplar ne oldu; aşk maceranla, belediye reisi ile aranızda geçen vaka ve talebene attığın dayak meselesini merak ediyorum.

Biz, burada, o nevi maceralardan, vukuattan azade, asude bir ömür geçirmekteyiz. Cuma günleri geziyoruz. Bugün yine ism-i cemilin geçti: Boğaz'ın Karadeniz'e bakan bir rüzgârlı tepe-

sinde, Nezahat'la (Yüksek Muallimdeki şişko Nezahat). Felsefe talebesinden Nahit isminde bir hatuna senin "Rüzgâr"ını okudum. Nahit, maalesef senin şu "ellere verdiğin, değildi iki gözüm". Ne yapayım kabahat benim değil.

Senin şiir mi, hikâye mi, bir şeyler vaadin vardı. Bir şey zuhur etmedi. Kenan Hulusi *Mektep* mecmuasında, senin *Atsız*'da çıkan "Kandil"[1] hikâyesini iki defa neşredecek. Sonra, senden hikâye istiyor, bende bulunduğunu, eğer müsait olursan verebileceğini söyledim. İşine gelirse vereyim, tashihlerine bakmayı da vaat ederim. Eğer aceleye getirip bana göstermemezlik etmezlerse. Sonra, yazı yazanlara bazen para verdiklerini işittim. Eğer mümkün olursa beş on kuruş dünyalık da koparırım. Bende senin iki hikâyen var: "Değirmen" bir de "Delikanlı"[2]. Bu *Mektep* mecmuasını görüyor musun? Haftada bir çıkıyor, uzun hikâyeler neşredilebilecek gibi. İstersen "Şaheser"i[3] de orada basıveririz.

Şimdilik bu kadar, Sabahattin. Gözlerinden öper, mektuplarını beklerim. İstersen bayramını da tebrik edeyim.

Pertev Naili [Boratav]

Sabahattin,

Mesut Bey'e tarafımdan çok selam söyle. Ona, ikinci paket olmak üzere Gabriel'in koca kitabını gönderdim. 36 liralık bir kitap. Kaybolursa yanarım; mektup gişesinden almadılar. Kolilerle gönderdim. Bozulup bozulmadığını da sor. Gönderdiği para iki kitaba, posta parasına, ambalajına tamamı tamamına kâfi geldi. Bir haber versin, beni meraktan kurtarsın.

P.N.

1 Sözü edilen hikâye *Atsız Mecmua*'nın 15 Mayıs 1931 tarihli 1. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi"dir.
2 Sözü edilen hikâye *Değirmen*'de yer alan "Bir Delikanlının Hikâyesi"dir.
3 Sözü edilen hikâye *Atsız Mecmua*'nın 25 Eylül 1932 tarihli 17. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Kurtarılamayan Şaheser"dir.

Ankara, 30. 4. 1932

Sabahattin,

Sana yazamadığımın sebebi işlerimin ve üzüntülerimin çokluğu oldu. Merakta bıraktığım için canım sıkıldı. Fakat bundan sonra –şayet böyle uzun zaman benden haber alamazsan– merak etme olur mu?

Çok fena olduğum zamanlarda sana yazmıyorum. Sair zamanlarda ise bu, vaktimin müsaadesine tabi. Zaten mektup yazmasını sevmem. Sonra senin de herhangi mektupla kanaat etmeyeceğini biliyorum.

Her neyse. Bana darılma. Fakat hepiniz ne tuhafsınız; yazmak için muhakkak cevap almak istiyorsunuz! Ne olur sanki benden beklemeden de sen yazsan.

Şimdiye kadar hep işlerimle uğraştım. Nisan girinceye kadar Almanya meselesi beni dolaştırdı. Halbuki bu seferki teşebbüsüm de istediğim neticeyi vermedi. Almanya'dan aldığım iki senelik mezuniyetin hitamına kadar –yani teşrinisaniye kadar– daha istirahat etmekliğim münasip görüldü.

Eylülde son defa olarak tekrar müracaat edeceğim. Gönderirlerse gönderirler. Göndermezlerse ben de başka türlü hareket edeceğim. Bazı düşündüklerim var ki onları buraya yazamam. Görüşürsek belki anlatırım. Görüşemezsek onlar tahakkuk ettikleri zaman anlarsın.

Bana şimdilik burada hafif bir vazife verdiler. Enstitüde akşam kurslarında hanımlara Almanca dersi veriyorum. Haftada 10 saat. Bu münasebetle mekteplerin tatiline kadar Ankara'dayım demektir. Sonra Kanlıca'ya döneceğim.

Senin niyetin ve vaziyetin nedir? Yaza İstanbul'da mısın?

Bak sana biraz da havadis vereyim: Babam bulunduğu yerden çıktı. Maluliyet-i vücudiyesine binaen mütebaki cezası affedildi. Kendisi çok şükür öyle hasta değil. Yine tabii eskisi gibi macera ve hayal peşinde koşuyor.

Ha. Aklıma geldi. Senin "Eskisi Gibi" hoşuma gitti. Ne bileyim. Senin bazı yazılarında öyle bir yakınlık, sıcaklık var ki. Neyse hoşuma gidiyor vesselam. Yeni yazıların var mı? Beni

unutmazsın değil mi? Bir havadis daha: Annem o adamdan ayrılıyormuş. Beni evine, yanına çağırıyor.

Hadiselerin bu beklenmeyen şekli almasına ne dersin? Her şey geçiyor. Ve geçenler unutuluyor. Fakat bütün bunların genç ve körpe ruhlarda bıraktığı öyle tesirler var ki bunlar geçmiyor. Hele bu ruh benimki gibi mariz olursa. Mesela anneme babama karşı ben artık o kadar yabancıyım ki.

Kâğıdı kirlettiğim için affet. Tekrar yazmayacağım. Bu kadar teklifsiziz değil mi?

Sen ne yapıyorsun? Yazılarının her zaman için beni çok sevindirdiğine emin ol. Ve bana sık sık yaz olmaz mı? Ben de sana yazarım.

Ha, senin Nahit Hanım Ankara'da oturuyormuş. Zevci de kendi de muallimlik ediyormuş. Onun halasıyla tanıştım. Kendisini pek arzu ettiğim halde daha göremedim. Tuhaf bir şey söyleyeyim mi? Onun tipini bana benzetiyorlar. Bu senin aklına hiç gelmiş mi idi?

İşte bu sefer de bu kadar.

Pek çok selamlar. Mektubunu beklerim kardeşim.

Melahat [Kemal]

Sabahattin,

Sana dört ay pek çok geldi. Halbuki bana göre bu, azamiye yakın mektup fasılalarından biri. Daha bu münhaniler azamiden geçer, yahut atlamalar yapılabilir. Nezaketsiz demekte acele etmişsin, böyle şeyler vaki olmadan.

Hüsnü niyetim olduğunu anlıyor musun bilmem.

Senin mektup olarak bana bir Sinop'a gönderdiklerin var. Ona daha orada iken cevap yazmak istedim. Olamadı. Kırk günden fazla kaldım. Ve katiyen ayrılmasını istemedim. Bir kere, dünyada hiçbir şeyle karşı karşıya bile koyamayacağım, kardeşimi bırakıp gelemem. O, kal dedi. Ben, peki dedim. Sonra, Sinop çok hoşuma gitti. Öteki kardeşlerimle hiç böyle değilizdir. Fatma'yla [İlhan][1] halbuki, kardeş olmamızı çok iyi bir tesadüf ve ilave olarak kabul ediyorum.

Aydın mektubunda yazdığın gibi onun benimle, benim onunla birlikte ihtizaz edemeyen birçok tellerimiz var. İhtizaz edenlerden çok hatta. Buna rağmen bana ne kadar saadet veriyor.

Senin mektuplarının hesabını yapacaktım: Sinop'tan geldikten sonra bir kart bir de mektup beni bekliyor buldum. Kart tabii sayılmaz. –Yoksa Enver gibi sen de kartları mektuptan mı addedersin bilemem.–

Mehtabın işlediği bir yazı. Çok güzel. Güzel bir şey okumak ihtiyacı duyulduğu zaman bile okunabilecek kadar. Fakat, başında ve sonundaki Ayşeler karalanıp benden çok beğenen birisine hediye edilebilecek kadar mektup. İnsan, onu mektuba ilaveten zarfın içine kor. Bundan sonra, tekrar bir kart ve nihayet geçen hafta gelen bakla yazılı iki sahife. Netice itibariyle, mecmu bir mektup –ve işte ben de sana biraz geççe ama– yazıyorum. Belki de halt etmişsin diyeceksin ama ne yapalım.

Sonra, bir de üstelik, benim Sinop'tan geldikten sonra uzun müddet, hal ve ahvalim pek kötü gitti. Kafam kaynar, canım sı-

1 Ayşe Sıtkı İlhan'ın kardeşi. Sabahattin Ali'nin Sinop'ta tutuklu olduğu tarihlerde Sinop'ta öğretmenlik yapmıştır.

kılır, etrafımdaki insanlara bilaistisna tahammül edemem. –Muhakkak bir yere gitmek isterim.– Böyle zamanlarda insana en azap veren şey ne bilir misin? Ne oldu, ne oluyorsun, yine eskisi gibi değilsin, ilh. diye sormaları. Hem insan bilirse ki, bunu sormaları seni düşünmekten ziyade kendileri, pis tecessüsleri içindir. Bir hayli bedbindim de. İçimde hep insan ömrünü çok kısa ve manasız görmek hissi, yaşamak bedbahtlığı, hatta komikliği. Mamafih anladım. Sen de tasavvur et deniz, fırtına, kar, neredeyse kopup denizin ortasında kalıverecek güzel bir şehir, şipşirin, bembeyaz bir ova, henüz anlamadığın yabancı, fakat sana misafir muamelesi yapan insanlar, eğlence, keyfe göre bir okuyuş, kardeşim, kırk gün hep yenilik. Ondan sonra ayrılmış, korkmuş Yüksek Muallim Hamid Bey, muavin beyler, bir sürü kötüsü çok insan.

Bu çarpışmanın kafamdaki akislerini, içimdeki kırık gönüllüğü tahmin edebilirsin.

Epeyden beri çok iyiyim. Her şeye, herkese yeniden alıştım. Mamafih Sinop'ta da hep kalmayı düşünsem fena olurum ya. (...) Çünkü, harikulade işsiz, miskin, dedikoducu memleket. Bir çarşısına çık, her taraf kahve dolu. Ne olacağı, ne olduğu sade bundan anlaşılabilir. O güzel yere layık olmayan bir topluluk. Çok harap sonra. Ha, işte belki bu zamanlar zarfında sana yazacak bir zamanım olabilirdi. Fakat canım istemedi.

Son mektubunda beni tekdir ettikten sonra derhal Enver'e geçiyorsun. Sana o mektubu adeta o yazdırmış diyebileceğim. Yoksa bana bir daha yazmak (...)

Şimdi bu hususta sana daha bazı şeyler söylemek lazım geldiğini anlıyorum: Her şeyden evvel, bilmiyorum zaten, bu mesele, niçin bu hale geldi. Ben, konuştuğum insanlarla –makul şerait dahilinde– düşündüğüm, istediğim gibi ahbaplık etmek isterim, şu veya bu şekilde hareket etmeyi kendim tayin edeyim, isterim. Yani, son derece hürriyet ve genişlik içinde. Bu, böyle olduğundan karşımdaki hesabına da azami [sahifeleri tersinden dönmeye başlayacağım.] İnsaflı olarak hareket etmeyi esas olarak kabul etmişimdir. Mamafih arkadaşlarım, fırsat düştükçe kaba ve patavatsız bir insan olduğumu söylerler. Ama ben bunu böyle anlamam. Neyse, Enver'le halbuki söylediğim

gibi hareket edemedim. Benim tesirim olmadan Enver işi yürüttü. Yani ben meselede iş tebarüz edinceye kadar tamamıyla pasif vaziyette gitmişim. Yanlış anlama sakın, Enver'in hali esas kabul edilirse bu, böyle.

Yalnız şurası muhakkak ki içimde benim kırılmaya hiç tahammül edemeyen bir şey var. Buna dokunulduğu takdirde hiç dayanamıyorum. Gözümde ne varsa yok oluyor. Sonra kaybolana acımıyorum da.

Enver, beni iyice kırdığı halde –bilerek bilmeyerek- ona nedense kızgın değilim. Enver de yaptığı şeylere ehemmiyet verdirtmeyen bir hal var gibi. Ve ben onu hâlâ, böyle lüzumsuz işler çıkartmadan evvelki kadar severim. Kastamonu'ya giderken gayet dostça geçirmiştim. İki telgraf müstesna bir satır yazmadı. Yazmasın. Bu benim de işime geldi. Fakat sonra benden bahsedilmesini istemeyecek kadar ne oldu? Bir kere bir kart geldi. Selam dahi yazmamış.

Hem bunları ben, sizin gibi başka manada da almıyorum.

Hayret edilecek bir şey Enver'in sahiden âşık olacağına inanmayan artık bir ben kaldım.

Ciddi söylüyorum Sabahattin, ilk gevezelik etmeye başladığı zamanlar komiklik yapıyor diye nasıl gülüp, aldırmadımsa ondan sonra işlerin biraz karışmasına rağmen aşağı yukarı yine aynı haldeyim.

Asıl söylemek istediğim şu ki: Enver, hakikaten âşıksa, iyi. Bundan dolayı benim ona bir şey demeye hakkım olamaz. Senin imkânsız kelimesini niçin kullandığını anlayamıyorum. İnsaflı veya insafsızın burada yeri var mı bilmem. Vaziyetim nihayet açık. Enver'le dargın değilim. Ahbaplığım bence berdevam. Onu bu itibarla çok severim. Aramızda kesilip atılacak bir şey de olmadı. Çünkü bunu benim yapmam icap ederdi. O kadar ki, bu mesele üzerinde, ahbaplığımızın devamını imkânsız kılacak ve ne şekil hareket edeceğimde, ne söyleyeceğimde beni şaşırtacak şeyler yaptı. Sade kendisi için değil, benim hesabıma da gevezelik yapıyor. Ancak hayret edebileceğim sözler karşısında kalıyorum bazen.

Âşıksa âşık. Peki benden ne istiyor? Görüyorsun ya asıl insafı ondan talep etmeli.

Fakat birisine budalaca âşık olmak istiyorum, dedikodu o vakit bana zevk verecek. Ruhumda bin bir karışıklık olsun. Ağlayım, kıskanayım. Kendimi unuttuğum zamanlar olsun. Etrafımda gördüğüm bazı insanlar gibi ben de dünyanın şöyle yakan, kavuran taraflarının bir sırrına ermek istiyorum. Lakin hiç ümidim yok. Kafamın içinde bağdaş kurmuş melun bir şeytan her şeyle alay ediyor, her şeye gülüyor. Göz kırpıp geçiyor.

Coğrafyadan Refika'ya selamını söyledim. O da sana selam ediyor. Halide keza.

Geçen sabah yatakhanede bizim kızlar Mulen Ruj'dan, orasını merak ettiklerinden, hiç görmediklerinden bahsediyorlardı. Muhtelif fikirler beyan edilirken, biz Halide'yle sinsi sinsi gülüştük. Bana kalsa meraklarını izale etmeyi isterdim ama Halide beni iyice kendisine alıştırdı. Bu kabil şeyleri söyleyemedik. Biraz olsun fenalığına inanmak demek değil midir? Fakat tek cepheli düşünmemeli. Bir cihetten de çok iyi çünkü muhiti kollamalı. Etrafın ne gözle baktığını düşünmeli.

Ben, zaten kimseye metelik vermemekten çektim en çok. Yoksa domuzlar. Benim şaşacağım işleri yaparlar da kimsenin ruhu duymaz.

Güzel şeyler yazıyorsan –mektuba ilaveten– gönder. Hem kırgınlığını belli etmez, çabuk cevap verirsen hoşuma gidecek. Senin zaten utanmaz siyasetini takip edeceğinden biraz eminim.

Selamlar nur-ı aynım.

Ayşe Sıtkı [İlhan]

YENİ ANADOLU
Yevmi, Siyasi Gazete

19. 7. 32

Konya-Aziziye Caddesi No: 84
Posta Kutusu: No 125

Kuzum Sabahattin,

Gideli bir mektup yazmadınız. Sizin gittiğinizden az zaman sonra ben de Akşehir'e gittim. Bazı işleri görebilmek üzere on beş gün kaldım. Avdetimde Ankara'dan dönen Ferit Bey'le görüşüp ne yapacağımızı kararlandırdıktan sonra dün akşam birleşerek Muhtar Bey'in evine gittik. Maaile gelen bir hayli misafirleri varmış. Kendisi ile görüşüp sabah için görüşmeye söz aldık. Ve sabahleyin birleştik. Kendisine meseleyi açar açmaz, "Sabahattin kim, tanımam sizin uzun boylu methettiğinize nazaran hiç şüphesiz iyi bir adamdır. Fena olsa bana tavsiye de bulunmazsınız. Fakat kızım 333 tevellütlüdür. Henüz teehhül çağında değildir. Binaenaleyh daha çok iyi birisi de çıksa ona dahi bu cevabı vereceğim. Bu sene İstanbul'a göndermeye pek niyetim yok gibi. Bu sene burada hususi Fransızca tahsil ettireceğim. Gelecek seneye kadar biraz kendisini toplasın. Gelecek sene İstanbul'a göndereceğim. Daha laakal dört sene okuyacak," dedi.[1]

Birçok ısrardan sonra Sabahattin'in de iki üç sene beklemeye gönlü vardır, razıdır dedik. Okuyacak bir çocuğu şimdiden kayıt altına sokmak ve onun kalbinde bir ukde husule getirmek doğru değildir, diye cevap verdi. Sabahattin Bey çocuğun hocası, onun için beraberce bir münasibini bulalım, dedi. Artık fazla ısrar etmedik. Fazla ısrar hocasının talebesine âşıklığını gösterecek. Kibarca ayrıldık.

1 Sabahattin Ali, Konya'da öğretmenlik yaptığı sırada öğrencisi Melahat Muhtar'a âşık olmuş ve onunla evlenmek istemiş. Arkadaşları da bu isteğini Melahat Hanım'ın babası Muhtar Bey'e iletmiştir.

Sabahattin:

Biliyorum ki bu haber seni üzecek. Sen feleğin çemberinden geçmiş dünyanın acı ve tatlısını tatmış bir adamsın. Bir kız için bu derece zaafın manası yok. Ukalalık etme. Konya'ya gel. Seni sıkmayız, gezdirir, eğlendiririz. Biz de paralandık. Hasılı kardeşim, sıkılma ve bunun için de müteessir olma. Ferit Bey de aynı kanaatte. Konya'dan yerli yabancı daha âlâsını buluruz, diyor. Hem oğlum sana böyle küçük kızlar olmaz.

Sana eli maşalı yetişkin bir kız lazım. Cenabet, Ferit Bey'e olmazsa gelmem ha! demişsin. Ben de buna göre bir mizah yazdım. Hem de bunu seni çok özlediğim bir anda yazdım. Okurken belki güleceksin. Fakat kerhaneci kim bilir ne kadar küfredeceksin. Yarın nam-ı âlinize bir gazete takdim edeceğim. Biraz da şaka sütununa dikkat et. Fakat bu yazıyı bu menfi cevabı almadan yazmıştım. Şu saatte olsa yazamam. Cemal [Kutay][2] beş vakitte seni anıp duruyor. Emin [Soysal][3] de keza. Hepimiz hasretle, hürmet ve muhabbetle gözlerinden öper, seni dört gözle bekleriz. Benim aziz ve necip kardeşim efendim.

Kardeşiniz
Remzi[4]

2 Konya'da *Yeni Anadolu* gazetesini ve *Zaman* dergisini yayımlayan gazeteci yazar.

3 Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün yöneticisiyken müfettiş raporuyla görevden alınan Mehmet Emin Soysal 1946'da Kahramanmaraş'tan milletvekili seçilmiş ve Cemal Kutay'la birlikte Sabahattin Ali'yi ihbar ettiğini meclisteki konuşmalarından birinde söylemiştir.

4 Cemal Kutay'ın bir akrabası.

Konya, 24. 7. 932

Kardeşim Sabahattin

Yeis ve nevmîdîye kapıldığın hulyalı bir dakikada yazıldığına hiç şüphe olmayan biçimsiz mektubunu okudum. Ve Allah'ın beni bu meşum gaflara düşürmediğini bildiğim için Ankara'ya gelmedim.

Arslan kardeşim âşık değilsin demiyorum. Evet âşıksın. Mukabele görmemiş ve sonu hiç düşünülmemiş bir aşka kendini kaptırdığın için yine senden kabahatli kim vardır. Bu neticenin böyle olacağını yüzde doksan kendin de tahmin ettiğin halde, yüzde on ihtimal kadar bile tahammül edemiyorsun. Sen ne melankolik ve romantik bir adammışsın böyle. Yaşadığın devrin yirminci asır yani maddi asır olduğunu hiç düşünmedin mi? Senin bu aşkın kurûn-ı vustaî bir aşktır. Küçük bir kızın hafif bir tebessümünden kendini ümitlere kaptıran ve bu yolda her şeyi göze alacak kadar kendini feda etmeye hazırlanan aşklar artık senin okuduğun kitaplardan başka bir yerde kalmadı. Ankara'daki Nahit sana bu hususta misal olamıyor mu? Muhtar Bey'in bu hususta verdiği cevabı gayet makul ve savaptır. Evlenme hususunu düşünmediği bir kız için ilerisine bağlanmak istememesi en birinci maderî bir düşüncedir.

Ankara'nın yabancı ve sahte muhiti içinde senin teselli bulamaman gayet tabiidir. Ay başında derhal Konya'ya gelmelisin. Burada seni seven bir arkadaş muhiti bulacaksın. Aynı zamanda kitapların var, Almanca dersleri var, gazeţe var, akşamları gezmek, eğlenmek var. Buna da biraz içki ilave ettiğimiz zaman pekâlâ başındaki o meşum düşünceleri unutabilirsin. Tabii bu derhal unutulur bir şey değildir. Tedrici surette olur.

Malum mesele dolayısıyla seni seven bütün arkadaşların müteessirdirler. Ama kavl verilmediğinden mi? Hayır, senin meşum tasavvurlara kapılmadan seni gayet makul düşünceli ve olgun kafalı bir arkadaş bildiklerini ve böyle bir harekete kendini attığın dakikada çocuk düşünceli satıh-bîn bir kimse olarak telakki edeceklerini yazmaklığımı söylediler. İsimlerini de söyleyebilirim. Seyfi, Selahattin, Muammer, Cemal, Mehmet

Emin, Ferit Bey vs. Artık bunların sözüne benim ilave edecek bir kelimem yoktur. Kafandan o meşum fikirleri atarak bir an evvel Konya'ya gelmeni bekliyorum. Kitapların bendedir, eşyaların da keza.

Konya havadislerine gelince: Konya'dan Osman'ı Yurtlu gençleri Ankara'da mugayir-i ahlak hareketlere sevk ettiğinden, kulüp azası arasında ikilik yapmaya çalıştığından dolayı İdman Yurdu'ndan attılar. O da derhal Gençlerbirliği'ne iltihak etti. Mıntıka kongresi vardı ayrı bir komplo kurmaya uğraştılar. Ona muvaffak olamadılar. Osman'ı görme rezil ve kepaze ettiler. Fakat herifte (...) yok ki. Yalnız Osman'ın yakında Konya'dan def olacağını müjdeleyebilirim. Bu hadiseler dolayısıyla fırkadan resen Ankara'ya yazdılar. Bu adam Konya gençliği arasında ikilik yapmaya çalışıyor. Nifak ve tezvir dolapları kuruyor. Başka bir mahalle tahvilini rica ettiler. Bakalım netice ne olacak?

Sana bir havadis daha. Geçenlerde Tiraje'yi Doktor Halil Bey dövmüş. O da sen beni dövemezsin, sen benim babam değilsin, deyince derhal evden kovmuş. Tiraje üç gün (...) kaldı. Nihayet barıştırdılar. Dayak ve kavgayı bütün komşular askeri hastanedekiler duymuşlar. Senin intikamın alındı demektir.

Belediye Sineması'nda geçen hafta Werner Fuetterer'in oynadığı sesli, sözlü, şarkılı "Ren Kızları" filmi gösterildi. Seni ne kadar aradık Sabahattin. Talebe hayatına dair güzel bir film idi.

Sinema şimdi filmden sesli tertibatı alabilecek (Moviton) makine de getirtti. Çok güzel oldu. Bu haftadan itibaren Meram ve Çayır bağı gezintileri başlıyor, artık bir an evvel dön. Bütün tanıdıkların babam, annem, Melahat selam söylüyorlar. Hasretle gözlerinden öperim, sevgili kardeşim.

(???)

Hilmi'yi görürsen mektup yazdım. Cevap vermedi. Sınavı on beşine, zaman geçiyor. Malumat yazsın.

Sabahattin Ali,

Evvelce bana ara sıra mektup yazar hatırımı sorardın. Ve zannıma göre senin bellibaşlı sevdiğin adamlardan biri idim. Aradan bir sene geçti. Ve tahmin ediyorum ki birkaç mektubuma da cevap vermedin. Eğer benim dostluğum, ahbaplığım seni sinirlendirmeye başladıysa beni küçük mevkide bırakmamak için bunu bana yazmalıydın. Ben de gönlümde sana verdiğim ehemmiyeti hazfederdim. Anlarsın ya fazla sırnaşıklık etmek istemem. Sen ne yaptığını bilmez bir çocuksun, kâinat nazarında sıfırdır. Fakat kâinatın nazarında da sen maalesef sıfır bile değilsin. Bir sene oluyor, "Çocuklar Gibi" adlı şiirin havi mektubun son oldu. Ve burada biraz uslandığından, yeni ve saf bir aşka düştüğünden ve bu senin hayatının mecrasını değiştireceğinden falan bahsediyordun. Fakat gerisi gelmedi. Sonra ne oldu? Yoksa yine eski serseriliğine avdet mi ettin? Merak ediyorum beni dostluğundan azletseydin, alakadar da olmazdım tabii...

Kendimden de bir parça bahsetmek isterdim. Fakat bu gibi şeylerin sana lüzumu olmadığından sarf-ı nazar ediyorum. Adresim eski bildiğin yeni köylüler pazarındadır. Pertev [Naili] Konya'ya hareket etmek üzere olduğunu yazıyor. Onun namına ne kadar müteessir olsam senin namına da bir o kadar sevindim. Tabii mektubum sana vardığında Pertev [Naili] çoktan orada olacak. Zavallının elinden çekecekleri vardır. Her gece bitip tükenmez konferanslarına tahammül edecek, sayısız soytarılıklarını sineye çekecek, haftada kim bilir kaç defa sarhoş avutacak, daimi kavgalar, münazaalar arasında kalacak. Allah kendisine Hazreti Eyüp sabrı ihsan buyursun. Kendisine yazdığım mektupta sana çok ehemmiyet vermemesini tavsiye edeceğim. Kredini anladın ya...

Yeni yazdığım birkaç bayağı yazımı gönderecektim. Fakat Pertev'de olduğu için sarf-ı nazar ettim. Senin yeni şiir ve hikâyelerini özledim. Yazmak külfet olmazsa birkaç tane isterim. Annen ve kardeşini ara sıra görüyorum. Sıhhatleri yerindedir. Mağazaya eskisi gibi sık sık uğramadıklarından yakın zaman-

larda kendileriyle konuşamadım. Konya'ya falan gideceğinden bahsediyordu. Elbette önüne geçmişsindir. Ben sana bir zamanlar kardeşini almanı tavsiye ediyordum. Sen de bunu bütçe meselesi telakki ediyordun. Yavrum, hâlâ bütçeni yoluna koyamadın mı? Ne aldığını bilmiyorum. Fakat bir ortamektep hocasına orta hal yaşayacak miktardan az vermeseler gerektir. Çocuk hayli büyüdü. İlk mektebi ikmal edesiye annesinin yanında kalırsa senin için ilerde daha ziyade müşkülat arz etmez mi? Tabii bunlar hatırındadır. Fakat benim de unutmadığımı bilesin diye yazdım. Sözü uzatmakta mana yok. Nazmi, Fuat, Ruhi [Naci] ve Hafız [Osman] ağabeylerden nakarat... Pertev'e [Naili] selam ve ihtiram... Ben de gizlice gözlerinden öperim Sabahattin Ali.

Mustafa [Seyit Sutüven]

T.B.M.M.
Azasına Mahsus

18. 12. 932[1]

Aziz Kardeş,

Bizim merhum pederin "Tımarhane" adlı romanından vekâletçe bir miktar satın alınmasını usulen bir istida ve çift nüsha kitap takdim etmek suretiyle istirham etmiştim. Bugünlerde bazı muharrirlerin eserleri hakkında karar verildiğini yine bir muharrir arkadaştan işittiğim ve bize bir şey tefhim edilmediği için tevziat harici kalmaktan endişe ediyorum. Vaziyetim ve mizacım itibarıyla dairede bizzat takip etmek de bana ağır geliyor. Yalnız, fırsat kaçmamışsa ve faydalı olacağını ümit ederseniz şahsi dostluğum olan Ali Haydar Bey'e ve burada tanıştığım Kâzım Nami [Duru] Bey'e ricakâr olabileceğim. Böyle bir müracaatım olacağını Ali Haydar Bey daha evvelden de bilmektedir. İstidamız; evrak müdürlüğünün 1-12-934 tarih ve 60671 numarasıyla talim ve terbiyeye tevdi edilmiştir.

Bu cihete ait mevud alakadarlığınızı rica ile beraber kitap hakkında tenkit ve mütalaalarınızı da dinleyebilmek için ayrıca bir nüsha takdim ediyorum. Vaktiniz olur da bir tarafa bir de yazı tenkidi lütfedebilirseniz babamın ruhuyla beraber, şüphesiz, ben de şad olurum.

Gözlerinizden öperim kardeş.

Balıkesir Mebusu
Ahmet Vasfi [Şenözen]

1 Mektupta söz edilen, Mehmed Hamdi Bey'in *Tımarhane* adlı romanı 1933'te yayımlanmıştır. Evrak Müdürlüğü'ne gönderilen istidanın tarihi de 1-12-934 olduğuna göre mektuptaki tarih yanlıştır.

20.12.32

Kardeşim Sabahattin,

Mademki okutmaya muhtaç olan sensin o halde ben seni okutayım. Hiç üzülme kardeşim bir kararda duran Allah'tır, insanın işi belli olmaz. Bugün ben İzmir'de, sen Konya'da isen yarın ben İstanbul'da, sen İzmir'de olursun. Mahkeme kadıya mülk olmaz. Hiçbir yere de temel atmadık. Gez gezebildiğin kadar. Tecrübe sahibi olursun. Yediğin ekmeğin kadrini bilirsin. Kazandığın paranın hesabını tutarsın. Görüyorum ki hocalığın bütün iyilik ve fenalıklarını çok eski hocalardan daha iyi biliyorsun. Tevekkeli dememişler, çok yaşayan mı bilir, çok gezen mi! Ben bütün bu mazarratları ve bu iyilikleri tarttım. Meziyetler çok daha ağır bastı. Meşhur bir tabir vardır. Gülü seven dikenine katlanır. Hocalığın bütün kötülüğü Ahfeş keçisi gibi baş sallamaktan ibaret olsa idi dünyada bundan az kötülüğü olan bir meslek olmazdı. Görüyorum ki bu hususta senden de Pertev'den [Naili] de daha tecrübeliyim. Senin dediğin gibi ne hocayı, ne talebeyi alakadar etmeyen meseleleri döküp duracak olursam, daha doğrusu benim anlatmaya, çocukların da dinlemeye mecbur kaldığı şeyler iki tarafı da alakadar etmezse hocalığın tutar tarafı kalmaz. Müsaade edersen şimdi sana nasihat edeyim: Sen akıllı, uslu bir çocuksun. Kendine ve etrafına yaptığın tesirleri de bilirsin. Nasıl olsa mesleği de benimsemediğin belli. Bari bu işten elini çek de, hem sen, hem talebelerin hem de meslektaşların sevinsin. Ne olur ne olmaz Almanca öğretmeye heves ediyorum. Belki fazla paraya ihtiyacım olur da senin boş bıraktığın yeri ben doldururum. Hem kendim ferahlar, hem seni ferahlatırım. Amma gevezelik ettim. Allahaısmarladık bol bol selamlar.

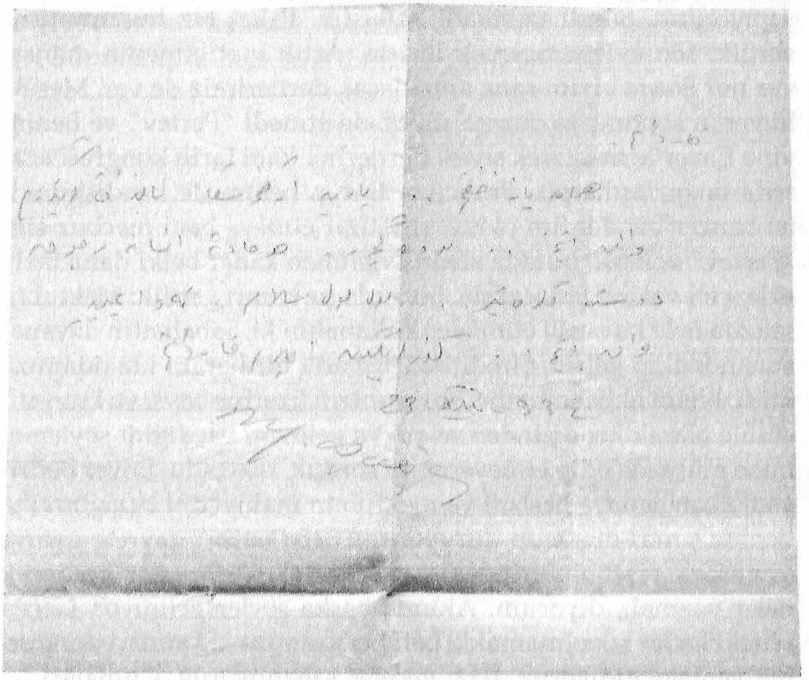
Nezahat

23. XII. 932

Kardeşim,

Hemen yazacağım. Yarın erkence sana bizzat getiririm merak etme... Bu da geçer. Her hadise insana birçok dost öğretir. Bol bol selam. Ev için merak etme. Gözlerinden öperim kardeşim.

(???)

(tarihsiz)[1]

Bu mektubumun mesuliyetini her iki muharrir müştereken yüklenmişlerdir.

Sabahattin,

Senin evlenmeni de boşanmanı da bilmem ne yaptıracaksın. Bir terane tutturmuşsun, iki aydır kafamız s.kiliyor. Bundan acıktığın anlaşılıyor. Korkma, burada daha pratik ve ucuz bir surette bu ihtiyacını tatmin edebilirsin. Bilirsin ki, her nazariyenin kabiliyet-i tatbikiyesi yoktur. Bir senedir bu işinin ideolojisini yapıyordun. Şimdi tatbikata kalkıştın. Fakat biz hükmümüzü verdik, sen evlenemeyeceksin işte. Artık inat etmenin manası var mı? Sonra bizim sana anlatılacak dertlerimiz de var. Mesela Enver'in sonunu yazmama müsaade etmedi "Pertev" ve benim yine Enver'le müşterek siyasi dertlerim: Yani tarih kongresi azasıyla boğazlaşmamız. Buracıkta Enver, benim de kendisininkine benzer bir derdim olduğunu itiraf etmeye beni mecbur etti. "Pertev" velhasıl burada senin evlenmen kadar belki daha fazla eğlenceli vakayı bulacaksın. Şu anda şu kararı verdik: Mektubumuzda öyle kuvvetli cümleler kullanalım ki, Sabahattin dayanamasın kalkıp gelsin. Şimdi Bedriye adlı bir hanım kız odamıza girdi; bizim ahbabımızdır. Kararımızın üzerine baysı ve kuvvetli cümle olarak kendisinden selam ve gelmeni istediğini söylememize müsaade edip etmeyeceğini sorduk, razı oldu. Enver Bedriye ile konuşmaya başladı ve mektubun mahiyetini bana bıraktı. Ben de şimdi düşünüp duruyorum. Sabahattin'i gayrete getirip evlenmek teşebbüslerinden vazgeçirecek ve buraya getirecek neler yazmalı, diyorum. Aklıma başka şeyler gelmiyor. Geçen seneki kadar sık olmamakla beraber aramıza akşamları dondurma yemeye gidiyoruz. Bazı geceler sabahlıyoruz. Cumaları on kuruşa gidip gelme Boğaziçi'ne gezintiler yapıyoruz. [Hem bu günlerde ben de Enver kadar avareyim, onun kadar senin serseriliğine iştirak edebilirim. Sebebi de, Almanya'ya gitmek sev-

1 Mektubun içeriğinden ve 121. sayfadaki mektuba benzerliğinden 1932'nin ilk aylarında yazıldığı anlaşılmaktadır.

dalarımın yeniden uyanmış olması, fakat bir türlü bu hayalin hakikat olamamasıdır.] Bak senin gelmen için asıl kuvvetli sebep: biz burada, Avrupa'ya her ne pahasına olursa olsun gitmek için projeler yapıyoruz. Senin de bu projelerimizde bize yardım edecek kadar akıllı olduğunu bildiğimiz için, müzakerelerimize iştirak etmeni çok arzu ediyoruz. Velhasıl gel, Sabahattin, her cihetten memnun olacaksın ve iyi ki evlenmedim diye bize medyun-ı şükran kalacaksın.

Artık bitti. (Enver gerçi uzun zamandır gevezelik etmekten mektuba iştirak edemedi. Ama bu kadarın kâfi geleceği kanaatinde.) Son söz olarak, nişanın, hatta nikâhın yapılmak üzere olsa da, her şeyini, hatta askıdaki kâğıtlarını bırakıp gelmeni tavsiye eder, gözlerinden öperiz.

Soranlara, tanıdıklara, bilhassa Cahide'ye selam.

Pertev Naili [Boratav] – Enver [Necati]

1933

- *Sabahattin Ali, Konya Asliye Ceza Mahkemesi tarafından bir yıl hapse mahkûm edildi. Temyiz için verdiği dilekçeye olumsuz yanıt verildi; cezası on dört aya çıkarıldı. Memuriyet kaydı silindi. Sinop Hapishanesi'ne gönderildi. Cumhuriyet'in onuncu yılı dolayısıyla çıkarılan afla cezasının bitimine birkaç ay kala hapisten çıktı.*
- *İstanbul Üniversitesi kuruldu.*
- *İstanbul eski Milletvekili Süreyya Paşa,* Gece Gelen Telgraf *kitabından dolayı Nâzım Hikmet'i mahkemeye verdi.*
- *Almanya'da Hitler Üçüncü Reich'ı ilan etti. Alman Milli Meclisi Adolf Hitler'e kararnamelerle ülkeyi yönetme yetkisi verdi ve ilk toplama kampı Münih yakınlarında açıldı.*
- *Bulgaristan'ın Razgrad kasabasında bir grup Bulgar milliyetçisinin Türk mezarlığına saldırması, yurtiçinde büyük tepkilere yol açtı. Milli Türk Talebe Birliği, 20 Nisan'da, Bulgar Konsolosluğu önünde protesto gösterisi düzenledi.*

Efendim.

Ziyaretine geldim konuşturmadılar. Merak ediyorsunuz. Inşaallah reisicumhurumuz şerefine yüksüğü hükumetine sizin aydınlığa çıkmanızı dört gözle bekleyiş duaları ederim. Cenabı allah sizi aydınlığa çıkarınca mektublarınıza ayak bastığım günü gözlerinizi kutretim yeter dinmiş olduğunu sıkı bir sarsıntı mektublarınızı kapışmıştık. Sevinç göz yaşı dökeceğim efendim. Öz zamanında aldım diye küçücük bir vesile geçiş günderemeyeceğim rica ederim.

1/C 424 Yusuf

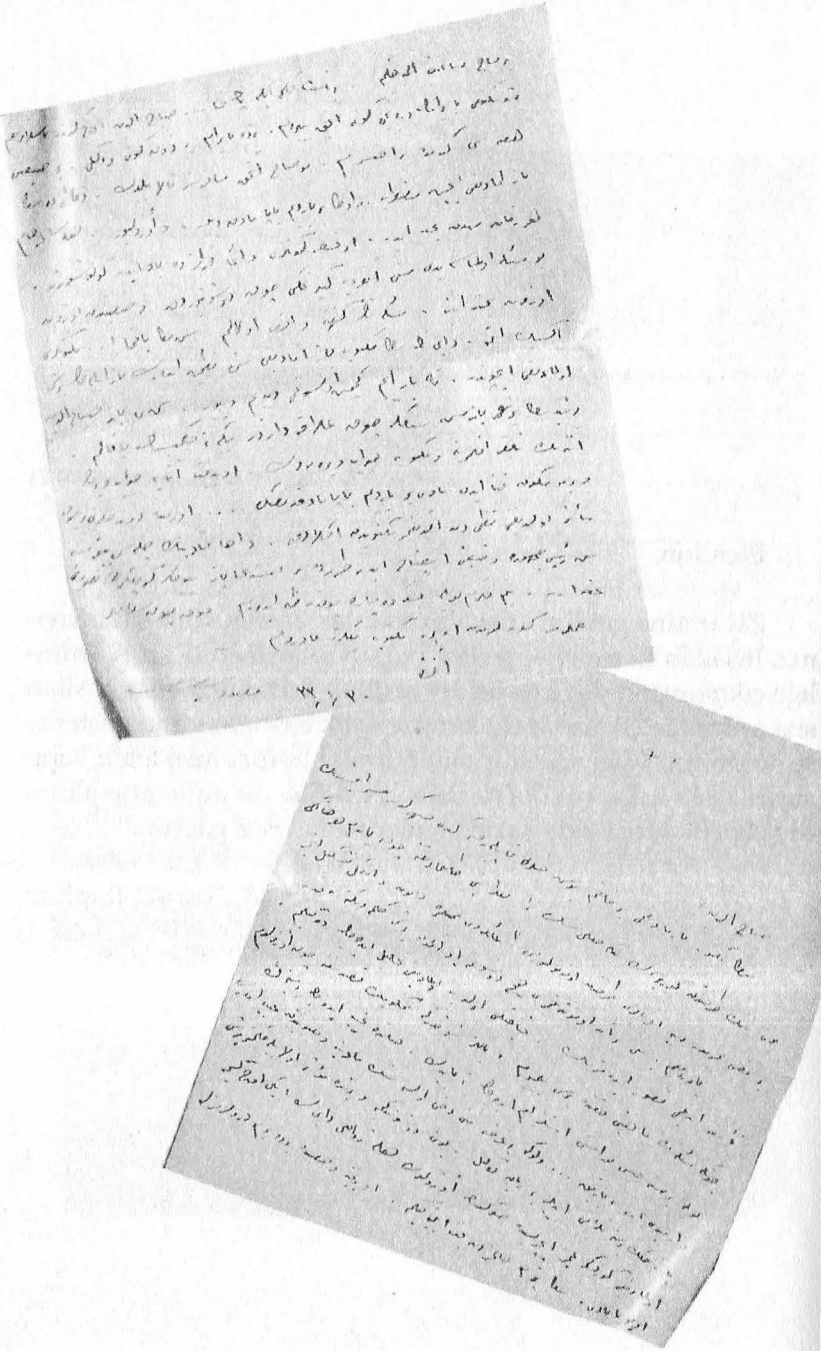
1 Kanunusani 1939

1 Kânunusani 1933

Efendim,

Ziyaretine geldim konuşturmadılar. Merak edip sıkılmayınız. İnşallah Remazan-ı şerifin yüzsuyu hürmetine sizin aydınlığa çıkmanızı dört gözle bekleyip dualar ederim. Cenab-ı Allah sizi aydınlığa çıkarıp mektebimize ayak bastığın günü gösterirse, kudretim yeter, dilemiş olduğum iki horozu mektebin kapısında kesip fukaraya dağıtacağım efendim. Ne zahmetse aldım diye küçük bir kâğıda yazıp göndermenizi rica ederim.

1/C No: 424 İbrahim

Ankara, 30. 1. 33

Sabahattin,

Sana mektup yazmadığımı birtakım boş zanlara kapılarak kendi cephenden tefsir etmişsin. Bunu senin tarafından görürsen belki haklısın! Fakat beni tanımadığına çok yandım. Herhangi bir şahıs mücrimdir diye akrabaları tarafından unutulur mu? Ailevi muhabbetlere kanun bir engel teşkil etmez.

Yavrucuğum, seni bir an unuttuğumuzu hiç düşünme! Ve elimden bir şey gelmediğine ne kadar esef ettiğimi tasavvur edemezsin. Kabahatli olup olmadığını tahlil edecek değilim.

Çünkü meselenin mahiyeti hakkında bir şey bilmiyorum, yalnız şu kadar ki mahkûmiyetin tasdikine çok üzüldüm. Böyle bir sene hapis cezasını istilzam edecek ne yaptın, hayatta kaybedecek bir senen var mıydı? Ne yazık. Velev ki bir garaza mebni dahi olsa senin maddiyat ve maneviyatından kaybederek yatacağın bir sene telafi edilir bir zaman değil. Bunu düşündükçe ve bunda müessir olabileceğimiz bir şey olmadığını gördükçe aciz içerisinde son derece üzüldük. Hele zavallı dayın da iki üç gece uyuyamadı. Sana bizim halimizden bahsetmeyeceğim. O bedbaht vaziyette bir de bizim dertlerimizle...

Birkaç saatini almayacağım. Bir tek kelime ile pek fena. Sabahattin üç gündür başladığım şu mektubu bayramın dördüncü günü ancak bitirdim. Bizde bayram bir zevk günü değil. Bu sıkıntı haftası, kendim de rahatsızım. Bu sabah ancak misafirsiz kalabildik. Zekâi de sana yazamadığı için mustarip ve "Ona bir bayram yapamadık," diyor ve üzülüyor. Hele Seniha Hanım her zaman senden bahseder. O kısa günleri daima aramızda yâd eder gülüşürüz. Bu mesele olmasaydı seni Ankara'ya getirtmeyi çok düşünüyorduk. Vaziyetten uzun uzun bahset. Meselenin kendisine vakıf olalım. Sen bana bakma! Mektuplarını eksik etme. Dayının sana mektup yazamadığı seni tatmin edecek, yazabilecek bir şey olmadığı içindir. Ne yazayım geçmiş olsun mu diyeyim diyor. Sen yine yaz Sabahattin. Reşit[1] sana bir şey yazmış seninle

1 Sabahattin Ali'nin dayısı Operatör Doktor Rifat Ali Ertüzün'ün oğlu Reşit Mazhar Ertüzün.

çok alakadardır. Beğenecek misin bakalım? Annenin telgraflarına ve mektubuna cevap vermedin. O bedbaht anaya cevap vermek vermemekten fena idi. Maddi bir yardım yapamadıktan sonra. Edremit'e döndüklerini ve çok müteessir olduğunu Nazmi'den aldığımız mektuptan anladık. Daha kadının çilesi bitmemiş. Sen reis-i cumhura vaziyeti izah eder tarzda bir istida yaz. Büyükler küçüklerinin kusurunu affeder. Benim fikrim böyle. Başka da çare yoktur zannederim. Çok çok selamlar. Cümlemiz gözlerinden öperiz. Mektup bekleriz yavrum.

Müfide [Ertüzün]

9/1/933

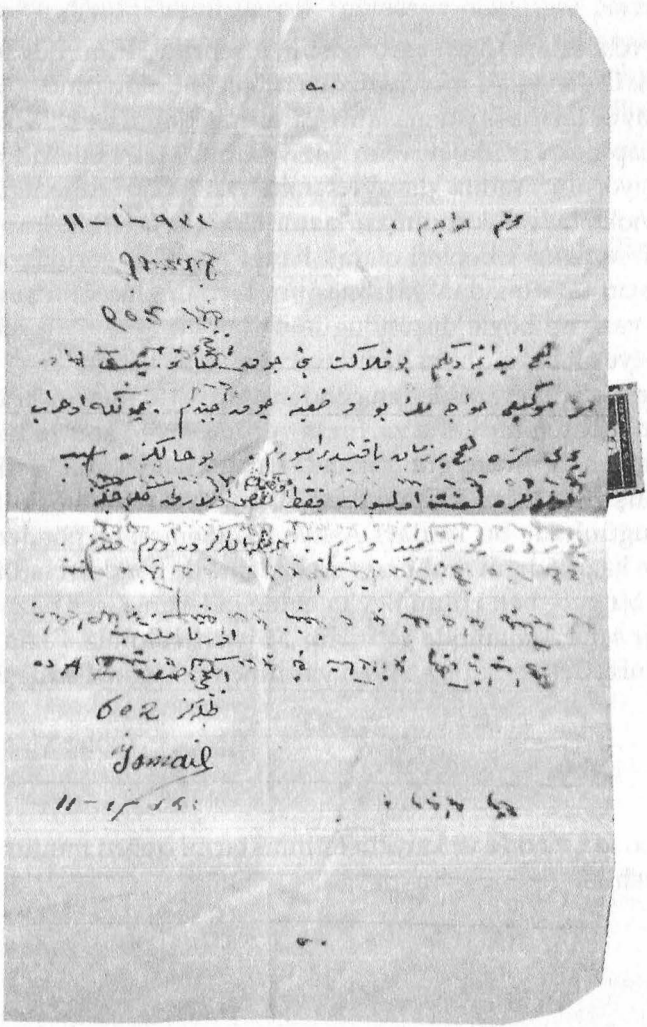
Azizim Sabahattin Bey,

Evvela selam. Dün baro reisi hemşehrim Hilmi Bey'le görüştüm. O da işittiği meselenizden müteessir olduğunu söyledi. Bir temyiz layihası yazmasını rica ettim. Kabul etti. İlk verilmesi icap eden istida suretini yazıverdim. Makinede de yazıp gönderiyorum. Yalnız davayı safahatıyla takip etmediği için hangi noktalara dokunulması lazım olduğunu tetkik icap ettiğini, sizce nakz sebepleri olarak hangi noktalar görülüyorsa o noktaların tarafınızdan yazılmasının faydalı olacağını söyledi. Biz de vaziyeti böyle düşündüğümüzden bu gece sizin esbab-ı nakziyeye ait bir muhtıra hazırlayacağınızı söyledim.

Temyiz için evvela leffen gönderdiğim istidanın karar tefhiminden itibaren bir hafta zarfında verilmesi ve karar tefhiminden itibaren de on beş gün zarfında temyiz istidasının verilmesi lazımmış. Karar size 7 Kânunusani Cumartesi tefhim edildiğine göre bugünlerde bu istidayı Asliye Mahkemesi'ne gönderiniz. Bu gece hazırladığın muhtırayı da hademe ile gönder. Hatta icap ederse bir gece ben Hilmi Bey'in evine giderim. Gece hazırlatır, yazdırır sana zamanında getiririm. Müsterih olunuz. Fazla telaş etmeyiniz. Cesur olunuz. Allah yardımcınız olsun. Kardeşim.

Tabiat Muallimi
Ziya

İstidada madde ve kararın tefhimi tarihi doğru mudur? Değilse tashihi.

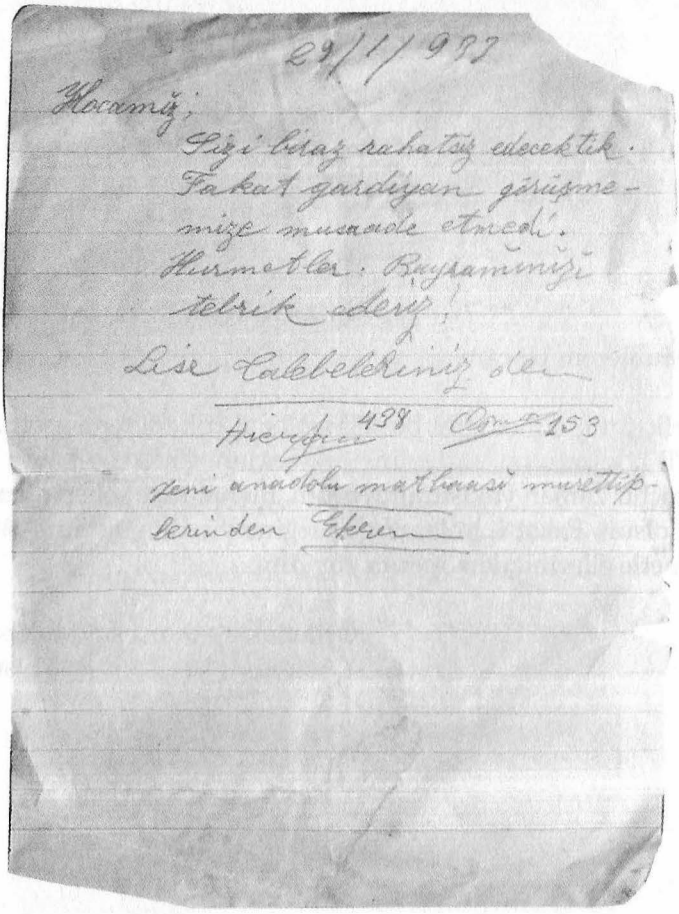

11. 1 .933

Muhterem Hocam;

Hiç ümit etmediğim bu felaket beni çok müteessir etti. Siz sevgili hocamın bu vaziyetine çok acıdım. Çünkü o harap yeri size hiçbir zaman yakıştıramıyorum. Bu halinize sebep olanlara lanet olsun. Fakat (...) olarak geleceğine yüzde yüz ümitvârım. Hürmetle ellerinizden öperim efendim.

Ortamektep ikinci sınıf talebeniz
602 İsmail

29/1/993

Hocamız;

Sizi biraz rahatsız edecektik. Fakat gardiyan görüşmemize müsaade etmedi. Hürmetler. Paşaminizi öpüyorlar.

Lise Talebelerinizden

Hüseyin 438 Ömer 153

yeni anadolu matbaası müretteplerinden Ekrem

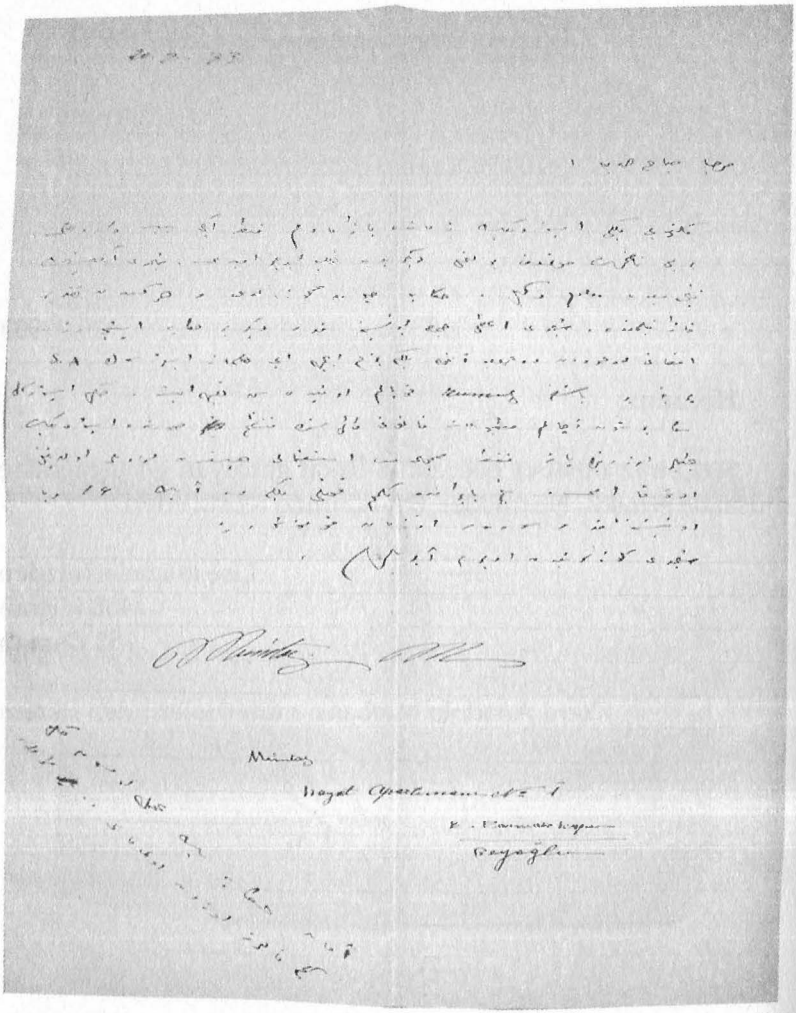
29/I/933

Hocamız,

Sizi biraz rahatsız edecektik. Fakat gardiyan görüşmemize müsaade etmedi. Hürmetler. Bayramınızı tebrik ederiz.

Lise talebelerinizden
438 Hicran
153 Osman

Yeni Anadolu Matbaası mürettiplerinden Ekrem

20. 2. 33

Merhaba Sabahattin,

Mektubu belki istediğin zamanda yazamadım fakat iki sebep vardı ki birisi Nâzım'ın [Hikmet] mevkuf bulunması diğeri de tahliye edilir ümidi. Şimdi ikisinin neticesi de malum değil. Hikâye çok güzeldi ve herkesten takdir kazanılmakta. Şimdi azami cumartesine kadar diğer bir hikâye isteriz. İmzanı doğrudan doğruya atmak belki bizim için iyi olmaz istersen S.A. yerine bir başka rumuz koyalım onu da sen tayin et. Gel istersen sana bir sütun açalım matbuat kanunu dairesinde muntazam surette istediğin bahisler üzerine yaz. Fakat mecmuanın istikbali hepsinden lüzumlu olduğunu unutma e mi? Benim bayramda gelmem kuvvetli belki de ayın 14 veya on beşine kadar sürer o zaman konuşuruz.

Şimdi gözlerinden öperim ayrılırım.

Mümtaz M.

Hayat Apartmanı No: 1
B. Parmakkapı
Beyoğlu

Aman hikâye pek acele olsun sonra geç kalırız, uzun olmaması şarttır.

1 Mart 933, Ankara

Sabahattin,

Yine mektuplarının arası kesildi. Herhalde seni meşgul edecek enteresan vakayi içerisinde bize iki üç satır yazacak vakit bulamıyorsun. Mamafih sen eskiden beri oralarda etüt yapmayı severdin ama bu tarzda olmaması şartıyla. Neyse ben terzihaneyi kapattım. Evlenmekten ümidini kestiğini görünce senin yeşil takımlarını da hiç pahasına sattım. Bundan on gün evvel mühim bir apandisit krizi geçirdim. Eh biraz daha iç güveyinden halliceyim. Temyizden sonra işin ne oldu bir sene mahpusiyetin kesb-i katiyet etti mi? Ve buna karşı tahammülün ne merkezde? Her halde sinirlerini çok takviye etmeye çalış. Sana okumak için bol bol fırsat mamafih bizim de yalnız senden farkımız serbest lafzına malik olmaklığımızdır. Hayatımız azami derecede temdit edilmiştir. İstediğin yere gidemedikten, arzu ettiğin herhangi bir nesneye malik olmaktan mahrum kaldıktan ve her gün disiplin altında saatlerini muayyen şeylere tahsis ettikten sonra bunun ismi medeni hapis değil de nedir? Çok muzlim bir istikbale sürükleniyoruz. Âtinin endişesiyle bir dakikamız rahat değil. Hayatımız o kadar yeknesak ki: Eğer bir iki dakikamızı "dünyanın herhangi bir noktasından bize kadar gelen radyonun tatlı ahengiyle" dinlendirirsek ne mutlu bizlere ...

Esasen Ankara'da kış geçirmek çok güç. Mufassal mektuplarını bekleriz. Hiç olmazsa vakit geçirmiş olursun hepimiz gözlerinden öperiz yavrum.

Yengen
Müfide [Ertüzün]

Sabahattin,

Sana mektup yazmam demiştim ama sonradan vazgeçtim. Vazgeçtiğimden beri hâlâ yazacağım. Bu hal pek işime geldiğinden iyice benimsemişim ve mektup yazmaklığım icap eden insanlarda bunu adamakıllı biliyorlar diye işin ucunu büsbütün koyveriyordum. Bu sene işlerim de çok, tez, sömester imtihanları, ders saatlerinin çokluğu, geceden başka boş zamanımızın olmaması, o zamanın da yapılacak işlere bile yetişmemesi en asgari olarak da kabul etsek yine insana mektup yazdırtmayacak sebepler.

Sen yan geldin yatıyorsun, işin gücün yok, bari mektup yaz.

Lafı bırak ya Sabahattin başına gelenlere pek üzüldüm. Bu çocuğa hâlâ bir şey yazmamak odunluk artık diyorum da yine kendi kendime sözüm geçmiyor.

Şimdi hesapladım da utandım: İlk mektubun Sinop'a gelmişti galiba. Hem o gün postadan birçok mektup bekliyorduk da bir tane bile çıkmamıştı. Biraz sonra kara postasından seninki gelince kederlerimiz dağılmıştı. Hatta Fatma'yla beraber derhal cevap yazmaya niyet etmiştik. Geç de olsa haber veriyorum ya, sen onları hep almış da okumuş gibi oluver. Son zamanlarda fevkalade güzel, gözleri okşayan, tatlı bir yeşil renkle yazıyordun. –Sanki muradına erecekmişsin, yahut ermişsin gibi, nihayet oldu işte.– Onun da hatırını saymadım mamafih itiraf et ki o uzunca mektubu benden ziyade Enver için yazmıştın. Tesadüf o mektup da Enver'le beraberken gelmişti. Ve Enver okumak için parçalandığı halde vermedim. İstiyor idiysen ona yazsaydın.

Son gelen yazında kardeşinle ayrılışını okurken sahne pek firakıma dokundu. Darılma ama gayri ihtiyarı senin o romandaki "Beria! Beria!.."[1] geldi aklıma. Ondan sonra ne oldun bilmi-

1 Beria, *Yeni Anadolu* gazetesinde 5, 8-21 Haziran 1932 tarihlerinde yayımlanan ve *Kağnı*'da yer alan "Bir Skandal" adlı hikâyenin kahramanıdır.

yorum. Benim kusuruma bakma da, seni epeyce düşündüğümü bil ve hayatını (demek caizse) yaz. Bunları (bazı insanlar hakkında düşündüğün gibi) güzel yazı okumak için istemiyorum. Seni, kendini merak ediyorum. Zaten artık güzel mektup yazmıyorsun da.

Sabahattin, a kardeşim, neydi bu aptallığın da girdin o yerlere. Muhakkak yine ne yaptığını bilmeyecek kadar âşıktın. Yoksa böyle ufak şeyler için ömrünü harcamak bana çok şaşkınlık gibi geliyor. Mamafih, meselenin bildiğim kadarı üzerinde ve ihtiyatla bu hükümleri veriyorum.

Senin "Rüzgâr"ı düşünüyorum –orada yalan yalan–[2] diye satırlar vardır. Sen ki orada epeyce büyük idealleri bile yalana çıkartırsın.

Kim bilir belki de şöyle bir fiyakalı zamanına bir seneni kurban ettin. Ne olursa olsun bunları (kendine göre bir hayat felsefen) olduğu için söylüyorum. Yoksa kızarsın diye çekinirdim.

Temyizden ses çıkmadı mı? Ne yapıyorsun nasıl vakit geçiriyorsun? Her halde bunları öğrenmek istiyorum. Bari çok düşün de o türlü yaşamış ol...

Seninle beraber Pertev [Naili] abi de hapislik oldu adeta... Ona daha çok acıyorum.

Geçen gün Darülfünun'a giderken Refika'ya rastladım. Seni sordu. Pek müteessir olduğunu söyledi... Mektup yazacağım dedi.

Sana verilecek bazı havadisler olabilir ama, şimdilik yabancı olduğun bu açık hava meseleleri seni alakadar etmez diye çekiniyorum. Anlamak istediğin şeyleri sor, her halde yazmaya gayret ederim. Şimdilik mektup yazmak için tam bir niyetim var ama sonunda Allah kerim.

2 Ayşe Sıtkı'nın söz ettiği dizeler şunlardır:
Burda yalan para eden biricik iştir,
Burda her şey bir yapmacık, bir gösteriştir.
Kimi coşar din uğruna geberir, yalan!
Kimi gider vatan için can verir, yalan!
Bir filozof yetmiş eser yazar, yalandır;
Bir kahraman istibdadı ezer, yalandır.

Hiçbir şeye aldırma Sabahattin, nasıl olsa hepsi yaşamak değil mi?

Gözlerinden öperim.

Utana sıkıla çabuk mektup yaz da diyeceğim neredeyse.

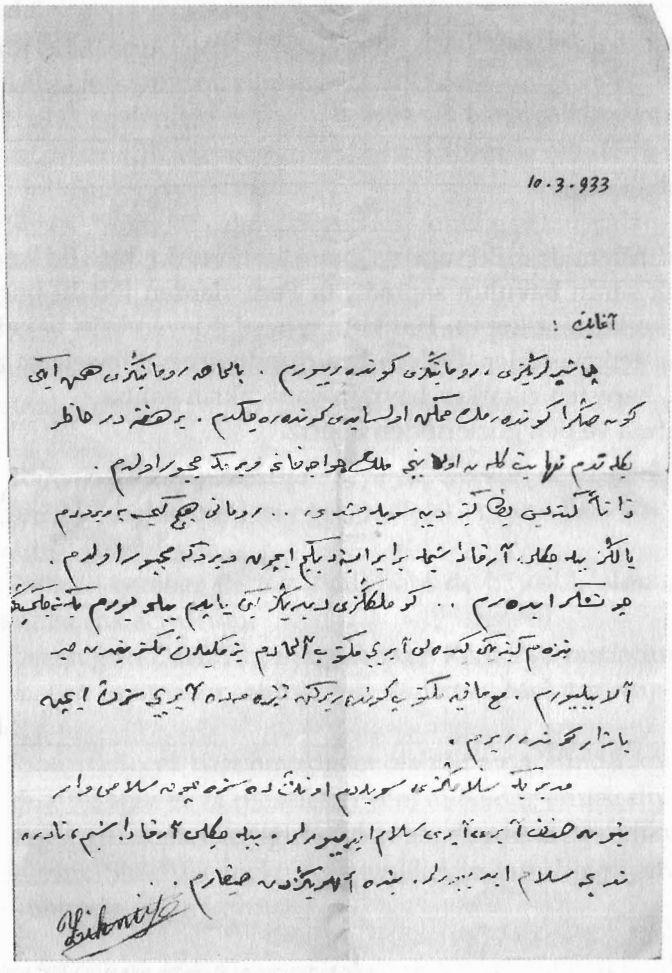
Ayşe [Sıtkı İlhan]

Sabahattin,

Talihliymişsin. Bu vapurla giden bir tanıdık çıktı... İki kardeş yapıştık senin bavulun sapına... ta Pertevlerden [Naili] buraya kadar kollarımız koptu. Hakkımızı nasıl ödeyeceksin bakalım. Bavulu açık verdiler. Öylece teslim ediyoruz. Elbiselerin pek parlak, hapisten çıkarken bayram yapacaksın galiba.

Fatma ve ben gözlerinden öperiz.

Ayşe

10.3.933

آغایف :

چاشیلرکیزی ، رومانیزی کوندره ریسورم . بالماهه رومانیزی همه ایچی
کوچه صفراکوندره ، ملک محکمه اولسایدی کوندره رجکدم . یدهفته در حافظ
یکله تدم نوبایت کلمه اولا بیچی ملاکی چواجه خانم ویرمک مجبوراولدم .
ذاتاً کندیسی دخی کیزدیه سویله مشدی . . رومانی چوق کیچ ویردم
یالکز بیله بکلار . آرخاداشیمله برابر اینه باکم ایچون ویردکم مجبوراولدم .
چوق شاکر اولدم . . کوملکلرینی دیه بیلرسین یاپیم چالیشورم مکنه جاکیکه
بنده م کیتمکه کسه لون آیریلی ملکتی آلمادیم یزملکلرن مکنه چیقه نه چیه
آلابیلیورم . مع مافیه آکثریاکوندره رکه نیزده صده ۲ آیریلی سوزلی ایچه
یاپدیرکه شده رایرم .

مدیر بیله سلام کوندردیم اونلرده سلام چوندن سلامی وار
بنوده صنف آرقداشلرینه سلام ایدیورلر . بیله بکلار آرخاداشیم نادره
نده چه سلام ایدیورلر . بنده آلمانیزده صیغادم .

Lütfi

10. 3. 933

Ağabey,

Çamaşırlarınızı, romanınızı gönderiyorum. Bilhassa romanınızı hemen iki gün sonra göndermek mümkün olsaydı gönderecektim. Bir haftadır hazır beklettim nihayet gelen olmayınca Melek Hoca Hanım'a vermeye mecbur oldum. Zaten kendisi bana getir diye söylemişti. Romanı hiç kimseye vermedim yalnız Bilecikli arkadaşımla beraber istediğim için vermeye mecbur oldum. Çok teşekkür ederim. Gömleğinizi dediğiniz gibi yaptım bilmiyorum beğenecek misiniz?

Teyzem gittiği gideli ayrıca mektup almadım, bizimkilerin mektubundan haber alabiliyorum. Mamafih mektup gönderirken teyzeme de ayrıca sizin için yazar gönderirim.

Müdür beye selamınızı söyledim onun da size çok selamı var. Bütün sınıf ayrı ayrı selam ediyorlar. Bilecikli arkadaşım, Nadire, Nedime selam ediyorlar. Ben de ellerinizden sıkarım.

Zihniye [Ay][1]

1 Sabahattin Ali'nin dayısı Nazmi Ay'ın kızı.

Ankara, 19 Mart 933

Sabahattin,

Sabahtan beri sana mektup yazmaya niyet ettim. Gene bir türlü kısmet olmadı saat sekiz hâlâ bu emelin peşindeyim. İşlerinin mütehavvil gidişine canım çok sıkıldı. Kaş yapayım derken göz çıkartmışsınız. Neyse neticesi inşallah hayır olur. Bize haber vermediğine bakılırsa daha meselenin ne olduğunu sen de bilmiyorsun zannederim. Onun için sana bu hususta bir şey sormaya lüzum yok. Yalnız nazar-ı dikkatimi celp eden bir nokta var ki sen oradaki hayatından müşteki görünmüyorsun. Sana okumaya ve düşünmeye vakit kaldığı için mi? Yoksa söylemenin bila-fayda olacağı için mi anlamıyorum. Bize hayatından bahset dedikçe sen etrafta dolaşıyorsun. Geçen günler Fikret'in buraya geldiğini sana yazdı mı idim bilmem, tabii hemen önce harcırahını verirsen İstanbul'a gönderirim çünkü tamam bir serseri Reşit'le temasını hiç istemem. Sonra adam olacak insanlara emek vermek doğrudur, bir iki tecrübem var ki bu çocuğun adam olmaya liyakati olmadığı hissini bana verdi tabii sen de bir not vermişsindir. Bunun için üzülmeye değmez. Yaşı da muhtac-ı himaye bir vaziyette değildir, ona yaptığımız yer ölünceye kadar değilse bile Mazhar Bey sağ kaldıkça müemmen idi. Kendi düşen ağlamaz iki gözden olur. Geçen gün sinemaya girmiştik Greta Garbo'nun "Düşkün Kadın" namında bir filmini gördük hep seni andık çok enteresandı.

Günlerimizin ıstırabını bazen bir iki saat içerisinde unutabilirsek ne mutlu bizlere. Dünyada benim kanaatimce insanların en mühim kendilerini unutarak vakit geçirecekleri yegâne şey kendini anlayabilecekleri nispette okumaktır. İnsan o zaman muhitini ve kendini daima yeniliklere sürükleyen bir hayal âleminde yuvarlanır durur. Maalesef ondan da mahrumuz. Böyle hudayinabit su nebatı gibi sönüp sürüklenip gidiyoruz. Sana uzun saçmalar yumurtlayacaktım ama yemeğe çağırdılar. Bir daha sefere mufassal yazacağımı vaat eder cümlemiz selam eder, gözlerinden öperiz çocuğum.

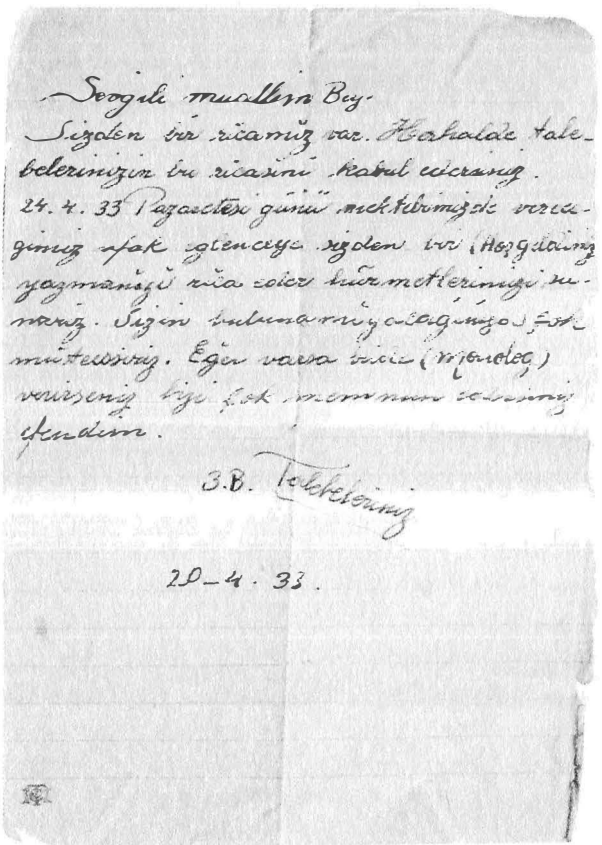
Müfide [Ertüzün]

20. 4. 33

Sevgili Muallim Bey,

Sizden bir ricamız var. Herhalde talebelerinizin bu ricasını kabul edersiniz. 24.4.33 Pazartesi günü mektebimizde vereceğimiz ufak eğlenceye sizden bir (hoş geldiniz) yazmanızı rica eder hürmetlerimizi sunarız. Sizin bulunamayacağınıza çok müteessiriz. Eğer varsa bir de (monolog) verirseniz bizi çok memnun edersiniz.

3-B Talebeleriniz

Sevgili muallim Bey.
Sizden bir ricamız var. Herhalde talebelerinizin bu ricasını kabul edersiniz.
24. 4. 33 Pazartesi günü mektebimizde vereceğimiz ufak eğlenceye sizden bir (Hoşgeldiniz) yazmanızı rica eder hürmetlerimizi sunarız. Sizin bulunamayacağınıza çok müteessiriz. Eğer varsa bir (monolog) verirseniz bizi çok memnun edersiniz.
Efendim.
3.B. Talebeleriniz
20-4-33.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
RİYASETİ
KÂTİBİ
UMUMİLİĞİ

4
R-4-9

ANKARA: 27/4/1933

Salahaddin Ali Bey,
Konya hapisanesinde
KONYA

Efendim;

Mektuplarınızı aldım . Kanunun, derecelerden geçüp katiyet kespeden hükümlerine karşı yapılacak bir muamele kalmamış olduğunu takdir edersiniz .

Gönderdiğiniz eserin iade edildiğini arzederim Efendim.

Kâtibi Umumî

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
RİYASETİ
KÂTİBİ
UMUMİLİĞİ
4/349 Ankara: 27/4/1933

Sabahattin Ali Bey
Konya Hapishanesi'nde
Konya

Efendim;

Mektuplarınızı aldım. Kanunun, derecelerden geçip katiyet kesp eden hükümlerine karşı yapılacak bir muamele kalmamış olduğunu takdir edersiniz.

Gönderdiğiniz eserin iade edildiğini arz ederim efendim.

Kâtibi Umumi

4. 5. 933

Sevgili Sabahattin,

Sen otur, o canım yeşil mürekkeple, üç koca mektup yaz da bu saygısız Ayşe, defterin ortasından acele kopardığı bir kâğıda not tutar gibi birkaç satır karalayıp gönderiversin. Ancak "Sevgili Sabahattin" diye başlarsam bu (...) Ne diyeyim bilmem ki... Sen ne isim verirsen ver, müsaade ediyorum: (...) affettirebilirim zannediyorum. Ama ne olursa olsun çok ayıp yaptığımın farkındayım. Sana şimdi yazmak lazım. Başka her şey nafile. Yakında çıkmaya ihtimalin olsa idi belki kendimi daha sıkıştırır sana da saat ayırabilirdim. Fakat mademki sen daha öteki kışa kadar oradasın. Ve mademki bundan daha çok sıkıldığın zamanlar olacak bol bol borcumu öderim.

Mektuplarının birine cevap vereyim derken ikinci, üçüncü geldi. Çok sevinmekle beraber hicabım o nispette artmıyordu. Çünkü, yazmışım da cevabı geliyormuş gibi oluyorum ve müddet çoğaldığı halde bende azalıyor tesirini bırakıyordu. Bilmem bunu anlatabildim mi?

İlk mektuplarından aklımda az şey kaldı. Yalnız şiirleri çok iyi hatırlıyorum. Heyeti umumiyesi itibarıyla en çok sevdiğim "Geçmiyor günler geçmiyor"lusu. Ötekilerin de çok güzel yerleri var.

Son şiir, "Servi" altında Sabahattin'in yatmasına, üstünde çiçekler bitmesine, sevgilisinin üzerinde dolaşmasına rağmen güzel değil. Nene lazım canım, arada bir –arkasından da olsa– kahverengi berelileri görmek çok daha güzel. Laf olsun diye söylemiyorum, sen hepimizden çok ve iyi yaşamış olacaksın. Hayat ne kadar renkli –acı, tatlı– hatıralı olursa o kadar çok yaşanmış olur. Senin hapiste bir sene yatman bir şey değil, üzülme de biraz yorgunluğunu dinlendir. Dünya yüzüne çıkar çıkmaz aşk buhranlarına yakalanacak değil misin?

Bu derdinden bıktığından bir mektubunda bahsediyordun galiba. Masumeler biraz gözlerinden kaybolursa belki daha iyileşirsin.

Anlattığına bakılırsa hapishane fevkalade eğlenceli bir yer. Bu sıkıntılı çalışma zamanlarında benim de gidip giresim geldi adeta... Hiç fikirler birbirini takip etmiyor, ahvalden daha evvel

bahsetmen lazımdı. Haziranda imtihanlar başlıyor, daha dersleri de kesmediler, aynı zamanda derslere gitmek ve çalışmak mecburiyetindeyiz. Üç senelik yük. Hocaların tembelliğinden tezlerin de tashihi geç kaldı. Her şey bu aya yığıldı. Sana mektup yazmak bile. Halbuki sana mektup yazmak böyle yük mahiyetini alacak bir zamana mı rastlamalıydı?.. Oldu. Onun için de yazamıyorum. Bunu mektuptan saymam. Tatile bir şey kalmadı. Oturup sana sık sık destanlar yollayacağım... İşte bu aralık sen benim kusuruma bakmayıp yine canın istedikçe yazarsan pek memnun olurum.

Şu Bulgar Mezarlığı meselesinden[1] muhakkak bir şey yazmamı istiyorsan, diyebilirim ki hiç alakadar değilim... Nümayişin ne eşekçe ne de insanca olduğunu düşünmedim. Yalnız asıl noksanlık bende mi nedir? Bu nevi şeylere kıs kıs gülmekten başka bir şey yapamıyorum. İşittiğim bir şey var ki, bunlar pek öyle zannettiğin gibi göze filan girmemişler. Cevdet Kerim hele fena halde kızıyormuş, yalnız siyaset olduğu için cidden kızıyorum. Ve idare heyetinin değiştirilmesini kemali şiddetle arzu ediyormuş. Çocukları tevkif filan ettiler, komünistliklerinden şüphe ediyorlarmış. Tevkifhanede iken çok denemişler, aralarında hafiye varmış. Nâzım Hikmet de mevkuf olduğu için güya onun tarafından bunlara gazete gönderiliyormuş gibi gazeteler göndermişler, bu arslanlar da yırtmışlar efendim... ilh... Hep bunlar işittiğim şeyler, üzerlerinde düşünmedim.

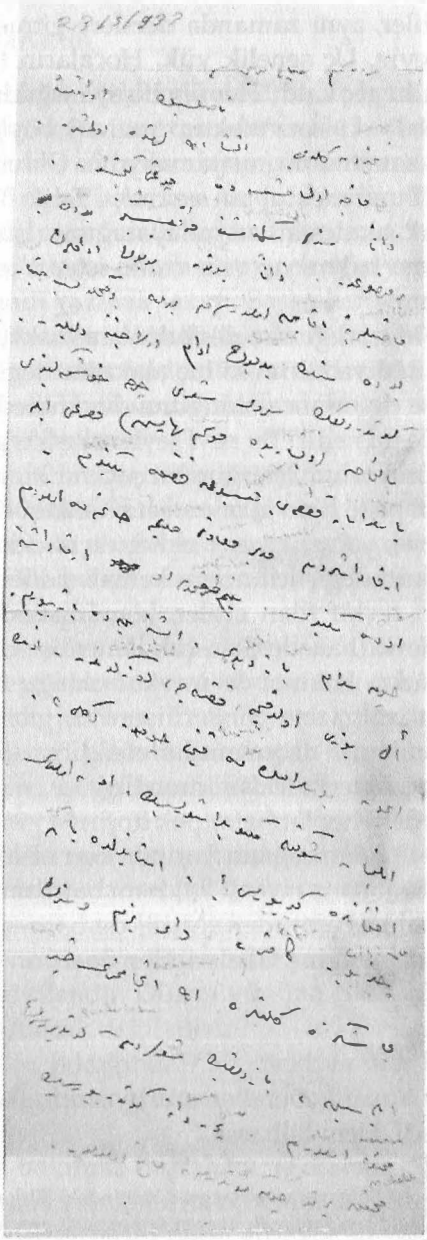
Hapishanedeki hoplatmalar pek hoşuma gitti. Seni hiç hoplatmadılar mı? O adamcağızın yerinde ben olsam senden kötü bir intikam alırım. Ama mecali kaldı mı bakalım.

Mektuplarında Pertev'den [Naili] de bahset, çünkü ondan mektup isteyemeyeceğim. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Münevver Yusuf'la beraber oturuyorum. İkinize de selam yazmamı söyledi. Hem bilhassa...

1 17 Nisan 1933 gecesi Bulgaristan'ın Razgrad kentindeki Türk mezarlığının bir bölümüne yapılan saldırıyı kınamak isteyen üniversiteli gençler, 20 Nisan 1933'te İstanbul'da bir Bulgar mezarlığına çiçek bırakmıştır.

23. 5. 933

Kardeşim Sabahattin,

Nasılsın, evrakın temyizden geldi mi? İnşallah lehinde olmuştur. Mamafih olmamışsa da çoğu gitmiştir. Zaten sizler sergüzeşt meraklısısınız bu da bir mevzudur. Zaten bütün büyük adamların mazilerine bakacak olursak böyle bir mahkûmiyet çıkar. Bu da senin büyük adam olacağına delildir. Gönderdiğin "Servi" şiiri çok hoşuma gitti. Bilhassa "Dışarıda mevsim baharmış" mısrası ile başlayan kıtayı hepsinden fazla beğendim. Arkadaşlardan Müdür Muavini Hadiye Hanım'a da okudum o da beğendi. Benim tarafımdan da arkadaşına çok selam yaz dedi. İşte ben de yazıyorum. Eli yüzü oldukça fazlaca düzgündür. Onun için bu selamın da kıymeti çoktur değil mi? İlhan Şevket'le mektuplaşıyormuşsun o ne oldu imtihanlara giriyor mu? İstanbul'da yan çiziyor kâfir. Vay bizim ve sizin başınıza gelenlere Allah encamımızı hayır eylesin, yazdığın şiirlerden gönderirsen memnun olurum. Birer tane gönderiverirsin. Muhakkak Pertev [Naili] çok göndermene mani oluyor.

(???)

16. VI. 933, Edremit

Sabahattin,

Sinop'tan bir mektubunu aldım. Cevap yazıp yazmadığımı şimdi hatırlayamıyorum. Son zamanlarda o kadar berbat bir vaziyetteyim ki tarif ve izahını ancak kendime geldikten sonra yapabilirim. Galiba insanın iktisadi vaziyeti müzminleştikçe dünyayı kötü görmeye başlıyor. Bugünlerde sinirlenmediğim bir şey yok. Bilhassa gönül âlemim karmakarış. Nişanlımla aramız iyi değil. Bir haftadır dargınız. Leyla'yı yine sık sık düşünmeye başladım. Hani kafam yerinde olsa, Orhan ağabeye mektup ile yazdığım kitabın bir ikincisini sana da yazacak mevzua malikim. Hatta şu kâğıdın yanında birkaç dakika oturmak mahkûmiyeti bile beni fevkalade sinirlendirmektedir. Nazmi Hoca'daki mektubunu gördüm. Benim Ahmet Haşim tarzında yazılarım olduğunu galiba Pertev'den [Naili] işittin.

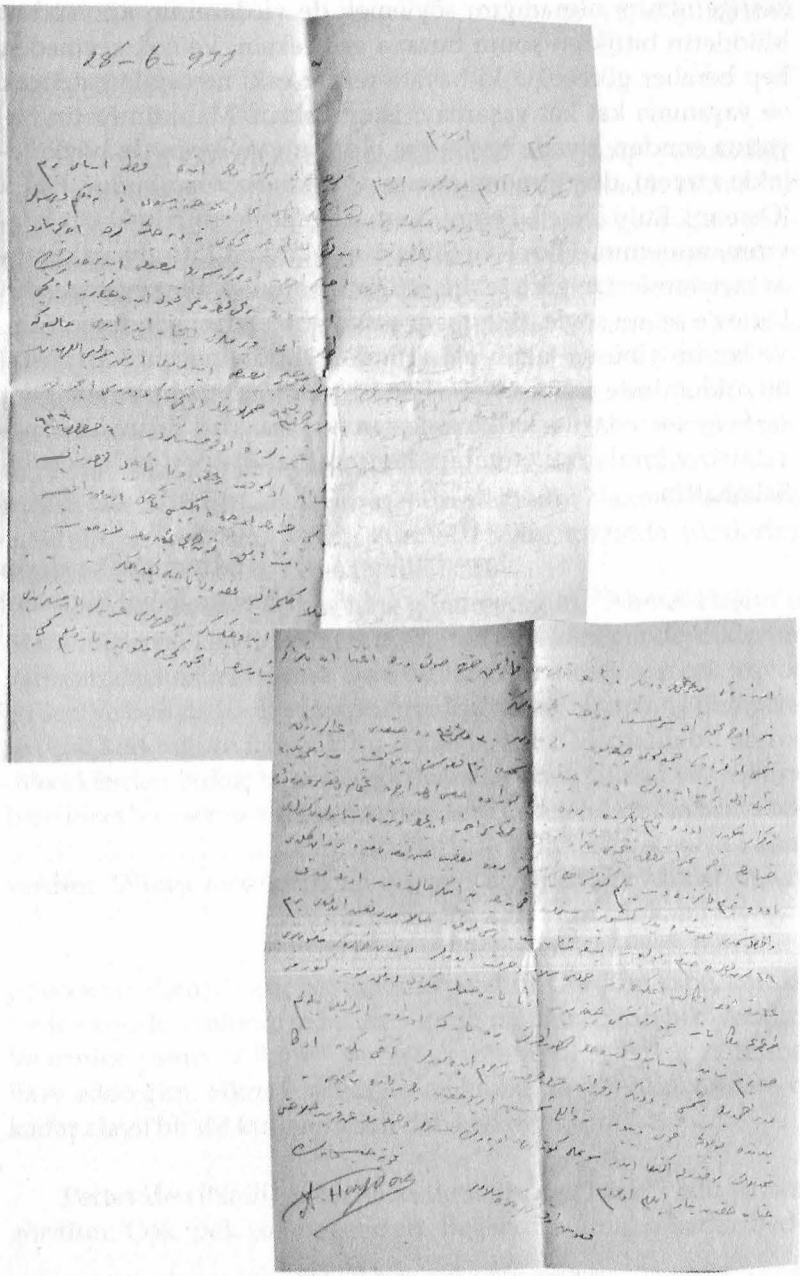
Sana da sıradan üç beş tane göndereceğim. "Ahmet Haşim"e özenilmişlerini kendin bulursun. Yalnız evvelden gönderdiklerim varsa arada, kusura bakma. Beni bunları neşretmek için çok teşvik ettiler. Ve ben de hayli yumuşadım. Muvaffak olamamış denmekten çok korktuğum için sükûtu tercih ederim. Mamafih bu neşredileceklerden birkaç tanesini görüyorsun. Bana fikrini yaz. Sonra ben ikinci bir eser hazırlamaktayım. İsmi evvelce "Albüm Karakteristik" olacaktı. Fakat sonra karakteristik kelimesini atmaya karar verdim. Dünya meşahirinden ölü ve sağ kırk ve sevdiklerimden ölü ve sağ yirmi kadar kişinin bir sayfaya resmini, mukabil sayfaya da hakkında yazdığım 10 ila 20 mısralık bir şiir ilavesiyle meydana gelecek bir albüm. Ve üç beş tanesini yazdım. Gördüm ki bu, karakterden ziyade o şahısların bende yapmış olduğu tesirin hikâyesidir. Ve ismine yalnız "Albüm" demeye karar verdim. Birkaç numune ilave edeceğim. Fikret'e yazdığın mektubu da gördüm. Onlara o kadar alaylı bir dil kullanmasan daha iyi olmaz mı?

Pertev'den [Naili] gelen haberde senin de "İstek"[1] adlı yazını gördüm. Çok, pek çok beğendim. Beğendim ama, o kadar bed-

1 Sabahattin Ali'nin *İstek* başlıklı şiirinden söz edilmektedir.

binliğe lüzum olmadığını söylemek de vicdanımın arzusudur. Müddetin bittikten sonra buraya geleceksin. Ve çok geçmeden hep beraber göreceğiz ki hayata tekrar eski neşesiyle katılacak ve yaşamayı kat kat yaşamayı isteyeceksin. Mahkûmiyetin hayatına sondan ziyade başlangıç olmasını ve senin de böyle telakki etmeni, düşünmeni isterim. Çünkü doğrusu budur. Hafız [Osman], Ruhi [Naci], Fehmi, Kemal ağabeylerimizin Nazmi dayının, annemin, Fikret ve Süha'nın selam ve ihtiram nakaratını merasimlerine göre tebliğ ettiğimi kabul et. Bir şey yazarsan Pertev'e selam söyle. Bulursam sana bir resmimi göndereceğim. Ve benim albüme lazım olduğundan elinde mevcut kartpostal büyüklüğünde resmin varsa bana gönder. Yalnız bu sırada para sarf ederek tedarike kalkma ne zaman olsa olur. Başını ağrıtmayı şiirlere bırakarak yüzünün her tarafından öper, veda ederim Sabahattin.

Edremit'te kardeşin
Mustafa [Seyit Sutüven]

Muhterem evladım,

Mektubunu aldım çok memnun oldum. Gerçi cevabı biraz teehhür etti; fakat esbabı bizim mahkemenin hitamı ve verilen hükmün biraz dehşetli olması beni epeyce sarstı! Ne hüküm verseler beğenirsiniz, yedi buçuk sene, bittabi temyiz ettik. Bakalım temyiz mahkemesi ne diyecek gerçi 51'inci madde mucibince esbab-ı muhaffifeyi kabul ettiler ve ceza-yı aslisi olan on beş senenin nısfını indirerek yedi buçuk sene verdiler. Şu kadar var ki o maddenin birinci fıkrasını kabul edeceklerine ikinci fıkrasını kabul etmiş olsalardı üç sene dokuz ay vermeleri icap eder idi. Halbuki mahkeme tahriki hafif gördüğünü söyleyerek birinci fıkra mucibince nısfını indirdi. Artık hayırlısı Allah'tan, şimdi benim değil cümlemizin başlıca ümidi 29 Teşrinievvel 1933 Cumhuriyet'in onuncu sene-yi devriyesi için yapılacak af veya tecildedir. Tabii siz de gazetelerde okumuşsunuzdur. 9 Haziran 933 tarihli gazeteler böyle yazmışlar idi. İnşallah ol vakit bir af veya tecil olur ise belki büsbütün tecil veya 29 senesindeki gibi cezanın üçte ikisi tecil edilir ise ol vakit buçuk sene için bir şey düşünürüz. İşte artık teşrinievveli beklemek lazımdır. O vakte kadar temyizden nakzen gelir ise âlâ, gelmez ise af veya tecili bekleyeceğiz. Siz de bu af veya tecilden herhalde istifade edeceksiniz. Bu cihetleri gazeteler yazmış idi. Ne âlemdesin, inşallah afiyet ve serbestiyet üzere yaşarsın. Ancak geçen mektubumda yazdığım gibi oradaki müddeiumumi ve diğer zevatın teveccühlerini kazanmak cihetine son derece itina ediniz ki siz üç buçuk ayı serbest ve rahat geçiresiniz.

Şemsi önümüzdeki cuma günü çıkıyor, Veli Çavuş 20 Haziran 1933'te çıktı. Abdürrezzak bir ay evvel beraat ederek o da çıktı. Şimdi bizim koğuşta yedi kişiyiz. Müdür Ahmet Bey de tekrar geldi, o da bizim yanımızda, bir de evvelce burada hapsolmuş olan Osmanlı Bankası Veznedarı Ziya Bey dahi temyizen nakz neticesi tekrar mevkufen muhakemesi icra edilmek üzere İstanbul'dan getirildi, o da bizim yanımızdadır. Bilmem kendisini tanır mısınız? Bir de Yakup Hasan Efendi namında bir zat

geldi, velhasıl şimdi koğuşta yedi kişiyiz. Senin Hakkı Bey yine eski halindedir, onun müddeti 19 Teşrinievvel'de hitam buluyor, başka şayan-ı işar bir şey yoktur. Hâlâ müdür tayin edilmedi, bizim Arif Efendi vekâlet etmektedir. Cümlesi selam ve hürmet ederler. Bundan sonraki mektuplarını doğruca bana yaz çünkü Şemsi çıkıyor. Ona yazacağın mektubu artık buraya getirmez sanırım. Şayet İstanbul'a gidecek olursan bize yaz ki oradan ayrıldığını bilelim. Müdür Ahmet Bey, Şemsi ve diğer arkadaşlar arz-ı hürmet ve selam ediyorlar. Hakkı Bey de ona benden de büyükçe koy diyor. Zavallı şimdiden ayrılacağından pek ziyade meyus. Şimdilik bu kadarla iktifa eder sevimli gözlerinden öperek senin ve cümlenin ankarib halâsını Cenabı Hak'tan niyaz eylerim evladım.

Konya Hapishanesi'nde
A. Haydar

Koğuş arkadaşlarınıza selamlar.

Sabahattin,

Korktuğuma uğradım: Kandilli'deyiz. Yüksek Muallim'den ayrılış öyle firaklı oldu ki... Son gün, geçen çarşamba, öğle yemeğinde müdür kalktı, bir laflar söyledi. Ben hiç dinlemiyordum, yiyordum. Çünkü hem karnım çok açtı, hem dünyada konuşmasını bu adam kadar sevmediğim insan az bulunur. Yalnız bir yerinde pek utandım, ben harıl harıl yemekle meşgulken yüzünü birdenbire bizden tarafa çevirdi... Gözler yaşlı, çene sarkmış, melûl mahzun söylüyor... Lokmamı nasıl yutacağımı bilemedim. Bir etrafıma baktım, bizim hanımların çoğu ağlıyor. Oğlanlardan tarafa baktım, hepsi can kulağıyla dinliyor, yalnız içlerinden en aptalı yemekle meşgul. Oğlanı kendime pek benzettim, müdürün suratı da ayrı bir âlem. Bir kere kavga ederken yüzüne bakıp düşünmüştüm: Bu adama kavga etmekten başka bir şey yaraşacak, yüzüne pek iyi gidecek bir şey var mı diye aramış bulamamıştım. O gün anladım, ağlamak... Anlatamam ne hale girdiğini... Kendimi tutamadım güldüm, ama inşallah müdür görmemiştir. Ne olursa olsun, ağlarken bir insanın karşısında gülünür mü? Hem de bizim için ağlarken. Son zamanlarda adamcağızla aramız da iyileşmişti. İmtihanlardan sonra beni çağırdı, bazı tıraşça şeyler söyledi...

Hava müthiş yağmurluydu o gün. Salonda dehşetli gümbürtü. Şarkı söyleyenler, şiir okuyanlar, son dakikaları yaşayan âşıklar. Fakat bunlar o kadar az ki. Zavallı Yüksek Muallim'in hariçteki fena şöhretiyle kabili kıyas değildi. Bir iki çift ancak. Mamafih bu şöhreti birçok seneler hazırlamış, bilhassa ilk seneleri. Bilakis son zamanlarda kızlarla erkekler arasında bir husumet vardı. Oğlanlar arasındaki antifeministler grubu gittikçe büyüyordu. Fakat bu bence, feministliğin (Yüksek Muallim'deki manasında) aksi alelade değil de, son haddinin bu türlü bir yola girmesi. Vapura sırsıklam geldik... Erkek talebe bizden sonra hareket edecekti. Yüksek Muallim'in merdivenlerine, kapılarına öyle bir dökülmüşlerdi ki zavallılar... Hatta yakalarını kurtaramayanlar otomobille vapura yetiştiler.

Kandilli Mektebi çok yüksekte. Erişebilmek bir dert. Eski derebeyi şatolarına da bu kadar müşkülatla varılıyordu belki

Asıl mektebin içi şayanı dikkat. Nasıl bir anane teşekkül etmiş, tasavvur edemezsin. Erenköy'den çıktığımız tatilde bizi buraya yollamışlardı, yani üç sene evvel. Bir tek şey değişmemiş. Beş sene evvelki Kandilli mezunları var aramızda, aynı şeyi onlar da söylüyorlar. Ablam yedi sene evvel mezun olmuş buradan, gelse eminim ki hiç yadırgamayacak. Aynı hademeler, aynı idareciler, aynı âdetler, aynı zihinler... Hademelerin her biri amirimutlak. Talebeyi mükemmel paylayabiliyorlar. Mektebin bu defa insanlarında biçimsiz bir şişmanlık. Pilavın eksik olduğu yemek yok, hareket de etmiyorlar.

Binanın çirkinliğini ve gayri hoşluğunu anlatamam. Adile Sultan'ın, sarayının yerini bunca zevkli bir görüşle seçtikten sonra böyle bir bina yaptırışına insan nasıl şaşıyor. Loş, çirkin, kıvrımsız, eğilmez bükülmez bir şey. İnsan bu yerde başını içeriye çevirmemeli, baktığı yerlerle oturduğu yer arasındaki feci tezadı hissetmemeli. Adile Sultan, ruhuna işkence yapmasını çok seviyordu galiba. Yahut da kendisini ölüme alıştırıyordu. Dışarıda ışık, hayat, dünya, yeşillik, deniz. İçerisi, karanlık, çirkinlik, soğukluk. Mamafih mektebin bize kapalı olan, odacılara ait kısmı adamakıllı loş. Bizim kısımda belki o zaman hizmetçiler oturuyordu. Hem o zaman böyle eski ve harap mıydı bakalım. Haricin tabii güzelliğine ilaveten içeride, sarayda yaşayanların iradesine tabi, bu loşluğa yaraşan ağır bir zevkin mahsulü kim bilir nasıl güzel bir âlem vardı.

Eski talebenin gördüğü yegâne değişiklik: Küçük ağaçları büyümüş buluyorlar. Her taraf, mektebin etrafı sımsıkı ağaçlık. Hep süzülmüş hava alıyoruz.

Mamafih, cennet de olsa burası bizim için bir hapishane. Birtakım merasimden sonra çıkmak gayet kolay. Haftanın ekseri günleri mezun sayılıyoruz. Fakat bir İstanbul'a gidip gelme kırk kuruşa patlıyor. Parasız olduktan sonra burada serbestlik ne ifade eder. Sen mahpus olduğunu biliyorsun. Biz serbestiz fakat çıkamıyoruz. Paso için uğraşıyoruz, Şirketihayriye öyle müşkülat çıkarıyor ki Yüksek Muallim'in müdürü artık aldırış etmiyor. Attı ya başından. Son gün meğer gözyaşları boş değilmiş,

ayrılığa değil akıbetimize ağlıyormuş. Kandilli'nin müdürü tatil safasında, uğramıyor bile. Nöbetçi muavinleri işin ehemmiyetini anlamıyorlar. Bakalım ne olacağız? Bir araya toplanıyor muyuz, manzaramız Babil esareti tablolarına benziyor, herkes bir ağızdan, bin bir şikâyet... Komik temenniler. Erkek talebe müddeti sahilde, her hususta rahat... Kızların hasretinden başka dertleri yokmuş. Ayrıldıktan sonra kıymetimizi anlamışlar. İçlerinden en sakinleri bile şairane akşamlarda karşı sahile bakıp ah ediyorlarmış. Çok iyiyiz, çok rahatız, fakat şöyle bir tarafta kızlarımız, bir köşede de radyomuz olsa deyip yanıyorlarmış.

Şikâyet ettiğimiz zamanlar bazıları, bilhassa hocalar filan, sayfiyedesiniz, fena mı istirahat edin diyorlar. İnsan istemeden zorla sayfiye mi olur. Kendilerinin gidişi gibi sanıyorlar.

Ablamla Fatma'ya da kızdım. Şimdi onlardan para istemiyorum, bakalım halim ne olacak? Hep haber yolluyorlar, gelsin eve diye, gitmiyorum. Daha Yüksek Muallim'den ayrılacağım gün, geçen cuma için, Kandilli'den ilk vapurla geldi, gezmeye gideceğiz diye yalvardılar. Gitmedim.

Tam bu buhranlı zamanlarımda senden gelen zarfların üzerinde alay eder gibi "parayı saklama işlet" diye damgalar olmuyor mu? Hocalık mocalık diye söylenmeye lüzum yok sade para alacağımı düşünsem yeter değil mi?

Biraz evvel öyle komik bir şey oldu ki... Şinasi vardır. Yüksek Muallim mezunlarından... Kastamonu'daydı ahbaplarını görmeye gelmiş. Halbuki müdür, geldiğimiz gün daha, bize bir sürü talimat tebliğ etti. İçinde en ehemmiyet verdiği madde. Buraya hiçbir erkek arkadaşın gelmemesi. İçimizden birisini çağırmıştı. Demiş ki: Sizin hepinizin tabii erkek arkadaşlarınız vardır. Onlarla kardeş gibi bir arada bulundunuz, tabii görmek isteyeceksiniz. Çıktığınız zamanlar istediğiniz gibi görüşebilirsiniz. Fakat buraya hiçbirisi gelemez. Çünkü burası bir lisedir filan ilah. Söyleyiş tarzına bak. Kapalıca: Sizin haliniz malum, hepinizin muhakkak sevgilisi vardır. Göremeden duramazsınız. Fakat ben böyle şey tahammül edemem. Bol bol izin. Dışarıda ne halt edersiniz edin demek istemiş. Zaten biz gelmeden Kandilli müdürünün başına gitmemizden çok korktuğunu işitmiştik. Netice itibarıyla, şimdi kapıdan kuş uçurmuyor. İlk iki gün oğlanlardan

gelenler oldu, kızcağızlar vaziyeti anlatmak istedikçe onlar hâlâ, canım akşamları sandala binip de bizim tarafa geçelim, bir gün hep beraber bir motor gezintisi yapalım gibi teklifleri de bildiriyorlarmış, nihayet nazikâne deflendiler.

Şinasi'nin geldiğini duyunca, koştuk, Faik'ten de haber alırım diye gittim. Bir de baktık Şinasi yok. Hemen müdüriyete kaldırmışlar. Beraber getirdiği, tarihten bizim Faik kapı dışında bekliyor. Kaçamak parmaklıklardan merhaba diyebildik. Öyle kızmış ki... Sizi buraya soktuklarının sebebi biz değiliz, lise talebesinden öyle afetler var ki baştan çıkarırsınız diye korkuyorlar, dedim. Duvarları süzdü şöyle bir. Epeyce yağmur da yemiş, asabileşmiş. Başka yerlerden kız kaçıracaklarına buraya gelsinler diye söylenmeye başladı. Hakikaten müdürün endişesinin, masumelerin baştan çıkması ihtimali olduğu anlaşılıyor. Halbuki kim bilir onlara kimler ders veriyor. Bekledik, bekledik Şinasi'yi görmek kısmet olmadı. Vazgeçtim, çıktım yukarı...

Ben de bir Kandilli'dir tutturdum. Kusura bakma, şimdilik hâkim endişe bu da...

Mektubundan bazı şeylere cevap verecektim. Ben sana, hayatın iradenin haricinde cereyan ediyor derken, bir şey yapmaya karar veremediğini, –esaslı işler kastediyorum– kendini büsbütün tesadüfe koyverdiğini, istemeden, durup dururken karşına çıkıveren aksi işlerde senin bu halinin az çok tesiri olduğunu söylemek istedim. Hem, insan iradesi hızlı akan suya değnek tutmak gibi faydasız ve boş bir işe girişemez ama, daha hızlı akan sudan elektrik çalmasını, onun hızını azaltmasını bilir. İnsan, hayatını belki iradesinin büsbütün emrinde tutamaz, hem böyle hayatın tadı da olmaz zaten... Fakat kudretlerini hayata karşı tutmaz, onları işletmezsen yine dünyanın zevki kalmaz. Muvazeneyi bulmak lazım.

Sen işte bunu yapmayı düşünemiyorsun galiba. Hayatı, ciddi şeyleri yalana alıyorsun, istihfaf ediyorsun. Hiç düşünmemene imkân yok tabii. Bu iddia edilemez. Fakat kabiliyetlerin ve kudretlerin nispetinde değil. Sen bunları yarı yarıya ziyan etmişsin. Biliyorum, belki çok yanlış görüyorum.

Benim ölümden korkmamı gayri tabii buluyorsun. Ben de senin o kadar korkmamanı ve hiç korkmamak lazım geldiği hak-

kındaki tavsiyelerini gayri tabii, fazla cesurca bulsam aynı şeyi yapmış olurum. Bu işlerde felsefe yapmaya gelmiyor. Yoksa hepsi boş çıkıyor.

Ha Sabahattin, sendeki fizik moral nisai cihetleri merak ettim.

Moral kısmını ve kadınların seni kendilerine yakın bulmalarının sebebini şöyle anlıyorum: Senin, bütün zirzopluklarına rağmen, insana itimat telkin eden bir halin vardır. Sonra, sen kurnazsın. İhtimal hanımların tatlı bir mikrop gibi kanına girmesini biliyorsun. Sonra insanlar, belki kadınlar daha çok, alaka ile dinlenmekten, ruhlarının zayıf taraflarının okşanmasından, karşısındakinin kendine ait meselelere karşı hassasiyet göstermesinden hoşlanırlar. Sen, bu nevi şeyleri dehşetli çabuk kavramasını ve ona göre idare-yi kelam etmesini pek iyi biliyorsun.

Nurullah Ata [Ataç] ile aranızdaki farkı pek çoğaltmışsın. Senin sanatından ve sanat eserlerinden Nurullah Ata kadar anlaman için biraz daha fazla okuman lazımdır herhalde. Yalnız, Nurullah Ata'nın kitapların dışında kör olduğuna inandım. Çünkü o gece yerinden kalktı, kürsüye doğru el yordamıyla gidiyor gibiydi. Ciddi söylüyorum, çok sarsak bir hali var.

İkinci mektup, yani sesli film hoşuma gitti. Şarkıların böyle filmler yaratmaktaki kudreti herkesçe malumdur. Yalnız, bilmem neden, kadınların en kabadayısının bile böyle bir liste yapmaya cesareti yoktur.

Öyle anlaşılıyor ki, sen geçti zannettiğin aşklarına hâlâ bağlısın. Ve bütün maşukalarını, masumelerini hâlâ seviyorsun. Mamafih belki de bu kıyamadığın, ayrılamadığın onların hatıralarıdır. Eşhas ihtimal hakiki izini kaybetmiştir.

O şarkıların içinde yalnız "Geçti muhabbet demi, ağla gönül, yan" bunu tanımıyorum. Ve bir tanesi de gözlerine değil "kirpiğine sürme çek"tir.

Lamartine: "Ey zaman, biraz, bir dakika dur!" diye bağırmış. Bu da geçen günlere, geçmekte olan günlere yanmaktan başka bir şey midir? Duracağını bilse bağırır mıydı bakalım.

Pertev'i [Naili] ailesi şu son günlerde bekliyordu. Belki gelmiştir. Çıktığım zaman ilk fırsatta onlara da gideceğim. Pertev abi evlenecekmiş diyorlar bilmem doğru mu? Pertev'in mek-

tubundan öğrendiğin yangınını Fatma pek merak etti. Söylemeni rica ediyor. Mektuplarını evde okuyor. Bir tanesinde "Ben de ölünceye kadar gülsem bıkmam" diye bir yer var. Fatma hemen, bir gün dondurmacı dükkânındaki gülüşümüzü hatırladı. Hani ucuz bir masada idik hiç sebepsiz deli gibi gülüyorduk. Daha doğrusu sen güldürüyordun.

Faik'ten haberin var mı? Halide'nin çok selamı var. Fatma'nın da herhalde vardır. Belki mektup yazar. Selamlar kardeşim.

"Gurbet Hapishanesi"ni pek beğenmedim Sabahattin. Sakın darılma, zaten herhalde pek ehemmiyet vermemişe benziyorsun. "Gurbet hapishanesi"nde mısraları ne kadar dile takılıyor. Rahat okumanın imkânı yok.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

19. 7. 1933

Sabahattin,

İstanbul'dan dayımın oğlu Pertev geldi. Senin bir gece İstanbul'da kaldıktan sonra hareket ettiğini, teşyiinde istediğin dostların bulunduğunu söyledi. Onun havadislerini, bir gün sonra Ayşe'den aldığım mektup tamamladı. İstanbul Tevkifhanesi'nde bir gece çok sıkıntı çekmişsin, geçmiş olsun! Sinop'u, Ayşe de dahil olmak üzere, herkes methediyor. İnşallah senin de hoşuna gider. Kale, hiçbir hapishane ile kıyas edilemeyecek kadar geniş ve serbestmiş. Fakat her şeyden evvel, senin orada, seninle meşgul olacak arkadaşlar bulman lazım. Ayşe, Fatma'ya lazım gelen mektubu yazdığını söylüyordu. Lakin Fatma ay başına kadar orada kalacak, haziranın ilk haftasında İstanbul'a gelecekmiş. Herhalde Sinop'tan ayrılmadan evvel, seni emanet edecek birisini bulur. Faik'in kardeşi Zeki [Dıranas] de orada bulunuyormuş. Vaziyetin hakkında pek bedbin değilim; seni yoklayacak, ve işini görecek insanlar eksik olmayacak sanırım. Yalnız sana bir tavsiye: Ne yap yap, elindeki parayı –zannedersem 10-15 lirası kalmıştı– ay sonuna kadar idare et. Pek parasızım. Ancak aylıkları alınca, sana para gönderebileceğiz. Burada 15 lira kadar toplayabileceğiz. Her ay bu para garanti; fazla çıkarsa bahtına. Mamafih sen 15 liraya göre bütçeni tanzim et! Bana derhal mektup yaz. Ahvalinden bahset; bilhassa mali vaziyetini anlat! Sonra, hazirandan itibaren para ve mektupları kimin vasıtasıyla göndereceğimizi de yaz!

Raşit'te iki kitabın kalmış! [Knut] Hamsun'un iki romanı. Elimdeki *Demir Ökçe*'yi bitireyim, üçünü birden, hatta istersen Ziya Paşa'nın *Zafernamesi*'ni de beraber gönderirim. Hamsun'un romanlarından da birini şimdi Nejad okuyor. Onun için bekliyorum.

Burada günlerimiz bildiğin gibi geçiyor. Geçenlerde askeri mahfilde Selçukspor'un bir balosu oldu. Konya'da ilk defa baloya gittim. Bizim Muallimler Birliği toplantılarından farksızdı; dans ettiler, zeybek falan oynadılar, işte o kadar. Aliye ile nişanlısı oradalardı. O doktor hiç hoşuma gitmedi. Kız aklı ne olacak,

sen dururken bu sersem herife ne diye vardı bilmem. Gerçi boy pos yerinde. Lakin gerek şekil ve gerek mana itibariyle (Edebiyat eseri gibi tahlil ediyorum) pek banal bir herif. Mamafih, Aliye de ondan fazla manalı bir kız değil ya! Tabii sen âşık olduğun için onu başka türlü görürsün; müteselli ol. Fazla bir şey kaybetmedin. Aliye o akşam fazla tuvalet yaptığından naşi çirkinleşmişti. Bugün idman şenliği oldu. Pek boktandı. Kız Muallim Mektebi geldi fazla semiz, sizinkiler en fazla anık (hafif, çelimsiz manasına) idiler. Erkek talebeye şeytan görsün suratlarını deyip bakmadım. Cumaları, bazen perşembeleri bisikletle bermutat geziyoruz. Ama, artık hiçbir şey beni sarmıyor, boyuna tatili bekliyorum. Yaptığım en mühim iş bu.

Sana iki tane mektup geldi; buradan verilecek bir cevap veyahut yapılacak bir iş olur mülahazasıyla müsaadeni almadan açtım. Sevgililerinden gelmediği için kusuruma bakmazsın! Müsaade edersen bundan sonra gelecek olanların hepsini açayım. Çünkü daha hafif binaenaleyh gönderilmesi daha ucuz olur.

Sen gideli hiçbir taraftan sadre şifa mektup almadım. Bir Ayşe müstesna! Ayşe'nin mektubu hep senden bahsediyordu; koltukların bol bol kabarabilirler.

Enver'e uzun mektup yazdım, gönderdim. Senden mufassal malumat verdim; mamafih sen de yaz. Bilhassa benim eksik bıraktığım Ayşe faslını tamamla. Ayşe'den ne kadar bahsetmek mümkünse bahset!

Seni bir şeyden haberdar etmek isterim. Müdür Süleyman Bey, Musa aleyhinde bir dava ikame etti. Sen gitmeden herhalde haber almışsındır. Bu davanın tahkikatını adliye memurin muhakeme encümeni mi ne yok mudur oraya havale etmiş.

Orası daire de pek, Ali Rıza Bey'e , Ali Rıza Bey tahkikatta, Musa aleyhinde tavır takınmış. Musa bundan muğber olmuş, ortalığı karıştırmak (...) bu meseleyi kurcalamak istiyormuş. (...) (...) güya sana Baki'yi (...) Musa'yı takbih eder mahiyette bazı şeyler söylemiş. Musa bana geldi. "Vekâlete bu meseleyi haber vereceğim. Sabahattin'i de şahit olarak göstereceğim. Vekâlete sözleri mi tasdik eder mi?" dedi. Ben senin böyle bir şeyi yapamayacağını tahmin ettiğimi söyledim. "Herhalde Sabahattin'in canı sıkılır. Onu bu işe karıştırma," dedim.

Benim tekrar tekrar tavsiyelerime rağmen, onun bu ihbarı tasmim ettiğini anladım. Sen lazım gelen şeyleri kendisine yaz!

Sana verilecek haberler şimdilik bu kadar. Bizim muallim arkadaşlar, hep selam ediyorlar. Ayrı ayrı saymak uzun olacak. Şu ara mektubunu yazarken hazır bulunanları yazayım kâfi. Mustafa, Abdülkadir, yanaklarından bir de yeni askerden dönen Fahri gözlerinden öperler.

Muallimler odasında bizce sık sık menakıbın zikredilmekte, çocuklara tercümelerini okurken ruhunu hayır ile yâd ediyoruz. Konya'da senin kabrin kalmadıysa da namın kaldı. Merak etme. Şimdi efsanevi bir siret oldun! Herkes, Sinop Kalesi'nde mahpus Sabahattin'i düşünürken romantik tahayyüllerde bulunuyor. Ha Nihal'den de mektup aldım. Az kalsın unutuyordum.

(Kitapları İstanbul'a gönderdim.)

Senin Refik Halit'in [Karay] menfasına gitmekten büyük bir edip olacağını çıkarıyor. Ve müteessir olmamanı tavsiye ediyor, tavsiyeden bol bir şey yok! Benden fazla teselli bekleme, çünkü biliyorum ki ne söylesen, sözlerimizin hiçbiri zaman zaman herkes gibi okuyup yazmanda uyuyup konuşmanda amil olmayacak gibi. Zaman zaman canının sıkılmasına, melankoliye düşmene, bizim hayatımızın hüsranını duymana da mani olmayacak! Mamafih meseleyi iyi anlamışsındır ya Sabahattin, senin hüsranlarınla bizim hüsranlarımız arasında, belki derece farkı var! Ben tatil bekliyorum. Sen tahliyeyi!

Tatil. Gelip geçecek, senin yedi ayın da dolacak, sanki mesele halledilecek mi? Bunu yeni dertler yeni gaileler, yeni itizar ve hüsranlar... Bu dünyanın tadı böyle çıkıyor. Hayatımızdaki böyle değişikliklere direnmek değil, bilakis sevinmek lazım.

Baki hürmetle gözlerinden öper, mektuplarını beklerim iki gözüm.

Fatma'ya selam.

Pertev Naili [Boratav]

1. 8. 933

Sabahattin,

Dur, evvela şuraya adresi yazayım. Sonra unutuyorum. Geçen sefer de öyle oldu. "Kandilli Kız Lisesi'nde, Yüksek Muallimden Ayşe Hanımefendi" Mamafih her vakitki gibi yazdıkların da beni bulur yine. Tavsiyelerin oluyor: Millet gezmede. Ben de sana mektup yazmakla meşgulüm. Fakat yazmak için kaldım zannetme. Muavin hanım taktı peşine talebatı, Rasathane kapılarına doğru çıkaracak. Artık ezberledik oraları. Hem bu daha ziyade liselileri avutmak için. Biz ekseri günler serbestiz. Gidip gelmesek de bir şey sormuyorlar. Yalnız akşamları geç gelme de ne yaparsan yap. Yine senden iki mektup almış bulunuyorum. Ama böyle şeylerden mahcup olmadığını bilirsin. Geçen seferki mektup geç geldi elime. Cumhuriyet vapurunun makineleri bozulmuş, İnebolu önünde kalmış. (...) Onun için posta pazartesi günü gelebildi ve mektuplar tabii salıya kaldı.

Şimdi mektubuna bir daha baktım. Nedir yaptığın senin böyle. Şunu yaz, şunu yazma diye elime bir liste vermediğin kalmış. Tenkit değil, iki lafa tahammül edemeyen göbeklilerden oldun gitti. Eğer gazete manşetlerine karışsan Peyami Safa gibi titiz, sinirli bir şey olacaksın. "Senin ve benim yazdığımız mektuplarda ahvali ruhiye, fikriye, vesairenin hallaç pamuğu gibi didik didik edilmesine şiddetle muhalifim," diyorsun ve hemen hallaçlığa başlıyorsun. Fakat benim neme lazım, atıp tuttuğun kendi pamuğun, kendi yükün. Mamafih böyle oluşuna çok sevindim. Vesile ile güzel laflar söylemişsin ki.

Daha aşağıda benim için de bu muhalefetten vazgeçiyorsun. Hatta "Canım sıkıldı" dediğin şeylere bile aldırmamamı söylüyorsun ama, ne olursa olsun mademki içerliyorsun bu nevi mesailin üstünde durmamaya çalışacağım. Yalnız bir şey, belki de iki şey, söyleyeceğim. Evvela mektubunda bile: "Ne istiyorsun, fakat ne yapıyorsun. Sonra, kusurlarını bile güzelleştirmişsin, onları bile güzel söylemesini bilmişsin ama, ameliyat altın bıçakla da yapılsa faydası var mıdır? Ancak bu işe girişmemek lazım.

İstediğin kadar dimağî kuvvetlerini (...) kullanma. Mademki yaşıyorsun o sarfiyat yerini bulur. Sen yapmazsan yaptırırlar. Hız-

lı akan sudan elektrik çalmasını esnaflık addedenlere daha çetin çıraklık yaptırırlar. Hem dünyada esnaflık etmeyen kim var ki. Sen de bunun manevisini yapıyorsun.

Neyse canım, ben galiba ukalalık ediyorum bu yüzden bir dahaki sefere daha şedit bir lisan kullanarak beni paylamanı rica ederim. Belki içteki âlemin sırrına erince söylediklerimden utanırım.

Nurullah Ata'dan (artık gık geldi ya) bahsederken, çok okuyan ve bu suretle muayyen kalıplar edinip edebi eserleri onlara sokup çıkararak dar veya bol geldiğine göre hüküm veren bir münekkitin sanat eserlerinden anladığını söylemek istemedim. Çok okumak muhakkak bu türlü bir münekkit yetişmesine sebep değildir ya. Fakat çok okumak bu işte muhakkak ki lazımdır. Hem sen de zaten, okumak bahsine gelince, diyerek o bahse girmemeye mecbur olmuşsun.

Sesli film mektubu (artık mektuplara birer ad takalım da bahsetmesi kolay olsun bari) münasebetiyle söylediğimi anlamayacak ne var? Olduğu gibi al. Daima esbabı mucibe ve avamili ruhiyesiyle birlikte yaz diyen adam bunu anlamış demektir. Yani, kadınlardan hatıraları böyle sesli sessiz filmler dolduracak olanları dolu olmasına rağmen, bunları bu şekil, yani liste yaparcasına ve kendi sanatlarıyla da beraber anlatan bir tanesine bile rastlamadım.

Tabii, asırların üzerlerine devirdiği ananeler, kanunlar ilh. bunda âmil. Ve onların kadın olduklarını anlamaları ve umumi şekilde istenilen kadının suni ruhunu benimsemeleri kâfi. Arkadaşlarımda filan görüyorum. En olmayacak şeyleri bile içlerinde biriktirirler, saklarlar ve her yaptıkları haricen insanı güldürecek kadar gayri tabii, olmayacak kulplar takarlar. Ve bu bir meziyettir. Çünkü kendileri gibi olmayanlara, daha tabii ve herhalde daha iyi hareket edenleri ayıplar tarzda bakmak hakkını kazanırlar. Bütün bu cemiyetlerin güzelliği hemen her sahada bu nevi komedilerin oynanmasında mıdır bilmem ki? Ne olursa olsun ben daima erkek arkadaşı hanımlara tercih ederim. Daha açık, daha mert, daha akıllı olurlar.

Pertev [Naili] cumartesi günü İzmir'e gitti. Mektubunu bugün götürüp evine bırakacağım. Çabucak göndersinler. Pertev'in

böyle seyahatten seyahate uçması pek hayra alamet değil. Ankara'dan sana yazılan mektuptan haberi varmış. Nahit'le berabermişler. Artık evlenmeye karar vermiş ama sevdiği kızla değil. Ailesi, kendisi, ahbabı toptan kız arıyoruz. Annesi kendisiyle samimi şekilde konuşmuş, yavrum, unutmayacaksan bir çaresine bakalım, uğraşalım demiş. Pertev [Naili] hayır, unuttum, hem o otomobilli koca istiyormuş, demiş şimdi hayırlı bir kısmet temenni ediyoruz. Görüyorsun ya bu işte Pertev kendisini ne kadar etrafına bırakıvermiş vaziyette. Bir taraftan alacağı kıza da acıyorum. Vazifesi, farkında olmadan Pertev'i oyalamaktan ibaret olacak galiba. Rusya'ya lisan tahsiline bir talebe göndermek istiyorlar. [Mehmet Fuat] Köprülü Pertev'i münasip bulmuş... Pertev de kabul etmiş. Vekâlete yazılmış şimdi, alacağı kızı Rusya'ya götürmek ihtimali de var. Götüremezseniz ne olacak, hangisinden vazgeçersiniz dedim. Tabii evlenmekten dedi. Orhan gizlice sormuş: Cahide kal dese kalır mısın diye... Neler yapmam demiş. İşte, Pertev'in ahvalini bu "demiş", "dedi"lerden çıkar artık.

Pertev'in [Naili] gideceği gün Faik'ten mektup aldık. Meğer bana vaktiyle yazmış da almamışım. Bu sefer elime geçsin diye Pertev'inkinin içine koymuş... Beni en çok sevdiği dostları kadar sevdiğini fakat benim kendisinden nedense uzaklaştığımı yazıyor. Halbuki ben Faik'i fevkalade çok severim. Ve kendisiyle vaktiyle ahbaptık, diyecek hale gelmeyi istemem. Fatma'nın yangınının Faik'e olduğunu tahmin etmiştin ve senden evvel Pertev'den [Naili] öğrendik. Fatma bana sorarsa Faik için fena şey söylemem ve evlenebilirsin derim ama, şimdilik hiç böyle şeylere kulak astığı yok... Evlenmek bahsine yanaşmıyor bile...

Bana durmadan elde mevcut aşkları kaçırıyorsun, diye yazıyorsun. Yahu bir kere, senin bana âşık ettiğin adamlar âşık değil. Saniyen ben, böyle şeylere metelik vermiyorum, sevildiğimin üç misli sevmek istiyorum.

Şerif'le darılışımın sebebi hulasaten ve esas olarak ona sinirlenişimdir. Zaten ahbaplığımız başından beri en çok onun gayretiyle devam ediyordu. Biraz da muhitimizin ve bir kısım arkadaşlarımızın müşterek oluşunun tesiri vardı.

Ufak tefek vesileler çıkınca gayri ihtiyari bu hal oldu. İçimden

öyle geldi ve mukavemet edemedim. Zahiren hiçbir mantığa, hiçbir esaslı şeye istinat etmiyor gibi görünen bu deruni ...lere (Nelere diyeyim bilmem ki kelime bulamadım... Çünkü bildiğim kelimelerden hiçbirisinin gidecek bellibaşlı bir duyuruşu yok.), daha doğrusu "içimden öyle geldi" dediğimiz şeylere ben bazen kendimi koyveriyorum ve hiç zararlı çıkmam. Şerif'le konuşmadığıma şimdi bin kat fazla memnunum. Ne biçim insanmış meğer. Büsbütün içini belli etti. Benim arkadaşlığım onun kötü taraflarını tadil ediyormuş, işlettirmiyormuş diyeceğim geliyor adeta. Sana hadiseleri de yazardım ama en başında bir noktayı salmamam lazım. Halbuki o söylenmezse ötekilerin muhakemesi yarım veya yanlış olur. Hadise deyince gözünün önüne büyük şeyler gelmesin sakın. Ufak tefek vakalar demek istiyorum. Ve sakladığım noktayı da Şerif'in hesabına ve belki biraz da saygılı olduğum için saklıyorum. Şimdi, büsbütün gözlerini açıp bana yeni şeyler sormaya kalkma. Bunlar yazmaktan ziyade anlatılacak şeyler zaten.

Kendinden bahseden mektuplar yaz diyorsun, şimdiye kadar sanki babamdan bahsettimdi. Herhangi bir şeyin üzerimdeki tesirlerini anlatırken etrafı muhakeme ederken veyahut içinde bulunduğum bir hadiseden bahsederken kendimi anlatmış olmuyorum da ne yapıyorum? Hiç münasip olmadan kendimden bahsetmek lüzumsuz değil mi? Senden bahsettik diye ödeşmek için mi bunu yazdın? Seninkini ben açmıştım galiba. Fakat muhalif çıktın, –Ben ise ahvali fikriye, ruhiye, hissiye... vesaireden bahsedilmesine şiddetle değil, hiç muhalif değilim. İstediğini diyebilir, istediğini sorabilirsin– o zaman konuşmuş oluruz. Bak, yine kendimden bahsetmiş olmadım mı?

Nereye stajyer tayin edileceğimi soruyorsun. Çıkabilecek misin, diye sormuyorsun. Mülga darülfünundan bizim şubede bir kırıntı bırakmadılar. Derde deva bir tane tanıdığımız herif olmayacak. Ne okuduğumuzu, ne yaptığımızı nenin nesi olduğumuzu bilmeyen bir sürü gâvur ve müslümanla karşı karşıya geliyorsun, halimiz nice olacak. Reşit Galip, eskiye atmış tutmuş, yeni için bir sürü parlak laflar söylemiş, lakin gazeteler yazdı. Yazıda kalmaz inşallah ve inşallah eskiden bir çöp bırakmamaya azmederek bize de bir aralık bırakırlar... Bu bir şey değil ama, hocalara pek acıdım Sabahattin. İçlerinde öyle mağrurları vardı ki, gazeteler,

her birine yeni işler verileceğini ve yeni vazife bulununcaya kadar maaşlarını alacaklarını yazıyor.

Pertev, pabuçlarını ve kitaplarını daha evvel yollamış. Almışsındır tabii. Senin "Esirler" Pertev'in evinde temsil edilmiş ve ağlayanlar olmuş. Ben, bir defa şöyle okumuştum, bilhassa sonu fevkalade hoşuma gitmişti. İçindeki sözler mevzudan ve heyeti umumiyesinden çok daha güzel. Materyalistçe yerler nefis. Mufassalca bahsedemeyeceğim, çünkü her tarafı aklımda kalmamış. "Gemici Hikâyesi"nin[1] de sonu çok güzel. Bütün hava orada birdenbire nasıl değişiveriyor, olanlar olmamış, sefaletlerin hiçbiri kalmamış gibi, "Bir Frer" sadeliği kadar hoş olmayacak derecede tesirli ve düşündürücü.

Tercüme ettiğin parça ise en yakıcı ve en yüreğe işleyeni...

Son mektubunu benden başka birçok çocuklar da okudu ve pek beğendiler. Hapishanede olduğuna hiç üzülme Sabahattin, hepimizden daha kuvvetli, daha duyarak ve hatta daha insanca yaşıyorsun ve kendi yazdığın gibi hapishane sana pek çok şeyler kazandıracak. Ablam yazılarını okuyunca, Sabahattin, hapishaneyi o kadar benimsemiş o kadar anlamış ve orasıyla öyle ünsiyet peyda etmiş ki, hadi artık dedikleri zaman müsaade edin ben kalmak istiyorum diyecek, diyor.

Ayşe Sıtkı [İlhan]

1 Sözü edilen hikâye *Resimli Ay* dergisinin Ekim 1930 tarihli 8. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Bir Gemici Hikâyesi"dir.

Sabahattin,

Kandilli'den yavaş yavaş kovulur gibi oluyoruz. Hususi odalara, hususi yatakhanelere çoktan veda ettik. Çorba yatakhaneye bizi de karıştırdılar. Çalışma odamızı aşağı kata indirdiler, bütün sınıfları kilitliyorlar. Dışarısının güzelliğiyle avunarak bu mektebe biraz alışır gibi oluyordum, bu işleri yaptılar. Hem de bu değişiklikler olurken mektepte değildim. Perşembeden eve gitmiştim. O pazar için Pertev [Naili] abi bir gezinti kararlaştırmış birçok kimseye de haber vermiş. Kandilli'ye gidilecek, oradan tepelere doğru yürüyüş. Fatma bırakmadı o güne kal hep beraber gideriz. Kandilli'ye geldik. Ben, kızlara haber vermek için mektebe çıktım ve ortalığı böyle karışmış buldum. Ne dolabımı, ne yatağımı, ne oturduğum sırayı ve kitaplarımı hiç hiçbir şey bulamadım. İskelede millet beni bekliyor senin mektubun varmış, yalnız o çıkabildi. Aldım gittim, ama fena halde kızdım. Çeşmiibret ile bakıldıkta burası da bir ondandır. Mektebin eskimedik dökülmedik bir tahtası yoktur ve insanları da bu hususta bina ile yarışa çıkmışlardır.

Neyse, o gün epeyce eğlendik. Çok tırmandık, güzel yerler gördük. Mektepteki gümbürtüyü de unuttum. Senin ihtilalci mektubu okuduk. Fakat Sabahattin bu, bizi temizlemesin sakın... Birçok resim çektik. Daha bir tanesini görmedim, o günden beri İstanbul'a inmedim. Geçen hafta Pertev [Naili] sana mektup yazacaktı, belki resim de göndermiştir.

Son günler pek sıkıntılı geçiyor. Eylül geldi, lise ikmalleri başlıyor, buradan artık gitmemiz lazım. Fakat Yüksek Muallim'in akıbeti belli değil. Kandilli müdürünün telaşını görme. Başına kalacağız diye ödü kopuyor. Kimsenin de bir şey bildiği yok. Ben böyle şeylere pek aldırış etmem ama, etrafımın sıkıntısı geçiyor galiba. Fakat geceleri, bahçe duvarının üstünde güzel sesli meçhul bir delikanlı serenat yapmaya başlayınca bütün dertler unutuluyor. Aşk bir damla yaştır, gözlerde incilenir diye bir şey var en çok onu söylüyor. Muhakkak lise talebesinden birisine tutkun ama bir türlü anlayamadık. Zaten bu Boğaziçi'nde bütün yaz çeşit çeşit aşk sahneleri seyrettim. O vapurlar bir âlem

Sabahattin. Her vakit gördüğüm var hele, onların maceralarını takip edebiliyorum adeta. Orta yaşlı, kerliferli bir efendi var. Gördüklerimin içinde en dehşetli o âşık. Arada bir Altınkum'a gidiyoruz. Aynı yerde her defasında onu metresiyle görüyorum. Herif zengin. Şişman, güzelce ve oturuşu, kalkışı, aşkı, her şeyi burjuva. Yanındaki, sarışın hoş bir kadın iki de köpekleri var. Bazen vapurdan bizimle beraber çıkıyorlar bazen de tepeden otomobille iniveriyorlar. Biz, daha ucuz olduğu için bitişikteki Gümüşkum'a sapıyoruz ve onları tekrar Altınkum Gazinosu'nda görüyoruz: Bir masada ikisi karşı karşıya. Hep bu... –Bilmiyorum ne biçim iş. Bıkmıyorlar usanmıyorlar. Köpekler bile, dilleri iki karış dışarıda bunları seyrediyorlar. Adamın da hiç işi gücü yok galiba. Biz lalettayin günlerde gidiyoruz ve hep o mevcut. Mirasyedinin biri herhalde. Geçen gün Halide'yle beraberdik. Adam tek köpeğiyle ve yalnız... Kavga mı ettiler nedir, dehşetli melankolikti. Gözü dünyayı görmüyordu. Bir aralık yanımızdan çikolatacı geçti. Belli etmeden şöyle bir ceplerimizi karıştırdık. Fazla metelik yok. –Biraz sonra bir de baktık herif koca bir çikolata aldı ve bir lokma yemeden al Bob diye köpeğe uzatmıyor mu. Elimizde kitaplar gülelim mi, ağlayalım mı şaşırdık. Bob'la da yarışa çıkamadıktan sonra neyleyim Amerikan'ın istiklalini, bilmem İngiltere'nin filan derdini.

Şimdi gazete getirdiler Sabahattin. Bir bakayım dedim. Nâzım'la Süreyya Paşa'nın resimleri yan yana. Mahkemeleri bitmiş. Nâzım Hikmet, bir sene hapse, 200 lira ceza-yı nakdiye mahkûm olmuş. 500 lira da Süreyya Paşa'ya verecekmiş. Yedikleri halta bak. Peki bu adamın ömrü hapislerde mi geçecek böyle. Nâzım'ın yüzü o kadar dokundu ki, bayağı ağlamaklar geliyor içimden. Şu dünya oturup da yüzüne bakılacak şey değil vallahi.

Sana daha yazacağım şeyler olabilirdi ama, şimdilik bu kadar olsun. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Nereye nakli mekân edeceğimiz belli değil, sen bundan sonra eve yaz.

Beyazıt, Eminbey Mahallesi, 4 Numara.

Beyazıt
29. 8. 933

Sabahattin,

Sana karşı çok mahcubum. Hemen her hafta mektup yazmaya yelteniyorum. Bir türlü olmadı. Bu yüzden birçok arkadaşlarımı kırdım. O kadar ihmalciyim ki sorma. Hele şimdi Hatice ablamız vardı. Bütün işleri o yapıyordu. Yirmi gün oluyor o da gitti. İşler başımızda. Dünyayı gördüğüm yok. Biraz evvel Ayşe geldi. Sana mektup yazdığını söyledi. Hemen faaliyete geçtim. Onun teşvikiyle filan zannetme emin ol bu hafta zaten yazacaktım. Ayşe'ye yazdığın mektupları hep okuyorum. Sakın şımarma ama, mektupların çok hoşuma gidiyor Sabahattin. Fakat bak sana dargınım mektubunun birinde "Geldim geleli aklı başında kimse ile konuşmadım," diyorsun. Teessüf ederim. Buna fena halde içerledim. Benimle konuştuğunu unuttun mu? Bunu ne diye yazdın? Bir defa Sinop'a çıkar çıkmaz ilk aklı başında olarak bana rastlamamış mıydın? Mamafih ben seni görünce biraz aklım başımda kalmayıvermişti. Şu halde darılma ama senin aklın başında yok da bunları yazdın. Sabahattin Mazhar Osmanlık değilim bak dinle yarı kaçıklar da bence âşıklardır. Hamdolsun bu da başımdan hiç geçmedi. Seninle konuştuğum zamanlarda kafamda böyle bir yel hiç esmiyordu. Yoksa beni de masumeler grubuna mı dahil ettin de böyle görüyorsun. Şaka şaka sakın inanma. Bizim işler karmakarışık. Bu tatilim pek üzüntülü geçti Sabahattin. Demek Reşat Şemsettin'le pek ahbapsın. Aman ocağına düştüm. Fakat iş işten geçti. Yazsan dahi imkân yok. Dediğin gibi sallana sallana yine Sinop'a döneceğiz galiba. İnşallah olur. Bari dua et o kadarcık bir iyiliğin dokunsun. Bugün bir haramaratlığım tuttu. Bazı arkadaşlara bunlar arasında Faik'in üç ay evvel yazdığı bir mektubuna hamdolsun cevap yazabildim. Artık senin de az bir vaktin kaldı. Biz geleceğiz sen çıkacaksın. Benim masumeler ne âlemde acaba? Sinop'a döneceğimi düşündükçe üzüntüm artıyor. Gezmelere filan gittiğim yok. Yalnız Pertev'in [Naili] teşvikiyle geçen hafta iyi bir gezinti yaptık. Zannederim sana o resimlerden

Pertev göndermiştir. Yarın beraber vapura senin siparişlerini vereceğiz. Mektubunu beklerim. Selamlar ellerinden sıkarım kardeşçiğim...

Fatma [İlhan]

4. 9. 933

Sabahattin,

Hemen elime geçen bir kâğıda yazıveriyorum. Kusura bakma. Bu kadar seyyar adamdan tertip, adap beklenemez. Zaten ne vakit bunlara riayet ettin desene. Şimdi Çapa'dayız, bende bir neşe bir neşe, görme. Sanki bütün tatil orada burada sürünen, her mektepte bir başka sıkıntıya uğrayan, bir yere alışmaya uğraşırken daha yabancı yerlere atılan ben değilim.

Çocukların hepsinin suratı bir karış. Ben de neşemi saklayacağım diye ölüyorum. Ne manasız şey desen yeridir. Sofralara bulaşıklar yığıldı. Geceleri her birimizi saya saya bitiremiyorlar. Nöbetçilerin birine hesap veriyoruz, arkasından öteki geliyor. Aman odaların perdelerini kapayaymışız, geceleri geç yatmamak lazımmış, neler efendim neler. Benim de suratımın asılmayışı ne bilmiyorum. Fakat ayağımın karaya basışı ve bu söylenen şeylerden hiçbirisine alınmayışım herhalde mühim sebepler.

Burada talebe idaresi diye bir şey var. Üç ayda bir intihaplar, bilmem bir zırıltılar olurmuş, talebeden bir idare makinesi kurulurmuş. Bütçe filan ellerindeymiş iyi, ne halt ederlerse etsinler. Fakat bize dokunan cihet şu: Kahvaltı takımlarını ve öteki yemeklerden sonra da su bardaklarını herkes kendisi yıkarmış. Şimdi bizim de bu kaideye uymamız lazımmış. Neyse bunu burada keseyim de sonra anlatırım. Şu kâğıt bitmeden yazılacak şeyleri yazayım.

Mektubunu biraz evvel aldım. Bir hayli dolaşmış da gelmiş. Sen benim mektubu hâlâ almadın mı, amma beceriksiz şeysin. Bu karışıklık hep nereden geliyor biliyor musun? (Kalemin ucu kırıldıkça güçbela yazıyorum, çıkıveriyor.) Gazeteler uzun uzun yazdı, vapurcular toplanıyor, vapurcular toplandı. Verdikleri kararların ilk neticesi senin mektubun geç gitmesi oldu. Postaları değiştirmişler, aralık postaları ilave etmişler. Bir kısmı Sinop'a uğruyor, bir kısmı uğramıyor. Ben ilanlara bakmadan geçen hafta eski minval üzere salıdan mektubu attım, halbuki çarşamba posta kalkınış. Herhalde artık almışsındır. Pertev [Naili] cuma

günü gitti. Sana yollayacağı şeyleri beraber vapura götürecektik, fakat aksilik oldu, vapur işleri karıştı, kaldı. Giderken bana tembih etti... Artık bilmem halin ne olacak, iş bana kaldıktan sonra. *Yaban* onun kendinin varmış, sana gönderecekti. Bana kalsaydı, ne vakit alırdın bilmem, çünkü parasızım. Hemşirelerden hiç hayır yok. Biri ev idare ediyor, birisi durmadan elbise yaptırıyor. Birader bey dersen çapkınlıkta.

İmtihanlar için artık ciddi çalışmak lazım. Az kaldı fakat, ortada darülfünun kalmadı.

Sabahattin, benim sizden başka kimim var diyorsun. Ankara'da otomobilli, Erenköyü'ndeki köşklü dayılarını unuttun mu... Hem, "Benden çok daha güzel mektup yazıyorsun", bu gibi alaylardan seni men ederim. Burnumla da fazla uğraşma, günahmış derler sen bunu bilmiyor musun?

İşte al bir güzel mektup da gör. Kalemi idare edinceye kadar ellerim koptu Sabahattin. İnsaflı çocuksundur, bu kadar yetişir. Şimdi gidip hem bunu postaya vereceğim, hem Pertevler'e [Naili] uğrayacağım, gidecek şeyler için konuşacağım. Yarın tanıdık vapur da gitmiyor, bakalım ne yapacağız. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Konya, 12. 10. 933

Sarsılmaz bir iman ve iradeye malik ateş zekâlı hocam!

İlk hitabım pek uzun ve ihtimal ki biraz da abes kaçacak. Fakat ne olursa olsun büyükler küçüklerin böyle aykırı ve taşkın hareketlerini mazur görürler. Size bundan evvelki mektubumu cidden, dediğiniz gibi, tuhaf bir zamanımda yazmış olsam gerek. Ben de işin farkında değilim. Yaptığım hareketten çok müteessir olacağımı ve olduğumu söylemeye hacet yok zannediyorum. İhtimal ki o sözlerimi muhite ve zaman intibak kanunlarına ittibaen yazmışımdır. Lakin bu memleket için, içinde bulunduğumuz vaziyet dahilinde, bu kanuna tabi kalacak olursak en mühlik neticeler tevlit edeceği muhakkak. Fakat zamanımız, yani bütün dünya ileri hamle gayesini takip ettiği ve bunlardan çok geri kalmış olan bizim memleketimiz için bu hamlenin baş döndürücü bir sürat dahilinde ilerlemesi ancak sizin gibi eğer adam olur da şimdi nazariye halinde ileri sürdüğümüz fikirleri tahakkuk ettirmek fırsatını bulabilirsek ve bizim gibi birçok kimselerin gayret ve himmetleriyle olacak ve korkmayın bütün dilediklerimiz olacak. Bunun ilk fakat candan, kalpten yapılan ve yapmaya zorla sevk edecek olan gençlik hareketlerini görüyoruz: *Birlik*. Darülfünunun bize artık bundan sonra tam bir nesil yetiştirmeye başladığını gösteriyor. İhtimal ki siz bunları okumadınız. Eğer okumadınızsa bildirin de gönderelim. Görün. Eğer okumamışsanız elinize alınca şaşıracak ve sevincinizden ihtimal kabınıza sığamayacaksınız. Sonra Atsız Nihal'in *Çanakkale'ye Yürüyüş* ismindeki kitabı bütün memleket gençliğini ve hatta bilhassa büyüklerini gaflet dünyasından intibah dünyasına sevk edecek bir kudreti haiz.

Bence bütün bunların fevkinde tutabileceğim, mektebimin en kıymetli hocası Nahit Cemal. İster palavracı ister şöyle desinler, ister böyle desinler, özbeöz Türk evladı. İcabında cesim bir kitleyi sürükleyebilecek bir kudreti haiz olan bu adam her gün bize memleketin en iyi tahlilini yapıyor, iyi ve kötü cihetleri vazıh bir şekilde gösteriyor. Bazen yüzlerimizde payansız bir meserret ve bunun ifrata varmasından ileri gelen gözyaşları, ba-

zen var kuvvetimizle hiddet, tehevvür ve bir şey yapamamaktan mütevellit acz gözyaşları ile lazım gelen kültür vesaireyi almaktayız. Şüphesiz canla başla çalışan ve gönülden şeyler söyleyen bu adamın, bu çok yüksek şahsiyetin bilaperva sarf ettiği manevi üzüntülü gayretler elbette boşa gitmeyecek. Bir semeresini gösterecek. Zavallı hocam. Haftada bize yani edebiyat şubesine herifin altı dersi var: Hemen hemen diyebilirim ki bu derslerden hiçbiri yoktur ki memleket işlerinden en heyecanlı bir suretle bahsedilmesin ve siyasete temas olunmasın.

Sınıfa girdiği vakit gözüm onu dünyanın en diplomat ve âlim adamı olarak görüyor ve yine bizim babayiğit geldi diyorum. Sakın Nahit Cemal hakkında söylediğim bu sözleri bizim hiçliğimizden istifade ederek kandırdığı zehabında bulunma. Hayır, katiyen. Bütün ömrümce unutamayacağım şahıslardan biri.

Zaten şimdilik benim üzerimde en çok tesir yapan üç kişiyi gösterebilirim ve bunlar bütün hayatım müddetince unutamayacağım ve ebediyen kendilerine minnettar kalacağım kimselerdir. Biri Enver, biri siz ve biri de Nahit Cemal'dir. Bunu sırasıyla söylüyorum. Gözümü ilk açan Enver olmuştur. Siz bunu takviye ettiniz. Nahit Cemal'de artık kemalini bulacak zannediyorum.

Düşüncelerinin hiçbirinden tasarrufta bulunamayacağını ve her şeyi söyleyebilmek kudretini, hürriyetini haiz olduğu güne kadar hariçte umumi bir şey –dediğim gibi duyduğunu, gördüğünü– söyleyemeyeceğini, yazmayacağını, şimdilik kaleme karşı fevkalade düşmanlığı olduğunu söyleyen Nahit Cemal herhalde bu dediklerini talebesi tarafından tahkik ettirecek. Hiçbir şey yapamasa bile hiç olmazsa şunları yetiştirdim diye teselli olacak. Talebeye bugün her şeyi açıktan açığa gösteriyor. Ta ki ileride iş başına geçtiği vakit bu boşluklarını doldursun, hocasının dediklerini hatırlasın. Nahit Cemal nazarımda o kadar büyüdü ki onun hakkında ne yazsam azdır.

İşte sizlerden ve daha birçok önayak olan kimselerden aldığımız hızla herhalde sizin istediğiniz bir adam olmaya çalışacağız. Dediğiniz gibi hayatın hiçbir salise ve saniyesinden yılmamaya azim ve her şeyi tabii görerek işe başlayacağız.

Zaten her işte muvaffakiyetin yegâne şartı yılmamak, ümitsizliğe, nevmitliğe kapılmamaktır. Edebiyat şubesine girdiğime çok, pek çok memnunum. Yukarıda söylediğim gibi Nahit Cemal bizi tam bir hayat adamı olarak yetiştiriyor. Bundan böyle de daima sizin kanaatlerinizden de azami derecede istifade etmek isterim. Tabii daima böyle şeyler isteyen sizler bunu yapmaktan hiçbir vakit çekinmezsiniz. Milletinin şimdilik Mecnun'un, Leyla'sıyla, Pol ve Virjini'yle, sevgilinin ay yüzüyle, keman kaşlar ve ok kirpikleriyle uğraşacağı sıra değil. Vatan, millet kaygısı gençliğin damarlarına aşılatmaya başladığı bir devir. Size daha uzun şeyler yazacak değilim. Kanaatlerimi az çok anlatabildiğimi zannedersem benim için ne bahtiyarlık. Baki selam ve hürmetlerimi sunar ellerinizden öperim.

Son sınıf 556
Sizi bir baba şefkatiyle seven talebeniz
Mustafa

Adil ve Ebazer size mektup yazmışlardı. Selamlarını bildirmeye hacet yok. Yalnız Pertev'in selamlarını yazabilirim.

16. 10. 1933

Sabahattin,

Zehir gibi günler geçti. Dün son imtihandan çıktık. Bir de baktık, döküle döküle iki kişi kalmışız.

Ben hayatımda böyle bir imtihan devresi katiyen geçirmedim. İmtihanlardan döneceğim aklımdan bile geçmezdi. Yalnız iyi geçmesini isterdim. O kadar. Bu sefer kendimi bu işe de alıştırmaya çalıştım. Kafamı alıştırdım, iyi fakat içimdeki yanmayı, çırpınmayı bir türlü dindiremedim.

İlk imtihan Türkiye Tarihi'ydi. Beş kişi girdi, beşini de döndürdüler. Biz de tabii, kuvvet denen şey kalmadı. Çakanlar da dehşetli mübalağalar yaptılar. Eskilerden bir tane hoca bırakmadılardı bizde. İki müdür muavini imtihan yapıyordu. Bir tane de başka şubenin hocasını getirdiler. Arada bir de [Mehmet Fuat] Köprülü teftiş ediyordu.

Öyle bir vaziyet ki, mahşer günü gibi, tanıyan, tanışan yok. Herkes yakayı kurtarmaya bakıyor. Mükrimin Halil [Yinanç], kuyu gibi, korkunç hafızalı bir herif. Ötekisi Almanya'dan gelmiş akıllı bir adamcağız, gençliklerini, yeniliklerini, fiyakalarını da hesaba kat.

Müthiş bir tevekkülle gidiyorduk önlerine. Mamafih mübalağa ettikleri kadar çıkmadı. Çakanların, ağlaşanların yanında korkumdan söylemiyorum ama, sana söyleyebilirim. Hudut, program, okuduk okumadık tanımıyorlar ama umumi şekilde yokluyorlar. Bilirsen ne âlâ, bilmezsen tabii geçirmiyorlar... Hatta benim hoşuma gitti öyle fazla laf istemedikleri için. Bir fırtına esti gitti, sağlam çıktım ama sevinemiyorum, çünkü etrafım pek harap. Zaten sevinmeye de lüzum yok. Ortada bitmesi lazım gelen bir şey var diye uğraştım, didindim. Şimdi de sevinmem lazım diyorum o kadar. Yoksa biliyorum ki içine gideceğim hayat hiç istenecek şey değil. Ve öyle zannediyorum ki, beni talebelikten çıkar, beş para etmem. Bu muhitten uzaklaşınca çöle döneceğim gibi geliyor.

Dünyada ne istediğini, ne yaptığını, niçin yaptığını bilen kaç kişi var acaba?

O sıkıntılı zamanlarda, sen de durmadan "Peki hoca olup ne olacaksın?", "Seni bir türlü hoca olarak tasavvur edemiyorum"

diye yazıyordun... Dedim ki: Bu oğlanın içine doğuyor, ben muhakkak kalacağım. Aksi çıktı halbuki. Sen tasavvur ededur, ben hoca oldum bile.

(Bir dolmakalemim vardı aşırdılar. Elimdeki kalemin de durmadan ucu kırılıyor. Bu mavi kalemi buldum.)

Şimdi tayin olunmayı filan düşündüğüm yok. Rahat nefes alabiliyorum ya yeter... Keşke unutsalar beni birkaç ay.

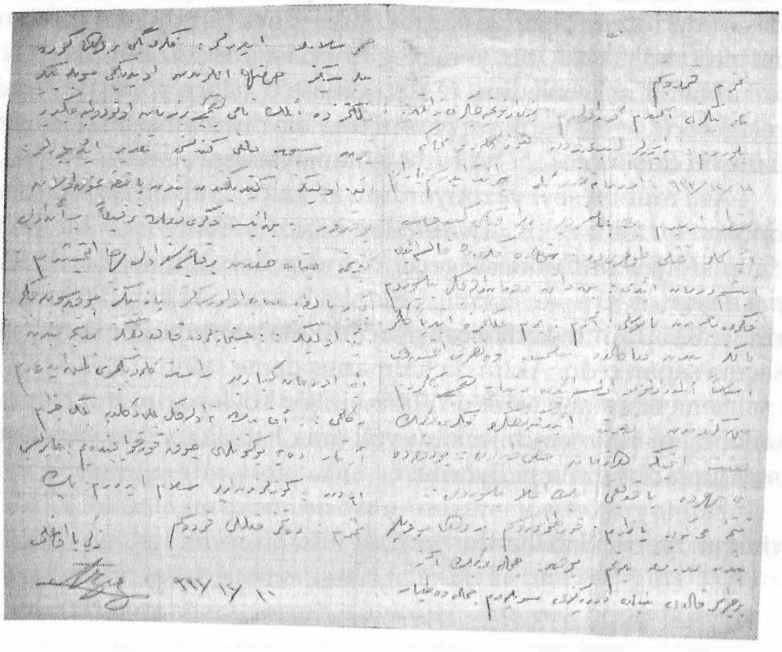
Fakat pek yalnızım burada. Fatma'nın gittiğine üzülürken ablamı da kaybettim. O kadar, kal biraz dedim olmadı. Kocasını bizden çok seviyormuş... Ben sıkıldıkça eve koşuvermeye alışmışım da bazen boğulacak gibi oluyorum... Şimdi işim gücüm de bitti muhakkak bir yerlere gitmek istiyorum. Bilhassa büyükannemi çok özledim. O da herkesten haber yolluyor, beni çok göreceği gelmiş. Biraz param olsa hiç durmam... Şu hocalığı parasını düşünmesem bir türlü ısınamayacağım, zaten...

Asıl mühim şeyi yazmıyordum az kaldı, imtihanlardan sonra bana bir illet geldi... Durmadan başım sallanıyor ve bir yere dalıp kalıyorum. Yakında geçer diyorlar. Bakalım ne olacak. Bu hal devam ederse de hocalığa filan gidemem. Aklım, fikrim yerinde. Kendimi tedaviye çalışıyorum. Mamafih bu mektup pek saçma sapan oldu. Aklın da kalmamış deme sakın...

Sen çıkacaksın artık... Yalnız bir şey söyleyeyim mi: Hapiste kalmanı istememin imkânı yok ama hapishaneden yazdığın mektuplar hoşuma gidiyordu.

Fatma'yı görüyor musun? Ona da mektup yazdım. Gözlerinden öperim Sabahattin.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

10/12/1933

Muhterem Kardeşim,

Mektubunuzu aldım memnun oldum. Bizi unutmayacağınızı zaten biliyordum. Raporlar tıbb-ı adliden henüz gelmedi. Muhakeme 19/12/933. O zamana kadar gelir. Beraat edersem yazarım. Fakat ümidim pek cansızdır. Zira fenası gidip iyi gelmez temsili doğrudur. Şu halde Fikri Bey kalsa idi işim duman idi. Ben zaten duman olacağını biliyorum. Fikri Bey'den namuslu adam bizim memleketimize ebediyen gelmez. Yalnız benden fena halde bıkmış ve nefret etmişti. Esasen elimde olmuş olsa idi dünyaya hiç gelmezdim. Ben kendimden nefret ettikten sonra Fikri Bey'in nefret etmeye her zaman hakkı vardı. Bu defa da beni beyhude yaktığını pekâlâ biliyordu.

Netice-i muhakemeyi yazarım. Kurtulursam bir daha bu vilayette durmaya niyetim yok. Cemal Bey'in az bir cezası kaldı. Tayyar'a dediğini söyledim. Cemal ve Tayyar samimi selamlar ederler. Fikri Bey'i bir daha görebilirseniz hürmetle ellerinden öptüğümü söyleyiniz. Memleketimizde iyilik namı hiçbir zaman unutulmayacaktır. Bütün Sinop halkı kendini takdir ediyorlar. Emin olunuz gittiğinden benden başka memnun olan yoktur. Ben ise Fikri Bey'in terfian bir an evvel gitmesini Cenab-ı Hak'tan birkaç sene evvel rica etmiştim. İyi bir baltaya sap olursanız yazınız, çok sevineceğime emin olunuz. Hapishanelerde kaldığınız müddetçe benden iyi orman kibarıyla rast gelmediğinizi zannederim değil mi? Âtinin ne olacağı belli değildir, belki cezam artar diye bugünlerde çok korku içindeyim. Hayırlısı Allah'tan. Gözlerinden öper, selam ederim. Pek muhterem ve temiz kalpli kardeşim.

Zekeriyaoğlu
Aziz

Sabahattin,

Ne bok iş bu be. Boğulacağım. Avazım çıktığı kadar bağırmak istiyorum. Ömrümüzün sonuna kadar geberinceye kadar böyle iki şahsiyetle mi yaşamak lazım gelecek. Ben buna tahammül edemeyeceğim. Midemle kafamın aynı yolda gitmeleri haysiyetime, insanlığıma dokunuyor.

Nasıl sıkılıyorum, anlatamam... Eğer birkaç tane tanıdığım da olmasa bittim. Mamafih tanıyıp tanımamak değil de beni asıl bitiren içine girdiğim hayat. Müdürün ilk işi bana derslerinden yükletmek oldu. Birinci sınıfın iki şubesini tamamen verdi. Ondan sonra da gezmeye gittiği veya canı istemediği zamanlar haber gönderiveriyor: Ayşe Hanım girsin. Haftada bir gün nöbet. Sırası gelince cuma nöbeti... Ve idari işler... Yani muayyen değil de, tesadüfi istismar. Bu mektebe gelen stajyerlerin hiçbirisinin şeraiti ötekine uymazmış. benimki de tamamen hususi ve en hafiflerindenmiş. Fakat ne olursa olsun pek ağır geliyor. Yaptığım şeyler benim irademin haricinde oluyor. Hangi hususta olursa olsun içinde bulunduğum vaziyette benim rolüm olmazsa, ben aktif vaziyette bulunmazsam ölebilirim...

Müdüre daha ilk günden itirazlarda bulundum. Arkadaşlar hemen nasihat ettiler. Sakın ha, böyle şeylere gayet çok kızar filan diye... Muavinlerden birisiyle de daha haftası olmadan atıştım. Fakat bu gayet iyi tesir yaptı. Hanım yola geldi. Zaten kendisini tanırdım Darülfünun'da. Müdüre de daha fazla ısrar etmedim derslerine girip çıkıyorum. Stajyerlik bir sene. Ne olursa olsun yarı alıştım yarı da katlanırım. Sonrası iyi olsa bari. O da değil. Müstakil hocalık ama hakiki hürriyet onda da yok.

İlk ders deyince, ben gayet heyecanla düşünüyordum. Parlak laflar söylemeli, dersi sevdirmeli, tarihi duyurmalı ilah gibi saçma şeyler... Bir de girdim ki sobası yanmayan buz gibi bir sınıf, birinci sınıf... Arka sıradakiler daha sabahtan kış uykusuna dalmışlar... Parlak cümleler ninni gibi gelir diye korktum ve vazgeçtim. Müzakereye başlayınca gözleri açıldı. Hiçbir şey de bilemediler. Hasılı hocalık salakça ve gayet salakça bir

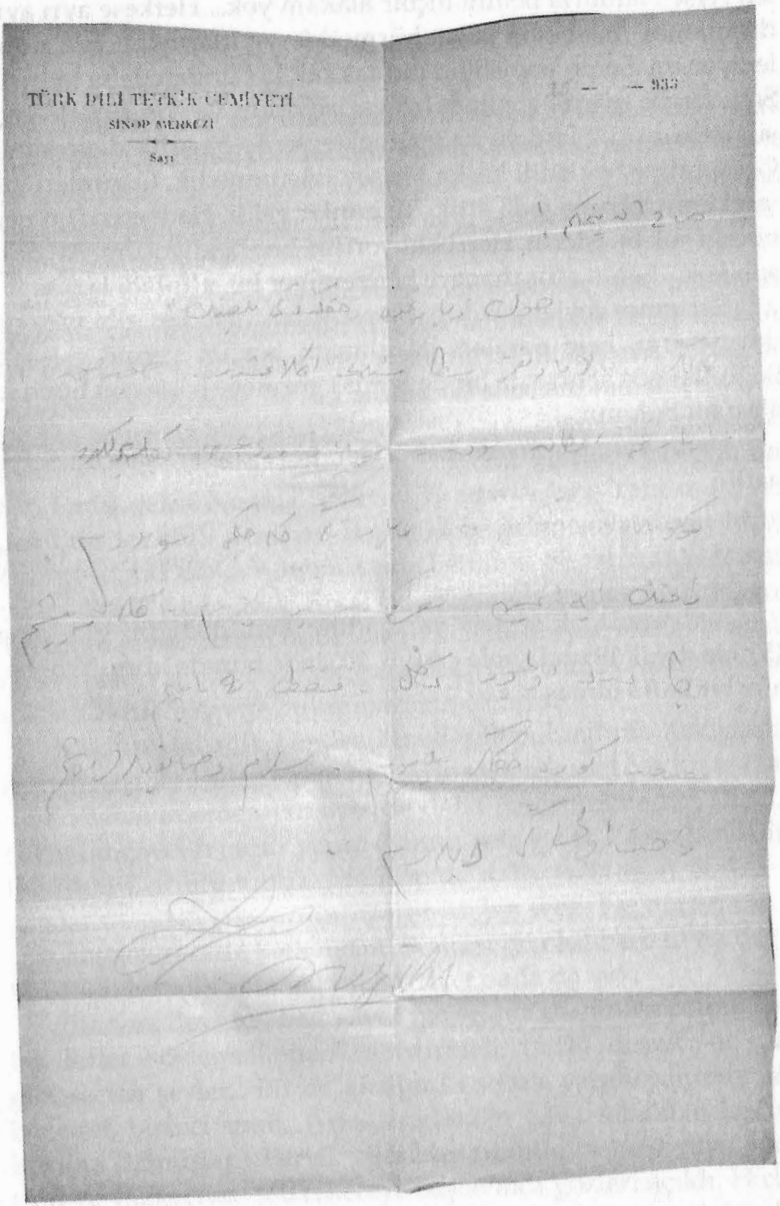
meslek. Kürsüye çıkıp da palavra atan ve palavra atıldığını bilen Ayşe Hanım'la benim hiçbir alakam yok... Herkese ayrı ayrı düşmanım. Talebenin gayet hürmetkâr tavırlarından bile sinirleniyorum. Senin hapisliğin muhakkak ki bundan daha tatlıydı. Son derece manasız zamanlar geçiriyorum ve son süratle geçsin istiyorum. Şimdiye kadar mekteplerde hazırlık devresiydi. Geçsin diye bekledik başka bir şey düşünmedik. O günleri geleceklerin uğruna feda ettik. Ve bunlar geldi. Hadi efendim ucu bucağı yok bu işlerin. Hep bekliyorum, hep bekliyorum. Ay, dursun yok... Senin affışahaneye benzemiyor bu, affiilahi lazım.

Sersemce şeyler yazdım. Hepsi yalan... Herkes gibi yaşayıp duruyorum, hele paraları da alırsam keyfim yerine gelecek. Soğuklar göz açtırsa da bir de İzmir'i gezmeye başlasam bundan âlâsı mı bulunur.

Uzun yaz. İşlerinden haber ver, gözlerinden öperim Sabahattin.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Asıl yazılacak şeyleri yazmadım: Ben, dediğim gibi ayın 15'inde değil, 19'unda yola çıktım. 20'sinde burada idim. Yani henüz bir hafta olmuş.

TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ
SİNOP MERKEZİ
Sayı
1 — — 933

Türk Dili Tetkik Cemiyeti
Sinop Merkezi

26. ?. 933

Sabahattinciğim!

Son ziyaretimde hakkındaki telkinin yalnız kalamadığımız (...) sana meseleyi anlatmıştır. Sık sık ziyaretime imkân yok müddeiumumi beyle birlikte ben ziyaretine geleceğimi söyledim. Rahatın iyi imiş (...) (...). Gelemeyişim bana dert olmuyor değil. Fakat ne yapayım mazur göreceğini biliyorum. Selam ve saygılar kardeşim. Rahat olmanı dilerim.

[Haşim] Nezihi [Okay]

Pertev, Mustafa, hatta vakit kalırsa Sabahattin,

İşi amma rezalete döktünüz ha. Altı aydır doğru dürüst tek bir mektubunuzu aldığım yok. Halbuki buna mukabil ben bu müddet zarfında size –son ikisi taahhütle olmak üzere– tam altı eşşek kadar mektup gönderdim. Bunlardan ilk üçünün elinize varmaması çok mümkün. Zira, bir enayiliğime gelip, Mustafacı başının Ahırkapı'daki muhabbetsiz adresine yollamıştım. Fakat beni asıl fena halde hayrete düşüren şey, taahhütlü olarak gönderdiğim son mektuplarla, altı ay evveline kadar, tıpış tıpış gelen mektuplarınızın birdenbire muntazaman yolda kaybolmaya kalkmaları. Güya bunlardan birisinin içinde de iznimin gaybubetine dair resmi evrak bulunmasıymış. Ne yalan söyleyeyim bu hikâyeye bir türlü inanacağım gelmiyor ve size fena halde kızıyorum. Bunun içindir ki bu mektupla son bir defa daha talihimi deneyeceğim. Şayet buna da cevap alamazsam, ben de sizin gibi yapacak paso diyeceğim, mektup yazmaya. Zira işin manevi tatsızlığı bir tarafa, mektup yazmamanız yüzünden başıma gelmedik rezalet kalmadı. Hele bunlardan bir tanesi rezalet mürebbii, rezalet mektebi. Buna sebep de Mustafacı başı bundan üç dört ay evvel bütün ısrarlarıma rağmen bir türlü cevap verememesinden, izin işimin suya düştüğüne hükmetmiş (...) gayetle arzulanan bir mektup yazmıştım. Bereket versin ömrümde Allah ilk defa halime acıdı. Fazla değil birkaç gün gecikseydi de Fuat Bey'i Tedrisat Müdürlüğü'nden bu mektubum eline değdikten sonra atsaydı, şimdi Paris'te yerimde yeller esiyordu. Bu başıma gelen yakası açılmadık rezaletlerden sadece birisi, vaktim olsa da ötekilerini de ansam dünyada inanmazsınız. En fazla tuhafıma giden şeylerden bir ikincisi de, sizlerin boykotuna Sabahattin'in de katılması. Ona ne oluyor bilmem. Herhalde yazdıklarıma kızmış olacak. (Zira Sinop Hapishanesi'ne gönderdiğim iki taahhütlü mektubun ikisini de almamış olması artık rezaletin son perdesi olur), götümün kenarının tenkide hiç tahammülü yok. Efendimi-

1 Tarihsiz olan bu mektup, Sabahattin Ali'nin Sinop Hapishanesi'nde Pertev Naili Boratav'ın da Konya'da olduğu 1933'te yazılmış olmalıdır.

zi mektuplarıma cevap vermeyecek kadar hiddete getiren sözümona tenkitler de şunlar: "Hiçbir şeyi tam manasıyla bilmiyorsun, zira hiçbir şeye hissi olarak baktığın yok. Daima etrafınla – hatta bizzat kendinle– bir tüccar gözüyle münasebettesin. Onlara anlatılacak ve anlatıldıkları takdirde (aman ne zeki çocuk) dedirtecek bir şeyler çıkarmak için yapıyorsun ve bunlar için de onları bir türlü bütün gevezelikleriyle göremiyorsun." "Hiçbir şey anlamadığın gibi şu aşkı da bir türlü mühim edemedin gitti. (...) Nahitlere duyduğun suluca muhabbetleri, 'devr-i Nahit' filan diye gökyüzüne uçurup Pertev'in [Naili] âşıklığıyla alay etmeye kalkışın, aşk babındaki idrakinin bir eşeğinkinden daha kıt olduğunu gösterir." Sabahattin'in bunlara veya buna benzer diğer laflara kızmaya kalkacağını aklıma getirmezdim. Zira bu sözler bir insandan doğar, muvazene ve derinlikler gibi Sabahattin'in hiç muhtaç olmadığı hakikatleri raf ederse de, can attığı zekiliğini haleldar eylemez sanırım. Hulasa ömür çocuk vesselam Sabahattin. Bilhassa Sinop Hapishanesi'nden nasılsa gönderdiği bir mektupta bu ömürlük son haddinde. Sanki ben ona, zekâvegent olmak, başkalarının mükâlemelerine kulak verip için için gülmek iyidir ve senin eski sulu yaşayışından âlâsı yoktur demişim gibi bana pürhiddet çatıyor. "Bütün bunlar boktan," diyor, "asıl insan ol kimsedir ki Süleyman'ın mevızalarına ayak uydurur ve Tevrat ve Zebur'da mazbût ve mezkûr kavaide göre amel eyler," daha buna benzer neler neler. Oğlan kaçırdı mı, yoksa kaçırıyor mu, ne halt ediyor bilmem. Şu aşağıdaki yediği herzelere bakınız da, benim yerimde olunuz ve çatlamayınız: Bazen bir yeis onu eline alır ve hain bir servi kulağına her şeye bir hamlede nihayet vermesini tatlı tatlı fısıldarmış. Ve tam nihai bir hareketle her şeye bir hamlede nihayet vereceği sırada, arkadaşlarının temiz ve saf hayali (!) hızır gibi yetişince, ellerini tutarmış "Yapacağım bu şeyler dostlarımın gösterdikleri muhabbete karşı bir nankörlük olacağını düşünür, bana karşı yapılan fedakârlıklara ben de yaşamak fedakârlığına katlanarak – Allah!– mukabele etmeye karar veririm." İhtimal şimdi bu lafları size Sabahattin'in bir mektubundan satır satır çıkardığımı söylersem inanmazsınız. Hakkınız var. Nitekim ben de bir türlü buna inanamıyorum ve bunların altı ay evvel Sabahattin hak-

kında benden malumat isteyen ve size ismini ifşa etmeme imkân olmayan bir kıza yazdığım şu maskaralıklara cayır cayır yanıyorum: "Kız kardeşim (...) Sana keyifli bir mektup yazamayacağımdan çok müteessirim. Sabahattin'in bir sene hapse mahkûm oluşu beni çok üzdü. Onun yanında olmayı ve onunla konuşmayı bugünkü kadar kuvvetle istediğimi hiç bilmiyorum. Aksi gibi ona mektup da yazamıyorum. Mahpus Sabahattin'e Paris'ten mektup yazmak bana çok ağır geliyor. En gücüme giden şeylerden birisi de, onu bir hokkabaz seyreder gibi şamdanla seyreden dostların, kendilerine hoşça vakit geçirmek için kopan bu faciadan bir lokma daha lezzet koparmaya çalışışları. Hele bunlar arasında Pertev'e [Naili] büsbütün içerliyorum. Elinde bir çıngırak, Avrupa gazetelerinin (...) harp muhabirleri gibi dört bir tarafa harıl harıl, üzerinde maharetlerini gösterdiği ipten devrilen bu insanlar insanının macerasını ilan etmeye çabalıyor. Ve bunu sadece korkunç maceralar nakleden bir insanın kafasında sürünen zevki sürmek için yapması en feci. Bu acıklı hadise münasebetiyle bence de bir iki çift söz söylememi istiyorsun. Sabahattin hakkında en sahih hükmü verebilecek vaziyette yalnız kendimi gördüğümden sana düşündüklerimi yazacağım. Diğer dostları tarafından bilinen Sabahattin mükemmel bir soytarıdır. (Meğer ne hakları varmış bu dostlarının!) Sabahattin'in bu şahsiyetinin müstear olduğunu rivayet edenler ve bu mecazi şahsiyet arkasındaki hafif benliğine nüfuz ettiklerini iddia edenler, bir eşeğin hoşaftan anladığı kadar olsun Sabahattin'i anlayamayanlardır. Bunun neden böyle olduğunu sana, dilimin döndüğü kadar anlatmaya çalışacağım. Benim bildiğime göre Sabahattin bir delidir, ilahi bir deli. Ve deliliğinde tamamen haklıdır. Zira, kafasındaki dehanın başka bir kimsedeki manzarası bile gayri kabili tahammülken, Sabahattin bu dehayı yapyakından, en fazla vazıh ve güzel görünen bir mesafeden görüyor. Bu manzaranın onu delirtmesi ve gözlerini yakması gayet tabiidir. Dâhi olup da içlerinin manzarası karşısında bıkmadan durabilenler dışarısı tarafından oyalananlardır. Etrafı oyalamadı Sabahattin'i, fiziğinin feci gülünçlüğü yaktı çocuğu. Etrafını üzerine düşüren emsalinin fiziki gevezeliği olmasa Göte [Goethe] de aynı akıbete uğrardı. (Allah) zavallı Sabahattin kendisini ne kadar dışarı ver-

mek istediyse o kadar reva edildi. Birbiri arkasına sevdi, içti, çaldı, komünist oldu, hapse girdi, çıktı, tekrar giriyor. Bütün bu panorama esnasında dışarısı Sabahattin'e hiç gülümsemedi, daima onu kafasının çukuruna itti. Günün birinde Sabahattin'in göz yuvarlakları, dışarıdan haber olmadığını görünce göz boşluklarında içeriye çevrildiler. Ve Sabahattin gördüğü manzaradan sarhoştur. Sarhoşluk eşyanın ziyasını kısar. (...) bıkan insan içmelidir. Sarhoş dünyayı fitili kısılmış bir lamba ziyası altında görür. Sarhoşlukta harıl harıl yanan hayat söner, kararır, eşyanın (...) (...) bırakır. Sarhoşlukta insan eşyanın eriyip mahvolmasına, bu nevi (...) şahit olur. Dünyanın yaradılış ve mahvoluşunu görmek isteyen sarhoş olmalıdır. Sabahattin böyle ilahi bir hal içinde. Artık dışarının dilini anlamıyor, etrafındaki eşya hercümercini bir ziya oyunu gibi seyrediyor. Nahit'i M.'den, M.'yi güzel Aliye'den, güzel Aliye'yi de bir bilmem kimden ayırt edemiyor. Bunlar onun gözünde tek ve aynı şeydir. Sevgililer gibi fiiller de kendilerine şahsiyet veren sanat arını Sabahattin'in gözünde kaybetmişlerdir. Dua etmekle zina etmek birbirinin aynıdır. Dehaya doğrudan doğruya bakan gözlerde dışarının manzarası böyle loş ve dalgalıdır. Sabahattin'in vaziyetinde olan hiç kimse kendisine onun gibi perişan olmadan bakamaz. Bir dehaya ancak kalın bir aptallık tabakası arkasından bakabiliriz. Gözlerimiz dehaya çevrilmiş isli bir cam, bir nevi maskedir ki, dehanın manzarası (...) deliklerinden süzülüp de bize ulaşıncaya kadar bütün yakıcılık ve rehberliğini bırakır. Bu maskesi delik olup da deha ile doğrudan doğruya temas eden insanların hali haraptır. Werter'i okuyup da intihar edenler bu çeşit kimselerdir. Sabahattin buna benzer bir felaketin kurbanıdır. Sabahattin'in hakiki şahsiyetine nüfuz ettiklerini bıkmadan iddia edenler benim için gülünçtürler. Sonsuz, Vezüv yanardağı Napoli'yi nasıl hem güzelleştirir hem de lavları zelzeleleri ile yakar yıkarsa, deha da bir kafayı öylece güzelleştirir ve mahveder. Sabahattin günün birinde dehacığının lavları ve alevleri içinde yanıp gitmeye mahkûmdur. Bunun içindir ki Sabahattin'in kendisini boş yere harcadığını ve bir sene hapsi göze aldırdıktan sonra insanın daha büyük yararlıklar gösterebileceğini ileri sürerek hayıflanmanın manası yoktur. Sabahattin böylece besbedavadan gidecektir. O

bir delidir, ilahi bir deli ve pervaneler gibi günün birinde boşu boşuna dehacığının ateşinde yanıp bitecektir." Pertev [Naili] altı ay evvel Konya'dan yazdığı bir mektubunda benim Sabahattin'e kızdığımı zannediyordu. Ben Sabahattin'e niçin kızacakmışım. Ben ona değil o bana kızıyor. (...)

Enver [Necati]

Adres:
Emir Necati
Pelitköy-Burhaniye

(tarihsiz)[1]

Sabahattin Kardeşe;

Mustafa'ya yazdığın mektupları beraberce okuduk... Vaziyetini oldukça öğrendikse de meselenin hakiki mahiyetine varamadık. Neyse iş olmuş bitmiş Allah sabır versin demekten başka şimdilik elimizden bir şey gelmez.

Yalnız son kararı temyiz ettiğinden bahsediyorsun. İcap ederse bize yaz da babam[2] vasıtasıyla da temyize mektup gönderelim.

Şimdiye kadar bizi aramadın diye sitem etsem yeri değil. İnşallah bundan sonra mektuplaşırız. Pertev [Naili] ağabeyimizin orada bulunması bir nimettir. Fakat buluşmanız bu şekilde olmasaydı şüphesiz daha iyi olurdu. Kendisine selamlar gönderir hasretle gözlerinden öperim. Ona da söyle mektup yazsın.

Ruhi ağabey ve hepimiz iyiyiz, nevmit olmamanı diler hasretle gözlerinden öperim kardeşim.

Ruhi Naci'nin kayınbiraderi
Emir Necati

1 Sabahattin Ali, Konya Hapishanesi'ndeki tutukluluğunda Şubat 1933'te Temyiz Mahkemesi'ne başvurarak hakkında verilen kararın değiştirilmesini ister. Tarihsiz olan bu mektubun içeriğinden Şubat 1933'ün son günlerinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

2 Balıkesir Milletvekili Pelitköylü Mehmet Cavit Bey.

Atsız Mecmua
Aylık Fikir Mecmuası
Posta Kutusu 367 İstanbul

(tarihsiz)[1]

Oğlum Sabahattin,

Yine deliğe girmene canım sıkıldı. Sen deliğe girdin diye değil, yine bu budalaca işi tekrar ettirdiğin için. Ben seni zeki bir insan tanırım. Budalaca hareketleri sana yakıştıramam. Hele senin gibi bir dâhi namzedinin Nâzım Hikmet gibi, falan gibi bir iki satılık herife inanıp da kendi memleketinin aleyhine neticeler verebilecek fikirlere iştirakini senin zekânla kabil-i telif bulmam.

Sen bir zamanlar adamakıllı milliyetperverdin. Birkaç salak senin fikrini nasıl çeldi de şu zıkkıma meylettin (daha doğrusu meyleder göründün) anlayamıyorum. Senin hiçbir zaman komünist olamayacağını biliyorum. Fakat biraz üzerine iradeni takın! Tam serserilikten vazgeçip, ananı ve kardeşini yanına aldığın ve hele tam "Kürşad"ı bitirdiğin bir zamanda bu darbe, hiç hoşuma gitmedi. Bir kere sen asker oğlusun. Veraset dolayısıyla sende elbette bir şeycikler vardır. Sana hiçbir zaman benim gibi şoven nasyonalist, faşist militarist ol demem. Fakat artık çocukça hareketlerden de vazgeçmeni tavsiye edebilirim... Eserinin adını Kürşad yap. Kiyeze'nin adını da böyle koy. Herkes ne derse desin. Senin tercüme-i halini yazacak olanlar (yani Pertev [Naili] ve ben) senin bu eserini hiçbir dalkavukluk maksadıyla yazmadığını biliyoruz. Bu eser sana, öyle zannediyorum ki, iyi bir şöhret temin edecektir. Ve yine öyle sanıyorum ki sen iyi bir şöhret sahibi olduktan sonra artık çocukça hareketlerden vazgeçeceksin. Onun için bu tatilde bu piyesi muhakkak Darü'l-bedayi'ye ver... Daha evvel de bir kere bana göstersen iyi edersin. Nâzım'a falan göstermene lüzum yok. Onun dar kafasının içindeki kuş beyni böyle şeylere akıl erdiremez... Sanat ciheti için Faruk Nafiz'e

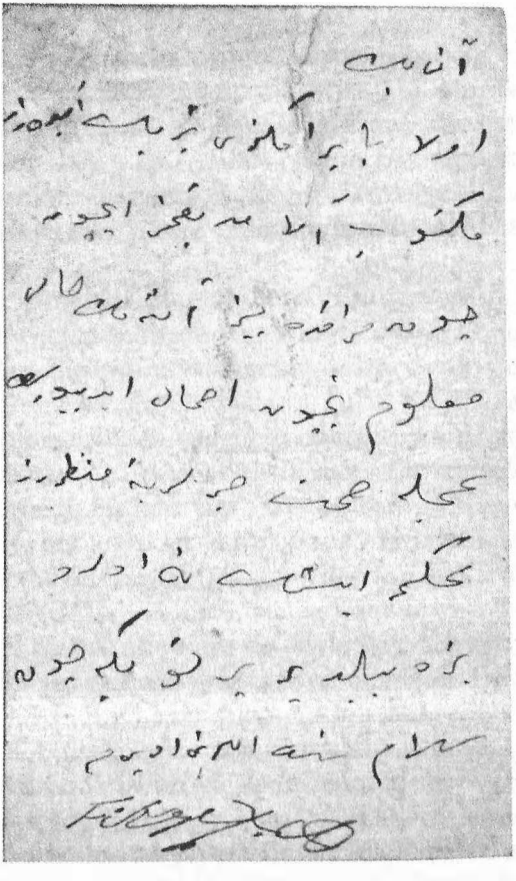
1 Tarihsiz olan bu mektup Sabahattin Ali'nin Konya Hapishanesi'nde bulunduğu 1933'te yazılmış olmalıdır.

pekâlâ gösterebilirsin. Hem zannederim Faruk senin ahbabındır.

Beraat et etme, neticenin ne olduğunu bana süratle yaz. Gözlerinden öperim. Mehpare'nin selamı var...

Bu sefer çok meşgul olduğum için, sana yine manili şarkılı, hoşa gidecek bir mektup yazamadım. Kusura kalma.

Nihal [Atsız]

(tarihsiz)[1]

Ağabey,

Evvela bayramınızı tebrik ederiz. Mektup alamadığımız için çok meraktayız. Annemin hali malum. Niçin ihmal ediyorsun? Acele sıhhat haberlerine muntazırız. Mahkeme işin ne oldu? Bize bildir. Pertev [Naili] Bey'e çok selam. Senin ellerini öperim.

Fikret [Şenyuva]

1 Tarihsiz olan bu mektup Sabahattin Ali'nin Konya Hapishanesi'nde bulunduğu 1933'te yazılmış olmalıdır.

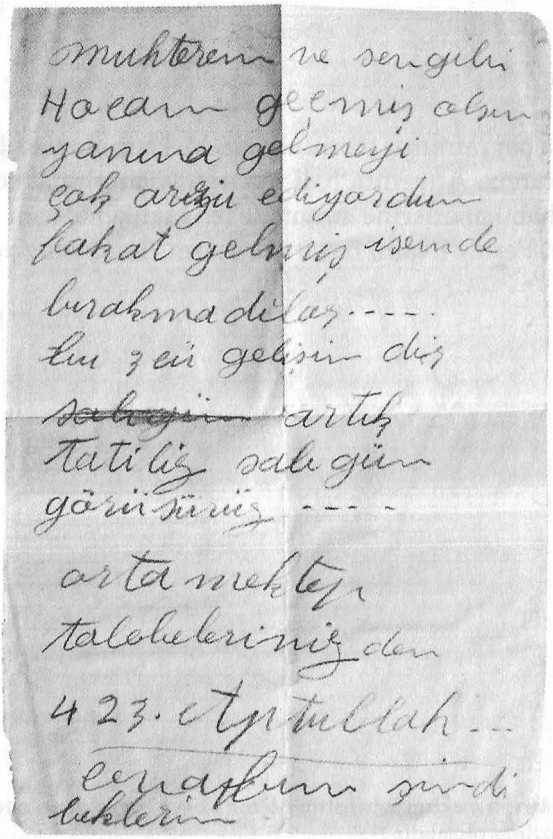
(tarihsiz)

Muhterem ve Sevgili Hocam,

Geçmiş olsun, yanına gelmeyi çok arzu ediyordum fakat gelmiş isem de bırakmadılar... Bu 3'üncü gelişimdir. Artık tatiliz, salı gün görüşürüz....

Ortamektep talebelerinizden 423 Aptullah

Cevabını şimdi beklerim.

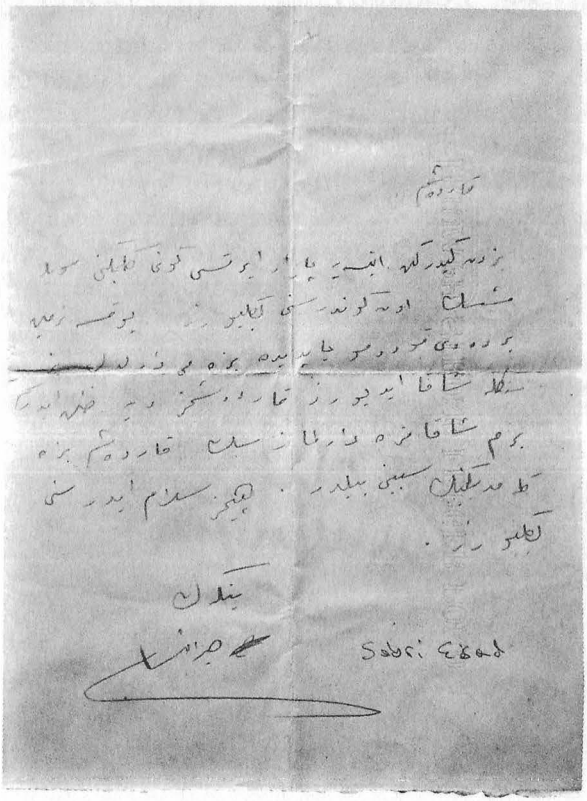

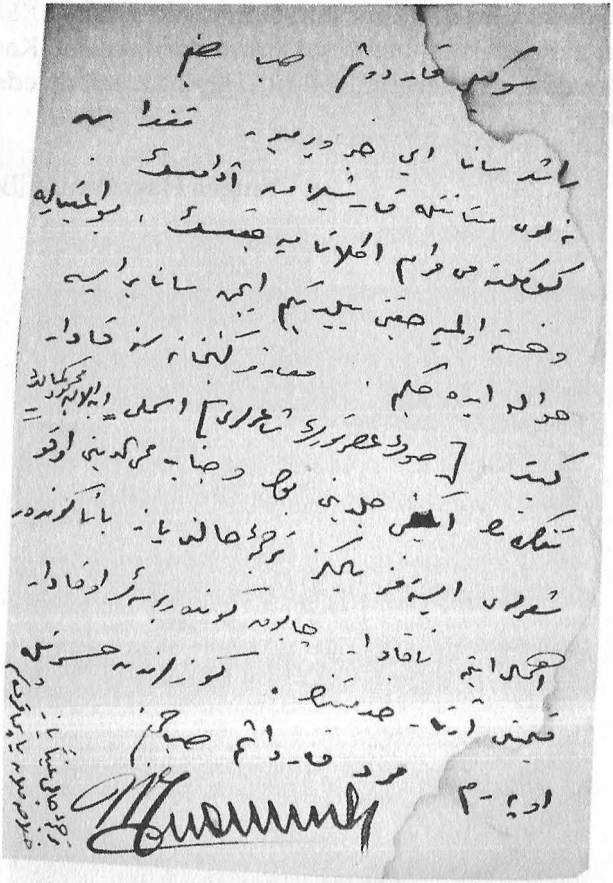
(tarihsiz)

Kardeşim,

Bizden giderken Enise'ye pazartesi günü geleceğini söylemişsin, on gündür seni bekliyoruz. Yoksa Nermin bir dedikodumu yaptı da bize mi darıldın? Biz seninle şaka ediyoruz kardeşimiz diye, zannedersem bizim şakamıza darılmazsın. Kardeşim bize gelemediğinin sebebini bildir. Hepimiz selam eder seni bekliyoruz.

Yengen Hayrünnisa [Başotaç]

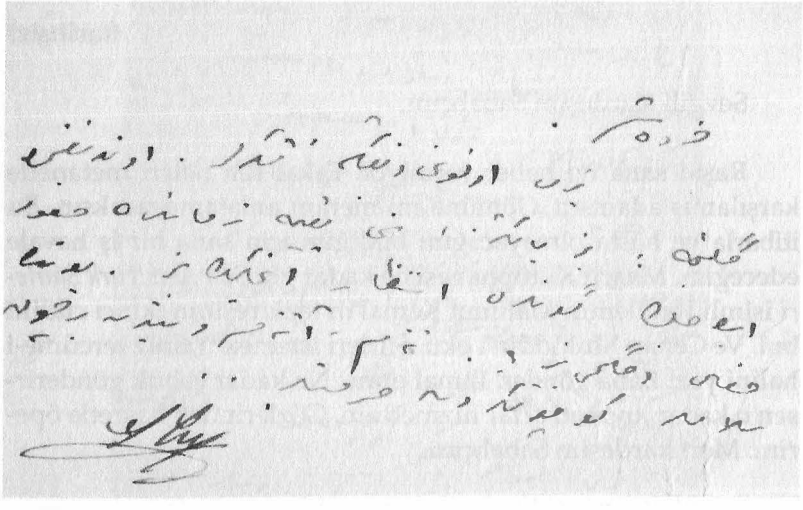
(tarihsiz)

Sevgili Kardeşim Sabahçım,

Raşid sana iyi haber vermiyor. Fakat sen neleri metanetle karşılamış adamsın. Gönlüne mi meram anlatamayacaksın. Bu itibarla ve hasta olmayacağını bildiğim için sana bir iş havale edeceğim. Maarif Kütüphanesi'ne kadar git. *Son Asır Türk Şairleri* isimli İbnülemin Mahmut Kemal'in tezkiresinin ikinci cildini bul. Ve Cenap Muhiddin'i oku. Şiirleri istemez. Yalnız tercüme-i halini yaz. Bana gönder. İhmal etme. Ne kadar çabuk gönderirsen o kadar kıymeti artar hizmetinin. Gözlerinden hasretle öperim. Mert kardeşim Sabahçım.

(???)

Tercüme-i hali aynen yaz, hulasa falan yapma kardeşim.

(tarihsiz)

Kardeşim,

Bizi unutmadığına teşekkürler. Unuttuğumuza gelince: Biz yalnız seni yakın zamanda mesut edecek günleri intizar etmekteyiz. Bunda haklı değil miyiz?

Nenem, annem ve benden birçok selamlar küçüklerden hürmetler.

(???)

1934

- *Sabahattin Ali'nin eski görüşlerini değiştirdiğini bildirmesi koşuluyla devlet görevine atanmasına karar verildi. Sabahattin Ali de bunun üzerine Atatürk'ü öven "Benim Aşkım" adlı şiiri* Varlık *dergisinde yayımladı. Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü büro şefliğine ardından da Talim ve Terbiye Dairesi mümeyyizliğine atandı.*
- Dağlar ve Rüzgâr *adlı şiir kitabı yayımlandı.*
- *İlk Türk operası Özsoy Ankara'da oynandı.*
- *Nâzım Hikmet, Nail Vahdeti, Tosun Ömer ve Yonga Ömer beş yıl hapis cezasına çarptırıldı.*
- *Soyadı Kanunu kabul edildi.*
- *Hitler, meclisin kararıyla "Führer" ilan edildi. Alman-Yahudi evliliklerini yasaklandı.*

*

22. 2. 934

Deli Sabahattin,

Anladım artık, sen katiyen uslanmayacaksın... Hapisten çıktın. O kadar eziyetler çektin, hâlâ da çekiyorsun. Şöyle bir işe yerleşip rahatına bakacağın zaman da başına koca bir bela çıkarmaya niyet ediyorsun. Yazdıklarını daha çok şaka diye alıyorum, ama eğer bunları bir an için olsun ciddi düşündünse büyük bir çocukluk yapmışsın.

Öyle ya, artık yapacak şey kalmadı. Her işi tamamladın. Rahat da duramazsın, bunun imkânı yok. Dümdüz hayat seni deli eder çünkü. Dur, hiç olmazsa evleneyim bari dedin. İşe girer girmez bazı kimselere talepname göndereceğini söylüyordun zaten. Oturdun ve bir tane bana irsal eyledin. Fakat ben, akile müdire hanım, sana uymuyorum. Aklımdan böyle şeylerin geçmediği sıralarda beni fesatlığa teşvik etme, anlıyor musun? Yoksa senin o Grek burnunu koparırım.

Bu nevi meseleler üzerinde ben umumiyetle ciddi düşünemem. Bilhassa senin için böyle bir şeyin aklımdan geçmesi kahkahalarla gülünecek kadar komik olur. Peki sen ne halt ediyorsun? Ahbaplığımdan bıktın mı yoksa? Haber ver de sesimi keseyim. Fakat seni çok severim Sabahattin. Buna da gönlüm razı olmaz.

"Kırlangıçlar"[1] hikâyesinin en güzel yeri sonudur. Öteki türlü olacağına öyle bitmesi daha hayırlı.

Fakat bizim için böyle bir şey mevzubahis değil. Eğer lazım gelse idi, biz bakışımızı yaprağa kaptıracak, sesimizi de rüzgâra çaldıracak kadar cahillik etmezdik.

Hem ne olursa olsun bu kadar güzel ve iyi ahbaplığa kıyıp öteki kırlangıçlara benzemenin manası var mı?

Dediğin gibi hayatta muhakkak birisiyle beraber yürümek icap edecekse benim seçeceğim adam sen, senin seçeğin hanım ben olmamalıyız.

Eğer evlenmek istiyorsan sana beraberce münasip bir ahu

1 Sözü edilen hikâye *Varlık* dergisinin Mart 1935 tarihli 40. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Kırlangıçlar"dır.

arayalım. Herhalde bana benzeyen soğuk ve ukala kızlardan bu hususta kaçmanı tavsiye ederim.

Durdukça kızıyorum sana Sabahattin. Öteki adamlardan senin de farkın olmadıktan sonra artık erkeklerle ahbaplıktan kaçmaktan başka çare kalmayacak.

Şimdi aklıma geldi: Sinop'tan Pertev'e [Naili] yazdığın bir mektupta ahbaplığın, arkadaşlığın hoşluklarını ne güzel anlatıyordun. Neden yine öyle düşünmüyorsun? Yazdıklarının şaka olduğuna inanmak istiyorum. Öyle de e mi?

Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

* 15. 3. 934

Sabahattin,

İki mektubuna cevap vermek lazım. Sondan bir evvelkini bir daha okuyacağım. Fakat nereye koyduğumu bilemedim. Bir tahta sandığım var. Kitaplar, mecmualar, çoraplar, her şey onun içinde fazla arasam deli olacağım. Böyle hanımı al da rafa koy abdal.

Evvela son mektuptan bahsedeceğim. Bahsetmek de doğru değil ya. Kafanda sana bunları yazdırtan adam çoktan ölmüş, yerini nikbin bir gence bırakmıştır ihtimal. Mamafih, ne olursa olsun Enver'in mektubu durdukça içine işlemiş senin. O yazıların dehşetli surette tesiri altında kalmışsın. Ve bana yazdığın mektupta Enver'in hem batırdığı, hem –bir kıza yazdığından bahsettiği mektupta– uçurduğu ve batırdığı Sabahattin'lerin müşterek haletiruhiyesi içindesin. Kendi tabirinle bu sefer de bu karışık adam dönmüş kafanda, onu öldürdünse mesele kalmamış demektir. Karanlık düşünceler uzaklaşmıştır.

Enver seni kendisine çok benzetiyor bu muhakkak. En yakından gördüğü, içinde bulunduğu ruhi vaziyeti anlatıyor gibi söylüyor. Hiçbir şeyi tam bilmeyen, etrafıyla tüccar gözüyle münasebette bulunan, zekice şeyler yapmak için geberen senden ziyade odur. Başka neler dediği aklımda kalmamış yukarıda söylediğim gibi bir daha okuyacaktım, bulamıyorum.

Yalnız benden de bahsetmesi hiç hoşuma gitmedi. Artık bu lakırdıları kesmesi lazım gelirdi. Kullandığı lisan[1] Enver'i tanıyanları sinirlendirecek mahiyette. Çok macera geçirmiş, hoşa gitmeyen, fena, çapkın, otuz beşlik bir herif gibi konuşmakla aklı sıra gururunu kurtarmaya çalışıyor. Hiç sesini çıkarmasa ve bocaladığını belli etmese daha iyi olur. Ben onu gayet iyi bilirim, onun için güldüm. Gözümün önüne müşkül anlarındaki kıpkırmızı, terler akan yüzüyle, mendilini dişleriyle parçalarcasına asabi halleriyle geldi. Yazdıkları doğru değil. Bence bunlar, onun şaşkınlığının başka türlü bir ifadesidir. Zaten o kendi hislerinde kendisini aldatan bir insan.

1 Atilla Özkırımlı, şu notu eklemiştir: "Enver'in mektubunda kullandığı dili sakıncalı bularak bu bölümü çıkardım."

Bana, arkadaşlarına anlattığı şekilde âşık olmamıştır katiyen. Hokkabazlıkla işe başladı ve çok geçmeden –benim münasebetsizliğim, şakacılığım yüzünden– bunu izzetinefis meselesi addetmeye başladı. Uzun zamanın vukuatı, hep bu meselenin grafiğidir. Onun içindir ki ağlamaklı olduğu zamanlarda bile Enver'e hiç içim yanmamıştır. Ne diye yazıyorum bunları sanki, gevezelik.

Pertev'den [Naili] bir mektup aldım, epeyce oluyor, ama yazmayacağım. Zorla gelen mektuba cevap verilir mi?

Senin şu nikâh meseleni bir daha açmak istemiyordum ama geçen sefer bazı şeyler soruyor ve sarih cevap istiyordun.

Evvela, fevkalade hodbince düşündüğünü beyan ederim. Böyle kayıtlı şartlı ahbaplığa gelemem ben... Bu nevi şeylerin asla aklımdan geçmemesini ve geçtiği takdirde sana haber vermekliğimi isteyişin gayet komik... Bu ne müstebitçe arkadaşlık... Ben sana karışıyor muyum? Şöyle veya böyle yap diyor muyum?

Şimdiye kadar kaç kişi ile evlenmek istedin? Sayısız. Bundan sonra da öyle olacak. Onun için nasihatim olsun sana: Muayyen bazı şeyleri evvelden aklına yerleştirmeye kalkma!..

Seni melaike zannetme gibi bir cahillikte bulunmamıştım, yanlış anlamışsın. Bilakis ne fesat şey olduğunu gayet iyi bilirim. Yalnız, beni bir erkek arkadaş gibi –hiç olmazsa ona yakın– düşüneceğini sanırdım. Hele benimle sahiden evlenmek isteyeceğin aklıma gelmezdi. Mamafih yine bunu arada sırada yaptığın şakalardan biri gibi nazarı itibara alabiliriz. İhtimal kafanda benimle evlenmeyi düşünen adam ölmüştür bile. Her neyse alayı bırakalım da, sana ciddi şekilde şunu söyleyeyim ki: Bizim evlenmemize imkân yok. Şu veya bu sebepten diye teferruattan bazı şeyler saymaya lüzum yok. Her şeyden evvel seni evlenemeyecek kadar yakın bulurum kendime.

Hem sen, sendeki ruhi dalgaların, med ve cezirlerin kolay kolay farkına varamayacak sakin, sade, evden anlar bir hanım kızla evlenmelisin ki bedbaht olmayasın ve Enver'in dediği doğru ise, sen pervaneler gibi yanmaya mahkûm isen ne diye beni de beraber yakacaksın.

Çok evvel –iki sene evvel mi, üç sene evvel mi pek bilmiyorum– yine Pertev'e yazdığın bir mektubunda izdivaç hakkında,

hanımlar hakkında bazı fikirler serdetmiştin. İyi hatırlayamıyorum ama, orada sessiz, melek gibi, okuma odanın kapısında hayal gibi girip çıkan bir kız anlatıyordun. Yine böyle akıllıca şeyler düşün. İkimiz Allah vermesin evin içini cehenneme çeviririz. Kavga kıyamet gırla gider, konu komşuyu taciz ederiz.

Artık bu işi kapat Sabahattin, fakat bir daha da dönmemek üzere.

Kardeşin nasıl oldu? O kadar gevezelik etmişsin de bundan adamakıllı bahsetmemişsin. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

18. 5. 934

Sabahattin,

Amma gürültücü şeysin ha: İki aycık mektup yazmadım diye basıyorsun feryadı. Mektup işinde benim herkese yaptığım şey bu. İki aycık dediğime gülme. Bu, çok bir zaman değildir. Mamafih bir cihetten de haklısın. Senin bu hususta müstesna bir mevkiin vardı. En fazla bir ay bekliyordun. Yani, fena alıştın aralık biraz artınca kıyameti koparıyorsun.

Bu işte senin kabahatin de büyük. Evvela arka arkaya iki mektubun geldi. Bunlardan bilhassa birincisinin içinde bazı mühim şeyler vardı. Yazdıklarımı istediğim şekilde anlayamamıştın. Muhakkak bunları tavzih etmekliğim lazım geliyordu. Oturayım, yazayım derken bir üçüncü mektubun geldi: "Cevabın arası uzadı mamafih artık alıştım," diyordun ve kızmadığını, hatta kızar gibi göründüklerinin bile yalan olduğunu ilave ediyordun. Bu, canının istediği zaman yaz, hatta hiç yazmazsan da olur demek gibi bir şey, mektup işinde çok tembel bir adama bu sözlerin ne kadar cesaret ve genişlik vereceğini tahmin edebilirsin. Hoşuma gitti. En muvafık ve canımın da en istediği bir zamanı bekliyordum. Sene sonunun gelmiş olması ve tatili on beş gün evvele getirmelerinin sebep olduğu sıkışıklık bu münasip vakti uzaklaştırıverdi. Derken efendim, bir ultimatom. Tabii palavra. Sen kendin bunların laf olduğunu yazmamış mıydın? Nihayet dün mektubun geldi. Bu da yalan addedilebilirdi ama, o kadarını yapmayacağım. Çünkü ben sana, senden çok inanıyorum.

Fakat Sabahattin, bu halini neye benzettim biliyor musun? Hani dikkafalı çocuklar vardır, evvela şiddet gösterirler, sonra, suratsızlıkla istediklerini yaptıramadıklarını görünce tepine tepine feryat etmeye, ağlamaya başlarlar. Sen de böyle yaptın. Zaten bu kadar aklına, fikrine rağmen çocuk tarafların pek çok senin.

Daha başka munzam sebepler de var. Mayıs girdikten sonra artık Ankara'da olmayacağını da düşündüm. Yeni bir haber bekliyordum, ultimatom geldi. Hulasayı kelam yazmadım, yazamadım.

Kitabına da teşekkür edemedim. Şiirlerin toplanınca daha güzelleşmiş Sabahattin. Fakat sadece güzel şeyler, o kadar, bu nevi yazıları ben artık okuyamıyorum. Yalnız, seninkiler tekrar tekrar okunuyor ve bıkılmıyor. Bundan hüküm ediyorum ki hakikaten güzel senin yazıların. Şunu da söyleyeyim ki, bunları toplayıp neşrettirmeni ben de hoş bulmadım. Kitap yukarıdan aşağı "Ah ve vah ve yârdan, ay yârdan" ibaret. Bu itibarla, Nâzım'ın bir tek kuvvetli şiirine bütün kitap feda edilebilir. Senin de söylediğin gibi, Sabahattin bu mu demek? Bundan başka bir şey yazamaz mısın sen?.. Mamafih her gören o kadar beğeniyor, o kadar okumaktan hoşlanıyor ki bir cihetten de iyi etmişsin topladığına diyeceğim.

Mektupların için teker teker yazılacak birçok şeyler vardı ama şimdi birikti, beceremeyeceğim. Yalnız, hasret mektubunun esasını teşkil eden bir kısmından bahsedeceğim. Seni, kimsenin hatta annenin bile sevemeyeceği fikrini ortaya atıyorsun. Bunun sebebini biliyor musun, seziyorsun yalnız... Nereden bu nevi şeyler aklına gelir, ne diye bunları araştırırsın. Mademki bu şekilde hüküm veriyorsun ben meseleyi şöyle hallederim: Ya sen hiç kimseyi, hatta anneni bile sevmiyorsun, yahut kimse senin gibi sevemiyor. Kendinden başka kimseyi sevmeyen, samimi bir ânı olmayan ve suni bir halde yaşayan insanlar vardır. Bunlar başkalarının da kendilerini sevebileceklerine ihtimal vermezler tabii. Bir de sevgisi fevkalade çok olan ve herkesten başka kuvvette seven insanlar vardır. Bunları da kimsenin sevgisi tatmin edemez. Etraflarını daima soğuk görürler ve bir türlü gönül rahatlığı duyamazlar. Sende bu iki neviden insanın da yaşaması ihtimali var. Ve elbet adımların kimseninkine uymaz.

Sonra ne kadar mübalağalı şekilde hissediyorsun her şeyi. Çabucak, sırtını dayadığın kocaman bir akide yıkılıveriyor. Böyle bir akideye sırtını dayarsan elbet yıkılır.

Pertev'den [Naili] haber alıyor musun? Zavallıyı, Beyşehir'e tayin etmişler. Oradan bir mektubu geldi yeni. Çok çalışmak olmasa fena halde sıkılacağından bahsediyor. Her hususta takımı varmış onunla vakit geçiriyormuş... O askerlik taraftarı Pertev abi bir aleyhtar olmuş ki görme, hepimizi gölgede bırakıyor.

Münakaşa ederdik de bazen, o düğünden bahseder gibi harbi tasvir ederdi...

Fatma'nın çok selamı var sana.

Tatili çeke çeke vaktinden evvel getiriyoruz. Uzun kış geceleri bıkmadan usanmadan günleri hesap ettik. Artık bu kadar da mı eksilmesin. Bugünleri hesaplamanın adını Eşek Masalı koymuştuk. Görüyorsun bizim Eşek Masalı sizinkine benzemiyor.

İki stajyeriz biz burada. İkimiz de bir an evvel kapağı atmak istiyorduk. Yazı işlerini filan çabucak bitirip haziranın başlarında yola çıkmak fikrindeydik. Bugün kötü bir haber işleri altüst etti. İkimizi de birçok yerlere mümeyyiz veriyorlarmış. Ben, geç geldiğim için tamamen stajyer vaziyetindeydim. Dersim filan yok diye mümeyyiz olmam zannediyordum. Başıma bir de bu belayı çıkardılar. Bu yüzden haziranın ortasını bulacağız.

İzmir'in baharı yok Sabahattin. Yaz, boğucu sıcakları, bol sivrisinekleri, sinekleri ve türlü türlü kötü böcekleriyle birden bastırıyor. Bu vaziyet dahilinde, haziran ayında yana yakıla hem erkek hem kız, imtihan etmek, bir odada oturup saatlerce hapsedilmek çekilir mi?

Enver'in, vesika olarak saklanması ihtimalini düşündüğün, mektubunu da gönderiyorum. Kirli çoraplı sandığın dibinde buldum.

Duymuşsundur belki ama sana bir havadis vereyim: Bizim şişko Nezahat nişanlandı. Kendisi bir mektubunda Cahide'ye yazmış. Beraber gidip eğlendiğimiz yerdeki mösyö ile oldu bu iş işte. Ziraat Mektebi muallimlerinden birisi. Adı Remzi. Epeyce evvelden Remzi Bey istiyormuş. Nezahat'in de gizlice haberi olmuş bu arzudan. Remzi Bey'in bir arkadaşının karısı benim küçükken hocamdı. Mütemadiyen çağırıyorlardı evlerine. Nihayet, bir perşembe Nezahat'le beraber gitmiştik. Efendiyi orada bulduk. Meğer birçok defalar aynı yerde görüşmüşler bunlar. Vaziyeti derhal çaktım. Delikanlının biraz mahcup oluşu meseleyi büsbütün açığa vuruyordu. Eski hocam gayet hoş bir kadındır. Kocası da ona uygun. Bunlar tavassut ediyorlar. Ve bir an evvel işin meydana çıkmasını ve halledilmesini istiyorlar. Şerait bu halde olunca ne kadar alay ettiğimizi ve eğlendiğimizi kestirebi-

lirsin. Fevkalade çok güldük o gün... Netice de o nisbette süratli elde edildi.

Bu da böyle Sabahattin. Görüyorsun bu nevi vakaları ve havadisleri yazmasını hiç beceremiyorum. Halbuki mektupların havadis faslı ne kadar çok olursa o kadar makbulmüş. Bilemiyorum ne yapayım.

Gözlerinden öperim. Cahide'ye filan selamlar.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

14. 6. 1934

Aferin Sabahattin, güzel hikâye[1] yazmışsın. Güzel olduğu kadar faydalı, faydalı olduğu kadar güzel. Su gibi akıyor ifade. Ama Çumra kanalındaki su gibi değil. Altı sayfanın içinde koca bir bozkır var. Ben kanalda sade Dedemköylü Mehmet'le kardeşinin kanlarını değil, Anadolu'nun çatlak bağrını gördüm. Bu çatlağın üstüne yan gelip alnı terleyenlerin, gözlerinin etrafı çok kırışanların kanını emenleri düşündüm. Fakat Zağar Mehmet'in benzinde açlığın kudreti var. Okurken istediği gibi düşünsün herkes, herhalde bir şeyler düşünmenin, göz önünde bütün canlılığıyla bir bozkır yaşatmanın imkânı yok ya. Çünkü bu hikâye, topraktan, güneşten, hayattan ve nihayet bir de Sabahattin'den alıyor kuvvetini.

Hikâyelerini de kitap haline getireceksin galiba. Hangileri çıkacak? Ben pek azını biliyorum.

Hüseyin Cahit'in [Yalçın] senin şiirler için tenkitini okudum.[2] Sade senin için değil, birkaç kişi için toptan. Ve daha ziyade nasihat. Ama öyle bir şey ki sanki bu işi yapmaya mecburmuş gibi kalemi almış eline. Mühim ve fazla bir şey de yumurtlamamış. (Bu kalem gayet kötü yazıyor. Kâğıda takılıyor adeta. Dur şunu da değiştireyim.)

Son iki mektubundaki "izin alabilirsem İstanbul'a geleceğim", "günde yedi saat vekâlette çalışıyorum" gibi laflardan artık bir baltaya sap olduğun anlaşılıyor. Anlaşılıyor ama işinin adı ne? Yoksa şimdi de ameli bir imtihan mı geçiriyorsun? Şimdi dayının yanında değil misin? Gazi Terbiye Enstitüsü hem latif, hem berbat bir yerdir.

Benim ahvalim yürekler sızısı Sabahattin. Bütün sene yoruldum. Fakat bu haziran ayında geberdim. Halbuki son aydır diye nasıl sevinçle bekliyordum. Karneler, cetveller, defterler, istatistikler... Sonra burada her usul gayet uzun ve çapraşık. İnsan fena halde yoruluyor... Bir yandan da bakaloryalar. Bir sürü yere

1 Sözü edilen hikâye *Varlık* dergisinin Temmuz 1934 tarihli 25. sayısında yayımlanan ve *Değirmen*'de yer alan "Kanal"dır.

2 Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Fikir Hareketleri* dergisinin 17 Mayıs 1934 tarihli 30. sayısında yayımlanan "Birkaç Şair" başlıklı yazısı.

mümeyyizliğe giderlerse mektebi kim bekleyecek. Beni sildirin bari dedim. Sahi Ayşe Hanım öyle bir şey yapmalı dedi. Telefon etti. Peki demişler. Fakat bir de baktık yine iki yer için davetiye geldi. Önce kızdım ama sonra memnun oldum. İş bittikten sonra gördüm ki bu benim için yorulmadan bir tecrübe oldu. Bütün imtihanlar Erkek Lisesi'nde yapılıyor. Mahşere dönüyor orası. Bizim komisyonda beş kişiydik: Biz iki stajyer, Nezahat, iki de erkek muallim. Erkek Muallim Mektebi'nin ve Karataş Orta Mektebi'nin imtihanları yapıldığı günler ben vardım. Bir kere talebenin maddi manevi zafiyeti canımı sıktı. Sonra elsiz bir herif vardı, eski bir hoca. Gençlerin de kendisi kadar rey sahibi olmasına tahammül edemiyor, kendi dediğini yaptırtmak istiyor. Halbuki budalanın birisi saçma hükümler veriyorlar. Mesela, gevezelikten başka bir şey yapmayan bir çocuğa beş vereceksiniz diye tutturuyor. Reyler toplanınca vaziyet böyle olmuyor, Yusuf imza etmem diye başlıyor. Anlatamam ne kadar huysuzluk yaptı. Azap içinde kaldık hepimiz. İlk gün böyle ufak tefek atışmalarla geçti. Ertesi gün kendi imtihanı. Önce gayet iyiydi neyse pişman oldu herhalde yaptıklarına dedik. Fakat sonra doğru yine sapıttı. Bir çocuk yüzünden kavga çıkardı, mektep müdürüne bir de jurnal etmeye kalktı. Neticede kendisi gayet çirkin bir vaziyette kaldı. Hayretler içinde mektebe döndüm ve son olduğuna, hiç olmazsa bir kere daha oraya gitmeyeceğime pek memnun oldum. Kepazelikten ibaret vallahi. Her işin iç yüzü iğrenilecek halde.

Nezahatçiğimin pozuna gelince: Çantasına nişanlısının bir sürü resmini doldurmuş. Çıkarıp çıkarıp seyrediyor. Hiçbir şeyi gözü görmüyor. Alelacele imtihanları bitirmek için yeter yeter diye başımızı ağrıttı. Nihayet dayanamadı, izin alıp kaçtı.

Bu iki imtihan gününden başka nöbet bekledim hep ve bekliyorum da. Her biri ayrı sıkıntı ne yapmalı bilmem ki. Ayın on yedisinde gideceğiz diye her derde katlanıyorduk, yeni bir emir altüst etti ortalığı: Bu ay içinde ibkala ikmaller hep imtihan edilecek. Sonra yine ikmal devresi de var. Düşün... Maarif Vekâleti'nin işlerinde ana mektebine başladığımdan beri bir an istikrar görmedim. Fakat Hikmet Bey yeni emirler, hem de acayip emirler vermekte rekor kırdı. Riyaseticumhur kontenjanından bu işe

geldiği o kadar belli ki. Herkesin namusundan bol bol şüphe ediyor. Hocalara itimatsızlığın derecesini düşün. Bütün avanak, anormal ne kadar çocuk varsa liselere kontrolsüzce alındıkları yetmiyormuş gibi hepsinin haysiyetle sınıf geçmeleri isteniyor. Adam istemiyorlar ki bunlar. Mandaları da uçurun diye zorluyorlar, sonra en yüksek dala konsunlar diye. Mamafih şu vaziyet içinde ne isteseler olur. Zaten Türkiye'de mektep, böyle mektep bırakmamak lazım. Neyse... Giden hocaların hepsi geri gelecekler. Biz gidemiyoruz. Asıl facia burada. Telgraf geldiği zaman nasıl ağlamaklı olduk bilemezsin. İnkisar pek kötü şey. Artık, şu gün gideceğiz diyemiyoruz. Şimdilik ayın sonuna kaldık, bu belli. Ondan sonra da ne yapacağımı bilemiyorum. Herhalde doğru İstanbul. Ablamı Ankara'da ziyaret edemeyeceğim için müteessirim. Ne yapalım, o, İstanbul'a gelsin.

Bu geç gitme meselesine bir cihetten de sevindim. Fatma o zamana kadar Sinop'tan döner, bir yurt hazırlar, ben de hazırca konarım... Son aldığım mektupta onun fikirlerini pek değişik buldum. Artık İstanbul'a nakil sevdasından vazgeçmiş. Şu malum tamimden sonra zaten başka türlü olamazdı ama ondan değil, hakikaten, içinden değişmiş. İstanbul'a gideceğim de ne olacak, Sinop'a alıştım artık. Her tatili bu nakil sevdası yüzünden hem kendime, hem size zehir ediyorum. Bu yazı güzel geçirelim diyor ve bayağı büyük insanlar gibi laflar söylüyor. Fatma kocaman kız oldu. Fakat ben onu hep çocuk görürüm, hep annem öldüğü zamanki gibi düşünürüm ve dünyada ondan çok kimseyi sevmem. Böyle yaşlı başlı insanlar gibi konuşması pek dokundu içime. O da büyüyor, o da gidecek ve nihayet o da ölecek.

Pertev'den [Naili] haber alıyor musun? Kendime pek kızıyorum hâlâ ona mektup yazamadım.

Resimlere çok teşekkür ederim. Fakat bunlar senin gençlik resimlerin mi yoksa yeni mi? Şimdi bu kadar güzel delikanlı olabileceğini zannetmiyorum. Yoksa sen bu kadar afetsin de benim mi haberim yok. Hele profil resim yaman. Güzellik de her zamanki güzelliğin değil. Ben görmeyeli ne kadar değişmişsin. Reşat Şemsettin [Sirer] halt etmiş. Bu resimlerden şarka, garba her tarafa yollayabilirsin. Gör bak. Bütün kızlar sana nasıl vurulacaklar. İstersen Fatma'ya senin tarafından bir kere talip olayım.

Yahut en muvafığı resmini yollayayım, şu delikanlı seni istiyor diyeyim, bakalım ne diyecek.

Benim resmim yok Sabahattin. Zaten böyle fotoğrafçıda tek başıma çıkmış bir resmim bile yoktur. Vesika resimleri müstesna. Filmler var bir de. Fakat seninkilerden sonra bunları yollamaya cesaretim yok...

Mektubunda vaziyetin hakkında malumat ver. Askerliği ne yaptın onu da yaz. Soranlara selamlar. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Eskişehir, 24 Haziran 934

Sevgili Sabahattin Ali,

Ne kadar kızsan, köpürsen yeridir. Benim gibisine "hem kel, hem fodul" derler galiba. Az daha bekleyemedim mektubuna tam ayında cevap verecekmişim. Utanmıyor da değilim hani, lakin sen halden anlarsın birader. Altı kuruş bazen öyle nadir bir nesne oluyor ki...

Halbuki mektubun ne kadar da hoşuma gitmişti. Karşılık yazmaya adeta özeniyordum. Her neyse... Şimdiye kadar o zamanki haletiruhiyenin iyileştiğini ümit ediyorum. Yoksa sıcaklar, asilik asaplarını büsbütün geriyor mu? Sabır, paşam. Mamafih bu vaziyetin de, inanır mısın, işe yarayacak köşeleri var. Mesela, fikirlerin olgunlaşıyor, tecrüben artıyor, fena mı? Bahusus ki sen –sakın kabarma– nankör bir toprak değilsin.

Niçe'nin [Nietszche] söylediğin aforizmini biliyorum. Tanımak isterdim. Sözünde dur da tercüme et bari. Unutmuşsundur, hatırlatıyorum: *Yıldız Arkadaşlığı* namındaki.

Ben Eskişehir'de bermutat sıkılıyorum. Bir an evvel gitmek için can atıyorum ama vekâlet de nedense hiç oralı değil. Haziran maaşından zaten ümidi kesmiştim. Gel gelelim harcırahın hâlâ çıkmaması hemşireni bir daha endişeye düşürüyor. Niyetleri acaba hep bekletip birkaç maaş daha kaynatmak mı? Sen bir kere daha Mehmet Bey'e sorar mısın, lütfen? Ona ağzından yazdığın mektupta sen yol parasının bugünlerde –daha doğrusu o günlerde, yani bundan 12 gün evvel– geleceğini bildiriyordun. Anlayamadım gitti, vesselam.

Daha ne anlatayım. Burası ölü. Şimdiden mektubuna cevap yolluyorum ki onlar da bana yeni haberler versinler, dedikoduları sana yetiştireyim. Nahit, İffet, Kara Said'i gördüğün var mı? Ne âlemdeler? Kendilerine ve diğer beni tanıyan zevata selamlarımı, hürmetlerimi söyleyiver, sevaptır. Ha. Güzel yengeni ve kibar dayını da unutma.

Baki gözlerinden öper, darılmamanı diler ve şimdiden sonra daha vefalı davranacağımı vaat ederim, Sabahattin Ali kardeşim.

Şadiye

5. 7. 934

Sabahattin,

Senden son mektubu aldığım gün, ayın yirmi altısında İzmir'den ayrıldım. O günün gecesi müdürden kati sözü alabildik ancak. Daha evvel ben, beraber yazı yazarken, hafif istimzaç etmiştim. Yumuşak davrandı. Yalnız, Nilüfer vapuruyla gidilir mi, 28'inde ekspresle hep beraber gideriz dedi. Ben ısrar edince, buradan yakayı kurtarın da altı gün, altı gece deniz üstünde kalsanız yine razısınız değil mi dedi. Niçin bu şekil düşünüyorsunuz müdür bey, burası o kadar bıktıracak bir yer mi, Nilüfer birçok yere uğruyor, göreceğiz fena mı dedim. Güldü ve cevap vermedi. Vaziyeti arkadaşıma yetiştirdim. Gece beraberce sıkıştırdık ve zorla peki dedirttik. Yazılacak defterleri bitirin fakat, dedi. Üçe kadar oturduk şehadetname defterleri bitti. Ertesi sabah da son süratle bavullarımızı hazırladık. Akşamüzeri vapura rakip olduk. Ufacık bir şey ama pek şirindi. Hesabımca 28'inde İstanbul'da olmaklığımız lazımdı. Fakat bir gece de fazla kaldık ertesi sabah varabildik. Gelibolu'dan, Çanakkale'den Yahudileri yüklediler. Bu sahnelerin fecaatini anlatamam Sabahattin. Bir sürü dedikodular dinledik ama asıl tuttukları Hitler'in yolu olsa gerek.

Aynı günün akşamı da Fatma Sinop'tan geldi. Birbirimizden haberimiz yoktu halbuki.

Bir gece otelde kaldık. Sonra bizim Cemil Bey'in akrabaları bırakmadılar, Samatya'ya onların evine naklettik. Şimdi onlardayız. İyi hoş ama burada pek sıkılıyorum. Ben, bu türlü bir tatil düşünmemiştim. Fatma'yla beraber, Hasan da, imtihanını bitirince gelecekti, bir oda tutup rahat rahat oturacaktık. Yani kafamı dinleyecektim. Kısmet olmadı. Yine bir gümbürtü bir kıyamet günler geçip gidiyor. Ne olduğumu bilemiyorum. Bolu'ya gitmek fikrindeyim ama, vaktini kararlaştırmadım.

Sen İzmir'e ondan sonra mektup yazdın mı? Herhalde yazmamışsındır.

İstanbul çok iyi, çok hoş. Dün de epeyce yağmur yağdı, nefis bir toprak kokusu var havada.

Fatma'nın çok selamı var...
Gözlerinden öperim azizim.

Adres: Muallim Ayşe
Bolu Oteli sahibi
Ziya Bey vasıtasıyla
Sirkeci.

Unutuyordum, şuraya ilave edeyim:

Sıhhat Yurdu'na mektup gönderdimse kabahat bende değil sendedir. Katiyen bana yeni vaziyetini bildirmemiştin.

Hatta son mektubundan birisinin şöyle bir hamişi vardı:

Adresim hep Sıhhat Yurdu'dur. Görüyor musun az bunamamışsın.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Ulan Sevimli Serseri,

İstanbul'a gel de itibarının terekesini bir gör. Bütün dostlar adını tebessümsüz ağızlarına almıyorlar. Benim beyanat ve şahadetim tebessümü kahkahaya kalp etmekte gecikmiyor tabii!

Mecmuayı bir hafta sonra alabildiğime memnunum. Sabiha [Sertel][1] Hanım baş tarafını tercümeye başladı. Zekeriya bile [Sertel][2] "Bunu bütün tercüme ve neşredelim" demiş. Ne kadar hoşlarına gittiğini var kıyas et.

Haydar Rıfat, Asım[3], Hakkı Tarık [Us][4], Sabiha [Sertel] Hanım vesaire "Dün ve Yarın Kütüphanesi" namıyla bir neşriyat kulübü teşkil etmişler. Beş altı kitap çıkmış. Kautsky'nin *Sınıf Kavgası* eseri de Sabiha Hanım tarafından tercüme edilerek bu kütüphane namına basılmış. Şimdi ben onu okuyorum. Bu namdar sosyal demokrat mütefekkirinin bu eserinde hiç de oportünizm yok doğrusu. Bizim memleket için en faydalı eserlerden birisidir bence. Fakat Kerim Sadi delisi "Sabiha Hanım'ın hatalarına dair" diye de bir risale hazırlıyormuş.

Ben *Çocukluğum*'u da bu kütüphaneye vermek istiyorum. Maksadım bundan sonrakileri de o nam altında neşretmektir. Onlara eser veren heyete iştirak etmiş sayılıyor. Senede yüz kitap basmak programlarının esası imiş. Yalnız ben şartlarını ağır buldum. Mütercime hiç para vermiyorlar. Eser intişar ettikten bir sene sonra kazancın yüzde ellisini verecekmiş. Kazanmazsa bir şey yok. Mamafih Gorki'nin eserlerinin Haydar Rıfat'ın

1 Gazeteciliği meslek olarak benimsemiş ilk kadın yazarlardan Sabiha Sertel *Büyük Mecmua*'yı yayımlayarak başladığı yayıncılık hayatına *Resimli Ay, Sevimli Ay* ve *Tan* gazetesiyle devam etti.

2 Hukuk eğitiminin ardında Sorbonne Üniversitesi'nde sosyoloji eğitimi gördü. *Tasvir-i Efkâr*'da başlayan gazetecilik hayatı eşi Sabiha Sertel'le çıkardıkları gazetelerle devam etti. İkinci Dünya Savaşı yıllarının en etkili gazetecilerindendir.

3 Hakkı Tarık Us'un kardeşi.

4 Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçıran Mim Mim Grubu'ndaki çalışmalarıyla tanınmış gazeteci, yazar. Matbuat Cemiyeti ve Basın Birliği'nin kurucularındandır. 1923-1939 yıllarında milletvekilli olan Hakkı Tarık Us, kitap ve süreli yayınları koleksiyonuyla çok önemli bir kütüphane kurulmasını sağlamıştır.

tercümelerinden çok daha fazla satılacağı şüphesiz olduğundan Muvaffak'ı kandırabilirsem şartı kabul edeceğim. Sen, bahsettiğimiz kitabın tercümesine hemen başlamaya bak. Şu içindeki serserilik cadısını bir müddet için olsun kov da intizamla çalış.

Sana iki tane de iş havale edeceğim: Sana iş vermek kurt boynuna ciğer asmak gibi bir şeyse de, kim bilir, belki bir iyi tarafına rast gelir.

Benim Samsun'daki kardeşimi biliyorsun. Burada aldığım mektubunda Avrupa'ya gittiğim takdirde kendisine düşen vazifeyi yapacağını söylüyor ve darılmamamı rica ediyor. Yalnız kendisini de hiç değilse İstanbul'a naklettirmemi istiyor. Hasan Âli Bey'e mektup yazmadan evvel Hayri Bey'den vaziyeti bir iskandil etmek istiyorum. Onun asker olmazdan evvel Samsun'da çıkardığı bir hadise vardır. Sevdiği kızın ailesi tarafından mahkemeye verildi. Muhakeme olmadı ve hadise kapandı.

Lakin vekâlette az çok soğuk bir tesir husule getirdiği için o zaman Hayri Bey (ki ikimizin de hocasıdır) başka bir yere nakledileceğini söylemişti. Asker olduğu için geri kaldı. Şimdi Hayri Bey'den sorduğum şey şudur: Bu çocuğun nakli hakikaten lazım mıdır? Lazımsa bu naklin İstanbul'a olması için Hasan Âli Bey nezdinde teşebbüsatta bulunacağım. İstanbul'a nakli hiçbir veçhile mümkün değilse yerinde bırakılmasını isteyeceğim. Çünkü orada hususi dersleri vesairesi var. Birkaç yıldan beri düzüp koştuğu evini dağıtmak ve tanımadığı bir muhite gitmek istemiyor. O takdirde bana da daha az yardım edebilecek. Selam ve saygımı sunduktan sonra bu bahisteki mütalaasını sana anlatmasını rica ettiğimi söyle.

İkinci mesele: Benim bir de köy muallimi kardeşim var. Kırşehir'e tabi Çiçekdağı kazasının Güllü Höyük köyündedir.

Hicri Bey bana mekteplerin lağvından vazgeçildiğini söylemişti. Halbuki şimdi kardeşimden aldığım mektuba göre lağvedilen mektepler arasında onunki de varmış ve eylülden itibaren yarım maaş verilecekmiş.

1 – Güllü Höyük mektebinin lağvedildiği doğru mudur?

2 – Doğru ise kardeşim nereye verilmiştir veya verilecektir?

3 – Kendisinin de tanıdığı bu delikanlıyı gene Kırşehir emrinde bırakmasını Hicri Bey'den rica ediyorum. Kendi köyümüze

veya yakın köylerden birisine tayini için bir kombinezon bulmasını veya göstermesini pek isterdim. Hele sen bir defa vaziyeti öğren de lazım olursa ben Hicri Bey'e ayrıca mektup da yazarım.

Hasan Âli Bey kurultaydan evvel İstanbul'a gelecek mi, bunu da öğrenirsen fena olmaz.

Dilber daktilolarımız nasıl? Mümkün olursa benden selam söyle. İstanbul'da bile kendilerini hatırlamak nezaketinde bulunuşumdan mütehassis olmazlarsa kızarım.

Sen muallim oluyor musun?

İşte sana kocaman bir mektup. Cevabı azami bir hafta sonra almazsam hademelik adresine bir de telgraf çekerim. Selam kelam arkadaşlara!

Emin Türe

11. 8. 934

Sabahattin,

Öyle cadı şeysin ki. Epey zamandan beri vürut etmekte olan yatıştırma mektuplarına gık demeden tahammül ettiğimi ve bir gün artık çok oluyorsun beyefendi diyebileceğimi sezerek benden evvel taarruza geçip suç bastırmak isteyişin ömür doğrusu. Son mektubumun nesi var ki. İkide bir rapor kılıklı mektup, letafet izafe edilemeyecek mektup diye suratıma çarpıyorsun. Keşke sen de, aşağı yukarı aynı manada olan şeyleri beş kere yazıp gevezelik edeceğine, sayfalar arttıkça baklalaşan yazılar yazacağına böyle muhtasar, müfit mektuplar yazmayı öğrensen. Hele son mektubunun son kocaman sayfasında beş satır başıyla 15 satır yapmak için bir hayli zahmet çekmişsin. Görüyorsun ya kabahatlerini, hiç ses çıkarmadan ve benim her gördüğüm, her anlamadığım, her bildiğim, hatta her kızdığım şeyi hemen söyleyivermediğimi öğren.

Geçen ayın 19'unda ayrıldık İstanbul'dan. Bolu'da birkaç gün kalıp köye gittik, ablamlarla beraber. Karacasu Köyü adı. Bolu'ya kırk dakikalık filan bir şey. Kaplıcaların yanında, dağların dibinde bir evde oturduk. İstanbul 36, 38, İzmir 42 derece ateş içinde yanarken ben, serin, güzel havalar içinde, dere kenarında, kulaklarımda su çağıltısı güzel akşamlar, sabahlar seyrettim.

Su sesinin bu kadar kuvvetli, bu kadar kafamın içerisini temizleyici bir şey olduğunu bilemezdim. Gözlerimi kapayıp dinleyince akan su insanı deli ediyor. Zamanı gümbür gümbür nasıl sürükleyip götürüyor... O hep böyle akıp gidiyor ama, su ona ses vererek, çırpındıra çırpındıra, gidişinin süratini kulaklarımıza müthiş surette ihtar ederek alıp götürüyor. Böyle çaresiz, mütevekkil, gözlerimiz kapalı ölüme koşmak için mi geliyoruz dünyaya. Ne yaparsak yapalım bu zaafımızla pek ağlanacak haldeyiz. Tenha yerlerin muazzam tabiatı bu dertleri büyütüyor hep. Ve heyecanlandırıyor insanı. Şehirlerde şöyle bir düşünemeden etrafımıza adamakıllı bakamadan, değirmenin içindeki buğday taneleri kadar şaşkın yok olup gidiyoruz. Buralarda bir karıncanın kımıldayışı bir kuş sesi, ufacık bir dalın kocaman bir gölge yaparak geçiverişi ürpertiyor beni. Şehirlerde bunları göremeyiz

bile. Tabiatla yakın olunca bunlar yüksek bir korku yaratıyor. İlk insanları bugün zavallılıklarıyla, gözleri dışarı fırlamış bir halde yaşattım o ormanlarda. Tabiatla beraber yürekleri çarpan bu insanlar ne kadar büyüdüler gözümde... Bu yerler beni kâh materyalist, kâh mistik yaptılar.

Görmüş olduğun şeylere şekil vermek, hercümerci bir fikir kalıbına sokmak, etrafına şöyle anlayarak bakmak isteyebilmek için şehirlerin, insan kalabalıklarının haricine çıkmak, o âleme dışarıdan bakmak lazım... Ne delilik ne delilik yarabbi. Medeni insanlar hep deli. Bu delilerin topluluğundan hasıl olan içtimai çılgınlıkların önüne geçebilmek ne zor şey. Bizden sonra gelebilecek aklı başında nesilleri kendinize güldürtmemek için şu biçim şehirlerin kökünü kurutmamalı. Hep sudan bunlara geçtim ve sudan gevezelikler ettim. Sıkılırsan atlayıverirsin tabii.

Bir hafta kaldıktan sonra ablamlar dönmeye karar verdiler. Biz Fatma'yla kaplıcanın hususi dairelerinden birinde kaldık. Bu dairelerin hep hususi küçük banyoları var. Dört günde orada sıcak, madeni suyun akışını dinledik. Lavlar beynimize aktı adeta. Sinirlendik ikimiz de. Kafamız altüst oldu, uykumuz kaçtı. Nihayet palıyı pırtıyı toplayıp Bolu'ya attık kapağı.

Mamafih bir hayli de eğlendik Fatmacığımla. Deli gibi saatlerce güldüğümüz zamanlar oldu.

Ertesi gün Hasan geldi. Senin mektubu getirdi. Yani 29'unda yazdığım mektubu bu ayın 8'inde aldım.

Demek Ankara'da pek sıkılıyorsun. Hak veririm. Bu devirde Türkiye'nin en çekilmez yeri Ankara'dır. Altı ok acınacak şekilde batar insana orada.

Sana bir sual: Maarif vekili olsan yârânı ne şekil toplarsın ve bu yârân dediğin kimlerdir? Senin herkes yârânın. Her şeyden hemen yumuşarsın. Ve bir gayret etsen imansızları da doldurursun içeri.

Pertev [Naili] zaten böyle olmaya müsaitti ama, lüzumsuz bazı şeylere kendisini zorla bağlıyordu. Hele askerliğe, harbe bayılırdı. Ateşin daha hayaliyle yandı. Ferdi, içtimai her hadisenin karşısında bu ateş parlıyor gözümde.

Fertlerce irca edilince ve ferdi şekilde düşünülünce budalalık derecesinde aşağı ve çirkin bir halde görülmesi kolay olan

hisler, fikirler içtimaileşince rengini değiştiriyor ve göğsü kabartıcı, fiyaka, caka verici yüksek hisler halini alıyor.

Bunu kazıyıp, enkazını, hiçliğini suratlarına fırlatıvermeli. Mamafih Pertev'in [Naili] numarası bence yine noksandır, senin âşıklıklarını anlayabildiği, onlara mana verebildiği için. (Kendisine fevkalade selam ve hasretlerimi yollamanızı rica ederim beyefendi.) Seneyi geçiyor ki mektuplarında âşıklık kelimesine rastlamıyordum. Vardı da niçin yazmıyordun? Biraz anlat yeni maşuklarını. Ne nevi şeyler, hangi genere sokulabilirler?

Melahat Kemal'i de kısa kestin. Mektuplarında bu nevi hislerin edebileşiyor biraz da onun için istiyorum yazmanı. Yoksa artık kusacağım sizin bu aşklarınızdan.

Mamafih bana acıma azizim. Çünkü bugünlerde ben de âşığım.

Neler okuduğumu soruyorsun. Fatma'yla beraber bol bol tarih, coğrafya okuyoruz. Gazete, mecmua, *Fikir Hareketleri*. Bunları sen okumaktan saymazsın. Senin anlayacağın manada *L'idiot*'yu okuyorum, Shaye'ye başladım. Dostoyevski yaman adam. Prense beni âşık etti şimdiden. Enver kitabın üzerine *L'idiot: C'éstmoi*[1] yazmış. Ben de Céstmai diyorum. Hakikaten herifin birçok taraflarını benzetiyorum kendime. Muharririn muvaffakiyetinden geliyor bu da herhalde. İnsanlara, insan topluluklarına nasıl keskin bakıyor. Kitapları tarih, içtimaiyat aynı zamanda. Güzellikleri de ne kadar başka yollardan anlayışı, ne kadar orijinal anlatışı var. Okurken, yazanın duyduğunu duymak, onunla beraber düşünmek bir kabiliyet meselesidir. Hiç olmazsa muharrirden bir parça olabilmek demektir. Dostoyevski okuyucuları zaten hiç bırakmadan kolunda taşıyor, dediğini dedirtiyor.

Bernard Shaw'un konferansı müthiş. Teşekkür ederim. Yolladığından naşi. Bir kere bu kitabı okumayan kalmamalıdır. Herifin söylediklerini anlamanın vakti gelmiş geçiyor. Amerika için ettiği laflardan herkes, kendi memleketine sonra dünyaya bir pay çıkarsın. Biz darülfununda Amerika tarihinin ilk zamanlarını, istiklal mücadelelerini, kanuni esasilerini filan okumuştuk. Sonra ben, vazife olarak Amerika'nın 19'uncu asrına dair küçük bir tetkik yapmıştım. Yani, bu hususta biraz malumatım olduğu

1 Budala benim.

için Bernard Shaw cenaplarının dediklerini iyice anlayabildiğimi zannediyorum.

İzmir'de stajımı bile tamamlamak istemediğim halde tam bir intizar içindeyim. Tenha bir mektep olsun istiyorum. Çünkü çok yorucu, daha ziyade üzücü bir iş bu stajyerlik. Muallim olunca nereye gideceğim yine bilmem. Öyle İstanbullarda filan gözüm yok. İzmir'den bıktım artık, Konya, Adana, Erzurum neresi olursa olsun. Yeter ki sık sık değiştirsinler yerimi.

Birçok kayıtlardan uzak olarak serbestçe düşünmemi ve ne olmak istediğimi soruyordun. Ben bu hususta senin mütemadiyen öne sürdüğün fikirleri kabul etmiyorum. Dünyaya şu veya bu işi görmek için gelinmiyor. Bunlar sonradan belli oluyor ve bir şair mükemmel bir eşkıya olabilir. İstidat dediğimiz gerek artı, gerek diğer birtakım şeraitin icap ettirdiği kabiliyetleri kabul ediyorum, ama, bunlar doğmadan ölebilirler de inkişaf ettirilebilirler de. Sonra, bedbahtsızlıklarımızın sebepleri, olmamız lazım gelen şeyi olmadığımızdan doğmaz. Ben, zamanıma, haletiruhiyeme göre birbirine hiç benzemeyen şeyler olmak isterim. Demek ki bunların herhangi birisinin içinde sırasız şekilde bulunsam üzüleceğim, uygunsuzluk hissedeceğim. Yani, bugün bir ömür için bir şeyi seç deseler epeyce düşünürüm ve bu seçtiğim şey içinde benim için azami saadet olsa bile, tam saadet yoktur. Eflatun'un akademisinde olsaydın sıkılmayacak mıydın sanki?

Sana en çok istediğim şeylerden bazısını yazayım: Birisi, seninki gibi durmadan seyahat etmek. Beş altı lisan bilmek. Bir de Lenin'in karısı olmak, onunla beraber çalışmak, beraber ihtilal yapmak isterdim. Yani, büyük bir idealin içinde küçük ömrümü eritmek isterdim. İstediğim daha birçok şeyler olmuştur ve vardır ama hepsini yazamam, yazmaya da lüzum yok zaten. Esas itibariyle ne demek istediğimi anladın ya.

Sana bir şey daha soracağım: Nâzım'ın "Üç Selvi" şiirinden ne anlarsın sen? O da İstanbul'a gelse temyizden (...) edilmese hüküm. Biraz soluk alsın bakalım.

Vekâletin yeni suratını bir tavsif ediver. Abidin Bey'in veçhinde bir zekâ leması göremedim. Belki gazete almıştır o pa-

rıltıyı. Hikmet Bey [Bayur][2] nasıl dizginleri bırakıp gitti, hayret ettim. Zaten çok sıkı tutan birden bırakır, yahut yoruldun artık, buyur diye bıraktırırsa. Hasan Âli ne diye çekildi?

Fatma'yı soruyorsun. Gayet iyi ve galiba sana yazmak fikrinde. Şimdilik süslenip püslenip etrafı kendisine meftun etmekte berdevam. Bavulundan arada bir aşknamelerini çıkarıp okuyor bana. Aman ne yazılar efendim. Kırılıyoruz gülmekten.

Bizim ev pek eğlenceli. Dayımlar da buradalar. Bir gümbürtüdür gidiyor. Arada bir kaçıp bir kenarda okumak istiyorum. Çeyrek saat geçmeden büyükannem başta çoluk çocuk hepsi etrafımı alıyorlar. Ben de baktım olmayacak aralarından ayrılmıyorum, deliliklerini artırıyorum. Bazen kapıyı kilitliyorum dayımın küçük, cıva bir oğlu var, o, kapının önüne oturuyor ve açtırmadan ayrılmıyor. Ayşe abla, dünyada bir baklavadan, bir de senden bıkmadım, seninle evleneceğim diyor. Bazen çalı çırpı yazısıyla mektup gönderiyor: Beş kuruş yolla da fındık alacağım diyor. Ben de böyle para isteyen koca istemiyorum, boşanalım diyorum. Mahkemeye gidiyorum. Görme oyun kıyamet gırla.

Yedi, sekiz güne kadar cevap verirsen alırım. Sonra kalkıp bir yerlere gideceğim. Ondan başka mektup yazarsan yine Bolu Oteli'ne yolla. Yukarıda mektup babında yazdıklarıma aldırma. Bil ki, mektupların her haliyle makbulümdür. Bilhassa o, elimden uçuverecek kadar latif yeşil kâğıtlarıyla. Görüyor musun senin dilini nasıl öğrenmişim. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Adres: Bolu, Ziraat Bankası
Muhasibi İsmail Bey vasıtasıyla.

Şöyle bir baktım da muazzam bir mektup yazmışım. Nasıl yaptım bu işi diye düşünüyorum. İki satır yazmaya üşenirim her zaman. Ama artık bir sene mektup yazmayabilirim sana...

2 Ekim 1933-Temmuz 1934 arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapmıştır.

Bolu, 11. 8. 934

İki gözümün hiçbiri Sabahattin,

Vallahi sana çok mahcubum. Gördün mü, kusurunu bilenlerdenim. İtiraf edince tabii artık ses çıkmaz. Sinop'tan geleli bir buçuk ay oldu. Bunun yirmi gününü İstanbul'da Ayşeciğimle beraber geçirdik. Dediğin gibi bu defa İstanbul'u kazan yapıp kepçe olamadım. Samatya'da çile doldurduk. Azizim. Şimdi burdayız. Köyden daha yeni geldik. Buranın meşhur kaplıcaları vardır orada hususi bir oda tutarak birkaç gün kaldık. Sabahattin cehennem gibi bir yer, gecesi bir lira fakat biz bu para ile sıkıntı satın almışız da haberimiz yok. Buralarda kalmamızda hiçbir mana yoktu. Fakat evin üst katı yapılıyor ortalık perişan bir halde. Onun için kaçtık. Bu şekil kafa dinlendirmeyi tercih ettik. Zaten ben Ayşe'yle beraber olunca cehennem bile olsa etrafımı cennet görürüm. Laf aramızda sakın duymasın sonra şımarır. İşte burada geçen hayatımıza Tokatlıyan, Perapalas hayatı yaşıyoruz dedik durduk. Fakat hakikaten Sabahattin, İstanbul'da tramvayla veyahut yürüyerek geçerken bu mükellef otellerin salonlarında gördüğüm pofur pofur sigara savuran koca göbekli heriflerden belki daha çok iyi hayat yaşadık belki değil muhakkak, gelelim şu meseleye; Ayşe muhtelif poz resimlerini gösterdi. Her birinde ayrı şirinsin sakaldan, bıyıktan yerinde eser yok. Sinop'tan ayrıldıktan sonra bu ne terakki. Doğrusu dayanamam hemen yüzükleri yolla. Fakat aksi tesadüf ben zayıfladım. Sinop'taki gibi değilim. Biraz şişmanlayayım müsaade et olur mu. Sana Sinop'tan ne havadis vereyim. Herkes bildiğin gibi yalnız senin koca Şaip Bey bildiğin gibi değil. Âşıklar sırasına geçti. Sinop'ta kaldıkça anladım kardeşim. Böyle kılıksız heriflerin âşık olmalarından kurtulamayacağım. Geleceğimden bir ay evvel bir talebesiyle bir name yollamamış mı. Sabahattin bir okusan her bir kelimesine saatlerce gülünüyor. Bu her nasılsa kitaplarımın arasında buraya gelmiş. Ayşe'ye okudum. Bize iyi alay mevzuu oldu. İçinde şiir mi ararsın neler neler. Bak nelerden almış. *Peri Kızı'yla Çoban Hikâyesi*'nden bir parça Faruk Nafiz'in [Çamlıbel] "Firar" isimli şiirinden bir

parça Kemalettin Kâmi'nin Mağrur diye başlayan bir şiirinden bir parça, ha... senin –ahu misali– bu anladığıma göre Nahit isminde senin sabık sevgililerinden birine yazmışsın kâfir bunu da hatırlamışsın. Bu şiirin son satırı bayağı insana korku veriyor. En hoşu kendi kafasından doğan saçma bir şiirden de bir parça tam beş sayfa. Şiirini yazacaktım ama pek gülünç muhakkak ağzından kaçırır boşboğazlık edersin, diye yazmadım. Nezihe'ye galiba mektup yazıyormuşsun çok rica ederim bahsetme. E mi? İki rakipler varsın hemhal olsunlar. Fakat hepsi de bana azap veriyor Sabahattin. Keser enseli herifler. Sinirime dokunuyor. Maatteessüf bu sene yine Sinop'tayım. Daha doğru mecburiyetindeyim. Ablamın muayyen yeri yok. Ankara'yı istemem. Seneye İstanbul için müracaat edeceğim. Sen bütün muhitini ve gayretini şimdiden edin ve sakla. Şimdilik buradayım. Eylülün onunda filan İstanbul'a geçeceğim. Bir hafta kalıp tekrar Sinop'a döneceğim. Mektubunu burada iken beklerim. Daha ne yazayım. Sonsuz selamlar ellerinden sıkarım kardeşim.

Fatma [İlhan]

Remzi Kitaphanesi
Ankara Caddesi No: 93
İSTANBUL

İstanbul, 7/10/1934

Telefon: 22014

Kardeşim,

Göndermiş olduğunuz mektubunuzu aldım, teşekkür ederim. Hikâyelerinizin tabı şimdiye kadar geri kalmasına sebep Abdülkadir Sadi Bey'in ortamekteplerin her üç sınıfı için basmış olduğu coğrafya kitaplarından ileri gelmiştir. Hikâyelerinize bu ay içinde başlanacaktır.[1] Bundan dolayı kusurumun affını rica ederim. Vekâletçe alınacak kitaplarımın bir gün evvel alınmasına delalet edecek olursanız beni minnettar etmiş olursunuz.

Cevabınızı bekler saygılarımı sunarım kardeşim.

Remzi [Bengi]

1 Sözü edilen kitap Remzi Kitabevi'nden 1935'te yayımlanan *Değirmen*'dir.

Sabahattin, kardeşim;

Hani "vaktim yoktu" diye atılan palavralardan sayma benimkini; cidden zaman darlığı içindeyim. 14 saat dersim var. Ve şekerleme yapmışlar, tarih coğrafya karışık vermişler. Bu koca yalanları kıvırtmak için epeyce çalışmak lazım geliyor. Bu kadarı bir şey değil, idarenin zinciri de henüz boynumda. Nöbetler, yazı işleri devam etmekte ve ben boğulmaktayım. Bu vekâletin yediği haltlar müthiş. Ücret vermemek için ne stajyer tanımışlar, ne bir şey, böyle dersleri mevcut hocalara taksim etmişler. İyi güzel. Ben zaten stajın bizim mektebimizde anlaşılan şeklinden şikâyetçiyim. Doğrudan doğruya hocalık daha iyi. Ama muavinsiz, muavini kıt mekteplerde bedava dadı da lazım. Onun için stajyerleri işlerine gelen tarafa çekiyorlar. Yeniler çıkıyor zaten eskilerin azaldığı yok, şimdi, bu sene yeni gelen stajyerlerden birisini düşündüm bunu yazınca. Gazi Muallim Mektebi'nden mezun bir hanım. Zavallıcık iğne gibi bir şey. Kopacak diye korkuyorum. Bir tanesi de aksine şişko.

Uzun mektubun pek hoşuma gitmişti. Hemen uzunca bir cevap yazmayı düşünüyordum, olamadı. Başımda bir de âşıklık çıktı şimdi. Gayet az olan boş zamanlarımda da bunu düşünüyorum. Vallahi yalan değil Sabahattin, Bolu'dan yazdığıma benzemiyor bu. Yalnız, öyle bir şey ki benim hemen bu işin önüne geçmekliğim ve kafamı doğrultmaklığım lazım. Onunla en uzak bir şekilde ahbaplık etmeme bile imkân yok. Ve bu imkânsızlık doğrudan doğruya benim vaziyetime taalluk ediyor. Zaten âşıklığı da kendi kendime çıkardım, yani kendi başımı kendim yaktım. Çaresine de kendim bakacağım. Meseleyi halledeceğimden eminim. Biraz hayal kurmaktan, azıcık heyecanlanmaktan ne çıkar.

Ne o, sen parmak memuriyetlere geçtin artık. Korkarım bu işin sonu vekilliğe kadar dayanmasın. Yalnız, sormak istiyorum: Vazifen nedir, ne iş yaparsın? Vekil bey senin muallimliğini istemez ki, acaba biraz kafasını işletti mi? Kendisini yakından görmek kısmet oldu nihayet. Sekiz dokuz gün evvel bizim mektebe gelmişti. Dolaştı, derslerin hepsine girdi çıktı. Namütenahi

potlar kırmış. Kendi gitti ama, menakıbı dolaşıyor dillerde. Mamafih hakkında hayırlı oldu Sabahattin, yeni memuriyetin hem parlak, hem hocalık yapamazdın sen artık. Ben girdim bu işin içine de anlıyorum vaziyeti. Azami derecede insanı kendi kendinden uzaklaştıran bir meslek bu.

Senin kocaman mektuptan bahsetmek isterim biraz: Evvela, bende ihtilalci bir ruh bulunuşuna niçin hayret ettin? Gösterdiğin sebepler ihtilalci ruha mani değildirler. Belki bu ruhu boğmaya uğraşan âmillerdir, ama, ruh öldürücü zannedilen baskılar, çemberler ekseriyetle ruhu olgunlaştırır ve kendi aleyhlerine, hatta kopmak üzere gerilirler. Bunu, kendimi düşünerek, umumi şekilde söyledim.

Lenin'in karısı olmak tahassürünü duyuşum bu çemberin altında ıstırap çekişimden ve hiçbir şey yapmak kudretinde olmayışımdan ileri geliyor. Yani, Lenin'in karısı olmayı istemek benim için bir ihtiyaç ve bence rüya gibi, bir ruhu *d'echarge*'dır.[1]

Dostlarına karşı mütemadiyen, onlarla ilk dost olduğun zamanın şahsiyetinle görünmek gayretin gayet saçma geldi bana. Sen de bu hususta bazen maraziliğe kaçıyorsun. Ben, bunun aksini iddia edeceğim. Dostlarına olan marazi muhabbetin seni onlara yeni hüviyetlerinle görünmeye mecbur etmelidir. Onları kaybetmek istemiyorsan bugün değişikliklerini vaktinde hissettirmelisin. Aksi takdirde insan bahsettiğini bile bile hem kendini, hem karşısındakini aldatmış olur. Daima yürüyemeyen, hareket istemeyen şeyin bence tadı yoktur. Her şeyde inkılap lazım. Sen yürüdüğünü saklama, o ister gelsin, ister otursun.

Mühim addettiğin mesele üzerinde beni düşünmeye davet ediyorsun ve kati karar vermemi, sana da bildirmemi istiyorsun. Ne kararı? Karar mı verilir böyle şeylere? Kafam daima bu yolda işlemeye mütemayil bir kafa. Bozulmazsa şayet. Yalnız, henüz hiçbir şey olmadığımın farkındayım. Hem de çok, pek çok hazırlık lazım, çok uğraşmak, çok düşünmek, tam iman lazım. Tam iman için de yakın lazım.

Melahat meselesine gelince. Ben bu işte bir tecessüs duymamıştım, tanıdığım insan değil bir kere. Sen kendin anlatmak is-

1 Boşaltma.

tedin, sonra vazgeçtin, ben de sordum. Anladığım şu ki, sen M'ye epeyce tutkunmuşsun, o da sana. Bu işin sinirine dokunması da meselenin karışıklığından filan daha ziyade vaziyeti istediğin gibi çekip çeviremeyişinden ve hanımın seni ve o kadar yakınlığınızı hiç düşünmemiş kaba ve soğukça dostluğunu bitirmek isteyişinden ileri geliyor. Yani bugün bu işler sende büyük bir inkisar yapmış. Kendimi cicianne kadar ukala buldum burada. Neyse kusura bakma, Allah diğer M'yi hayırlı eyleye. Kancıklık hususunda erkeklerle kadınlar arasında bulduğun farka güldüm doğrusu. Böyle şey olur mu? İkisi de icabında elden geldiği kadar kancıktırlar, ben böyle bilirim...

Ayşe [Sıtkı İlhan]

27. 10. 34

KONYA
VALİLİĞİ
Hususi

Oğlum Sabahattin,

Bir haftadır mülhakatta idim. Son mektubunu bugün okuyabildim. İlk mektubunu alınca vekil beyefendiye yazmıştım. Sana cevap vermek için öteki meselenin müspet bir netice almasını bekledim. Maalesef hâlâ bu müspet neticeyi elde edemedik. Maarif Müdürü Esad Bey Muzaffer Hanım'ı da görmüş, düşünüp cevap vereceğini söylemiş. Ben de bugün tekrar babası İbrahim Ethem Bey'i gördüm. Bir iki gün zarfında cevap verebileceğini mamafih rey ve karar kızın olduğunu söyledi.

Bir iki gün daha bekle bakalım.

Bu münasebetle sana bir kitap tavsiye edeyim. Okumadınsa tedarik et oku.

Mensonges Conventionnels
Max Nordau

Kitabın aslı Almancadır. Bu kitapta "Mensonges Matrimonial"* namı altında enteresan bir bahis vardır. Yeni evleneceğiniz için herhalde faydalı olacağını zannediyorum. Refika selam ediyor. Üç dört gün sonra Ankara'ya gidecektir. Ben de gelecek ayın on beşinde geleceğim.

Gözlerinden öperim.

(???)

* Almancası "Die Ehelüge" olduğundan Fransızcası da, muhtemelen "Mensonge Matrimonial" olmalı.

2. 11. 934

Sabahattin,

Şiirli mektubun geldiği zaman ben mektubumu postaya göndermiş bulunuyordum. Onun için bir şey diyemedim geçen sefer. Şiir güzel, tekrar tekrar okudum ve beğenerek okudum. Yalnız "Öyle günler gördüm ki"[1] diye başlayan adam daha büyük laflar yumurtlamalıdır. Bazı yerleri bana pek alelade geldi. Sonra, her zaman (daha doğrusu her şiirinde demek lazım) olduğu gibi "Sevgilim" dediğin ve sevgililerine hitap ettiğin yerlerde daha kuvvetlisin. Sana çelik gibi fikirlerin yaptıramadığı şeyleri onlar yaptırıyorlar. Kalple kafanın ayrılığını çok iyi göstermişsin. İşte bu böyle olduğu için ve böyle olmayan insan az bulunduğu için bir halt edemiyoruz.

Şiirde bilhassa ikişer mısralık yerler çok güzel. (Onlara ne derler bilemedim, affedersin.) Bazen arkadaşlar bunlardan birçoğunu ezbere biliyorlar, yani o kadar hoşlandılar. En sonu hele pek sükse yaptı. Hakikaten en kuvvetli yeri.

Son mektubunu bir hayli karışık buldum. En samimi yeri, en gayri samimi yerine karışmış. Tenakuzlar, tezatlar dolu...

Âşıklığıma gelince: Sevgilim bir prens değil, adını bilmediğim bir Yahudi delikanlısıdır. (Bunu senden başka kimse bilmesin.) Hiç güzel ve gösterişli bir adam değil, fakat benim fena halde hoşuma gidiyor. Kendisini gayet nadir görebiliyorum, hiç görmediğim de oluyor. Yani öyle bir şey ki bu, bu şekilde kalmaya ve bitmeye mahkûm. Çünkü, onu sık sık görmek için ufak bir fırsat hazırlayamam, hatta fırsatlardan bile istifade edemem, etmem.

Ben kendimi sevgiye, aşka, her şeye karşı çok kuvvetli hissediyorum. Belki yetişme şeraitimin tesiri var bunda. Bir kadın için bu kadar kendi kendine dayanmak, bu kadar (kadına biraz yaraşan) zaaflardan uzak bulunmak iyi değil. Bu cephelerimi düşündükçe, kendimi bir başkası tarafından düşünülmeye bırakmayacağımı anladıkça acıyorum kendi kendime. Ben deli gibi sevsem, senin tabirinle Marmara çırası gibi yansam, yine kendimi kuvvetli

1 Sözü edilen "Öyle Günler Gördüm ki..." başlıklı şiirdir.

hissedeceğim. Bütün eziyetim kendime olacak. Ben erkekler gibi seveceğim, o kadar erkekçe olacak hislerim.

Âşıklığımdan bahsedince ne için kıskanıyorsun? Bana âşık değilsin zannederim. Zannederim değil öyle. Senin âşık olduğun kadın tipleriyle ancak ahbaplık edebileceğin kadın tipleri arasında epeyce fark vardır. Evvelemirde, âşık olduğun hanımlar hepsi güzeldir. (...) Dostluk sempatisiyle âşıklığı karıştırmamalıdır. Beni bir dost olarak sevdiğine inanırım. Fakat bana âşık olmana asla. Mamafih insan kendisine yakın bulduğu, sevdiği kimselerin bir başkasına alakasını kıskanır. Bu alaka mahiyeti itibariyle çok farklı da olsa.

Sonra, sen de âşıklıklarından istediğin kadar anlat. Korkma kıskanmam. Seni severim bunda aşk yok.

Anormal kadın erkek dostluklarını ben de çok budalaca buluyorum. Sadece kafalarımızın, içinde yaşadığımız cemiyetin üstüne çıkarak, diğer her cihetten kıskıvrak cemiyete bağlanmış olmamızdan hasıl oluyor bu tezatlar. Yalnız namütenahi misallerle gösterilebilir ki kuvvetli hissi bağlar aklıselimi filan çileden çıkarır. Senin misalinle söyleyeyim: X hanım, hissen Y efendiye bağlı ise aklıselim hapı yutmuştur artık. Eğer aklıselim müdahale edebiliyorsa his bağı kısmen tevehhüm edilmiştir.

Aklıselim ve izzetinefis pek az insanlara his bağı çiğnetir. Onlar domuz ve kuvvetli insanlardır. Esasen tam Marmara çırası gibi yanabilecekler de bunlardır.

Benim rol yaptığımı, hakiki hislerime gem vurup vurmadığımı nereden iddia ediyorsun? Birkaç âşıklığımı tahnit müşahedeye almadığını zannederim.

Münasip bir zevç bulmaklığım hakkındaki tavsiyen fena. Zevcin en münasibiyle bile geçecek hayatı düşünemiyorum. Bu, o kadar suni ve içine girilmez bir şey geliyor bana. Birbirini uzun müddet çok seven karı koca yoktur dünyada. Varsa rol yapıyorlardır. Benim evlenmekle kabilitelif olmayacak derece bıkmak huyum var. İstedikleri kadar köşklü kocalarla sefa sürsünler, bana kendi köşkümde yaşamak daha yaraşır. Sonra, kendin için neyse o kadar mütevazıane düşünüyorsun? Seni alacak olsam köşksüz, otomobilsiz alırdım ama, artık bize nikâh düşmez. Utanmadan düşeceğini de iddia edemezsin ya?

Mühim addettiğin mesele hakkındaki fikirlerime verdiğin cevap da bana pek yavan geldi. Bir kere ehemmiyet vermediğin şuradan belli ki, mektubun gayet tali bir kısmı olmuş bu. Ben sana çok doğru ve samimi söyledim, sen halbuki başka manalar vermişsin buna. Tam olmak lazım geldiğini sen de daha evvel teslim ediyor muydun? Tam iman için yakin lazım geldiğini inkâr edebilir misin? Benim kendimi yetiştirmem için şeraitimin daha müsaitleşmesi lazım. Bu hususta bana yardım edersen memnun olacağımı da söylemiştim. Bu münasebetle, insanları çok iyi anladığını fakat bunları kolay kolay açığa vuramayacağını söylüyorsun. Bunu söyletmek için sana, zayıf tarafını mı bulmak lazım? Bana bunları her zaman söyleyebilirsin zannederim. Ne demek istediğini her halde yaz...

Pertev'den [Naili] ne haber? Faik'ten geçen gün bir mektup aldım. Halıcıoğlu'ndaymış. Pertev, beni çok özlemiş, bu hasret mektuplarla geçer gibi değil diyor. Fatma'dan mektup alıyorum. Sana selamı var. Hocalıktan bıkmış. Sevinç'in (ablamın çocuğu) dadılığına talip olacakmış.

Kâğıt bitmese diye ondan bu kadar sıkça yazdım, kusura bakma.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

8/11/934

Kardeşim Sabahattin,

Mektubunu aldım. Evvelki mektubumun kısalığından bahsediyorsun. Belki bu mektubum ondan daha kısa olacaktır. Zira büyük teessür içindeyim. Başmüdürümüz İhsan Ahmet Bey dün bir haftalık hastalıktan sonra dünyaya gözlerini kapadı. Zaten bir haftalık hastalığında tedaviden ümit kesilmesi dolayısıyla her an ölümünü bekleyerek teessür içinde geçen günlerimiz ölümü üzerine büsbütün arttı.

Ne yazdığımı bilmiyor gibiyim. Hele ailesinin perişan ve acıklı vaziyeti insanı o kadar müteessir ediyor ki sorma. Düşün bir kere yirmi beş senelik bir vazifeden sonra öldüğü zaman ailesine bir yığın borçtan başka bir şey bırakmıyor.

Bakalım yerine nasıl bir zat gelecek.

Osman'a parayı verdim. (...) yazdıklarını aynen okudum. Diyor ki: "Ben ona kart yazdım ve bu kartta Konya'ya geldiğimi bildirmek istedim. Mektup yazmak sırası onda idi. Binaenaleyh derhal mektup yazsın. Ben de sana aynen tebliğ ediyorum.

Cumhuriyet Bayramı günü Muallim Kadri'den bir havadis duydum güya sen Muzaffer'e talip olmuşsun. İnanamadığım için güya diyorum.

Eğer doğru ise sen nasıl maymun iştahlısın, aklım ermedi. Bir taraftan Melahat (...) için yanar tutuşurken diğer taraftan Muzaffer'e talip olmak. Hay fikirsiz hay...

Eğer bu iş doğru ise sana burada bir de rakip vardır; ulemayı cedideden Mesut Bey... O da Muzaffer'e âşık hatta Miray Bey de dünür başı olmak üzere imiş. Hemen derhal haber ver de biz daha evvel davranalım.

Konya'da yeni bir gazete daha çıkmaya başladı. İsmi de *Yeni Ses*. Hani *Yeni Anadolu*'ya sinema partileri veren bir Tacettin vardı. İşte o zırtapoz. Lise bakaloryası veremeyince soluğu gazetecilikte almış. Bu da Cemal-i sani olmaya hevesli...

Senin anneni başına getireceğine ve *Hâkimiyet-i Milliye*'den 70/80 lira kadar bir geliri olan Almanca mütercimliğini almak

üzere olduğuna memnun oldum. İnşallah Karun kadar zengin olursun da biz de sehavetinden müstefit oluruz.

Ankara davetine de teşekkürler. İnşallah-ı teala on günlük bir izin ve beş lira da para bulursam bir iki ayda gelirim.

Zaten Şeker Bayramı'na Ankara'ya maç yapmak üzere yurt takımı ile de varmak istiyoruz. Belki onu da vesile ittihaz ederim de yol parası aramak felaketinden de kurtulurum.

Bizim şiir kitabı yerine ve yeni çıkan kitabından gönderileceği vaat olunan kitap gelmedi. Ben bunlara yanmıyorum para verip aldığım şiir kitabın senin kuru vaadin üzerine Nuhbe ablamızda kaldı da ona yanıyorum. Geçen haftaki *Varlık*'ta "Shakespeare" hakkında bir yazını[1] okudum artık bundan adam olmaya başladığına hükmediyorum ve dört gözle *Varlık*'ın bu nüshasında çıkacak ikinci yazını bekliyorum.

Bizim millet eski hamam, eski tas. Şimdi kış geldiğinden meyhane âlemleri ve oradan da (...) kadar yolculuklar sık sık olmaktadır. Dün akşam da evlad-ı vatanı tedris edecek olan güzide bir muallim grubu ile seyahat yaptık. Daha doğrusu onlara yol gösterdim. Yani bize pezevenklik. Nahit Cemal Mersin'e, Nejat da Kars'a maarif müdürü oluyorlarmış. İşte eski yeni havadis ki sen bunu benden çok evvel duymuşsundur. Bütün tanıdıkların selam eder. Annem, Melahat, babam selam ve gözlerinden öpüyorlar. Orada bizim eski Müfettiş Muavini Muammer'e gördüğün zaman söyle de sıkılsın ve utansın da şu borcu versin artık. Zira çok ayıp oldu. Hasretle gözlerinden öperim kardeşim.

Raşit

Kısa olacak derken işte sana üç sayfa mektup.

1 Sözü edilen yazı, *Varlık* dergisinin Kasım 1934 tarihli 32. sayısında yayımlanan "Shakespeare Meselesi – Hakiki Shakespeare–"dir.

15. 11. 934

Hakikatsiz Ağabeyciğim,

Mektubumu elinize alınca muhakkak tanıyamayacaksınız. Tabii haklı olarak. Çünkü ayrılalı bir iki sene oldu. Öyle bir iki sene ki katiyen birbirimizden haberimiz olmayan bir sene. Bu derece olacağını hiç de tahmin etmemiştim doğrusu ya...

Hakikatinize diyecek yokmuş. Tatilde evden gönderilen mektubun içine koyup gönderdiğim mektubun cevabını alamadım. Adresinizi elde etmek elbette o da olmadı. Şimdi mektupla eve tekrar sordum yazmışlar hemen ilk fırsatta size mektup yazmaya oturdum...

Bunu da az gördüğüm yeni vazifenizi evvela tebrik ederim. Fakat yalnız kederli günlerinize iştirak etmek değil, bu günlerinizi bizzat kendinizden çok evvel duyup iftihar etmek isterim.

Sizin "Dağların Sesi" eserinizi[1] Edremit'te, Bursa'da aradım bulamadım elimde bulunmasını da çok arzu ediyorum. Herhalde bu arzumu yerine getirirsiniz. Bundan başka terbiyevi eserler de gönderirseniz tabii daha çok memnun olurum. Bunları sizden çok rica ediyorum.

Şimdiye kadar ana baba tarafımda pek çok akraba var. Bu seviyeye geldim hiçbirinden zerre kadar bir şey görmedim, beklemedim de. Yalnız özendiğim bir şey varsa şu: Arkadaşların pek çoğu dayımdan paket, amcamdan para var, dayızademden şu hediye var. Bizde eksik olmasınlar hepsi var ama kaç para. Birisinden maddi manevi menfaat görmedim. Emin olun ağabey senelerden beri adeta içimde ukde olan şu hakikati ilk defa size bahsettim. Bunda size bir hisse yok, siz de bu zamanları geçirdiğiniz için bilirsiniz; yalnız şu fark var benim gibi yokluk içinde bedbin değil. Neyse bu acı günlerden kurtulmaya pek az kaldı. İnşallah şu bakaloryayı da atlatırsam hepsini unuturum. Bütün düşüncem de bu. Burada yalnız kendimi değil ailemi de düşünüyorum. Ağabey biraz fazla saçmaladım kusurlarımı çok affedersiniz.

1 Sabahattin Ali'nin *Dağlar ve Rüzgâr* adlı şiir kitabı kastediliyor.

Size biraz da mektep havadislerinden bahsedeyim. Bu mektebe de alıştım. Çok iyi bilhassa müdürümüz Celal Bey çok muhterem bir adam. Muallimlerim keza, hepsi ile aram gayet iyi. Bu sene vekâletten gelen emre göre iki cumadır Bursa'nın köylerine gidiyoruz. Geçen cuma gittiğimiz İhsaniye köyü temizlikten birinciliği kazanmış "50 lira" bahşiş verildi. Erkek Lisesi tarafından "İstiklal" piyesini temsil ettiler yalnız köy halkına. O gün çok güzel eğlendik akşamüzeri otobüslerle döndük... Bu mektubumun cevabını alırsam çıkarttığım resimlerden göndereceğime vaat ediyorum.

Bizi sene başında beş defa tatbikata götürdüler. Şimdi geçen haftadan beri kura ile biz tatbikat vermeye başladık. Daha bana kura çıkmadı. Çok tatlı ve acı heyecanları var. İbtidai muallimi olmak istemiyorum. Kâzım Paşa'nın vaadiyle burasını ikmal ettikten sonra daha gitmek istiyorum. Bu seneki memuriyetlerimiz hâlâ açıkta bizim de böyle olacağımız aşikâr, bu da benim işime gelmez...

Bakalım ne yapacağım. Artık onu bu senenin sonunda Ankara'ya gelip Kâzım Paşa ile görüştükten sonra kararlaştıracağım. Bunda sizin de fikirlerinizi almak isterim.

Uzun mektubuma burada nihayet verirken kusurlarımın affını rica ederim.

Sonsuz samimiyetimle ellerinizden sıkarım...

Mektubumun cevabını dört gözle beklerim ağabeyciğim. Fikret'ten ne haber işine girdi mi?

Adresim: Bursa Muallim Mektebi Meslek 3'te No: 223

Kardeşiniz
Zihniye [Ay]

Müdürünüz Mustafa Lütfü Bey'i görürseniz hürmetlerimi bilhassa söyleyiverin.

26-XI-934

Sevgili Hocam,

Size ne vakittir mektup yazmak istedimse de adresinizi bilmediğim için yazamadım.

Gazi Paşa Mektebi Müdürü Tuğrul Bey, Ankara'dan gelince sizin orada olduğunuzu Fahri ağabeyime söylemiş. O zamanlar mektebe gitmek telaşımdan bir türlü Tuğrul Bey'e gidip adresinizi alamadım. Bu mektubu alınca çok sevindim. Ve beni unutmadığına çok teşekkür ederim.

Ben bu sene mektebe gidemediğim için çok üzüldüm. Elan da üzülmekte idim. Sizin kıymetli mektubunuzda mektep hakkında yazdıklarınızı okuyunca ne kadar sevindiğimi tarif edemem. Ve gelecek seneye de beni Musiki Muallim Mektebi'ne yerleştireceğinize kani olduğum için artık kendimi mektebe girmiş addediyorum.

Sevgili hocam, Yedi Eylül Mektebi'nde muallim vekilliği ediyorum. Halihazırda iyiyim. Fakat orada bir mektebe yerleşmiş olsam daha iyi olacaktım. Artık iştahımızı seneye saklayalım. Tanıdığınız arkadaşlarımdan İhsan, İsmet burada vekillik ediyor. Zübeyde Nazilli'de vekil. Lütfiye Mardin'de. Emine, Cahide lisedeler. Rüksan iki sene muhasebede daktilolukta çalıştı vazifesi lağvolunca İzmir'e gittiler. Yurda devam ediyorum. Cahide liseyi bitirdi. Bir sene istirahat edecek. Suzan orta mektebi bitirdikten sonra keza o da bir yere gitmedi. Hemen hemen arkadaşlarımdan mektebe giden pek yok.

Sizin başınıza gelenleri işittiğimizde bilseniz ne kadar üzüldüm. Daima Zübeyde ile sizden bahseder ve geçen heyecanlı günleri konuşur, kulaklarınızı çınlatırdık.

Fahri ağabeyimin işi bu sene mi, yoksa gelecek sene için mi olacak?

Sık sık mektup beklerim.

Annem, dayım çok çok selam eder...

Benden de çok çok selam ve hürmetler...

Şükufe

Sabahattin,

Boğuluyorum şu son on beş, yirmi gündür. Muavin hanım izinle İstanbul'a gitti. Hakikatte elbise diktirmek üzere "bahane" diş ağrısı. Mektep stajyerler eline kaldı. Hem çok eğlendik, hem çok yorulduk. Karikatürize etmediğimiz bir şey kalmadı. En hoş sahnelerden birisi, her gün tabelayı imzalatmak üzere gelen adama yaptıklarımız. Şaşkına çeviriyorduk zavallıyı. O kâğıtları imzalatıncaya kadar kan ter içinde kalıyordu. Son günlerde hele daha kuvvetli itirazlarda bulunuyorduk. Vekâletin emriyle bizden (Stajyerler) artık yemek parası da kesmeye başladılar. Bizde, bizim pansiyon işleriyle alakamız yok diye tutturduk. Fakat laf tabii. Budalalar gibi hem para veriyor hem de iş görüyoruz. İki gün oluyor, muavin geldi. Benim stajımın bitmesine de az kaldı. Geçen sene 20 Kânun'da işe başlamıştım. Yalnız, çok korkuyorum müdür bir kancıklık yapacak diye. Bu sene pek olmadı ama geçen seneki kavgaların tadını unutmadı bir, mektepte adam yok. Bedava hizmetçilerin birisinin bile eksilmesi hoşuna gitmez; çünkü mektebi stajyerlerle dönüyor iki... Hele bundan sonra boğaz tokluğuna dahi değil, budalaca çalışacağız. Eğer vaktinde raporumu filan hazırlamazlarsa öleceğim artık. En çok üzüldüğüm vaktimin boşu boşuna geçmesi. Zamanım kendi elimde değil. Zaten olsa da hayır yok ya. Bir muallimler odası var, bizim muavin odasından camla ayrılmış. İkisinin gürültüsü birbirinin içinde. Orada ne okumaya ne de kendini dinlemeye imkân vardır. Yatakhanede de altı yedi kişi bir aradadır. Yine yalnız kalamazsın. Herkes de kendi havasındadır. Elektrik sönüp yanması hususunda bile uyuşulmaz. Kafamın içi bazen yara gibi sızlıyor. Bu ziller, bu gümbürtüler senelerdir peşimi koyvermedi.

Nerede pencereden bakıp Ege Denizi'nde süzülen sandal hayalleri göreceğim. (Esasen bunlar senin zannettiğin gibi denizde salınmak üzere dolaşmamışlardır. Yer edinmek, müstemleke edinmek için boğuşmalardır.) Nerede Bayraklı'ya gidip toprağa yüzümü dayayacağım. Müdürün sümüklü suratını görmekten uzaklaşabilsem hepsinden daha iyi. Sen, sadece işin hayal

tarafındasın. Mamafih ben de bugün bunlara rağmen ekseriya içimde başka bir hayal taşımıyor değilim. Yalnız herhalde teselli maksadıyla olacak. İzmir'i yutturmak için yazdıkların yetmedi. İster nankör, ister zevksiz de bütün bildiğim, anladığım, duyduğum güzellikleriyle de olsa İzmir'i içim sızlamadan şu anda terk edebilirim. Sadece Yahudiciği düşünüyorum.

Kitapları aldım, teşekkür ederim. *Manifest*'i okuyorum. Bitirince yollayacağım. Ötekileri de ancak okuyabileceğim. Öyle tercüme filan edecek vaktim yok. Dersleri zor yetiştiriyorum bu yerde.

Bıraksalar da tarihi manifestteki görüşü okutsam çocuklara. Bu okuttuğum şeyler nedir sanki, bir iş yaptığıma kani değilim. Acıyorum veletlerin kafalarına. *Manifest*'e hiç yabancılık hissetmedim. Çünkü o bir tarih aynı zamanda. Kuvveti de bu gerekliliğinden geliyor.

Mektubunda (son) tercüme münasebetiyle, kabul ederiz, kullanırız vesaire gibi cemi fiiller kullanıyorsun. Siz kimsiniz anlayamadım.

İlk mektubundan bahsedeceğim biraz. Muhakkak cevap vermekliğim lazım gelen yerleri var: Yahudi delikanlısına âşık oluşumla niçin alay ediyorsun? Bu işin ciddiyetine bir türlü inanamıyorsun. Bu maalesef eskici filan değil. Mesleğini söylemeyeceğim. Yalnız, zengin olması lazım.

Avrupa'da birkaç sene kalmış takımıdır. İstanbul'da da vaktiyle âşık olduğum eskici, meskici değildi. Bir sandalcıya âşıktım. Herhalde karıştırmış olacaksın. Kendimi böyle şeylere karşı kuvvetli hissedişime niçin inanmıyorsun? Âşık olamayacağın meselesinde verdiğim hüküm münasebetiyle savurduğun iltifat değil, bahanedir. Bu asıl senin gözüne dizine duracak.

Şimdi fesatlık ettiğin noktaya geliyorum: Ben mektubumda, kuvvetli his bağları aklıselimi filan çileden çıkarır dedim. Fakat bu söz, (ekseriyetle böyle olmakla beraber) umumi bir hüküm olarak ortaya atılamaz. Derhal istisnai halleri olabileceğini de ilave ettim, mutlak ve kati bir hüküm vermiş olmamak, yanlışlığa düşmemek için. Tezat bunun neresinde. Biri, diğerinin zıddı değil, istisnasıdır. Bu nevi insanların az olduğunu da söyledim. Asıl bunların Marmara çırası gibi yandıkları da herkesçe malumdur. Misalle bilme-

sen bile işin filozofisinden kestirilebilir. Ne diye bundan fesatlıklar çıkardın. Seninle konuşmak bir hayli zor. Erkekler arasında senin fesatlık derecen ne mertebededir acaba? Tahmin ediyorum ki artık korkmadan hepsiyle konuşabilirim.

Cahide Arif geçen sene buradaydı. Bu sene Kandilli'ye nakletti. Gayet arsız bir kızdır, ben ilk nöbetimde kendisiyle kavga etmiştim.

Hikâyen iyi. Halil Efe lisanıyla, ruhuyla, vakalarıyla gayet iyi yaşatılmış.[1]

Mebusluğumuza, askerliğimize ne buyurulur. Bizim kızlar müthiş telaştalar. Birisi şimdiden bedel vermeye hazırlanıyor. Bir sıska arkadaşımız var. Ciddi şekilde ve fena halde üzülüyor. İmkânı yok gidemem diyor. Sen askerliğini yapmamıştın daha değil mi? Bekle de beraber gidelim. Başka yazacak şeyim yok. Gözlerinden öperim.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

1 Sözü edilen hikâye *Değirmen*'de yer alan "Candarma Bekir"dir.

25. 12. 1934

Sabahattin,

Niye mektup yazmıyorsun bilmem. Bir ay olacak nerdeyse. Ceza olmak üzere karışık yazıyorum ki bir hayli kekeleyeceksin demektir. Bu bir. Bir de, geç mektup yazdığım zamanlar bana kızmak veya sitem etmek gibi haklardan artık mahrumsun anladın mı?

Ben de yazmayacaktım fakat belki İzmir'e kalkar gelirsin de beni bulamazsın diye haber veriyorum: Müdürden izin koparttım, İstanbul'a gidiyorum. Hasan bizim kaç gündür Taşkışla'da hapismiş. Doğru haber alamıyorum, çok merak ediyorum. Gitmemin birinci sebebi bu. Saniyen pek boğuluyorum bu günlerde, alıp başımı gitmezsen gebereceğim.

Senin İzmir'e gelmek fikrin kati miydi? Herhalde laf olsun diye yazdın. Eğer böyleyse mesele yok. Sahiden niyet etmiş idiysen bu sefer vazgeç de Kurban Bayramı'nda ben Ankara'ya geleceğim.

Pertev [Naili] nişanlanmış tabii haberin var. Kendisine bir tebrik yazacağım. Belki bu suretle barışmış oluruz.

Kitapları okudum, ne yapayım? Öteki için bir şey yazmadın ki.

Bu yazıyla ancak bu kadar mektup yazılır. Yani ceza katmerlenmiş oluyor. İmlâ vesaire hataları varsa bağışlarsın.

Gözlerinden öperim evladım.

(Bu kelime gayet sinirime dokunuyor) Bayan Ayşe

Sabahattin, sana bir itirafta bulunayım mı; kazdığım kuyuya kendim düştüm. Bu mektubu yazıncaya kadar bir hayli terledim. Sakın mukabelede bulunma. Ben kendime ceza vermiş oldum. Şimdi Zehra teyze geldi buraya: Sana selam ediyor.

Bir şey daha, daha doğrusu en mühim şeyi unutmuşum. Ayın yirmisinde stajım bitti. Raporum yazıldı. Fakat müdür bana pansiyon idare memurluğunu kabul etmekliğimi söylüyor.

Ben de düşüneyim dedim. Nasılsa stajımın tasdiki gelinceye kadar beklemek lazım.

Görüyor musun sana kıyamadım da cezanın yarısından döndüm.

Ayşe Sıtkı [İlhan]

1935

- *Sabahattin Ali, Hüseyin kızı Aliye ile evlendi. Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü kalembaşılığına getirildi ve ek görevle Ankara İkinci Ortaokulu'na Almanca öğretmenliğine verildi.*
- Değirmen *adlı öykü kitabı yayımlandı.*

* 28 Şubat 1935

Herkeslerden Sevgili Aliye,

İnsanların hepsi bir değildir. Senin anlattığın Selma'nın nikâhlısı gibi insanlar da bulunuyor, "Viyolonsel"[1] hikâyesindeki gibi insanlar da... Ben kendim iyi insan olmayı isterim, fakat kötü olanlara da hayretle bakmam. Hatta kızmam bile, ancak kötülükleri bana taalluk ederse kendimi müdafaa ederim. Şunu esas olarak kabul etmeliyiz ki, insanların hemen ekserisi yalnız kendilerini düşünürler. Dünyadaki bütün felaketlerin, uygunsuzlukların, bayağılıkların sebebi işte bu her şeyden evvel kendini düşünmek illetidir. İlk bakışta insana bir kurnazlık ve akıllılık gibi görünen bu hal hakikatte aptallıktır. Çünkü dünyada bir insanın başka bir insanın yardım ve alakasına muhtaç olmadan yaşaması mümkün olamayacağına, hatta en kötü hayvanlarda bile birbirlerine yardım hissi mevcut bulunduğuna göre, sadece kendini düşünmek ve başkalarının da böyle yapmasını istemek kendi kendisinin kuyusunu kazmaktır. İnsan başkalarına yardım ettiği, başkalarını sevdiği kadar yükselir. Dünyada hayatın bir tek manası varsa o da sevmektir. Hatta mukabele edilmesini bile beklemeden sadece sevmek. Başka bir insanı bahtiyar edebilmek, kendini bahtiyar edebilmekten daha güç fakat daha insancadır. Bugün böyle düşünenlere saf, hatta enayi derler. Fakat ne derlerse desinler, biz kalbimizin ve kafamızın doğru bulduğu şeyleri etrafın ne dediğine bakmadan yapmalıyız. Hayatta en büyük vazife, en büyük saadet olarak şunu almak lazımdır: Bize yakın ve uzak bütün insanlara yardım etmek, bütün insanların iyiliğine çalışmak... Aliye, benim altın kalpli Aliyeciğim, bu hususlarda ne kadar beraber olduğumuzu bilerek sana bunları yazıyorum. Mektupların senin göğsünde ne kadar temiz ve in-

1 *Meşale* dergisinin 1 Ekim 1928 tarihli 7. sayısında yayımlandıktan sonra *Değirmen*'de yer almıştır.

san bir kalbin çarptığını bana gösteriyor, bu kalp bundan böyle benimki ile beraber çarpacağı için dünyanın en bahtiyar insanıyım.

Mektubunu bekler, güzel gözlerinden hasretle öperim.

Sabahattin Ali

*

25 Mart 1935

Benim Sevgili Aliye'm,

Mektubunu aldım. "Ben fena kız değilim, senin meyus olmayıp saadetin için hayatımı fedaya hazırım!" diyorsun. Aliye, bana böyle şeyler yazma... sonra sana deli gibi âşık olurum. Senin ne iyi kız olduğunu biliyorum. Muhakkak ki hayatımda yaptığım en iyi iş seninle hayatımı birleştirmek oldu. Bundan sonra ne diye kederli ve üzüntülü şeyler yazalım... İkimiz de yalnız neşeden ibaret mektuplar yazmalıyız. Mektubundaki "beni istediğim kadar sevmezsen ölürüm" cümlesini belki elli defa okudum. Ah Aliye, seni isteyebileceğinden çok seveceğim. Benim nasıl sevebileceğimi göreceksin... içim şimdiden İstanbul'a gelmek, seni görmek iştiyakıyla dolu (...) şiir kitabının sonlarındaki (...) kıskanma. Hiçbir zaman dolmamış olan boş gönlümün sesleridir onlar. Sen benim bütün kafamı ve ruhumu doldurduğun zaman bak neler yazacağım. Sana bu mektupla bir şiir gönderiyorum. Bu şiir bütün mazim ile alakamı kestiğime âlâmettir. Yeni bir hayata, aydınlık, sevgi ve fedakârlık dolu bir hayata atılmak üzere olduğumu biliyorum. Asıl senin için fedakârlık yapmak bana en büyük saadeti verecektir. Yalnız senin için yaşamak, hayatımdan senden başka her şeyi silip atmak istiyorum. Fikirlerimi, gayeleri seninle paylaşmak, doğru bulduğumuz şeylere beraber inanmak istiyorum.

Etrafın seni sıktığı zaman kitap oku... Ben şimdiye kadar her şeyden çok kitaplarımı severdim. Bundan sonra her şeyden çok seni seveceğim ve kitapları beraber seveceğiz. İnsan muhitin bayağı, manasız, soğuk tesirlerinden kurtulmak istediği zaman yalnız okumak fayda verir. Bana en felaketli günlerimde kitaplarım arkadaş oldu. Fakat bu yetmiyor. Şiirlerimde de gördün ki, kitaplara rağmen çok ıstırap çektim. Çünkü candan bir insanım yoktu. Sen benim yarım kalan tarafımı ikmâl edeceksin.

Seni şimdiden çılgın gibi sevmeye başladığımı hissediyorum. Yazacağını söylediğin birçok şeylerden bahseden mektubunu beklerim. Derhal yaz. Uzun, çok uzun şeyler yaz...

Seni hasretle kucaklarım benim bir tanecik Aliye'm.

Sabahattin Ali

*

31. III. 35

Benim Aliye'm,

Mektubunu ve nüfus tezkeresini aldım. Eski tezkere olduğu için kabul etmek istemediler. Sonra birisi tanıdık çıktı, aldı, muameleyi yaptı ve birkaç gün zarfında değiştirmek şartıyla bana verdi. Ben de hemen gönderiyorum. Siz çarçabuk değiştirir ve yenisini bana yollarsınız. Bundan maada Kadıköy Evlenme Memurluğu'na 167/449 numara ve Kadıköy Nüfus Memurluğu'na 167/450 numara ile yazıldı. Buralardan işin çabuk çıkartılması için takip edilirse iyi olur.

Bu gibi işler beni hiç üzmez: Çünkü sana ait işlerdir. Bu can sıkıcı kırtasiyeciliğin bizi birleştirmek için olduğunu düşündükçe can sıkıntısı filan kalmıyor. Sana ait olan her şey gibi bu da bana güzel geliyor.

Hikâyelerimden bahsedecektin? Teker teker nasıl bulduğunu yazmanı istiyorum. Ben his itibariyle birinci kısımdakileri, fikir itibariyle ikinci kısımdakileri beğenirim. Sondaki "Komik-i Şehir"[1] hikâyesi de, bizim zavallı Anadolu'nun zavallı insanlarını gösterdiği için hoşuma gider.

Gönderdiğin sümbüllerden bir kısmını yengem bana vermiş ve senin sümbülü çok sevdiğini söylemişti. Onları, tıpkı seni koklar gibi kokladım ve göğsümde taşıdım.

Sonsuz selamlar ve sevgiler, benim bir tanecik nişanlım...

Sabahattin Ali

1 *Değirmen*'de yer almaktadır.

*

Ankara, 7. IV. 35

Çok Sevgili Aliye,

Nüfus tezkeresini ve mektubunu aldım. İşlerin çabuk olup neticesi için ben burda uğraşırım. Siz de eliniz düştükçe orada arkasını arayınız. Bu mektubun nedense çok hüzünlü idi. Bahar insanlara yaşamak neşesi veren bir mevsimdir. Ankara'da bahar olmadığı için ne kadar üzülüyorum bilsen. Önümüzdeki ay başında muhakkak İstanbul'a gelmek istiyorum. (Galiba askerlikten yakamı sıyıracağım, o zaman kavuşacağımız günleri daha çok yaklaştırmış oluruz.) Geldiğim zaman göreceksin, seni neşelendirmeye, sana tatlı günler yaşatmaya ne kadar çalışacağım. Bütün hayatım müddetince senin yüzünde en ufak bir keder buruşuğu olmasını bile istemem. Biz mademki bahtiyar olmak, hayatta bir zevk bulmak ve birbirimizi mesut etmek istiyoruz, artık mektuplarımızdan ve sözlerimizden kederli şeyleri atmalıyız. Şimdiye kadar neşeli şeyler görmüş olmasak bile bundan sonra göreceğiz. Sonra öyle: "Ben resimdeki gibi güzel değilim," diye yazma. Sen benim için her halinle güzelsin. Seni her halinle seveceğimden bir an bile şüphe etmeni istemem. Bunu mektubun başına yazacaktım, fakat mektubunda böyle bulunduğunun cezası olarak sona bıraktım. Hem ben de öyle resimde göründüğü gibi kerliferli bir adam değilim, kısacık boylu, ak saçlı bir yarı ihtiyarım. Yaşımın yirmi sekiz olması bir şey ifade etmez, dertli seneler beni belki kırk yaşına gelmiş kadar ihtiyarlattılar. Senin cildin iyi kremler kullanarak güzelleşir, fakat benim kayıp olan senelerimin geri gelmesine imkân yok. Ben de bunları oraya geldiğim zaman sukutuhayale uğramayasın diye yazıyorum. Bundan sonra hep neşeli mektuplar yazacağız değil mi?

Binlerce defa gözlerinden, dudaklarından öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

* 11. IV. 35

Benim Sevgili Aliye'm,

Bu son mektubunun ne kadar hoşuma gittiğini tasavvur edemezsin. Yazarken hava bulutlu idi diyorsun ama, belki senin için güneşli imiş. Ne güzel, ne tatlı anlatıyorsun. Yalnız mektepte hoş bir ceza aldığından bahseden hikâyeyi yarım bırakmışsın? Nedir bu hikâye?.. Senin mektepten ayrıldıktan sonraki hüznünü gayet iyi anlıyorum.[1] İnsan alıştığı, güzel bulduğu, kendine yakın bulduğu yerlerden ayrılırken sanki vücudunun bir kısmını orada bırakıyormuş gibi üzülür. Ben Konya'da muallim iken İstanbul'dan bir üniversite grubu geldi. Hep eski arkadaşlarımdı. Adana'ya gidiyorlardı. Beni de aldılar. Bir hafta Adana, Mersin ve Tarsus'ta dolaştık,[2] eski talebelik günlerimi, kahkaha ve neşe içinde, tekrar yaşadım. Bu bir haftadan sonra tekrar Konya'ya gelerek harap bir mektepte ter ve kir kokan çocuklara Almanca öğretmek bana o kadar fena geldi ki, belki on beş yirmi gün yüzüm gülmedi. Mamafih neşe insanın içinde bulunduktan sonra, hayat onu ne kadar meydana çıkmaktan men etse, ne kadar boğmaya çalışsa yine ilk fırsatta kendini gösterir. Yazılarından anlıyorum ki, sen de ilk fırsatta adamakıllı neşeli olmaya çok müsaitsin. Yalnız bir saadeti, hatta icap ederse zorla almasını bilelim. Benim ay ışığını ne kadar sevdiğimi bilemezsin. Mehtaplı gecelerde yalnız başıma gezmek kadar hoşuma giden şey yoktur. Yalnız, bilmem dikkat ettin mi, mehtap insana daima bir arkadaş yaratır. Mehtap altında ağır ağır giderken yanımda benim gibi hiç sesini çıkarmadan, hiç konuşmadan yürüyecek ve bu gümüş ışıkları yavaş yavaş içecek bir arkadaş ararım. Mayısın beş veya altısında İstanbul'a gelmek niyetindeyim, o zaman mehtap da başlayacak. Beraber gezeriz. Hemen mektubunu bekler, hasretle seni kucaklar ve dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

1 Aliye Ali, Erenköy Kız Lisesi'nin orta ikinci sınıfındayken babası tarafından okuldan alınmış.

2 Şubat 1932'de İstanbul Üniversitesi'nden bir grup öğrenci Coğrafya Profesörü Hamit Sadi Bey başkanlığında Konya-Adana inceleme gezisine çıkmıştır. Pertev Naili Boratav 25 Ocak 1932'de Sabahattin Ali'ye gönderdiği bir mektupta (bkz. s. 121) bu geziden söz etmiş ve Konya'ya geldiklerinde onu da alarak yola devam etmişlerdir.

*

20. IV. 35

Çok Sevgili Aliyeciğim,

Ben de senin mektubunu alınca sevincimden yerimden sıçrayacaktım. Demek artık birleşmemiz bir gün meselesi oldu. Beni düşündüğünü gösteren satırların kalbimin sana karşı olan bağlarını bir kat daha kuvvetlendirdi. Benim için dünyada her şey sensin. Bunun için benim de her şeyim senindir. İlk günlerde pek lüks yaşamasak bile muhakkak ki seni dünyanın en mesut insanı yapmak için her şeyi yapacağım. Çünkü sen sevgin ile beni dünyada erişilebilecek saadetlerin en büyüğüne eriştirdin. Mademki annen istiyor, tabii seni gelin kıyafetinde görecektir. Bunu ben de isterim. Ben ay başında sana gelinlik kumaşı yollarım, orada vücuduna göre diktirir ve hazırlatırsın. Ben İstanbul'da dört beş günden fazla kalamayacağım için bunların önceden tamamlanması daha iyi olur. Sonra ben gelirim, resmi işleri hallederiz, olur biter. Mayıs ortalarında herhalde gelmek istiyorum. O zaman mehtap da olacak, seninle ay ışığı altında yalnızca dolaşmayı o kadar istiyorum ki... "Gözlerimi kapadığım zaman senin hayalini görüyorum..." diyorsun. Ah Aliye, ben gözlerim açıkken bile hep seni görüyorum. Her şeyde senin hayaline tesadüf ediyorum. Bir sene filan beklemek icap etse ne yapacaktım, nasıl dayanacaktım bilmem. Bana bir daha yüzündeki çillerden filan bahsetme... Bu hususta fikrimi evvelce de yazmıştım: Ne olursa olsun, sen benim için dünyanın en güzel, en sevimli, en iyi kalpli mahlukusun.

Yengem[1] sana sahiden darılmış filan değildi. Beni kızdırmak için sitem eder göründü. O seni çok sever, sana darılır mı hiç?..

Derhal mektubunu bekliyorum. Bana verdiğin saadetlerden dolayı sana sonsuz teşekkürler. Yüzünden, saçlarından, dudaklarından hasretle, binlerce defa öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

Sana bir de üç dört sene evvel Aydın'da iken çektirdiğim resmimi yolluyorum. O zaman daha zayıftım.

S.A.

1 Sabahattin Ali'nin babasının kuzeni Eczacı Salih Başotaç'ın eşi Hayrünnisa Başotaç.

*

25. IV. 35

Dünyada Herkesten ve Her Şeyden Çok Sevdiğim Aliye,

Uzun ve güzel mektubunu aldım. Yazarken sanki mazinin tatlı saatlerini de yaşamış gibisin. Benim kendi mektep hayatım da gözümün önüne geldi. Fakat benim talebeliğim pek hoş değildi, hiç sevdiğim arkadaşım yoktu, etrafımda hep manasız ve aptal çocuklar vardı, çok sıkılırdım. Yalnız darülfünunda okuyan birkaç arkadaşım vardı, bunlarla pek ahbaptım ve hep onlarla gezerdim. Benim talebeliğimin en güzel tarafı Almanya'daki tahsil hayatımdır. Fakat döneli dört seneyi geçtiği için artık uzak bir hayal oldu hepsi... Şimdi gözlerim arkada değil, ilerde, geçen güzel günleri değil, gelecek güzel günleri düşünüyorum. Sana bir müjdem var: Benim askerliğim şimdilik kaldı, en aşağı bir sene yakamı sıyırdım. Salih amcam ısrar etti, gelecek sene büsbütün kurtulacağım galiba... bunun için artık birleşmemiz bir zaman meselesi oldu. Aliyeciğim, benim niyetim şöyle: Bu önümüzdeki mayıs ayının beşinde veya onunda İstanbul'a gelip derhal nikâh yapmak ve beraberce Ankara'ya dönmek... Yengemler de bunu en muvafıkı buldular. Buraya gelince yengemlerde ufak bir eğlenti yapacağız, sonra da evimize... Evimiz deyince gözünde büyütme... Ancak içine girilebilecek kadar döşenmiş, birkaç sandalye ve bir masadan ibaret bir yer... Diğer eşyaları alacaktım. Seninle beraber intihap için vazgeçtim. İstedim ki beraber oturacağımız yuvamızın her eşyasını beraber alalım. Sonra sana açık söylemekte beis yok, vaziyetimi ancak dört beş ay evvel düzelttiğim için birdenbire masraflara girmeye de muktedir değildim. Bu tasavvurlarımda bana iştirak edeceğini ümit ediyorum. Bir gün evvel sana kavuşmak arzusuyla içim tutuşmaktadır ve herkesi tesiri altına alan bir sürü manasız anane ve merasime tabi olmakta bence mana yoktur. İki insanın hayatlarını birleştirmesinde en ehemmiyetli nokta birbirlerini sevmeleri ve hüsnüniyet sahibi olmalarıdır. Sen şimdiden Ankara seyahatine hazırlan. Azami bir ay sonra buradayız. Hazırlanacak da bir şey yok ya, ben seni olduğun gibi kucaklayıp trene getireceğim... Yengem senden şikâyet ediyor ve kendilerine mektup yazmadığın için

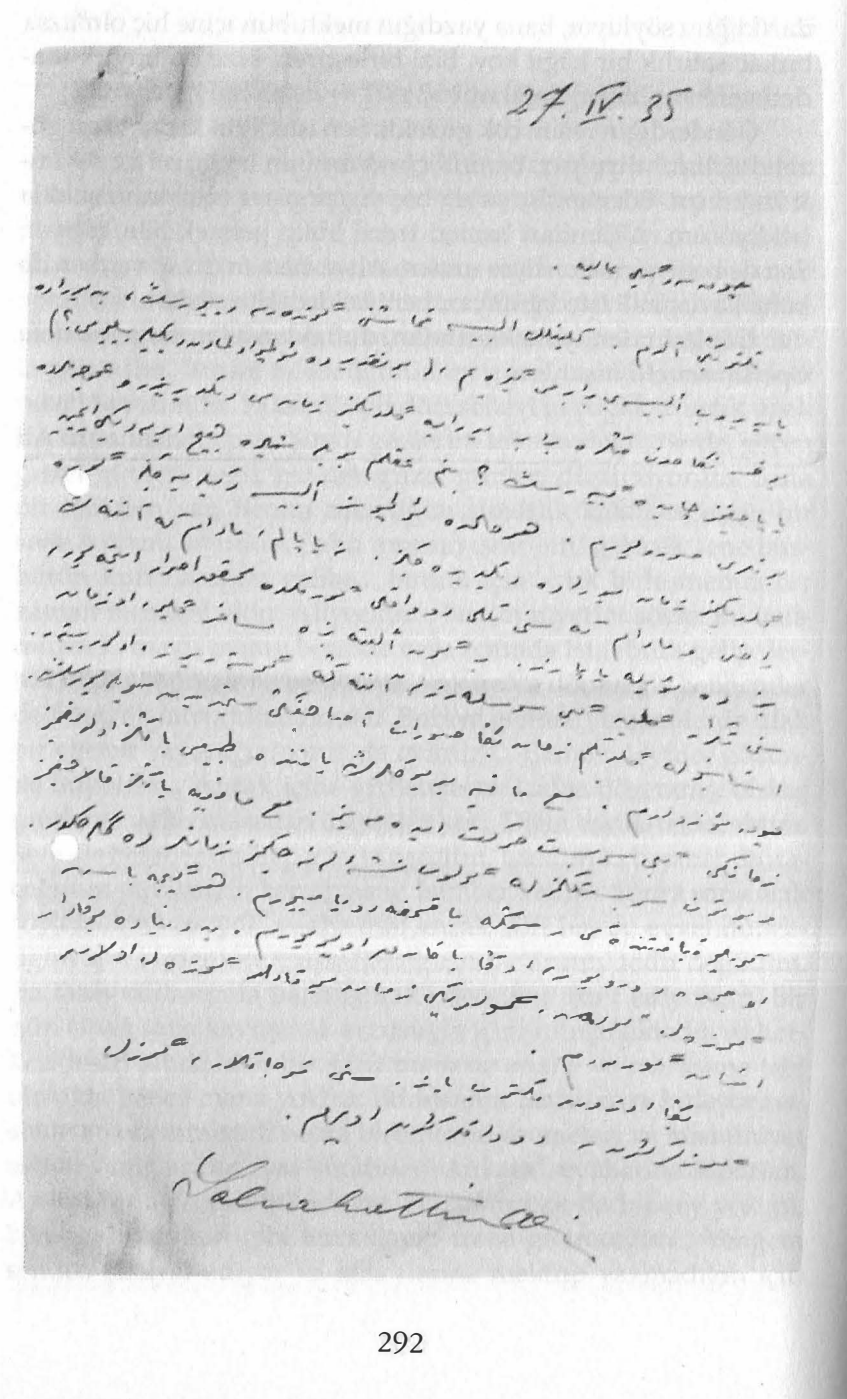
darıldığını söylüyor, bana yazdığın mektubun içine hiç olmazsa birkaç satırlık bir kâğıt koy. Bizi birleştiren, bize bu büyük saadeti veren onlardır, değil mi?

Gönderdiğin resim çok güzeldi. Sen istediğin kadar "Ben güzel değilim," diye yaz, benim için dünyanın en güzel ve sevimli kadınısın. Bilemezsin, şu on beş yirmi günü nasıl sabırsızlıkla bekliyorum. Aklımdan hemen trene binip gelmek bile geçiyor. Sen de beni görmek istiyor musun Aliye, hemen cevap ver, sen de bana kavuşmak istediğini yaz, beni beklediğini söyle.

Gözlerimden, yanaklarından, dudaklarından binlerce defa öperim sevgili nişanlım.

Sabahattin Ali

27. IV. 55

27. IV. 35

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunu aldım. Gelinlik elbisesi kumaşını gönderdim diyorsun, ben burada yaptırıp elbiseyi beraber mi getireyim, (bu takdirde ölçü olmadan dikilebilir mi?) yoksa nikâhtan sonra beraber buraya geldiğimiz zaman mı diktiririz ve amcamlarda[1] yapacağımız çayda giyersin? Benim aklım böyle şeylere hiç ermediği için bunları soruyorum. Herhalde ölçüsüz elbise dikilemeyeceğine göre geldiğimiz zaman burada diktireceğiz. Ne yapalım, mademki annen razı ve mademki seni telli duvaklı görmekte muhakkak ısrar etmiyor, biz de öyle yaparız. Bir gün elbette bize misafir gelir, o zaman seni tekrar gelin gibi süsleriz, annene gösteririz. Olur biter. İstanbul'a geldiğim zaman bana surat asacağını şimdiden söylüyorsun. Çok üzüldüm. Mamafih büyüklerin yanında tabii yalnız olduğumuz zamanki gibi serbest hareket edemeyiz. Mamafih yalnız kalacağız ve bütün serbestliğimizle gülüp neşeleneceğimiz zamanlar da gelecektir. Köylü kıyafetindeki resmine bakmaya doyamıyorum. Her gece başucumda duruyor, ona bakarak uyuyorum. Ben dünyada bu kadar güzel gülen, güldüğü zaman bu kadar güzel olan insan görmedim.

Bana uzun mektup yaz. Seni kucaklar, güzel gözlerinden, dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

1 Sabahattin ve Aliye Ali nikâhtan sonra bir süre Salih ve Hayrünnisa Başotaç'ın evinde konuk olmuşlar.

*

30. 4. 1935

Benim Dünyalar Kadar Sevgili Aliye'm

Mektubunu aldım. Derhal işimi bırakarak Yenişehir'e yengemlere[1] gittim. Orada mesele anlaşıldı. Yengemin hali malum, şimdi parlar, şimdi söner. Geçen cuma günü de otururken aklına gelmiş, "Biz Sabahattin ile böyle karar verdik, Aliye de bunlara muvafakat etmiş, fakat acaba annesi ne diyecek bize kalbi kırılmaz mı?" diye bir mektup yazmış. Bütün kabahati, sanki hiç onlara haber vermeden hareket etmişiz gibi bize yüklemiş. Ben senin mektubunu alınca deli gibi oldum. Senin bir dakika bile üzülmeni istemem, benim canım Aliye'm, senin azıcık canının sıkıldığını bile istemem. Yengem yüzgörümlüğü olmayacağından ve diğer şeylerden annenin haberi olmadığını duyunca memnun oldu, onlar seni bu kadar senedir tanıdıkları halde benim kadar tanımıyorlar, ileride söz olur, "vaat ettiniz de yapmadınız" diyen bulunur diye düşünmüşler. Böyle bir şeyi akla getirmek bile manasızdır. Ve ben seni, hiçbir zaman boş bir dört duvar arasına alıp getirecek değilim. İçine girilecek bir evimiz olacağı gibi, günden güne de onu süsleyip zenginleştireceğiz. Mesela şimdilik oturma odamızda kadife kanepe takımı olmayacak da, somyalı bir sedir ile dört iskemle ve masa bulunacak. Yatak odamızda aynalı dolap yerine duvarda küçük yuvarlak ayna olacak. Kristal takımlarımız olmayacak ama, herhalde iki misafire yetecek tabak çatal da bulunacak. Bunları hep yengemlerle kararlaştırdık. Sen ne dersin? Bak, yengemin yanında yazdığım kâğıdı gönderiyorum. Altına da birkaç satır ona yazdırdım ki, onlarla tamamen mutabık olduğumuza dair sana da kanaat gelsin. Buraya gelince sakın kulaklarımı çekmeye kalkma. Biz birbirimize en küçük bir sitem bile yapmadan ihtiyar olacağız. Düşün ki ben, aramızda ağırca bir laf geçen bir insanla bir daha yüz yüze bakışamam. Yengem senin de böyle olduğunu söylüyor. Seni daha şimdiden ne kadar kendime yakın buluyorum, ne kadar seviyorum tasavvur edemezsin, ama sakın böyle telaşlara düşüp üzülme. Emin

1 Salih ve Hayrünnisa Başotaç'ın evi.

ol ki ben seni veya başka birini darıltacak, üzecek hiçbir şey yapmam. Hep yengemin telaşçılığı. Sonra kabahati ne diye hep sana yükleyeyim? Yalnız yüzgörümlüğü istemediğini söylemiştim. Ben elimde olduktan sonra seni dünyanın en iyi yaşayan kadını yapmak isterim ve yapacağım. İşte sevgili Aliye'm, seni ve beni bu kadar üzen o mektubu yırt at ve bu vakayı olmamış farz et. Annene de tabii bir şey söylemezsin. Bir gün annen bize gelir de evimizi görürse istediğinden güzel bulacak ve memnun olacaktır. Her şeye küçükten başlanır. Burada bir apartmanın üst katını kiraladım. Bütün Ankara'yı gören bir balkonu, güneş sabahları içine dolan bir yatak odası var. Bir de oturma odası, mutfak ve sandık odası var. Suyu, elektriği de içinde. Geldiğin zaman bak ne kadar hoşuna gidecek. Bana beni üzüntüye düşürmeyecek mektuplar yaz. Dudaklarından binlerce defa öperim.

Sabahattin Ali

*

1935

Aliye, Benim Birtanecik Sevgilim,

Mektubunu nasıl dört gözle beklediğimizi tasavvur edemezsin. Bundan evvelki yeisli mektubunun üzerimdeki acı tesirlerini silecek bir mektubunu almak, karşımda tekrar bana, ama yalnız bana inanan bir Aliye görmek istiyordum. Nihayet mektubun geldi. Satırlarında diğer insanlara benzemeyen, bayağılıklardan ve küçüklüklerden uzak, insan ruhunu tekrar buldum. Mektubunun bir yeri bana bilhassa yakın geldi: İnsanların hemen hepsi hayatı karın doyurmak ve lalettayin biriyle yatmaktan ibaret farz ederler. Halbuki bu takdirde insanın diğer hayvanlardan ne farkı vardır, onları dimağları da karınlarını doyurmak ve kendilerine bir eş bulmak hususunda kâfi derecede hizmet görüyor, ancak bunları düşünmek, onlardan hiç ayrı olmamak demektir, halbuki insanın bir de dimağı vardır ki, yemek, yatmak, eğlenmek gibi şeylerle alakadar olmayan birtakım ihtiyaçlar taşır. Kendine yakın bir arkadaş arar. Kendisine yardım edecek (maddi ve manevi yardım edecek) diğer bir insan ister ve bunun mümkün olabilmesi için yardım isteyen diğer insanlara yardıma hazır bulunur. Sonra muhakkak sevilmek ister, bunun için de başkalarını sever. Düşün, dünyada yalnızlık kadar feci şey var mıdır. Tabii yalnızlıktan kafa yalnızlığını kastediyorum, yoksa dünya bir sürü kuru kalabalıkla dolu... Ama bizim manevi hayatımızda, maddi hayatımızda bize eş, arkadaş olabilecek insan ne kadar azdır. Ben bazen çok sevdiğim bir arkadaşla beraber tenha bir köye gider ve on beş yirmi gün kalırdım. Bu zaman zarfında hiç yalnızlık üzüntüsü çekmezdim. Çünkü kafa dengi bir arkadaşım vardı. Fakat mesela hapishanede yattığım zamanlar, sekiz yüz kişinin arasında olduğum halde yalnızlıktan bunalırdım. Yalnız orada değil, şimdi serbest iken bile kendimi kimsesiz hissediyor ve bunun için seni her gün artan bir istekle bekliyorum. Burada da birçok güya ahbap var, fakat insan hangisine içini dolduran dertleri, kafasını yakan düşünceleri açabilir? Derhal gülerler, yahut anlıyormuş gibi tavırlar aldıkları halde bir şey anlamadıklarını sersem gözleriyle belli ederler.

Açıkça konuşmak icap ederse, yengemler bile, bütün iyi kalpliliklerine rağmen çok basittirler. Zaten ben o kadar çok gülen, bu imkânı bulan insanlara biraz şaşarım. Sonra bu işte, kendileri yardım ettikleri halde sana son yazdıkları şekilde bir mektup yazabilmelerine hayret ettim. Ben gidip bu ne demek deyince derhal tevil etmeye kalktılar. Ben sorarken dudaklarımın ve her tarafımın titrediğini hissediyordum. Hayatımda bu kadar müteessir olduğum zamanlar nadirdir. Ah Aliye, benim güzel, iyi kalpli Aliyeciğim, bana bir daha sakın o mektubuna benzer mektuplar yazma. Ben hayatımda o kadar ağır laflar dinlemeye mecbur oldum, bunlara o kadar sessizce tahammül ettim ki, sevdiğim, uğruna hayatımı bile verebileceğim bir insanın bana en ufak bir sitemi beni bugün fevkalade yaralıyor. Açık bir yaraya bir fiske vuruluyormuş gibi oluyor. Şimdi düşündükçe, senin ve benim üzülmemize (bir hiç yüzünden) sebep olanlara kızıyorum adeta...

Seni sımsıkı kucaklar, yüzünden, saçlarından, dudaklarından öper, öper, öperim...

Sabahattin Ali

*

1935

Benim Sevgili Aliye'm,

Sular bulanmadan durulmaz derler. Biz de artık ikimizin de canını sıkan şeylerden bahsetmeyelim de bunları büsbütün unutalım. Ben yengemlere kızdığımı asla belli etmedim. Ben zaten kızdığımı nadiren belli ederim. Teessürümü de hiç göstermem. Herkes beni keyfi yerinde, daima gülen biri sanır. İşte bunun için yazılarım çok dertlidir. Hayatımda gösteremediğim teessürümü yazılarımda gösteriyorum. Bana yazdığın mektupta yengeme yazdığın mektubun bir sureti olduğunu ben Fahrünnisa ablama[1] söylemiştim, demek ki o gidip ortalığı aleve vermiş. Bundan sonra ikimizin arasında cereyan eden hiçbir şeyden onları haberdar etmem. Aliye, mektupların hep yanımda geziyor, ikide birde onları çıkarıp okuyorum. Hele bu son mektubun... o kadar bahtiyar etti ki beni... "Etrafıma kırıldığım zaman beni sen teselli edeceksin, işte o zaman ben her şeyi unutarak senin boynuna sarılacağım," diyorsun. O zaman ben de senin boynuna sarılarak hiç, hiç bırakmayacağım. Sen herhangi bir şeye üzülürsen seni kollarımın arasında avutacağım. Eğer gözlerinden bir damla yaş gelirse onu güzel gözlerini sıcak dudaklarımla öperek kurutacağım. Tek başına geldiğin daha iyi oluyor. Bundan sonra hiç kimse sana benim kadar yakın olmayacak. Beraber Almanca öğreneceğiz, ben İngilizce öğrenmek istiyorum, beraber okuyacağız, neşeli ve kederli olacağız, ne olursa olsun, bütün bunlar hep beraber, hep ikimizin iştirakiyle olacak ve başka hiç kimse karışmayacak. Pek az misafirliğe gitmek ve pek az misafir çağırmak istiyorum. Bir sürü ve fesat ve dedikoducu insanlarla ahbaplık edip ne olacak sanki? Biz birbirimize yeteriz değil mi?.. Ah Aliye, senin Ankara'ya geleceğin günleri nasıl bekliyorum bilsen... Şimdi kapıyı açıp girdiğim zaman beni soğuk bir sessizliğin karşıladığı küçük evde senin güler yüzün tarafından karşılanmak bana saadetlerin en büyüğü gibi geliyor. Biliyor musun, ilk mektuplarımda "Bana böyle şeyler yazma, sonra sana

1 Sabahattin Ali'nin yengesi Hayrünnisa Başotaç'ın kardeşi.

deli gibi âşık olurum," demiştim oldum işte... Sana bugün çılgın gibi âşığım. Senden ayrı geçen bu günleri cehennemde imişim gibi geçiriyorum. Evde resimlerine bakarak uyumaya çalışıyor fakat uyuyamıyorum. Sana kavuşmadan sükunet bulamayacağım. Nikâhı önümüzdeki hafta içinde, pazartesi veya perşembe günü yaparız. Ben size telgrafla gününü bildiririm. Siz de hemen nikâh memurluğuna bildirirsiniz. Nikâhın ertesi günü de hareket edersin. Resmi muameleler için çıkarttığım küçük fotoğrafımı gönderiyorum. O gün canım sıkıldığı için biraz asık suratlı çıkmışım. Gözlerinden ve dudaklarından hasret ve iştiyakla öperim bir tanecik sevgilim.

Sabahattin Ali

Sabahattin,

Ne kadar fenasın. Bu berbat günlerimde beni öyle bir bırakıyorsun ki halin nedir diye sormuyorsun.

İstanbul'a gidip gelmek bir dert oldu. Ondan sonrası da ayrı. Gittim İstanbul'a, Allah'ın fırtınası, yağmuru, karı, zelzelesi hep bir araya toplandı. Göztepe'de bir arkadaşım bırakmadı. Oradan her gün Taşkışla'ya Hasan'ı görmeye taşındım. Cumhuriyet Bayramı gecesinden beri hapislermiş, mahkemeleri devam ediyor. Pek fena vaziyetleri. Ömrüm yollarda geçti. Bir sürü yorgunluktan sonra döndüm. Bayramın üçüncü günü burada idim. Tatil gümbürtüye gitti o kadar.

Ben İstanbul'dayken burada hususi şekilde haber alınmış ki beni Karataş Erkek Orta Mektebi'ne veriyorlar, oranın hocası olan bir arkadaşımız da buraya benim derslerimi de alarak muavin oluyor. Geldiğimin ertesi günü işittim bunu. Ne yapayım diye düşünürken bir iki saat geçmeden resmen emir geldi. 24 saat ders üstelik burada da stajım bitti. Yakında tasdik edilip muallimliğim gelecek o zaman lisede kalamayacağım... Hulasa gayet müşkül bir vaziyet.

Karataş'ın hocası bulunan arkadaşımız geçen sene burada stajyerdi. Aynı zamanda orada da dersi vardı. Tabii gidip geliyordu. Bu sene başında stajı bitti. Karataş'ta da dersi 24 saat oldu. Bizim mektebin idaresinde adam yok. Onun için müdür daha sene başından staj raporunu yazarken onun muavinliğini de istedi. Fakat vekâlet bir türlü razı olmuyordu. Çünkü üzerinde çok ders vardı. Birçok kereler tekit edildi. Ses çıkmadı. En son artık bir telgraf çekildi ki tam o sıralarda da benim staj raporum gitmişti. Müdür bana da pansiyon işlerine bakmamı teklif etti. Ben düşüneyim diye salladım. Fakat herkese de kabul etmeyeceğimi söyledim. Aradan şu kadar çok bir zaman geçti, başıma bu işler geldi. Şimdi, müdürün Nurhayat'ın yerine beni gösterdiğinden şüphe ediyorum...

Bu hadiseler üzerine beni çağırdı. Gayet üzüldüğünden bahsetti. "Ben vekâlete Nurhayat Hanım'ın yerine bir erkek arkadaş (Erkek lisesinde stajyer) gösterdim onlar böyle yaptılar. O işi ka-

bul etseydiniz belki böyle olmazdı, dedi. "Mamafih yine üzerinizde gece işi alın, hem burada kalır yemek parası vermezsiniz hem de ayrıca ücret de veririm. Para gençlikte kazanılır dedi. "Zengin olursanız saylav da olursunuz," diye ilave etti. "Parayla mı rey toplayacağız?" deyince "Hayır efendim zengin diye itibar ederler," dedi. Gözüm olmadığını söyledim. 24 saat dersten sonra başka iş de yapılamayacağını beyan ettim. "Efendim, siz maşallah sağlamsınız bir şey olmaz, mamafih iş de almasanız burada kalabilirsiniz çünkü maaşınız burada, sakın ani bir kararla çıkıp gitmeye filan kalkmayınız," dedi.

Bugün orada (Karataş) işe başlamaklığım lazımdı gitmedim. Müdürü telefon etmiş. Hasta olduğumu aynı zamanda resmi şekilde elime bir şey de gelmediğini söyledim. Bizim müdür buna da ayrıca içerledi. Düşünmüşler, iki gün sonra tahriri imtihanlar başlıyor. Bilmediğimiz talebelerle karşılaşmamız doğru olmayacak ayın sonuna kadar yine eski vaziyetin devamını muvafık bulmuşlar. Şimdi on beş günde kendimi alıştıracağım. İyi oldu bu mühlet...

Benim burada fena bir şöhretim var: Dik kafalı, hürmetsiz, selamsız, metelik vermez, muhteris vesaire şeklinde.

Karataş müdürünün görüşmek üzere beni bir davet edişi vardı bugün, ölüyordum gülmekten. Rica ediyor, bir abi sıfatıyla çağırıyor Allah... Gittim Nurhayat da oradaydı. Bu arkadaşımla epeyce sevişiriz. Geçen sene acı tatlı bütün zamanlarımız beraber geçti. Birbirimizi iyi anlarız. Kendisi vaziyetten gayet müteessir. Liseye gelmek, Karataş'tan kurtulmak (ki bu mektebin fenalıklarını geçen seneden beri dinleye dinleye bıktım) istiyordu ve bunun için uğraştı ama benim gitmem mukabilinde olacağını tahmin etmemiş. Halbuki ben bekliyordum çünkü kuyu önümde açılıyordu, farkındaydım. Şimdi Nurhayat, vazifelerimizi değiştirelim diyor. Çünkü o ailesini filan getirtti. Evi var. Vaziyeti çok müsait. Benim için üzülüyor. Karataş müdürü tecrübeli bir adam uzun uzun konuştuk. Yalnız olduğum için bu mesele herkesi meşgul eder oldu. Ben idari işi kabul etmek istemedikçe fenalık devam edecek. Aynı zamanda Nurhayat'ın fedakârlığını da katiyen kabul edemem. Çünkü bu, onun istediği bir şeydi... Beni fena halde sıkıştırdılar. Gece düşüneyim diye el-

lerinden kurtuldum. Yarın kararımı bekliyorlar... Tabii hiçbir iyilik kabul etmeyeceğim... Stajım için cevap gelinceye kadar lisede kalabilirim. Sonrası ne olacak bilmem. İstifa edip Sinop'a gitmeyi bile düşünüyorum. Kafam çatlayacak düşünmekten. Şeraiti çok canlı anlatamadım. Tahmin edemezsin ne fenayım...

Şimdi sana bir şey soracağım: Muallimliğim tasdik edilirken buradan başka bir yere nakledilemez miyim? Benden çok beni düşünmesine herkesin fena halde kızıyorum. Gençmişim, tecrübesizmişim, yalnız başıma ne yaparmışım. Allah cezalarını versin. Muhakkak buradan gitmek istiyorum. Leyli bir mektep, muallim mektebi, lise, nerede olursa olsun, Erzurum'a da razıyım. Gayet ciddi söylüyorum asabiyet neticesi filan değil.

Kuzum Sabahattin, bunlar için bir iyice konuş ve bana çabuk yaz, ne yapacağımı bilmiyorum. Şu on beş gün benim için kazanılmış bir zamandır. O mektebin yüzünü hiç görmeden bir yerlere gitmek lazım.

Bir kere de başıma böyle şeyler geleceğini ve bu yüzden üzüntüler çıkacağını düşünmemiştim.

Çabuk bu yazdıklarıma cevap ver... Ve ne yapayım söyle... Gözlerinden öperim.

Bu mektuba dün başlamıştım. Bugün tamamladım. Şimdi de yeni bir haber: İçeriden çağırmışlardı gittim, muallimliğim gelmiş. Artık stajyerliğe veda. Fakat hasretle beklediğim bu günde sevinemiyorum, ne fena...

Ayşe [Sıtkı İlhan]

Remzi Kitaphanesi
Ankara Caddesi No: 93
İSTANBUL
Telefon: 22014

İstanbul, 5/2/1935

Kardeşim,

Sana gönderilen formalar içinde "Candarma Bekir" ile "Kazlar" ismindeki hikâyeleri zamanımızda geçirmektesin halbuki bunlar zabıta kuvvetlerini halk nazarına fena bir şekilde göstermektedir. Bunları bu zamana göre uydurmanı veya vakaları eski devirlere geçirmeni rica ederim.

Kapak klişeye verildi bir iki güne kadar sana provalarını göndereceğim. Hasip Ahmet'in *Kendi Kendine Faaliyet Prensibi* kitabı[1] işi ne oldu? Cevabını bekler gözlerinden öperim.

Remzi [Bengi]

1 Sözü edilen kitap M. Geraskof'tan Hasip Ahmet'in tercüme ettiği ve 1933'te Remzi Kitaphanesi tarafından yayımlanan *Talim ve Tedrise Kendi Kendine Faaliyet Prensibi*'dir.

Remzi Kitaphanesi
Ankara Caddesi No: 93
İSTANBUL
Telefon: 22014

İstanbul, 18/2/1935

Efendim,

Sana kapak provalarıyla basılan on ikinci forma ile on üçüncünün tashihlerini gönderiyorum. Yedinci sekizinci formalarda bir yanlışlık olduğundan tekrar basılmaktadır. "Komik-i Şehir"i zemin zamana göre değiştirmeni rica ederim. Sonra bu hikâyenin herhangi bir yerine Meşrutiyet zamanında veya daha evvel geçtiğine dair bir şey ilave edilecekse Suzan isimli kızı Ermeni veya Rum şeklinde göster. Malum ya Türk kadınlarının sahneye çıkması bilhassa böyle tuluat kumpanyaları ile memleket memleket daha yenidir.

Selamlar.

Remzi [Bengi]

10. 3. 935

Sabahattin,

Çok meşgulüm, bir milimlik boş zamanım kalmıyor. Onun için sana yazamadım. Ben yazmadan da Sabahattin yazardı bana, ne oldu, evleniyor mu nedir diye düşünüyorum. Emin ol, ciddi olmamakla beraber, bu aklıma gelmişti. Nihayet dün akşam Karataş'tan dönüşte kapıcı kocaman ve fiyakalı zarflı sıska mektubunu verdi. İçindeki havadis şişmandı, muazzamdı ama bana ne. Evleniyorsan evleniyorsun, insan hiç olmazsa, bu mevzu etrafında da olsa, biraz daha uzun yazar.

Pek memnun oldum böyle samur saçlı, lacivert gözlü bir dilberle evleneceğine... İstanbul'dan Ankara'ya nasıl oldu bu iş. Biraz tafsilat vermemişsin. Senin evlenmenle bu kadar az mı alakadar olacağımı sandın?

Pertev'den [Naili] mi özendin bu işe? Ne münasebet desene, öteden beri aklından çıktığı var mıydı?

Fakat Sabahattinciğim iyice düşündün mü? Kendini evli olarak birçok kayıtlarla bağlı olarak, ev köy, hatta çoluk çocuk sahibi olarak düşünebiliyor musun? Cesaretin var mı bu işe? Eğer bunları düşündünse gayet iyi bir şey yapıyorsun derim. Çünkü kendin için birçok faydalarını sayıyorsun.

Nişanlandın mı resmen? Ne zaman evleneceksin? Artık benim mektup yazmamaklığım icap edecek mi sana? Bunu, kendim için, senin için düşünmem. Dostluğumuz ikimizce de malum ve müfittir. Bunun kimseye zararı dokunamaz. Öyle ama alacağın lacivert gözlü nasıl düşünür acaba? Onun kafasına, hislerine hürmet etmek lazım. Hele, senin karın olacak mademki, ehemmiyeti artar bence.

Yazdıklarının, düşündüklerinin samimi olduğunu kabul ediyorum ama, bütün bunlara rağmen sen de bana karşı eskisi gibi olmayacaksın herhalde. Bu da gayet tabii. Hatta son mektubunla bilmeden benim için bitmeye başlamışsın bile. Bilmem, bana öyle geldi. Ne yapalım, her şeyi olduğu gibi olacağı gibi kabul ederiz.

Karataş'a her gün gidip geliyorum. Kız Lisesi'nde kalıyorum.

Anormal bir poz tabii. Nurhayat'ın teklifini kabul edememiştim, elimden gelmemişti. Hem bu iş bir haysiyet meselesi halini aldı. Herkes, benden ziyade benimle meşguldü. Meselenin aslını bilmiyordu kimse. Zahiren sanki istenmeyerek liseden atılmış gibiydim. Nurhayat bana tercih edilmiş ve yerime getirilmiş gibi bir vaziyet vardı. Başka türlü hareket edemedim.

Ne düşünürlerse düşünsünler. Kimsenin fikrini değiştirmeye niyetim yok. Metelik vermiyorum birisine. Atılsam da ne çıkar... İşlerinin ehemmiyeti nedir ki. Bugün Türkiye'de hangi muallim, hangi faydalı işi yaptığını iddia edebilir. Akıllı uslu çocukları alıp, bir araya toplayıp esaslı bir şey veremeden terbiyesizleşmeleri ve budalalaşmaları için ne lazımsa yapıyoruz. Bu iş, hangi mektepte olsa yapılır. Bozukluklar içinde mukavemet edebilenler, olanlar kendi kendilerine adam oluyorlar o kadar. Gerisi ya köpek, ya yılan. En faydalı iş, bu mektepleri kapamak olur.

O Karataş muhiti bir âlem Sabahattin, nasıl adamlar arasında kalıyorum görsen acırsın halime. Çok yoruluyorum, kendimi dinleyecek vaktim kalmıyor, haftanın sonunu deliler gibi getiriyorum. Bir teselli var yalnız: Sene sonu geliyor... O da gelmiyor, günden güne gidiyor ya ne ise. Bir dahaki seneye burada kalacağımı aklıma getiremiyorum. Düşünsem deli oluyorum.

Uzun yaz, çok şey anlat, bilhassa kendini anlat ve çabuk yaz. Gözlerinden öperim.

Ayşe Sıtkı [İlhan]

12. 4. 935

Sabahattin,

Dünya öyle birdenbire güzelleşti ki, bu günlerde tabiattan başka bir şeyi sevmiyorum, bir şeye tahammül edemiyorum. İnsanları yok etmek, onların gürültülerine nihayet vermek ihtiyacı var içimde. Hiç kıpırdamadan yatmak veya oturmak istiyorum. Ne okumak, ne gezmek, ne konuşmak... Bu güzellik, bu güneş eritiyor içimi.

Bu halde belki ben iki mektebi birbirine bağlayan yollara nasıl katlanayım. Her sabah kalkıp giderken kendimi yokluyorum bu işe yeni başlıyor gibiyim. Çünkü bir koca gün yaptığım şeylerin içimle, kafamla, ruhumla alakası yok. Uykuda yürüyor, söylerken de sayıklıyor gibiyim... Memnunum bu halimden. Çünkü, geçmeden gözümde büyüyen şu günler, aylar geçtikten sonra güzel bir rüya kıymet ve ehemmiyetinde bile olmayacak.

Fakat Sabahattin, ne yapıp yapıp bir dahaki seneye bir kız mektebine kapağı atmaya bakmalıyım. Çok sinirime dokunan haller hiç eksik olmuyor. Mesela öyle çocuklar var ki, fevkalade anormal şeyler. Sınıfa girip kürsüye gittiğim zaman dikiyorlar gözlerini zil çalıncaya kadar kırpmadan bakıyorlar. Öyle fena oluyorum ki, bir gün sınıfın ortasına kusacağım. Talebe diye karşıma aldığım çocukların bu halleri bana pek dokunuyor. Meslek haysiyetşiken bir hal alıyor adeta. –Sonra, geçen gün mektepten çıkmıştım, kapının önünde tramvay bekliyordum. Erkek Muallim Mektebi talebesinden bir grup geçiyor, bizim çocuklada dağılmakta. Ah biraz da bize gelse diye laf atmaya kalkmazlar mı. Tabii duymamazlıktan geldim ve lakırdının mahiyetini filan bir tarafa bıraktım da bizim çocuklardan duyan oldu mu acaba diye üzüldüm. Yazmayım artık buna benzer bir sürü münasebetsiz şeyler.– Allah belasını versin. Evvela erkekler, ikinci derecede de evli ve yaşlı kadınlar dururken ne diye bizi erkek mektebine veriyorlar anlamıyorum. Türkiye'de daha bu işleri yapacak vaziyete gelmemişiz biz. Hepsi böyle değildi belki ama Karataş'ta okuyan çocuklar müthiş külhanbeyi şeyler. Kendimi yorarken bazen içimden de budala diye gülüyorum. İnsan her şeyden ev-

vel işinin mevzuunu sevmeli ve onu verdiği emeğe layık bulmalı –Bende bu yok– Mamafih aralarında gayet az olmak üzere zeki çocuklar yok değil... Teselli noktası da bunlar zaten. Sonra, garip şey ekserisi çirkin bu çocukların. Güzeller, sempatikler öyle az ki – çok sıkılınca, hafif onların üzerinde göz gezdiriyorum... İşin biraz alay tarafı da olmasa insan çatlayacak.

Kitaba çok teşekkür ederim. Hikâyelerin güzel. Ben ekserisini bildiğim için asıl etrafımdakilerin fikirlerinden bahsedeyim: Bayıldılar okuyanlar... Her birini ayrı methediyorlar. "Kırlangıçlar"ı ve "Candarma Bekir"i bilhassa fevkalade buluyorlar. İzmir'e çok geç geldi. Gelinceye kadar da benim kitap bir hayli elden ele dolaştı. Bekleyenler, her gün kütüphaneleri gidip yoklayanlar da oldu. Benim sorduğum kütüphaneye 5, 6 tane gelmiş hemen satılmış, son kalan bir taneyi de bir arkadaş (Türkçe hocası) aldı. Tekrar getirtecekler. Bir hayli propagandanı yaptım. Mamafih fazlasına lüzum kalmıyor. Okumaya başlayanlar benden çok beğeniyorlar.

Benim bilmediklerim: "Viyolonsel, Bir Orman Hikâyesi, Kazlar, Sarhoş, Bir Siyah Fanila İçin, Komik-i Şehir"... Hepsi güzel. –Kazlar bilhassa.–

Güzel yazıyorsun Sabahattin, lisana her şeysiyle çok hâkimsin. Görüşlerin, duyuşların kuvvetli. Zeki adam olduğun çok belli. Fakat bu meziyetlerinle bunları senin için az görüyorum. Bu kitap, senin daha büyük işler başarabileceğini anlattı bana. Onun için çok sevdim bilhassa.

Sana onu söyleyecektim: Ben Maksim Gorki'den çok okumadığım, onu iyi bilmediğim halde nedense yazılarının birçok yerlerinde o kokuyu duydum. Neden acaba? Fakat dediğim gibi bu hiç esaslı bir fikre istinat etmiyor, bir müşabehet var mı aranızda sahiden, ne itibarla sen ona benziyorsun bilmiyorum.

Sonra, belki biraz fazla cesurane olacak ama, sana bir şey tavsiye edeceğim. Tarih okumanı... Tarih kültürünü artır, o zaman çok daha olgun yazacaksın. Cihan tarihini umumi şekilde çok iyi bilmelisin. Lazım olduğu kadarını muhakkak ki bilirsin ama. Daha derin demek istiyorum.

Mayısta demek askerlik başlıyor. Öyle ise yazın nişanlınızın müsaade ettiği miktarda sizinle görüşmek mümkün olacaktır demektir.

Tatil yaklaştıkça öyle seviniyorum ki şu dırdırlardan kurtulacağım diye. Fatma da bu sene çok bıkkınlık gösteriyor. Tatil için sevinip karşılıklı projeler hazırlayıp duruyoruz.

Faik'ten bir mektup aldım askerlikten yanar yangın. Az kaldığı halde tahammül edemiyor. Haletiruhiyesine gayet fena tesir etmiş. Sen ne yapacaksın? Bu sene pek büyük işlere giriştin. Nişanlanmak, askerlik, evlenmek. Bir hayli cesur adamsın. Her zaman da yazarım ya, şu evlenmek gayet komik geliyor bana... Evlilik hayatı pek anormal bir şey olsa gerek. Pertev'den [Naili] hâlâ ses seda yok mu? Sen de onun gibi mi olacaksın yoksa?

Yazdığım şeye kızmana bir mana veremedim. Ben de sana şu şekilde sorayım: Benimle evlense idin tanımadığın bir erkekle mektuplaşmama müsaade eder miydin? Nişanlın bayan için böyle bir şey düşünmemi neden pek garip buldun. Olur ya istemez... Benim nasıl tehlikesiz bir insan olduğumu nereden bilsin. Hem bilse bile kıskançlıkta öyle bir şey vardır ki mantık tanımaz.

Uzun mektuplarını bekliyorum. Gözlerinden öperim, evladım.

Ayşe [Sıtkı İlhan]

(tarihsiz)[1]

Remzi Kitaphanesi
Ankara Caddesi No: 93
İSTANBUL
Telefon: 22014

Kardeşim,

Senin her ne şekilde olursa olsun yazdığın yazılarındaki fikirlerine karışmak istemem, yalnız bir kitap basılırken kitapçının da, bilhassa bu zamanlarda, mühim ithamlar altında kalarak sürüklendiğini biliyorsun. Onun için işaret ettiğim 104'üncü sahifeyi baştan aşağıya değiştirmeni rica ederim. Bunu da şu sebepten istiyorum.

1- İstanbul matbuatı müthiş bir kontrol altındadır, önüne geleni mahkemeye vermektedirler.

2- Senin söylediğin gibi belki de vekâlete birkaç kitap satmak imkânı bulabiliriz, halbuki bu vaziyet dahilinde kitaplardan alarak hiçbir yere dağıtamayacağımız şüphesizdir.

3- Bu sahifedeki yazıları başka bir şekle sokmakla hiçbir şey kaybetmezsin.

4- İstediğin takdirde bu hikâyeyi kitaba koymayabilirim.

Selamlar.

Remzi [Bengi]

Not: Hasip Ahmed'in *Kendi Kendine Faaliyet Prensibi* kitabının işi ne oldu?

1 *Değirmen*'in yayın hazırlığını anlatan bu mektup 303. ve 304. sayfalardaki mektuplara benzemektedir. Mektubun yazılış tarihi Şubat 1935 olmalıdır.

1 Nisan[1]

Oğlum Sabah,

Bugün mektubunu aldım sana pek gücenmiştim. Pek meşgul olduğunu yazıyorsun evet doğru ama oğlum insan bir numara yazacak kadar vakit bulur bir bayram tebriği yazar zannederim. Bunu yazıyorum ki bu bayrama tebrik yaz diye anladın mı oğlum Sabah? Mektubunu okur iken Mualla'nın söyledikleri şeylere canım sıkıldı bunları bana da söyledi ve ben bunların doğru olmadığını söyledim demek benim sözlerime inanmamış. (...) kardeşi İsmail Bey'e annenin sözlerine inanmamış ziyanı yok. Bak oğlum bunlar olağan şeylerdir her aile arasında böyle sözler olur, hem sen kendini kurtarmış bir çocuksun böyle şeylere hiç aldırmazsın geçer. Fikret'e gelince senin kardeşin ise onun kardeşinin oğludur. O da senin namusun ise onun da namusudur. Gelelim senin iki kişi gelmene. Desene biz de kayınvalide olacağız.

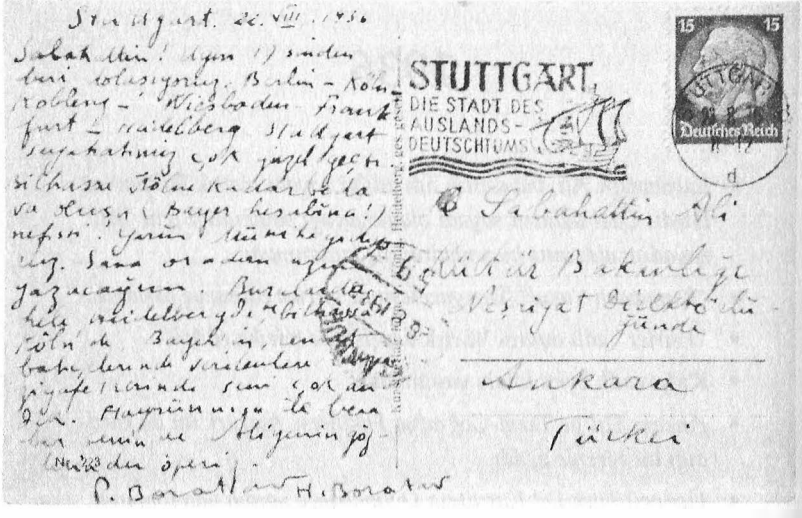
Haydi güzel bir hanım getir biz de severiz. Senin kızlar ile bir de Selma daha erken gelecekmiş. Ağabeyim ağustos nihayeti geliyor, bizim Nermin Hanım üç aylık hamile bakalım ya bir sultan geliyor yahut da bir şehzade geliyor. Ben görüşmüyorum. (...) kocasından boşanıyor bakalım nasıl koca bulacak? Annem Yeşilköy'de onun için selam yazmıyorum. Bu gün Faize burada idi; annem yok diye beni beklemeye gelmiş. Yanıyor tutuşuyor, sana söylesin diye yazmıyorum bilirsin ya. Baki kardeşim iyi çalışmanı Cenab-ı Hak'tan temenni ederim, ellerinden sıkarım. Cümle komşular selam ediyorlar, amcan da selam eder, gözlerinden öper. Sabri amcan da on güne kadar bize gelecek, bir ay kadar kalacak. Otel daha yeni boşaldı. Pek acele oldu kusura bakma.

Yengen
Hayrünnisa [Başotaç]

1 Tarihi eksik olan bu mektubun içeriğinden Sabahattin Ali ile Aliye Hanım evlendikleri 1935 yılında yazıldığı anlaşılmaktadır.

1936

- *Sabahattin Ali, babasının adı Ali'yi soyadı olarak kullanmak istedi. Özel adların soyadı olamayacağı söylendiği için "Alı" soyadını aldı ama bu soyadını hiç kullanmadı.*
- *"Kuyucaklı Yusuf"* Tan *gazetesinde tefrika edilmeye başlandı.*
- *"Esirler" adlı oyunu* Varlık *dergisinde tefrika edildi.*
- Kağnı *adlı öykü kitabı yayımlandı.*
- *Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Atatürk'ün de katıldığı bir törenle açıldı.*
- *Üçüncü Türk Dil Kurultayı Dolmabahçe Sarayı'nda toplandı.*
- *Ankara Devlet Konservatuvarı öğretime başladı.*

STUTTGART
DIE STADT DES
AUSLANDS-
DEUTSCHTUMS
15
15
Deutsches Reich
Ankara
Türkei

Stuttgart, 22. VIII. 1936

Sabahattin!

Ayın 17'sinden beri dolaşıyoruz. Berlin - Köln - Koblenz - Wiesbaden - Frankfurt - Heidelberg - Stuttgart seyahatimiz çok güzel geçti. Bilhassa Köln'e kadar bedava oluşu (Bayer hesabına) nefisti. Yarın Münih'e gidiyoruz. Sana oradan uzun yazacağım. Buralarda hele Heidelberg'de ve bilhassa Köln'de Bayer'in cemaat bahçelerinde verilenlere (...) ziyafetlerinde seni çok andık. Hayrünnisa ile beraber senin ve Aliye'nin gözlerinden öperiz.

[Pertev Naili] Boratav-[Hayrünnisa] Boratav[1]

1 Ankara Kız Lisesi'nde Almanca öğretmenliği yapan Hayrünnisa Boratav eşiyle birlikte Türk halkbilimi çalışmalarının öncülerindendir. Pertev Naili Boratav'ın anlattıkları doğrultusunda kadınlar arasında yaptığı saha derlemeleri alanın kaynakları arasında yer almaktadır.

Sabahattin Ali
Maarif Vekâleti
Neşriyat Kalembaşı
Ankara- Turquie

8 Eylül 1936

Kardeşim,

Yaşıyorum ve seni unutmadım, binaenaleyh kabarmaya başlayan uzun mektup yazma ihtiyacını bende tatmin edebilirsin. Vaktim olsa benim de sana yazılacak bir sürü şeylerim var. Fakat ne kadar meşgul olduğumu dünyada tahmin edemezsin. Bunun için ikide birde hâlâ yalancıktan dahi olsa bana çatma. Bana öyle geliyor ki seni unutmak bana ait bir mesele değil. Dostluğa ilk başladığımız günlerdeki hararetin dinmesi biraz tabii. Ve keza bana öyle geliyor ki, o günden beri biz seninle yeniden ve başka şekilde bir dostluk ahdettik. Öte yanına kulak asma.

Mecmuaların çıkan numaralarını derhal yollamamalarına fena halde canım sıkıldı. Halbuki eşşoğlu eşeklere bin defa sıkı sıkıya tembih etmiştim geciktirmesinler diye. (...) mağazaları cehennemin dibinde her zaman uğrayamıyorum. Şimdilik daha dönmeye pek niyetim yok. Bana hep işe başlamaya kâfi gelecek derecede hazır değilim gibi geliyor. Karına teşekkürler, ikinizin de gözlerinden öperim.

Enver [Necati]

22. 9. 1936 (Damgadaki tarih)

Sabahattin Ali
Kültür Bakanlığı
Yayın Direktörlüğü'nde
Ankara - Türkei

Sabahattin,

Bu gece "Hofbräuhaus"tayız. Münih'in bira fıçılarını patlatıyoruz. Uzun mektup yolda. Aliye'nin modelini bir kütüphane Berlin'e sipariş etti. Sana ve Aliye'ye çok çok selamlar.

[Hayrünnisa] Boratav-[Pertev Naili] Boratav

Cuma 16. 10. 36

Aziz Üstadım,

Hayatımda hadiseler öyle bir seyir takip ediyor ki fikir ve kanaatlerim bunun ardı sıra sürüklenmekten kurtulamıyor. Sermayenin cemiyetteki tevzi tarzına her zaman muarızdım. Fakat bugün olduğu kadar hiçbir zaman buna düşman kesilmemiş ve kin bağlamış değildim. Demek oluyor ki hususi hayat ile fikri hayatın akışı atbaşı gidiyor.

Bu satırları, şu itirafta bulunmak için yazmıyorum; kalemin ucuna nasılsa takılıverdi? Asıl anlatmak istediğim başka bir şey var; başıma gelenleri biliyorsun. Son cümleye göz gezdirirken sakın alaylı alaylı dudak bükmeye kalkma! Çünkü senin bildiğin devede kulak gibi bir şey! Neyse Avni Bey'in bu ders yılı başında bana ders vereceğini, beni unutmadığını, tatilde buraya gelen birçok arkadaşlar kendisinden naklen müjdelediler. Zaten bizzat Avni Bey'in kendisi de bana, Ankara'dan harekete hazırlandığım sıralarda aynı şeyi söylemişti. Bir aralık "Oradan müdür bir şey yazar, ben de ders veririm," sözünü de ilave etmişti. Geçen ayın yirmi sekizinde buradan müdür böyle bir şey yazdı. Bugün Avni Bey'in imzası üstünde aynen şu cevap geldi.

Haydarpaşa Lisesi Direktörlüğü'ne:

18/9/36 tarihli ve 3/2049 sayılı yazınıza karşılıktır:
İdare memuru Cevdet'in öğretmenliğe atanmasına imkân bulunamamıştır.

14/10/36
Ortaöğretim direktörü
Avni Yukarıuç

Ben bundan hiçbir şey anlamadım. 8 aydır bekliyorum. Tahammülüm tükendi. Asıl gürültü çıkardığım zamanlarda ceza görmediğim halde uslu akıllı köşemde otururken bu kadar gadre uğramanın manası ne olabilir?

Müdürün inhasından önce Ankara'dan bir arkadaş (sana niye gizleyeyim, vekâlette bir şef) bana böyle bir şey yapılamayacağını işime devam etmenin lüzumunu bildirmişti. Halbuki oradan ayrılırken bana sene başı bile uzun gelmişti de beni tatmin ettikleri için son derece cebrinefs etmiştim. Bir kere düşün, sekiz ay bekledikten sonra bütün ümitlerin de boşa çıktığını görmek ne kadar feci! Benim anlamak istediğim şey şu, son derece itimat ettiğim ve sözünden çıkmamayı prensip edindiğim Avni Bey bana gıyaben ve vicahen bu kadar kati söz vermişken bu neden böyle oluyor? İkinci nokta da şu vekâlet eğer beni atlatmayı kurmuşsa bari ben şimdiden başımın çaresine bakıp başka bir vekâlete intisap edeyim. Allah rızası için buralarını iyice öğren ve bana yaz! Sabahattin, sen son derece civanmert bir çocuksun! Istırabımın en yakın aşinalarındansın. Benim ıstırabımı elbette herkesten fazla anlarsın! Buralarını bana iyice öğren ve yaz! Vekâlet emrine alınan Adnan ile şu Nazilli'de ve diğer yerlerdeki meslektaşların tayin edildiklerini duydum. Bu haber muhakkak ise benim şu istisnai vaziyetim niye halledilmiyor?

Maarif Vekâleti'nden ve bu hizmetten ayrılmaya katiyen karar verdim. Benim bu fikrimi nasıl buluyorsun? Hislerime tabi olmak bulunmak gibi bir zaafımı düşünerek sana akıl danışıyorum. On gecedir gözüme uyku girmiyor. Senin muhayyelen kuvvetli, sağdan soldan gelmiş avuç avuç talebelerim arasında, bir sığıntı vaziyetindeki hayatımı düşün!

Bundan başka kırk lira ile bu hayatı sürüklemek mecburiyetimi göz önüne getir! Vaktini daha fazla işgal etmeyim: Şimdilik sevgi ve hasretle gözlerinden öper, heyecanla cevabını beklerim sevgili kardeşim!

Seni cidden seven ve daha iyi anlamaya başlayan!

Mahmut Cevdet

Hamiş: (Haydarpaşa Lisesi'nde Cevdet) adresi kâfi.

Bu mektubu bugün postaya vermek istemiştim. Fakat beş parasız olduğum için pazartesi ancak buluşabileceğim bir arkadaştan alacağım ödünç parayı beklemek mecburiyetinde kaldım.

Verlag A. Iengaker, München

17. X. 936

Sabahattin Ali

Kültür Bakanlığı
Yayın Direktörlüğü'nde
Ankara-Türkei

Sabahattin

Biz iki gündür Berlin'deyiz. (WW 4 Paul str. 12/I bei Ostwald) Ay başında bu muvakkat evimizden çıkmak mecburiyetindeyiz. Bize mektup yaz. Peter evde yok. Onun için o da ilave edemedi. İkimiz ikinize selam ve hasretlerimizi yollarız.

Boratav

Berlin, 1. XI. 936

Sabahattin Ali
Kültür Bakanlığı
Yayın Direktörlüğü'nde
Ankara-Türkei

Bu kadar uzun zaman susmana mana veremiyorum. Böyle yapmazdın ne oldu? Biz artık temelli yerleştik. Adresimiz:

Berlin-Chlberg V
Suarez str. 28 / I
Bei Bergmann

Derhal cevap ver. Aliye'nin ve senin ikinizin de gözlerinden öperiz.

[Hayrünnisa] Boratav-[Pertev Naili] Boratav

1937

- *Sabahattin Ali askere alındı. Saffet Arıkan'ın yardımıyla teğmen oldu. Kızı Filiz doğdu.*
- Ses *adlı öykü kitabı ve* Kuyucaklı Yusuf *yayımlandı.*
- *Bakanlar Kurulu,* Tan *gazetesini on gün süreyle kapattı. Gazetede Anayasa'nın değiştirileceğine, seçimlerin yenileneceğine dair yazılar yayınlanmıştı. Aynı gün Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği bu tür yayınların asılsız olduğunu bildirdi.*

Bay Sadri Erişem
Dahiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü
Ankara

Sayın arkadaşım,

Almanya'da, Stuttgart'da bulunan Hofrat W. Koller müessesesinin neşretmek tasavvurunda olduğu "Türk hikâyeleri Antolojisi" ne konmak üzere benim de bir hikâye göndermemi veya seçmemi bildiren mektubunuzu teşekkürle aldım.

Böyle bir antolojiye girmeyi şeref telâkki eder ve beni b u s e f e r buna lâyık görüp hatırladığınız için minnetdarlığımı beyan ederim.

Fakat hikâyelerim arasında bir intihap yapabilmek kabiliyetinden öteden beri mahrum bulunmuş olmaklığım dolayısile şahsen bir tercihte bulunamayacağımdan, zaten yazılarım arasında mezkûr müessesenin arzu ettiği (Kemalist Türkiyenin yeni psikolojisini canlandıran, izah eden ve inkilâbın forme ettiği yeni Türk insanını anlatacak mahiyette olan) hikâyeler mevcut olmadığı için benim bu antolojinin dışında bırakılmamın daha münasip olacağı düşüncesinde bulunduğumu arzeder, sonsuz saygılarımı sunarım.

28.1.37

28. 1. 37

Bay Sadri Ertem
Dahiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü
Ankara

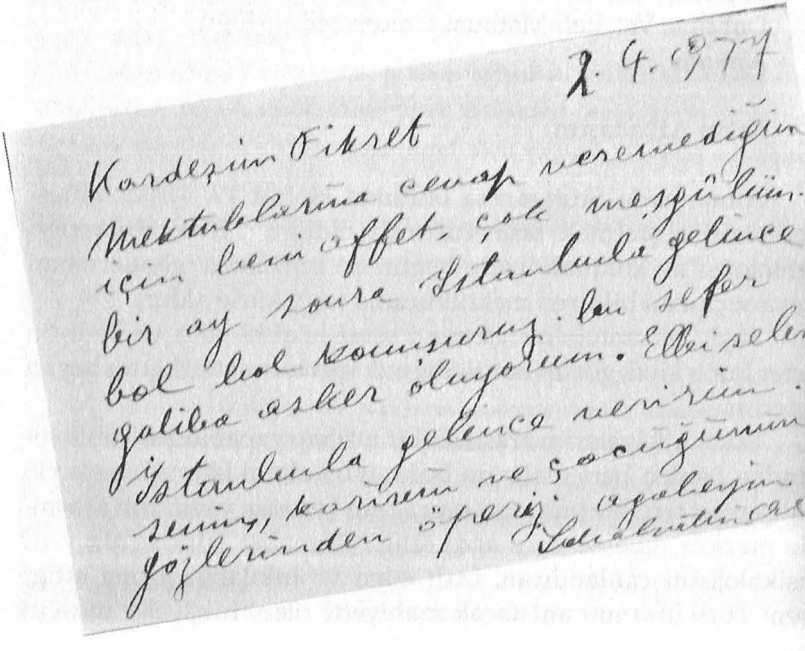
Sayın Arkadaşım,

Almanya'da Stuttgart'ta bulunan Hofrat W. Koller müessesesinin neşretmek tasavvurunda olduğu "Türk Hikâyeleri Antolojisi"ne konmak üzere benim de bir hikâye göndermemi veya seçmemi bildiren mektubunuzu teşekkürle aldım.

Böyle bir antolojiye girmeyi şeref telakki eder ve beni bu sefer buna layık görüp hatırladığınız için minnettarlığımı beyan ederim.

Fakat hikâyelerim arasında bir intihap yapabilmek kabiliyetinden öteden beri mahrum bulunmuş olmaklığım dolayısıyla şahsen bir tercihte bulunamayacağımı ve zaten yazılarım arasında mezkûr müessesenin arzu ettiği (Kemalist Türkiye'nin yeni psikolojisini canlandıran, izah eden ve inkılabın forme ettiği yeni Türk insanını anlatacak mahiyette olan) hikâyeler mevcut olmadığı için benim bu antolojinin dışında bırakılmamın daha münasip olacağı düşüncesinde bulunduğumu arz eder, sonsuz saygılarımı sunarım.

S.A.

2. 4. 977

Kardeşim Fikret

Mektublarına cevap vermediğim için beni affet. Çok meşgülüm. Bir ay soura İstanbula gelince bol bol konuşuruz. Ben şeref gelibo asker olmuyorum. Elbiselerimi İstanbula gelince veririm. Sevinç, karının ve çocuğunun gözlerinden öpüp, ağabeyin Sabahattin'den.

2. 4. 1937

Kardeşim Fikret,[1]

Mektuplarına cevap veremediğim için beni affet, çok meşgulüm, bir ay sonra İstanbul'a gelince bol bol konuşuruz. Bu sefer galiba asker oluyorum. Elbiseleri İstanbul'a gelince veririm. Senin, karının ve çocuğunun gözlerinden öperiz.

Ağabeyin
Sabahattin Ali

1 Sabahattin Ali'nin kardeşi Fikret Şenyuva.

6. 10. 1937

Pek muhterem Şefim ve Aziz Üstadımız

30 Eylül Perşembe günü bir kaç çocuğumuz olduğunu bildirmekle bahtiyarım. Refikam selâmlarını, o, ben ve çocuğumuz hürmetle ellerinizden öperiz.

Salâhattin

Kızımıza sıhhat, hepsine âfiyet ve saadet dilekleriniz münâsebetiyle bahaya arzı rica ederiz.

Bay Nihat'a sümbül

7. 14. X. 937

6. 10. 1937

Pek Muhterem Şefim ve Aziz Ağabeyim,*

30 Eylül Perşembe günü bir kız çocuğum olduğunu bildirmekle bahtiyarım. Refikam sıhhattedir; o, ben ve küçüğümüz hürmetle ellerinizden öperiz.

Sabahattin Ali

Kızımıza sıhhat, hepsine afiyet ve saadet dileklerimin mutlu babaya arzı ricasıyla
Bay Nihat'a sunulur.

14. X. 937

* Bu mektup Hasan Âli Yücel'e yazılmış olmalıdır. Alttaki not ise, Hasan Âli tarafından Nihat Adil'e Sabahattin Ali'ye tebrik mektubu yazması için eklenmiştir.

(tarihsiz)[1]

Sevgili Karıcığım,

Sana fena bir haber vereceğim. Bugün muayene edildim. Sapasağlam asker olduğuma dair rapor verdiler. Salih amcanın mektubu filan fayda vermedi. On beş yirmi gün sonra İstanbul'a hep beraber geleceğiz. Ben raporun neticesini alıncaya kadar daha birkaç gün kalacağım. Sen sakın kimseye asker olacağımı söyleme. Yalnız senden bir ricam var. Hemen radyocuya git, askere gideceğimi, bunun için taksitleri ödemeyeceğimi ve askerde iken icraya verse bile para alamayacağını söyle. İsterse radyoyu geri alsın. Peşin olarak verdiğimiz 30 liranın on lirasını da bağışlayalım. Anten de onların olsun. Razı olurlarsa ne âlâ. Olmazlarsa hava alırlar. İstersen bu mektubu da göster. Allah aşkına bu işi ben gelmeden hallet. Sonra Süha'yı gönderip Kamuran'dan[2] bütün paraları aldır. Sakın ev kirasını verme. Beni bekle. Ama hiç müteessir olma, ne yapalım, bu geçidin de atlatılması lazım imiş, bir gün evvel olduğu belki hakkımızda hayırlıdır. Beni seviyorsan üzülme. Ben de çok müteessirim fakat bu teessürümün daha çoğu senin müteessir olacağını düşünmektendir. Beni nakliye sınıfına ayırdılar. Yani asker olup harbe gidersek pek o kadar ateş altına gitmeyeceğiz. Buna da şükür. Mektubumu alınca hemen söylediğim şeyleri yap ve bana bir mektup yazarak o gün "saat 6'dan evvel" postaya at ki çarşamba günü benim elime gelsin. Adres şudur: "İstanbul, Yeni Kitapçı'dan Sabahattin Ali. Ankara Caddesi Numara 85"

Benim bir tanecik, sevgili karıcığım. Bu mektubu yazarken ne halde olduğumu görsen bana acırsın. Fevkalade perişan bir haldeyim. Beni ancak senin teselli edici mektubun canlandıracak. Sakın ihmal etme. Gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından binlerce defa öperim. Süha'nın gözlerinden öperim.

1 Sabahattin Ali, 1937 yılının ilk aylarında askere çağırıldığına göre mektubun yazılış tarihi de 1937'nin başları olmalıdır.

2 Sabahattin Ali'nin babasının kuzeni Hayri Başotaç'ın kızı.

Süha'nın imtihanının sonuna kadar Ankara'da kalacağımızı sanıyorum.

Kocan
Sabahattin Ali

Dün ve evvelsi gün annenlerde idim. Hepsi iyiler, selamları var. Gözlerinden öpüyorlar.

S.A.

(tarihsiz)[1]

İki Gözüm Yaşar,

Askere geldim geleli bizi unuttun. Adres bıraktığım halde mecmua göndermiyorsun, ara sıra yazı ile yoklar, ekmeğimizi hak ederiz. Yeni adresim şudur:

Pangaltı, Bilezikçi Sokak, 131/2.

30 Eylül Perşembe günü akşam saat sekize çeyrek kala bir kerime cariyeniz dünyaya geldi. Karının ve senin ellerinden öpüyor. Gelelim *Varlık* ceridesine: Son sayılarda, görebildiğim bazı yazılar hakikaten güzel. Burhan Belge'nin, senin makalelerin ve bilhassa edebi tercümeler (George Sand'dan, [Ivan] Bunin'den, [Jack] London'dan) hakikaten okunmaya değer. Mecmua Türkiye'de benzerini aratacak bir edebi organ olmakta berdevam. Sen yalnız mayıs başından itibaren bana bir takım koleksiyon ayır, askerden gelince alırım. Gönderdiklerini de toplarım.

Bizim şu genç şairlerin yani Orhan Veli [Kanık] ile Oktay Rifat'ın başlarına gelene pek müteessir oldum. Zavallı çocukların genç yaşta cinnet getirecekleri hiç tahmin edilemezdi. "Acaba onların şiirlerini neşre delalet ettiğim için bu hazin akıbetten ben de mesul muyum?" diye vicdanen pek muazzep oluyorum. Bilhassa edebi cinnet, muşaplarını sadece akraba ve tanıdık muhitlerinde değil, nispeten geniş ve daha merhametsiz bir kalabalık muvacehesinde de gülünç edegeldiğinden merhamet ve esef duygularım bu nispette şiddetli oluyor. Bu patolojik âsârın mütehassısı bir kalem (mesela Abdülhak Şinasi [Hisar] Bey) tarafından yapılacak (ruhi, edebi, tıbbi) bir tahlilini bütün kariler beklemekte ve o şiirleri zaten sırf böyle bir etüdün mukaddemesi telakki etmektedirler. Nahit Sırrı Bey müvesvis ve vehham bir zattır. Bu delikanlıların ani bir buhran neticesinde kendisine

1 İçeriğinden mektubun Ekim 1937'nin ilk günlerinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu mektup Yaşar Nabi Nayır tarafından hazırlanan *Dost Mektuplar* (Varlık Yayınları, İstanbul Şubat 1972) adlı kitaptan alınmıştır.

saldırıvermelerinden korkmuyor mu? Neyse şimdilik bu kadar: Teessürlerim samimi ve hakikidir. Gözlerimi kapadıkça muhayyilemde canlanan bu müstait gençlerin üç dört ayı bulmayan bir zamanda kat ettikleri bu asırlık mesafe başımı döndürüyor.

Ben ve karım sana ve karına selamlar ederiz. Mektubunu bekler gözlerinden öperim.

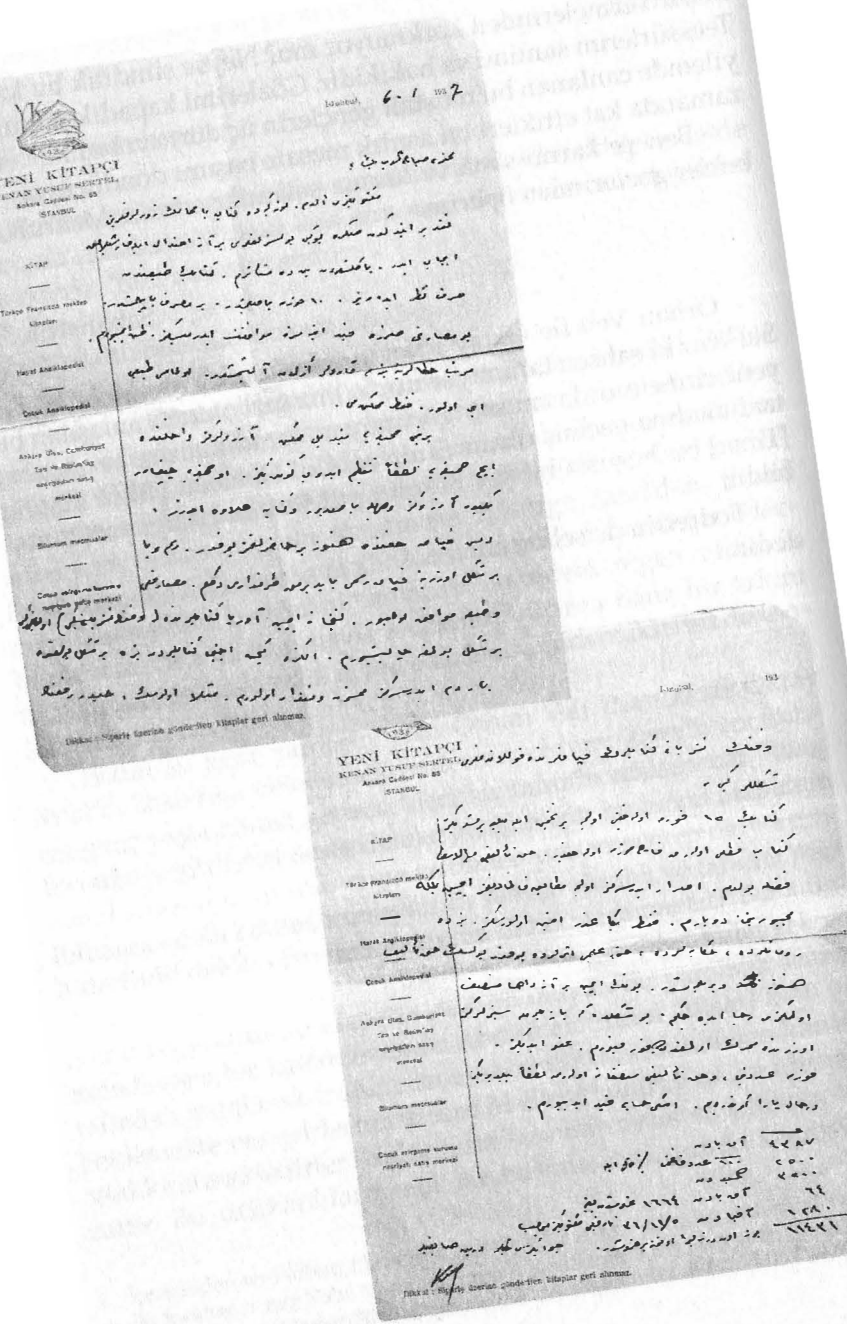
Sabahattin Ali

Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın arkadaşı bir de Mehmet Ali Sel[2] var ki şahsen tanımıyorum. Yalnız sari olduğu anlaşılan bu yeni cinnete o da musab görünüyor. Tanıdıklarına ve akraba, taallukatına geçmiş olsun. Sinir ve Akıl Doktoru Şükrü Hazım [Tiner] bu hususta bir şey neşretti mi? Etti ise çıktığı yeri lütfen bildir.

Bedrettin de selam ediyor. O da aynı teessür ve merak içindedir.

Sabahattin Ali

2 Orhan Veli Kanık'ın takma adı.

Yeni Kitapçı

Kenan Yusuf Sertel
Ankara Caddesi No: 85
İstanbul

6. 1. 1937

Azizim Sabahattin,

Mektubunuzu aldım. Türkiye'de kitap basmanın zorluklarını takdir ettikten sonra bu gibi yolsuzlukları biraz itidal ile karşılamak icap eder. Yanlışlardan ben de müteessirim. Kitabın tabından sarfınazar ederiz.[1] 10 forma basılmıştır. Bir masraf yapılmıştır. Bu masarifi zarara kaydetmemize muvafakat eder misiniz zannetmiyorum. Mürettip hatalarına bizim kariler ezelden alışmıştır. Olmaması tabii iyi olur. Fakat mümkün mü?

Birinci sayfayı tebdil mümkün. Arzunuz dahilinde iç sayfayı lütfen tanzim edip gönderiniz. O sayfayı çıkarır yeniden arzunuz veçhile bastırır ve kitaba ilave ederiz. Dış kapak hakkında henüz bir hazırlığımız yoktur. Resim veya bir şekil üzerine kapak resmi yaptırmak taraftarı değilim. Masarifli ve taba muvafık olmuyor. Kütüphane için Avrupa kitaplarında (*Vakit*'in neşriyatı gibi) olduğu gibi bir şekil bulmaya çalışıyorum. Elinize geçen ecnebi kitaplardan bize bir şekil bulur da yardım ederseniz memnun ve minnettar olurum. Mesela Haydar Rıfat'ın Vakit'in neşriyatı kitapların kapaklarında kullandıkları şekiller gibi.

Kitabın 12 forma olduğunu evvelce bir tahmin ile bildirmiştiniz kitap kati olarak kaç forma olacaktır? Hakk-ı telifi maalesef fazla buldum. Israr ederseniz evvelce mutabık kaldığımız için belki mecburiyet duyarım. Fakat bana gadr etmiş olursunuz. Bizde romanlarda, hikâyelerde, hatta ilmi eserlerde bu kadar yüksek hakk-ı telif henüz verilmemiştir. Bunun için biraz daha munsif olmanızı rica edeceğim. Bu şekildeki yazılarımla sinirleriniz üzerinde muharrik olmaktan da korkuyorum. Affediniz. Forma adedini ve hakk-ı telifi munsifane olarak lütfen bildiriniz. Derhal para göndereyim. Eski hesaba kaydediyorum.

1 Sözü edilen kitap Yeni Kitapçı tarafından 1937'de yayımlanan *Kuyucaklı Yusuf*'tur.

4387 Akba'dan
2500 100 adet *Kağnı* %50 ile
3200 Hamid'den
64 Akba'dan 1664 kuruştan ....
1280 Akba'dan 5. 11 36 tarihli mektubunuz mucibi

114,31 yüz on dört lira otuz bir kuruştur. Cevabınızı bekler derin saygılar.

Kenan [Yusuf Sertel]

9 Kânunusani 1937

Evladım Sabahattin,

Cumhuriyet bayramın, şeker bayramın, yılbaşın ve vurduysa tayyare piyangon kutlu olsun; gönderdiğin üçüncü dergiyi aldım. Ona da teşekkür ederim. Eğer yakında bizimkiler sizinkilerden Madrid'i aldığı zaman beni kutlamazsan doğrusu nezaketsizlik etmiş olursun.

Sana müthiş bir sır vereyim mi? Haydi vereyim: Ben Kürşad'ı roman olarak yazıyorum. Beni buna sevk eden de Tahsin Demiray oldu. Benden *Ateş Çocukları* diye ortamektepler talebesi için çıkarttığı haftalığa milli mevzulu hikâye veya roman istemişti. Söz vermiştim. Bu sefer beni sıkıştırınca kaleme sarıldım. Her ne kadar ortamektep çocukları için yazılıyorsa da bizim münevverler de ortamektep seviyesinde olduğu için tam edebi bir roman yazıyorum demektir. Romanın adı *Bozkurtların Ölümü*'dür. Senin gibi tarihi tahrif etmeyerek yazıyorum.[1] Senin berbat ettiğin Kürşad'ın şerefini de iade edeceğim. Biliyorsun ki ben şimdiye kadar hayatımda yalnız dört tane hikâye yazdım. Roman hiç yazmadım. Bu ilk kalem tecrübemdir. Bununla beraber Kürşad'ın aşkıyla muvaffak olacağım. Sen belki beğenmeyeceksin. Çünkü Kürşad orada bir sınıfı temsil etmeyecek. Roman ve temaşa işlerini iyi bilen Nihat Sami [Banarlı] romanın başlarını okudu, beğendi. İleride kitap şeklinde çıkınca sana gönderirim. Senin Kuyucaklı Yusuf Efendi'ne ne oldu? Korkarım bu sakat havalarda gribe yakalandı.

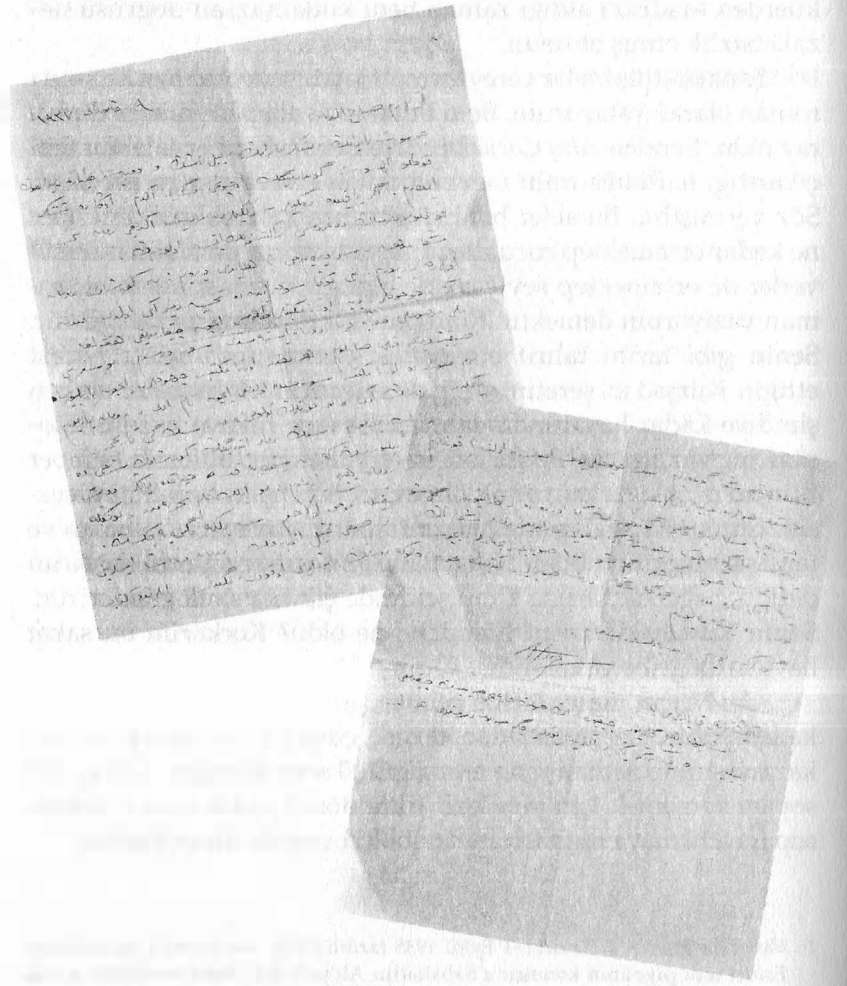
Çin Maçin meselelerine gelince, görüyorsun ki orada da biz kazanıyoruz. Gel şu davadan vazgeç, çünkü biliyorsun ki davayı kazandığımız zaman sana en aşağı 100 sopa atacağız. Gel şu 100 sopayı yememek için yine eski fikre dön. Çünkü sana o zaman sopayı attırmaya mecburum. Halbuki bunu da istemiyorum.

1 *Varlık* dergisinin 1 Haziran-1 Eylül 1935 tarihli 70-76. sayılarında yayımlanan *Esirler* adlı piyesinin konusunu Sabahattin Ali'ye Nihal Atsız vermiştir; ancak aralarında gelişen olumsuz olaylar ve düşüncelerindeki keskin ayrılık nedeniyle Nihal Atsız, Sabahattin Ali'yi bu piyeste tarihi tahrif etmekle suçlamıştır.

Gözlerinden öperim. Bedriye'den[2] [Atsız] selam.

[Nihal] Atsız

Ayın Tarihi kapandı mı? İstanbul'a hiç gelmiyor. Çıkıyorsa en son kaçıncı sayısının çıktığını bildir. Sakın sana diğer bir angarya yükleyeceğim sanıp telaşlanma ha!..

2 Nihat Atsız'ın eşi.

AVR. N. PAPAZOGLOU
TSIMISKI 4
SALONIQUE

Şubat 5, 1937

Muhterem Bay,

Göndermek nezaketliğinde bulunduğunuz *Kağnı* ismindeki son kitabınızı aldım ve son derece teşekkür ederim. *Değirmen*'inizi Ankara'da bulunduğum esnada almış ve sanatınızın kuvvetini tespit etmiştim. O zamanlarda bura gazetelerinden *Mamedo*'ya gönderdiğim bir Ankara mektubunda da Türkiye edebiyatının kitabınızla gayet kuvvetli bir unsur kazandığını mimlemiştim. Türkiye'mizin bu büyük kısmını teşkil eden köylü ile sizden evvel diyebilirim ki kimse alakadar olmamıştı. Siz galiba köyde yaşadınız, köylü ruhunu ve mentalitesinin en derin hatlarını bile kavradınız ve onları sanatkârane canlandırdınız. Türk edebiyatı ile senelerden beri meşgul olan bir okuyucu sıfatıyla size katiyen diyebilirim ki gerek *Değirmen*'inizle gerekse *Kağnı*'nızla mağrur olmanız gerektir.

İkinci kitabınız evvelkinden daha dolgun, daha canlı. Hikâyelerinizi okurken canlandırdığınız insanlarla beraber yaşıyor, onların en derin his ve duygularını duyuyoruz. Bu son kitabınızda "Kağnı" hikâyenizi Yunancaya çevirerek buradaki *Nea Fuşi* mecmuasına bastıracağım. İsterim ki Yunan okuyucular, böyle nice, bu kadar psikolojik, gayet kuvvetli bir Türk hikâyesinin vereceği teessürü kaybetmesinler. Ancak hikâyenizden evvel sizi Yunan okuyucusuna birkaç bibliyografik satırla takdim etmek istediğim için lütfen bana, hayatınız ve eseriniz hakkında birkaç notla bir resminizi yollayınız. Mecmuaya girer girmez size 3-4 sayı gönderirim.

İki dost milletin ancak bu gibi birbirini fikri tanışmasıyla aralarındaki bağları kuvvetlendireceğine kaniyim ve elimden geldiği kadar bu yol üstünde çalışıyorum.

Adresinizi bilmediğim için mektubumu *Varlık*'a gönderiyorum.

Kitabınız için teşekkür eder, cevabınızı bekler, sevgi ve takdirlerimi takdim ederim.

Hoşça kalınız muhterem efendim.

N. Papazoğlu

TAN
Günlük, Siyasi Halk Gazetesi
Gazetecilik ve Neşriyat T.L.Ş. Tarafından Çıkarılır

İstanbul, 27. 2. 1937

Azizim Sabahattin Ali,

Roman meselesinde filhakika bir kez müteessir olmadım değil. Mektupların idareye hitaben de olsa, bana hitap ediyor demekti. Çünkü *Tan*'da benden başka seni kimse tanımaz. Roman işinde de anlaşan yalnız ikimizdik. Gazete ile muharrir arasında daima bir ihtilaf çıkabilir. Fakat aramızda böyle bir ihtilaf çıkmasına imkân yoktu. Herhangi bir yanlışlığa düşmemek imkânı vardı. Sen benim dostluğuma müracaat tarikiyle müşkülünü halledecek yerde, idareye çatmakla halletmek istedin ki bence yanlıştı ve beni müteessir eden de bu olmuştu.

Fakat mektuplarınızdan çok sinirlendiğinizi anladım. Ancak cevap vermeye lüzum görmedim. O vakitler sende doğrudan bir kadının asabi ihtilaçları seziliyordu. Haklı idin. Onun için ses çıkarmadım.

Mamafih aramızda ufak bir sürtüşmeden ileri geçecek bir iğbirar filan yoktur. Ben sizi takdir eder ve severim. Refikanıza da hürmetim vardır. İkinize de Sabiha'dan ve benden sonsuz selam ve muhabbetler.

M. Zekeriya [Sertel]

TÜRKİYE CUMURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI

Yayın Direktörlüğü
Sayı: 1404

Ankara: 26/3/1937

Konu: "Batı Şan eserlerinden seçilmiş Opera aryaları ile Koro parçaları ve Şarkıları" adlı eser h.

Sabahattin Ali
Konservatuvar Fonetik Asistanı
Ankara

Musiki Öğretmen Okulu Öğretmenlerinden Halil Bedi Ergeç, Ulvi Cemal Erkin ve Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinden Ahmet Lutfi Tecer ile birlikte hazırladığınız "Batı Şan eserlerinden seçilmiş Opera Aryaları ile, Koro parçaları ve Lieder" adlı eserinizin 63 şarkıdan mürekkep dördüncü kısmının, aramızda mütesaviyen taksim edilmek üzere 1325 lira teklif bakkı mukabilinde Bakanlığımızca satın alınması uygun görülmüştür.

Eserin müsveddelerinin acele Bakanlık Yayın Direktörlüğüne teslimini rica ederim.

Kültür Bakanı a.
M. M.

S.A.GE. 23/3/1937

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Yayın Müdürlüğü
Sayı: 82 / 1104

Ankara, 26/3/1937

Özet: "Batı Şan Eserlerinden Seçilmiş Opera Aryaları ile Koro Parçaları ve Şarkıları" adlı eser h.

Sabahattin Ali
Konservatuvar Fonetik Asistanı
Ankara

Müzik Öğretmen Okulu öğretmenlerinden Halil Bedi Erses, Ulvi Cemal Erkin ve Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden Ahmet Kutsi Tecer ile birlikte hazırladığınız "Batı Şan Eserlerinden Seçilmiş Opera Aryaları ile Koro Parçaları ve Lied'ler" adlı eserinizin 53 şarkıdan mürekkep dördüncü kısmının, aranızda mütesaviyen taksim edilmek üzere 1325 lira telif hakkı mukabilinde Bakanlığımızca satın alınması uygun görülmüştür.

Eserin müsveddelerinin acele Bakanlık Yayın Direktörlüğü'ne teslimini rica ederim.

Kültür Bakanlığı a.
y.y.
İhsan Sungur

Ezmirde 5 nisan 1937

Yeni Adam
HAFTALIK FİKİR GAZETESİ
Ankara Caddesi, 71, Tel 20852

Bay Sabahattin Ali
Dudara

Mektubunuzu büyük bir memnuniyetle aldım. Yeni Adam için beslediğiniz temiz duygulardan dolayı teşekkür ederim. Sizin içinde bulunduğunuz güçlükler hesabına için de hiç yabancı değildir! Yeni Adam'ın temiz ve doğru kalmasını hep istiyorum. Rasgele kayı hesabına, bundan bir çok güçlükler doğuyor. Her muhabbetin bir kibâşe bulundurmak onun için hayatî bir zaruretdir. Bunu yapamıyoruz, sebebi yönüm. Aynı zamanda ve aynı hayat anlayışı ile yaşıyan insanlarsın türlü düşüncelerle bir gazetenin çıkabilmesine bizim kalmasıdır hem çok şaşırtıyor. Her defasında insanlar hakkında şimdiye kadar edindiğim bir kaç yetmemiz için çalışıyorum...
Sevgilerimle
Ş. H. Bratacı

YENİ ADAM
Haftalık Fikir Gazetesi

Çamlıca, 5 Nisan 1937

Bay Sabahattin Ali
Ankara

Mektubunuzu büyük bir memnuniyetle aldım. *Yeni Adam* için beslediğiniz temiz duygulardan dolayı teşekkür ederim. Sizin içinde bulunduğunuz güçlükler benim için de hiç farklı değildir! *Yeni Adam*'ın temiz ve doğru kalmasını hep istiyorum. Rastgele yazı basamıyorum, bundan birçok güçlükler doğuyor. Her nüshada bir hikâye bulundurmak onun için hayati bir zarurettir. Bunu yapamıyoruz, sıkılıyorum. Aynı kanaat ve aynı hayat anlayışı ile yaşayan insanların türlü düşüncelerle bu gazetenin faaliyetine bigâne kalmaları beni çok şaşırtıyor. Her defasında insanlar hakkında şimdiye kadar edindiğim kanaatleri düzeltiyorum, realiteye daha uygun bir hale getirmek için çabalıyorum!..

Saygılarımla

[İsmail Hakkı] Baltacıoğlu

T. C.
M. M. V.
SİYASİ MÜSTEŞARI
HUSUSİ

Ankara: 17/6/937

Bay Sabahattin Âli :

Kitabınızı aldım .henuz yeni okudum . fekat kitap ~~halinde~~ halinde çıkmazden önce de ondan bazı parçalar okumuştum .
Refik halidin (Memleket hikâyeleri) Reşat Nurinin(Çalıkuşu) ile sanatkârlarımız hamd olsun Istanbul surları dışına çıka bildiler .eseriniz bu hareketin şimdiki halde en mütekâmil bir ifa desidir .
Orijinâl Türk san'atinin doğacağı biricik yol budur . sizi tebrik eder , lütufkârlığınızdan--- dolayı teşekkür ederek gözlerinizden öperim .

M . M . V
Siyasi Müsteşarı
N. A. Bayur

T.C.
M.M.V.
SİYASİ MÜSTEŞARI
HUSUSİ

Ankara, 17/6/937

Bay Sabahattin Ali:

Kitabınızı aldım. Henüz yeni okudum. Fakat kitap halinde çıkmazdan önce de ondan bazı parçalar okumuştum.

Refik Halit'in *Memleket Hikâyeleri*, Reşat Nuri'nin [Güntekin] *Çalıkuşu* ile sanatkârlarımız hamdolsun İstanbul surları dışına çıkabildiler. Eseriniz bu hareketin şimdiki halde en mütekâmil bir ifadesidir.

Orijinal Türk sanatının doğacağı biricik yol budur. Sizi tebrik eder, lütufkârlığınızdan dolayı teşekkür ederek gözlerinizden öperim.

M.M.V.
Siyasi Müsteşarı
N.A. (???)

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA
ÖZEL

3. 11. 1937

Aziz Dostum,

Mektubunu alalı epey zaman oldu. Fakat her vakitki dalgınlığın gibi bu sefer de adresini yazmayı unuttuğun için gerek vekil beyin gerekse benim cevabım gecikti. Bugünlerde tesadüfen öğrendiğim adresini bulamasaydım sana değil hanımına karşı mahcup olacaktım.

Vekil beyin mektubunun altına yazdığını aynen gönderiyorum. Benim buna ilave edecek tek bir sözüm var: O da, darısı gelecek çocukların başına. Askerlikte epey terakki ve inkişaf ettiğini söylüyorlar. Hatta birdenbire yüzbaşı olarak terfi edileceğini ve büsbütün muvazzafa geçerek ordular idare edecek mevkilere geçeceğini, yani paşa olacağını söyleyenler de var. Bence bunlar doğru olmasa bile senin milliyet hislerinin daha fazla inkişaf etmesi benim için mühim bir kazanç. Hele benden fazla milliyetperver olacağın hakkındaki hüküm beni daha çok sevindirdi.

Kusura bakma. Etrafım yığılı, odamın vaziyeti sence malum. Kısa kesmek mecburiyetinde kalıyorum. Hanımına, çocuğuna sıhhat ve saadet.

(???)

Sana da Besserung.[1]

1 Sana da iyilikler.

1938

- *Sabahattin Ali teğmen olarak Eskişehir'e gönderildi. Askerlik görevi bitince Ankara Musiki Muallim Mektebi'ne atandı. Devlet Konservatuvarı'nda Carl Ebert'in çevirmeni, öğretmen ve dramaturg olarak çalışmaya başladı.*
- *Askeri Mahkeme, Nâzım Hikmet'i orduyu kışkırttığı gerekçesiyle yirmi sekiz yıl dört ay hapis cezasına mahkûm etti.*
- *Hasan Âli Yücel, Milli Eğitim Bakanlığı'na getirildi.*

22. 1. 1938

Kardeşim Yaşar,[1]

Ses kitabını gönderdim. İltifatlarla dolu tenkitlerini henüz okuyamadım. Nahit Sırrı [Örik] Beyefendi de bir şey tahririne himmet buyurmadı. Daha fazla beni ve hükümlerinizi bekleyen karileri intizarda bırakmayacağınızı ümit ederim.

Senin kitap ve mecmuaların İstanbul satışı Yeni Kitapçı Kenan Yusuf [Sertel] Bey de idi. Bunları Remzi'ye [Bengi] devretmek istemişsin. Hesaplarındaki intizam ve teyidattaki ihtimam kendinin de müsellemi olan bu müessese senin mümessilliğini idame arzusundadır. Kütüphaneyi devralan zat aynı şekilde hareket edecek bir muharrir ve dosttur. Senin ve benim ve bizim gibilerin yardımına daima muhtaçtır. Hesaplarının aynı itina ile görüleceğini ben de tekeffül ederim.

İstanbul mümessilliğini yine Yeni Kitapçı'da bırakmanı bilhassa rica ederim. Yakında satılan kitapların hesabını Kenan Yusuf gönderecektir. Kütüphanenin yeni sahibine devredilen kitapların listesi de ayrıca ve pek kısa zamanda tarafınıza vasıl olacaktır. Bu hususta R... Efendi'nin dolabına düşmemeni tavsiye eder, cevaplarını bekler, gözlerinden öperim. Karım sana ve karına selam ve hürmetler eder. Ben de refikana hürmetler ederim. Küçük kızımız Filiz ellerinizden öper. Nahit Sırrı Bey'e gazetedeki dostlara bilhassa selam.

Sabahattin Ali

1 Bu mektup Yaşar Nabi Nayır tarafından hazırlanan *Dost Mektuplar*, (Varlık Yayınları, İstanbul 1972) adlı kitaptan alınmıştır.

1939

- *Sabahattin Ali İkinci Dünya Savaşı nedeniyle bir kez daha askere alındı. İstanbul'da Büyükdere'de ekmekçi kolunda görevlendirildi.*
- *Almanya'nın Polonya'yı işgalinden iki gün sonra, İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etti. Nazi Almanyası tüm Yahudi vatandaşların "Sarı Yahudi Yıldızı" taşımasını zorunlu kıldı.*
- *Avrupa'da okuyan Türkiyeli öğrenciler de geri çağrıldı.*
- *"İçimizdeki Şeytan"* Ulus *gazetesinde tefrika edildi*
- Akşam *gazetesi kapatıldı.*

1. 3. 39, Babıali

Sabahattin kardeş!

Mektubuna cevap vermekte geciktim. Sebebi mecmuanın çıkmasını beklemekti. Yazın eğer ikinci nüshaya yetişmiş olsaydı tereddüt etmeden neşrederdik. Fakat matbuat kanunu mucibince bir şahıs ki aleyhinde bulunduğunu iddia ettiği bir gazeteyi mahkemeye verirse artık onun hakkında mahkeme neticesine kadar bir şey yazılamaz. İşte bu sebeple Şevket Süreyya Bey'le [Aydemir] davalı bulunuyoruz. Ağaoğlu Ahmet Bey'in kızı[1] ise bila metelik davavekili bulunuyor. (Bayramda Konya'ya gelmek niyetindeyim etraflı konuşuruz.) Şimdi mesele daha iyi anlaşıldı. On tane gazete gönderiyorum ve her on beşte bir bu miktarı tekrar edeceğim. Sat sattır bize muntazam parasını gönder e mi? Şimdilik gözlerinden öperim aziz kardeşim.

Mümtaz M.

Üstadın selamı var. Diyor ki Sabahattin beni kendi (...) çıktığını hatırlatır. Resimli (...) hikâye göndersin. Her on beş günde bir hikâyesini bekleyeceğiz. Ben de ilave ediyorum. Orada gördüğün hadiselerden kronikler de isterdim. Kullanmakta serbestsin. İstersen imzanı atma. Şimdi ikinci bir mesele ora gazetelerinde ilan ve (...) yapmak artık senden beklerim.

M.M.

1 Türkiye'nin ilk kadın avukatlarından Süreyya Ağaoğlu.

Bay Sabahattin Ali
Musiki Muallim Mektebi
Ankara/Türkei

7. 3. 39, Berlin

Sana ve hanımına Berlin'den selam ve sevgiler.

Nihal [Atsız]

*

(tarihsiz)

Kardeşim Sabahattin,

Mektubunu aldım. Benim için yazdığın güzel ve ümitli sözlere teşekkür ederim. Müdürümün cidden çok istidatlı kızının mektep meselesine karşı gösterdiğin alakaya minnettarım. Yalnız, bundan önceki mektubunu almadığımız için şartlar hakkında malumatımız yok. Avukat bunları –sağ olsun öğrenip bildirdi– şimdi senden ricamız, mektep başladığına göre talebe kabulü kabil midir yoksa devreyi mi beklemek lazım? Tenzilatı, talebenin memur kızı olduğu göz önünde tutularak ne kadara kadar yapmak mümkün ve mektep ücretinin tediye şartlarında taksit meselesi nasıldır? Bunları lütfen tahkik edip hemen bildir ki gerekirse Bay Tahsin [Akıncı] Ankara'ya gelirken kızını[1] da getirip mektebe bıraksın. Esasen kendisinden bir cumhuriyetçi memura yakışan ve kanunun imkânları içinde çok iyilikler gördüğüm Bay Tahsin Ankara'ya geldiğinde gereken dostluğu ve kolaylıkları göstereceğinden eminim.

Benden istediğin ve zaten benim de okuyasın ve fikirlerini, tenkitlerini bildiresin diye sabırsızlandığım yazıyı biraz daha, hiç olmazsa üçte ikisini bitirdikten sonra sana yollayacağım. Tabii tekmilini bitirip yollamak daha doğru olurdu. Fakat sabrım yok.

Gözlerinden öperim kardeşim.

Geline selam.

Fotoğrafını bekliyorum.

Nâzım Hikmet

1 Şehnaz Akıncı.

*

(tarihsiz)[1]

Kardeşim Sabahattin,

Sana bir hayli mektup yazdım. Cevap gelmedi. Evvela şu sana bahsettiğim işi tekrarlayayım: Benim müdür Bay Tahsin Akıncı, bildiğin gibi, kızını İsmet Paşa Kız Enstitüsü'ne ücretli ve yatılı olarak vermek istiyor. Ücret ne kadardır, taksit şartları varsa nelerdir ve ne gibi eşyaları beraberinde getirmesi gerekiyor ve bir memur kızı olması dolayısıyla ücrette bir tenzilat yaptırılamaz mı? Bu hususları derhal öğrenerek bana bildir. Çünkü vakit geçiyor. İhmal etme rica ederim.

Senin roman *Ulus*'ta mı çıkacak? Eğer *Ulus* gazetesinde çıkacaksa rica ederim bana muntazaman, tefrika halinde yolla. Dehşetli merak ediyorum. Kitap halinde çıkmasını beklemeye tahammülüm yok.

Ben sıhhatçe fena değilim. Keyfim ve neşem her zamanki gibi gitgide artmak şartıyla gelişmede. Ha, bak, senin şu son romanının iç kapağına kendi resmini koyacaksan bana büyük bir kafa fotoğrafını yolla desenini ben çizmek istiyorum.

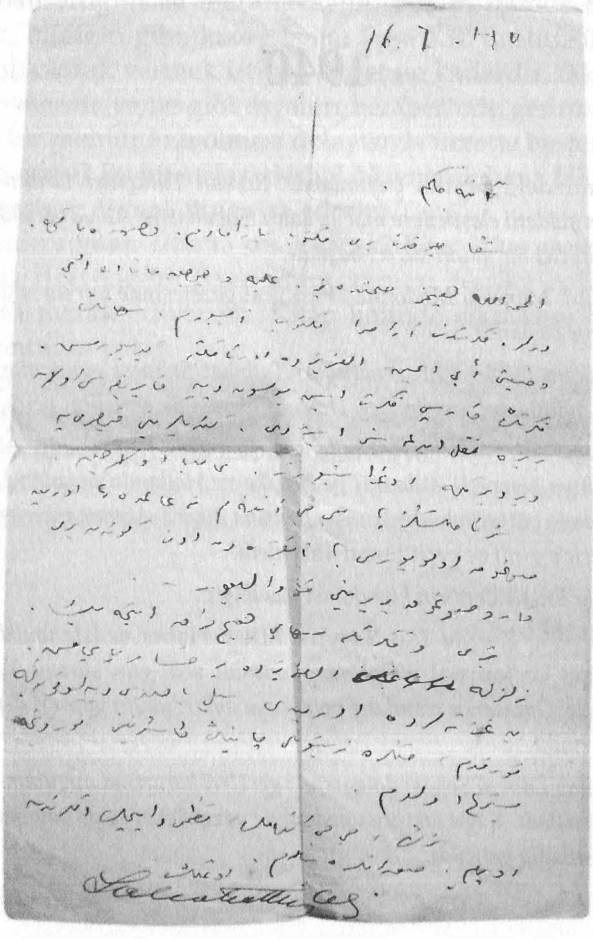
Güle güle kardeşim. Her şeye rağmen yakında görüşmek inancıyla.

Nâzım Hikmet

1 Mektupta söz edilen roman *İçimizdeki Şeytan*'dır ve *Ulus* gazetesinde 3 Nisan 1939'da tefrika edilmeye başlanmıştır. Mektubun tefrikanın başlangıcından kısa bir süre önce yazıldığı anlaşılmaktadır.

1940

- İçimizdeki Şeytan *yayımlandı. Roman Türkçüler tarafından şiddetli eleştirilere maruz kaldı. Sabahattin Ali'ye yönelik yıpratıcı bir yayın süreci başladı.*
- *"Kürk Mantolu Madonna"* Hakikat *gazetesinde tefrika edilmeye başlandı.*
- *Ankara Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi oyuncuları ilk oyunlarını sergilediler. Devlet Operası ilk temsilini verdi.*
- *İtalya Almanya'nın yanında savaşa girme kararı aldı. Almanya Norveç'i istila etti ve Belçika ve Hollanda'ya saldırdı. Fransa bütünüyle Alman işgali altına düştü. Alman askerleri Paris'e girdi ve geçit töreni düzenledi.*
- *Köy Enstitüleri'nin kurulması yasalaştı.*
- *Bakanlar Kurulu* Tan, Tasvir-i Efkar, Haber *ve İstanbul'da çıkan* Le Journal d'Orient *gazetesini yedi gün süreyle kapattı. Gazetenin resmi dış politikaya aykırı yayın yaptığı ileri sürüldü.*
- *İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla geceleri karartma uygulaması başladı. Kâğıt sıkıntısı nedeniyle gazetelerin sayfa sayısına kısıtlama getirildi.*

16. 7. 40

Anneciğim,

Sana çoktan beri mektup yazamadım. Kusura bakma. Elhamdülillah hepimiz sıhhatteyiz. Aliye ve çocuk maşallah iyidirler. Fikret'ten ara sıra mektup alıyorum. Süha'nın vaziyeti iyi imiş. Elaziz'de dört mektebe gidiyormuş. Fikret'in karısı Fikret iş bulsun diye fabrikası olan bir yere nakledilmesini istedi. Kendilerini Kayseri'ye verdirmeye uğraşıyoruz. Galiba olacak. Siz nasılsınız? Ciciannem[1] ne âlemde? Edremit soğuk oluyor mu? Ankara'da on günden beri kar ve soğuk birbirini kovalıyor.

Bizi ve Fikret'le Süha'yı hiç merak etmeyin. Zelzele Elaziz'de bir hasar yapmamış. Ben gazetelerde Edremit'i sel bastı diye okuyunca korktum, sonra Zeytinli Çayı'nın taştığını görünce müsterih oldum.

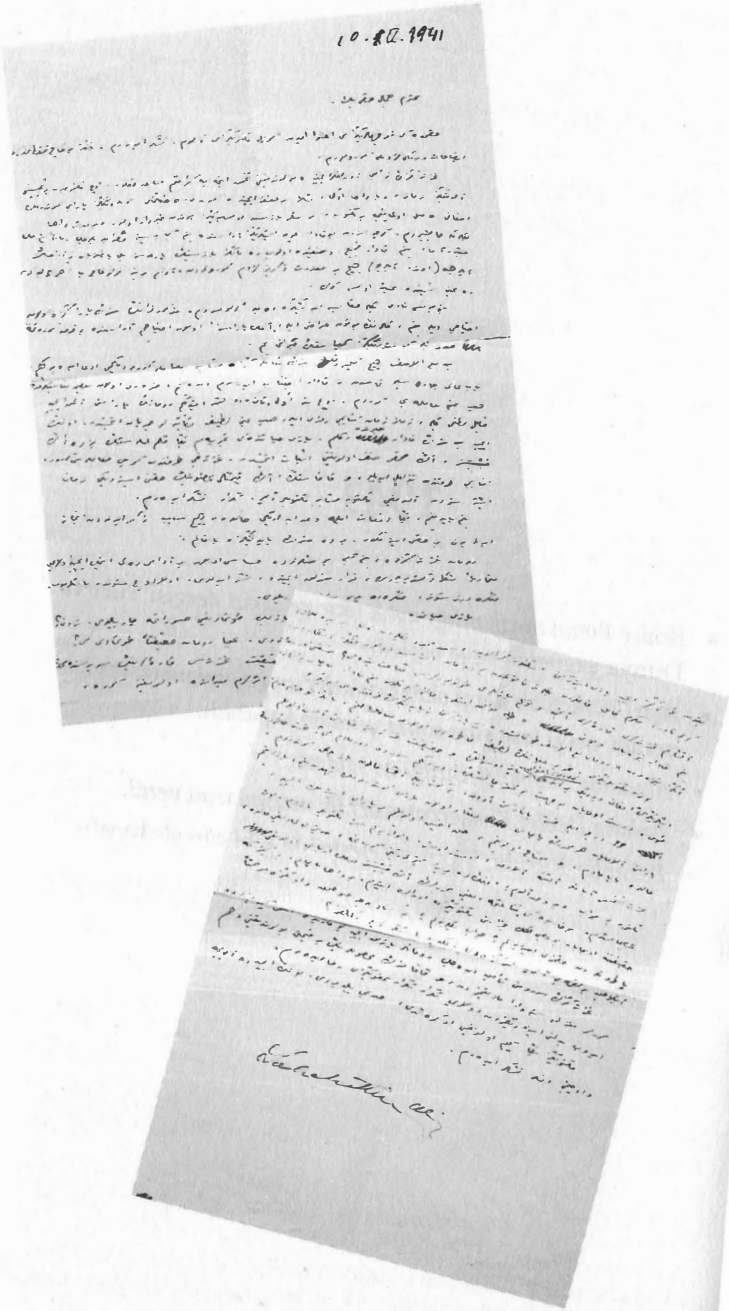
Sizin, ciciannemin, Nazmi dayımın[2] ellerinden öperim. Soranlara selam.

Sabahattin Ali

1 Sabahattin Ali'nin anneannesi Hatice Hanım.
2 Sabahattin Ali'nin dayısı Nazmi Ay.

1941

- *Behice Boran'ın çıkardığı aylık fikir ve sanat dergisi* Yurt ve Dünya *yayımlanmaya başladı.*
- *Aşırı Türkçü bir dergi olan* Bozkurt*'un yayımlanmasına izin verildi; dergi kısa süre sonra yeniden kapatıldı.*
- *Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırdı.*
- *Ankara Devlet Konservatuvarı ilk mezunlarını verdi.*
- *Bakanlar Kurulu,* Vakit *gazetesini on gün süreyle kapattı.*

Muhterem Cemal Hakkı Bey,[1]

Hakkımdaki teveccühlerinizi ihtiva eden güzel mektubunuzu aldım. Teşekkür ederim. Yalnız birkaç nokta hakkında izahat vermeyi lüzumlu görüyorum.

Gazetenizin ne gibi zorluklar içinde bulunduğunu tahmin etmeye kerametim müsait değildir. Üç mektuptan birincisini aldığınız zaman veya daha evvel mesela bir hafta içinde göndereceğinizi söylediğiniz parayı göndermek imkânı hasıl olmayınca bir mektup, bir satır yazmış olsaydınız bundan haberdar olur ve bir müddet daha beklemeye çalışırdım. Gerçi sizden bu kadar çok işleriniz arasında benim gibi birisine hasredilecek zaman istemek abestir, ama, benim kadar feci vaziyette olup da yalnız yazısının parasına bel bağlayan bir adamın aylarca (evet, aylarca) hiçbir mazeret zikrine lüzum görülmeden, adam yerine konulmayıp ihmal edilmesi de aynı nispette abes olsa gerek.

Beni Yunus Nadi Bey'le [Abalıoğlu] mukayese edişinize de ben gülümsedim. Mezkûr zatın sizin paranıza olan ihtiyacı ile benim, kelimenin bütün sarahati ile, ekmek parasına olan ihtiyacım arasında bir fark gözetmemek suretiyle gösterdiğiniz kiyâsetin hayranıyım.

Ben maalesef hiç kimseden sizin muamelenize müşabih muamele görmediğimi iddia edemeyeceğim. Babıali Caddesi'yle temastan ne kadar ictinap edersem edeyim, zaruri olan bazı münasebetlerimde hep aynı muameleyi gördüm. Üç sene evvel *Tan*'da[2] neşrettiğim romanın parasını almak için Halil Lütfü [Dördüncü] Bey'le,[3] zaman zaman Kitapçı Remzi[4] ile, hep aynı latif mükatebeler cereyan etmiştir. Onun için ben sizin kadar hayrette değilim. Yazı hayatındaki tecrübem bana kalem ame-

1 Cemal Hakkı Bey'in 371. sayfadaki 9 Şubat 1941 tarihli mektubuna yanıt olarak yazılmıştır.

2 "Kuyucaklı Yusuf", *Tan* gazetesinde 9 Kasım 1936-21 Ocak 1937 (Çıkmadığı günler 17, 21 Aralık 1936; 6, 15 Ocak 1937) tarihlerinde tefrika edilmiştir.

3 *Tan* gazetesinin sahiplerinden.

4 Bu mektubun yazıldığı tarihte Sabahattin Ali'nin *Değirmen* (1935) ve *İçimizdeki Şeytan* (1940) adlı kitapları Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.

lesinin bizde en haysiyetsiz, en muhakkar sınıf olduğunu ispat etmiştir. Gazeteci tarafından köpek muamelesi görür. Kitapçı tarafından tezlil edilir ve kafasının, en kıymetli uzviyetin hakkını istediği zaman işte sizden aldığı mektuba müşabih mektuplar alır. Tekrar teşekkür ederim.

Benim yaptığım, bana defaatle vaat edildiği halde, hiç sebep zikredilmeden incaz edilmeyen bir hakkı istemektir. Bir de sizin yaptığınıza bakalım:

Roman gazetenizde, benim gibi bu meselelerde hassas olan bir adamı deli etmek için olacak, mütemadiyen şekil değiştirilerek, kararsızlık içinde, neşredildi. Evvela üç sütunda başlayıp sonra dört sütuna, sonra da yedi sütuna çıkarıldı.[5]

Yazı hayatımda ilk defa olarak, yazımın tutmadığı suratıma çarpıldı. Neden? Bunu araştırmaya lüzum bile hissedilmedi. Acaba roman hakikaten tutmadı mı? Tutmadı ise kabahat romanda mı, *Hakikat* gazetesi kârilerinin seviyesinde mi benim şimdiye kadar intişar etmiş bulunan eserlerim meydanda olduğuna göre, benden gazeteniz için yazı isterken, İskender Fahrettin [Sertelli], Esat Mahmut [Karakurt] Beylerden veya Peride Celal [Yönsel], Kerime Nadir [Azrak], Mükerrem Kâmil [Su] Hanımlardan beklenen neviden bir roman istemiş olamayacağınız aşikârdır. Akşam gazeteleri karileri ancak bu nevi yazıları tutuyorlarsa kabahat bende mi? Sanatı üzerinde benim kadar titreyen ve bunu "talebe muvafık emtia" haline girmekten benim kadar kaçan bir insana eliniz titremeden "roman maalesef tutmamıştır" diye yazarken ne yaptığınızın farkında mı idiniz?

Bütün mektuplarınızı, tahrir hayatının latif hatıraları olarak saklayacağım. Yalnız tavsiye ederim işlerinizin imkân verdiği bir anda kendi vicdan rahatı için bir saniye düşünün ve *Hakikat* gazetesine karşı almış olduğum tavırda dürüst olmayan bir cihet bulmaya çalışın. Verdiğim sözde durmadım mı? Hastahaneden 39 derece ile hasta yatarken evden, bir gün bile aksamadan yazılarımı gönderdim. Parasını alamayan her muharririn yapması mutat olan yazı göndermemek tehdidini, yazdığım halde yapamadım. Ve muhtaç olduğum, hak etmiş olduğum bir parayı iste-

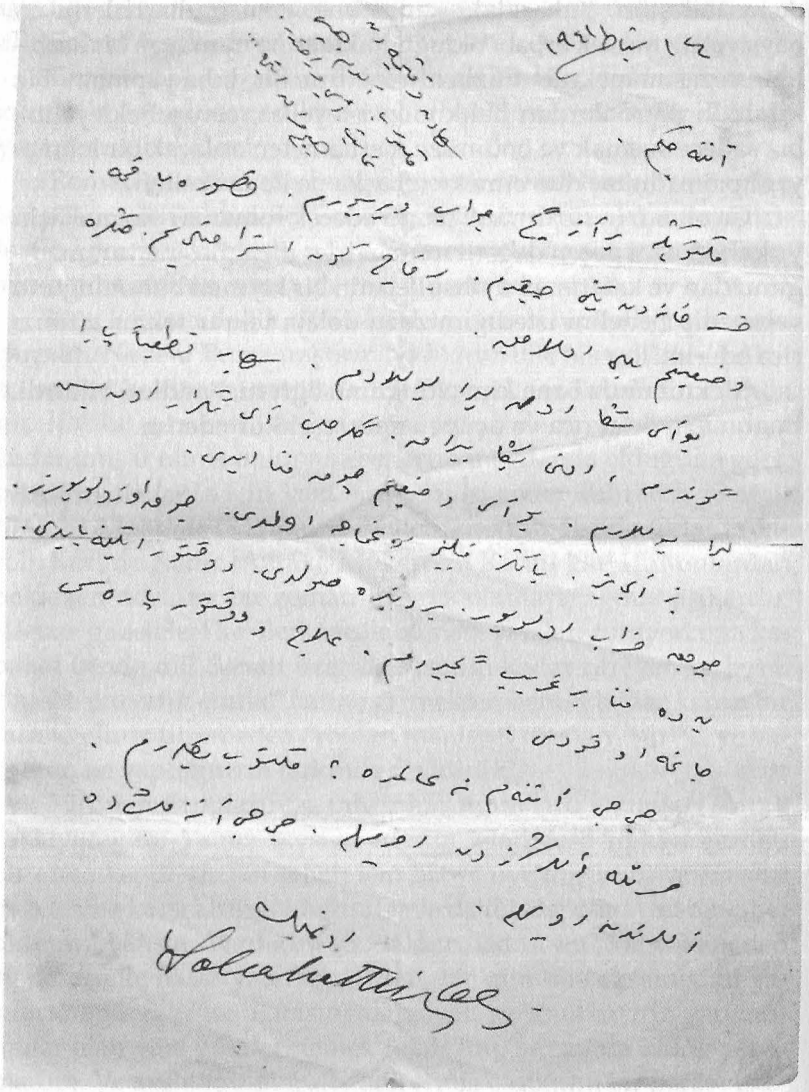
5 Sözü edilen roman *Hakikat* gazetesinde 18 Aralık 1940 – 8 Şubat 1941 (çıkmadığı günler 8-10, 14-15 Ocak 1941) tefrika edilen *Kürk Mantolu Madonna*'dır.

mek için, izzetinefsimi ayaklar altına alarak, üst üste, yalvarırcasına mektuplar yazdım. On mektuba bir cevap ve bir vaat aldım; onun da yerine getirilmediğini görünce haddimiz olmadığı halde, asabileştim. Yukarıdaki kanaatime, yani muharrirlerin en haysiyetsiz meslek erbabı olduğu hakikatine uymayan bir asabiliğin cezasını mektubunuzla idrak ettim. Bir daha yapmam. Biz kimiz ki patronlardan hakkımızı isteyelim; cevap bekleyelim; biz sadece susmak ve önümüze merhameten atılacak bir lokmayı alıp ömrünüze dua etmekten başka ne ile mükellefiz?

Gazetenizin sürümünü temin edecek romanlar yazmak için yukarıda ismi geçen değerli muharrirler menzilesine varamadığımızdan ve kafamızın mahsullerinin bir kıymeti bulunduğunu vehmedip bedelini istediğimizden dolayı tekrar tekrar affınızı rica ederim.

Mektubunuz bana kim olduğumu öğretti, haddimi bildirdi. Bunun için de ayrıca ve üçüncü defa teşekkür ederim.

Sabahattin Ali

14 Şubat 1941

Süha'dan ve Fikret'ten mektup aldım hepsi gayet iyi ve rahattır. Hiç merak etme.

Anneciğim,

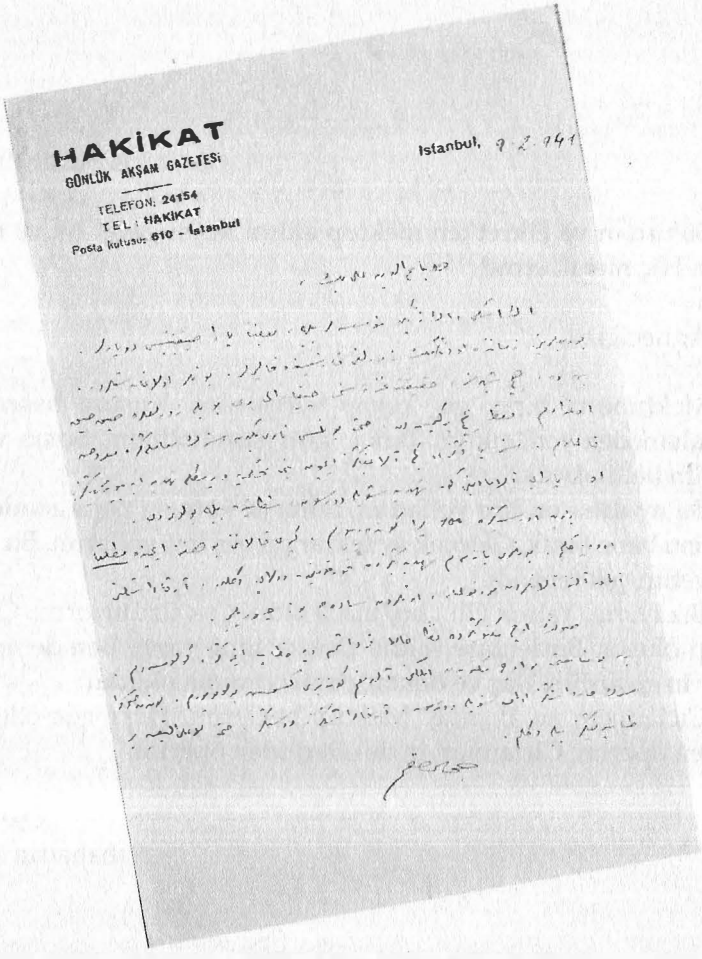
Mektubuna biraz geç cevap veriyorum. Kusura bakma. Hastahaneden yeni çıktım. Birkaç gün istirahatliyim. Sonra vaziyetim belli olacak.

Bu ay sana on lira yolladım. Süha'ya katiyen para gönderme, onu bana bırak. Gelecek ay tekrar on beş lira yollarım. Bu ay vaziyetim çok fena idi.

Biz iyiyiz. Yalnız Filiz boğmaca oldu. Çok üzülüyoruz. Çok harap oluyor. Birdenbire soldu. Doktor iğne yaptı. Ben de fena bir grip geçirdim. İlaç ve doktor parası canıma okudu.

Ciciannem ne âlemde? Mektup beklerim. Hürmetle ellerinizden öperim. Ciciannemin de ellerinden öperim.

Oğlun
Sabahattin Ali

HAKİKAT
GÜNLÜK AKŞAM GAZETESİ
TELEFON: 24154
TEL: HAKİKAT
Posta kutusu: 610 - İstanbul
İstanbul, 9 . 2 . 941

HAKİKAT
GÜNLÜK AKŞAM GAZETESİ

Telefon: 24154
Tel: HAKİKAT
Posta Kutusu: 610 - İstanbul

İstanbul, 9/2/941

Sabahattin Ali Bey,

En eski, en zengin müesseseler bile, bazen para sıkıntısı duyarlar. Borçlarını zamanında ödeyememek zorluğu karşısında kalırlar. Bunlar olağan şeylerdir. Ben de, hiç şüphesiz, *Hakikat* gazetesini çıkaralı beri böyle zorluklara sık sık uğradım. Fakat hiçbir kimseden, hatta Yunus Nadi Bey'den sizin muamelenize maruz kalmadım. Siz paranızı geç alacağınız için beni mahkemeye vermekle tehdit ediyorsunuz: O, parayı alamadığı gün tehdit şöyle dursun, şikâyette bile bulunmadı.

Yarın adresinize 100 lira gönderiyorum. Geri kalanını bu hafta içinde mutlaka ödeyeceğim. Bunları yazmam tehdidinizden korktuğumdan dolayı değildir. Arkadaşlığı ayak altına alanlardan korkulmaz, onlardan sadece yüz çevrilir.

Son üç mektubunuzda bana hâlâ kardeşim diye hitap etmenize gülümsedim. Ben bu münasebeti bu üç mektuptan ilkini aldığım günden beri kesmiş bulunuyorum. Bundan sonra sizin kardeşiniz olmak şöyle dursun, arkadaşınız, dostunuz, hatta lalettayn bir tanıdığınız bile değilim.

Cemal Hakkı [Selek]

Bay Sabahattin Ali
Adalar Apartmanı
Karanfil Sokağı No: 10
Yenişehir/Ankara

7. 3. 1941 (Damgadaki tarih)

Antalya'dan selam ve sevgiler.

Hastane Başhekimi Dayın
Rifat Ali [Ertüzün]

T.C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
DEVLET KONSERVATUVARI
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI: 11-6 /853

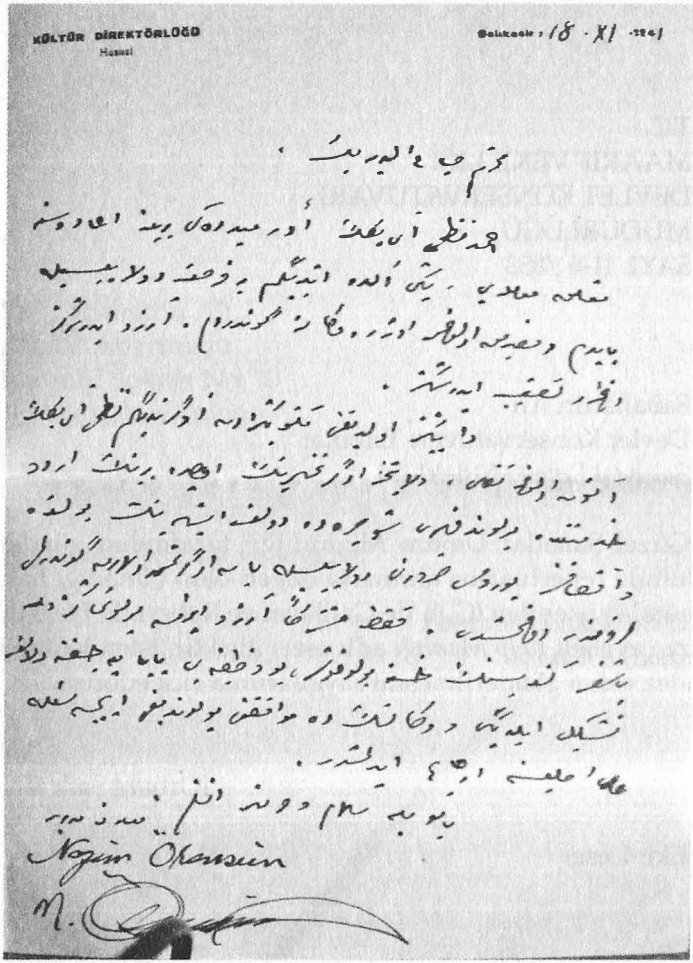
19/VI/1941

Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı Tatbikat
Sahnesi Piyes Müdekkiki

Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü tarafından gönderilen okulumuz repertuarına alınmaya değeri olup olmadığı hakkında mütalaa istenilen (G.A. de Gaillavet ve Robert de Flers'in) dilimize çevrilen *Kalp Mantığı* adlı eseri ilişiktir. İstenilen mütalaanın tez elden gönderilmesini saygılarımla rica ederim.

Müdür
[Orhan] Şaik Gökyay

Eki: 1 eser

KÜLTÜR DİREKTÖRLÜĞÜ
Hususi

Sıhhiye: 18 · XI · 1941

374

Kültür Direktörlüğü
Hususi

Balıkesir, 18.XI.1941

Muhterem Sabahattin Bey,

Ahmet Nazmi Ay Bey'in Edremit'teki yerine iadesine müteallik muameleyi yeni elde ettiğim bir fırsat dolayısıyla yaptım ve tasdik olunması üzere vekâlete gönderdim. Arzu ederseniz uğrar takip edersiniz.

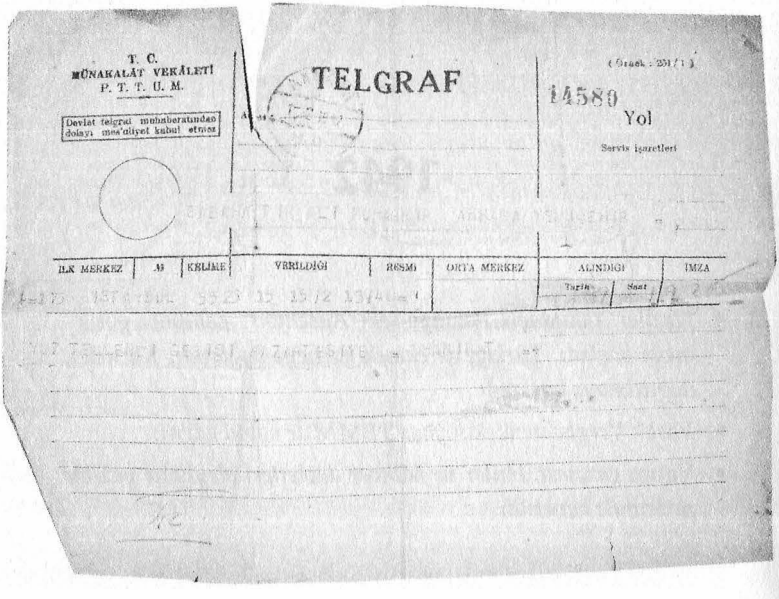
Dayınız olduğunu mektubunuzdan öğrendiğim Nazmi Ay Bey'in Altınoluk'a nakli, vilayetimiz öğretmenlerinin üçte birinin ordu hizmetinde bulundukları şu sırada devlet işlerinin yolunda ve aksaksız yürümesi zarureti dolayısıyla başöğretmen olarak gönderilmesi lüzumundan doğmuştur. Fakat müştereken arzu etmiş bulunmanızdan başka kendisinin hasta bulunuşu bu vazifeyi yapamayacağına delalet teşkil ettiği ve vekâletin de muvafakati bulunduğu için mesele hâl-i aslisine irca edilmiştir.

Bilvesile selam ve hürmetler efendim.

Maarif Müdürü
Nâzım (???)

1942

- *Naziler Yahudileri Polonya'daki Auschwitz kampına götürmeye başladı. Türkiye'de ekmek karneye bağlandı. Karneler, dağıtılmaya başlandı.*
- *Varlık Vergisi'ne ilişkin yasa TBMM'de kabul edildi.*
- Vatan *gazetesi, Hitler ve Mihver devletleri aleyhtarı yazılar nedeniyle kapatıldı.*

T. C.
MÜNAKALÂT VEKÂLETİ
P. T. T. U. M.

Devlet telgrafı muhaberatından dolayı mes'uliyet kabul etmez

TELGRAF

(Örnek : 251 / 1)

14589
Yol

Servis işaretleri

İLK MERKEZ	M	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
						Tarih	Saat	

TELGRAF

15. 02. 1942 (Damgadaki tarih)

Sabahattin Ali
Muharrir

Yenişehir / ANKARA

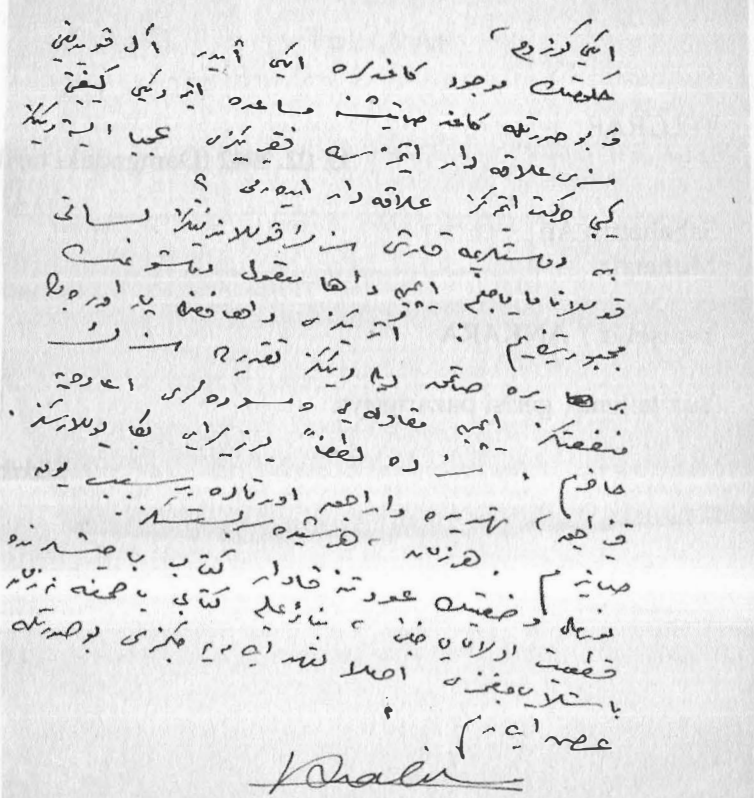
Yüz tellendi, gerisi pazartesiye.

Hakikat

MUALLİM AHMET HALİT KİTABEVİ

İSTANBUL — ANKARA CADDESİ - 121
POSTA KUTUSU: 175 — TELEFON: 23922

1 / 4 / 1942

MUALLİM AHMET HALİT KİTABEVİ
İSTANBUL - ANKARA CADDESİ - 121
POSTA KUTUSU: 175 - TELEFON: 23922

1. 4 .1942

İki Gözüm,

Hükümetin mevcut kâğıtlara iki aydır el koyduğu ve bu suretle kâğıt satışına müsaade etmediği keyfiyeti sizi alakadar etmezse fakirinizi acaba istediğiniz gibi hareket etmeniz alakadar eder mi?

Ben dostlarıma karşı sizin kullandığınız lisanı kullanamayacağım için daha makul düşünmek mecburiyetindeyim. Eserinizi daha fazla para verecek bir yere satmak dilediğiniz takdirde sizin menfaatiniz için mukaveleyi ve müsveddeleri iadeye hazırım. Siz de lütfen yüz lirayı bana yollarsınız. Kızacak, tehdide varacak ortada bir sebep yok sanırım. Her zaman, her şeyde serbestsiniz.

Normal vaziyetin avdetine kadar kitap basışlarında katiyet olamayacağını, binaenaleyh kitabı basmaya ne zaman başlayacağımızı asla taahhüt edemeyeceğimizi bu suretle arz ederim.

Ahmet Halit [Yaşaroğlu][1]

1 Ahmet Halit Kitabevi'nin sahibi.

1943

- Yeni Dünya *adlı öykü kitabı yayımlandı.*
- Kürk Mantolu Madonna *yayımlandı.*
- *Sabahattin Ali Ignazio Silone'nin* Fontamara *adlı romanını çevirdi.*
- *Varlık Vergisi'ni ödemeyen mükellefler, borçlarını "bedenen çalışarak ödemeleri" için çalışma kamplarına gönderildi. Tümü İstanbullu gayrimüslimlerden oluşan otuz iki kişilik ilk kafile Aşkale'ye doğru yola çıktı.*
- *Alman askerleri Yahudileri toplamak için Varşova Gettosu'na girdi. İtalya Müttefiklere teslim oldu, Alman orduları Roma'yı işgal etti.*
- *Türkçülük akımının başlıca organı olan* Büyük Doğu *dergisi yayımlanmaya başladı.*
- İnönü Ansiklopedisi*'nin ilk fasikülü yayımlandı.*

*

Ayvalık, 8 Eylül 1943

Sevgili Aliye,

Ankara'dan ayrıldığımdan beri hiçbir yerde uzun zaman kalmadığım için sana daha şimdi mektup yazabiliyorum. Dün gece Ayvalık'a geldim. Yarın Edremit'e, oradan tekrar Ayvalık'a, Dikili'ye, Bergama, Soma'ya, Savaştepe'ye, Bandırma'ya ve İstanbul'a gideceğim. İzmir'den Ayvalık'a geldiğim vapurda Bestekâr Adnan'la Macar karısı[1] da vardı. Mustafa Seyit [Sutüven] de İzmir'e bir kongreye gelmiş, bir gün kalmış, aynı vapurla dönüyordu. Zaten Edremit'e uğramaya hiç niyetim olmadığı halde onlar beni zorla götürüyorlar. Adnan halkevlerini teftiş ediyor. Radyoda bir "Edremit Gecesi" yapmak için tetkiklerde bulunuyor. Bakalım Edremit'ten bir şey çıkarabilecek mi? Vapur geçen sene bizi İstanbul'dan Edremit'e getiren külüstür Antalya Vapuru idi. Yolda çok rahatsız oldum. Ama bana rahatsızlık yarıyor, galiba, adamakıllı şişmanladım.

10 Eylül

Bu mektubu buraya kadar yazdım, sonra devam ediyorum, şimdi Edremit'ten yazıyorum. Bir saat evvel geldim. Hemen birkaç satır yazıyorum. Daha Ulviye'yi[2] de görmedim. Mustafa [Seyit] biraz hasta idi. Ben de Havran'a gitmek niyetindeyim. Şu erzak meselesi. Nazmi dayım da burada ama, daha görmedim. Mektubu bugün de postaya atmayacağım. Yazılacak birkaç havadis bulayım da sonra gönderirim.

1 Adnan Saygun ve Macar asıllı eşi İren Szalai. (Evlendikten sonra Nilüfer adını almıştır.)

2 Mustafa Seyit Sutüven'in eşi Ulviye Sutüven.

11 Eylül

Dün gece Mustafalar'da kaldım. Ulviye'nin hastalığı biraz soğukalgınlığı imiş, ikramda kusur etmediler. Sana çok selamı var, Filiz'i de çok andık.

Nazmi dayımı gördüm, Hatice teyzem erzakları hazırlıyormuş. Tamam olunca Nazmi dayıma teslim edip göndertecekler. Fakat bu sefer buğday çok pahalı olduğundan kırk lirayı bulacak galiba. Ama ona da şükür. Çünkü bu sefer makarna, tarhana ve şehriyeyi biraz fazla yaptırıyorum.

Yarın yola çıkacağım için artık başka mektup yazamayacağım. Galiba yalnız her uğradığım yerden birer kart yollarım. İstanbul'dan da ayrıca mektup yazarım. Sen de sıhhatiniz, ahvaliniz hakkında hemen bir mektup yaz, aşağıdaki adrese yolla, ben ayın on beşinde de İzmir'e hareket edeceğim.

Şimdilik allahaısmarladık. Senin ve Filiz'in binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. İkinizi de hasretle kucaklarım sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

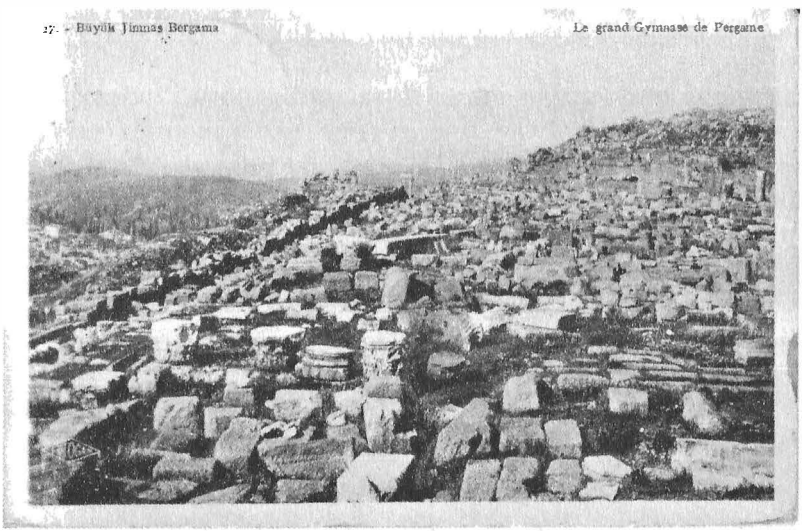
Bayan Aliye Ali
Havuzbaşı Karanfil Sokak
Adalar apt. No: 11
Yenişehir /Ankara

12. IX. 1943

Sevgili Karıcığım,

Bugün Bergama'ya geldim. Yolda iki defa otomobil bozuldu, saatlerce bekledik. Kara bahtım. Saat 2'den 8'e kadar da hiç durmadan harabeleri gezdim. Çok güzel ama canım da çıktı. Yarın Soma'ya hareket ediyorum. Seni ve Filiz'i hasretle kucaklar, gözlerinizden öperim.

S. Ali

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ

POSTA KARTI

Adres:

20.9.1943

Bayan Aliye A...
Karanfil Sokak, Adalar
apartmanı, No 11
Yenişehir
Ankara

Gönderen:

Damga Mahsusu

Sevgili karıcığım, 20.IX.1943

İstanbulla geldim, artık benim seyahat kitti demektir, bundan sonra imtihan için dolaşacağız. Önümüzdeki Pazar günü İzmire hareket ediyoruz. 5 birinci teşrin saat 16 da (yani 4 de) ankara-dayım. Nasılsın? Filiz Nasıl, mektebe yazıldı mı? Hemen cevap yaz, geç kalırsan elime geçmez. İkinizi de milyonlarca defa kucaklar, öperim. Sadi

Bayan Aliye Ali
Karanfil Sokak
Adalar apt. No: 11
Yenişehir /Ankara

20. IX. 1943

Sevgili Karıcığım,

İstanbul'a yeni geldim, artık benim seyahat bitti demektir, bundan sonra imtihan için dolaşacağız. Önümüzdeki pazar günü İzmir'e hareket ediyoruz. 5 Birinciteşrin saat 16'da (yani 4'te) Ankara'dayım. Nasılsın? Filiz nasıl? Mektebe yazıldı mı? Hemen cevap yaz, geç kalırsan elime geçmez. İkinizi de milyonlarca defa kucaklar, öperim.

S. Ali

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
İnönü Ansiklopedisi Bürosu

Ankara, 2/II/943

96

Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı
Dramatürjü
Ankara

Çalışmaları ilerliyen İnönü Ansiklopedisi için mühim garp eserlerinin birer madde halinde hazırlanmaları sırasında Alman edebiyatındaki vukufunuzdan istifade edilmek arzusunda bulunulduğu cihetle bu hususta görüşülmesi ve bir çalışma programı hazırlanılması için Büroyu teşrifinizi saygılarımla dilerim.

V. H.

Ârif

N.S.R.A.

T.C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
İnönü Ansiklopedisi Bürosu
96

Ankara, 2/II/943

Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı
Dramaturji
Ankara

Çalışmaları ilerleyen *İnönü Ansiklopedisi* için mühim Garp eserlerinin birer madde halinde hazırlanmaları sırasında Alman edebiyatındaki vukufunuzdan istifade edilmek arzusunda bulunulduğu cihetle bu hususta görüşülmesi ve bir çalışma programı hazırlanılması için büroya teşrifinizi saygılarımla dilerim.

[Nahit Sırrı] Örik

*

6. 3. 943

Kardeşim,

Kâğıt meseleleri malum. Ne vakit bol kâğıt bulursak şüphesiz kitap basacağız. Bahsettiğiniz kitabı, muharririn şahsi parasıyla bastık. Şimdi daha çok tercümelere rağbet olduğundan elimize geçen kâğıdı bunlara tahsis ettik. Modaya uymaya biz de mecbur oluyoruz. Yaşamak için başka çare yok.

Buna rağmen elimize ilk geçecek kâğıdı sizin için ayıracağız.

Selam ve sevgilerle.

Ahmet Halit [Yaşaroğlu]

*

6-3-943

Kardeşim Sabahattin Ali,

Mektubunu ve iki kitabını hasta yatağımda postacı uyandırarak verdi. –Ben bu beş yıllık hapiste sıhhatimden başka bir şeyimi kaybetmedim.– Tasavvur edemeyeceğin kadar sevindim. Delili de işte meydanda, külüstür 1913 modeli yandan harf basar bir makinem var, derhal onun başına geçtim ve midemin sancısına kulak asmadan sana bunları yazmaya koyuldum.

Senin –askerlikten başka– ne yaptığını kitapların ve yazılarınla takip ediyordum. Hele bazı memleket ve Türk halkı düşmanlarının sana savurdukları küfürleri okudukça memleketin ve Türk halkı için ne kadar faydalı işler gördüğünü bir kat daha anlıyordum. Filhakika bu küfür yağmurundan son günlerde beni de mahrum bırakmamak iyiliğini gösterdiler ama bu, ne de olsa mazideki hayırlı işlerim içindi. Şimdi ne yaptığımın delili olamaz. Şimdi, aynı işi daha geniş ve kendimden bir parça daha emin olarak devam ettiriyorum. *Memleketimden İnsan Manzaraları* ismiyle bundan iki yıl kadar, hatta doğrusunu istersen üç yıl kadar önce bir kitaba başladım. Şimdiye kadar on beş bin mısra kadar oldu. Hani bu mısra tabiri de pek uygun değil ya, her ne hal ise. Benim tasarladığım plana göre kırk, kırk beş bin mısra olacak, demek ki daha bir iki yıl bunun üzerinde çalışacağım.

Son günlerde senin de bildiğin gibi *Harp ve Sulh*'ün birinci cildinin ikinci yarısını tercüme ediyorum. Zeki Baştımar'ın tecrübelerinden, çünkü ömrümde ilk defa bir edebi eseri tercüme ediyorum, istifade edeceğimi bilmesem bu işten çoktan vazgeçmiştim[1]. Çünkü, kardeşim, Tolstoy'u tercüme etmek benim anladığım ve istediğim manada, yani onun edasını ve üslubunu kaybetmeden tercüme etmek öyle bir iki aylık değil bir iki yıllık iş. Mesela bir Fransız da tercüme etmiş kitabı, rezalet, Tolstoy'u üslup bakımından rezilce Fransızlaştırmış.

Bendeki kısmın tercümesini bitirdim. Temize çekmesi kaldı.

1 Bursa Cezaevi'ndeyken Nâzım Hikmet'in Hasan Âli Yücel'in onayıyla, içinde Fransızca konuşmalar da bulunan *Harp ve Sulh*'u Zeki Baştımar'la birlikte Türkçeye çevirmesi Tercüme Bürosu tarafından uygun bulunmuş.

Makineyle temize çekmek bir öyle belalı iş ki ne halt edeceğimi bilmiyorum.

Sana biraz da hapis edebiyat dünyasından haber vereyim: Kemal Tahir Malatya hapishanesinde birbirinden nefis ve her biri ötekinden değerli hikâyeler -büyük hikâyeler bilhassa- yazıyor. Bir roman bitirdi *Sağırdere* isminde. Yeni bir romana başlıyor.

Burda, Bursa cezaevinde Raşid Kemali[2] adında bir delikanlı var. Suçu benimki gibi. Altı ay sonra da cezasını bitirip çıkıyor. Çok istidatlı ve şimdiden cidden güzel, nevi şahsına münhasır şiirleri ve hikâyeleri var. Altı ay sonra dışarı çıkınca siz ağabeylerinin yardımını bekler.

İsmail Hakkı Balamir'e[3] tümen tümen selam ederim. Oradaki adresi değişmedi mi, ona mektup yazmak istersem hangi adrese yazayım? Sonra ona söyle onun İstanbul'da şimdi "Çamlıca Altunizade No. 9-11"de oturan bir yengesi[4] vardır ki benden sonra o kadıncağızın en iyi arkadaşı, en yakın dostu İsmail Hakkı'ydı. Ona mektup yazsın, halt etmesin.

Zeki'ye çok çok selamlar.

Seni hasretle kucaklarım kardeşim.

Nâzım Hikmet

2 Orhan Kemal.

3 Sabahattin Ali'nin ve ailesinin yakın dostu İsmail Hakkı Balamir 1937'de İtalya'da hukuk eğitimi alarak Türkiye'ye dönmüş ve avukatlık yapmıştır.

4 Nâzım Hikmet'in eşi Piraye Hanım.

*

Mayıs 1943

Kardeşim Sabahattin,

Hele şükür cevabını aldım. Evvela Zeki Baştımar'la birlikte yaptığımız tercümenin seni memnun kılışına memnun oldum. Onun, yani Zeki Baştımar için değil amma, benim için bu yepyeni ve hiç tecrübe etmediğim bir işti.

Gelelim senin iki kitaba ve son hazırladığın romana:

Kürk Mantolu Madonna, ben bu kitabı hem sevdim, hem kızdım. Evvela niçin kızdığımı söyleyeyim. Kitabın birinci kısmı bir harikadır. Bu kısmın kendi yolunda inkişafı yani bir küçük burjuva ailesinin içyüzünü tahlili öyle bir haşmetle genişlemek istidadında ki, insan buradan ikinci kısma geçerken, elinde olmayarak, yazık olmuş, bu çok orijinal, çok mükemmel başlangıç ve imkân boşuna harcanmış, keşke bu başlangıç harcanmasaydı, diyor. Ben başlangıcı okurken yani Berlin'e kadar olan pasajı, senin benim anladığım manadaki realizmine hayran oldum. Beni dinlersen o başlangıcı almak ve kahramanın ölümünü kısaca tekrarlamak suretiyle o ailenin efradı ve eşhasının hayatları etrafında bir ikinci cilt, ayrı bir roman yapabilirsin, böylelikle de dinlemeye başladığımız harikalı musiki birdenbire kesilmiş olmaz.

Gelelim ikinci kısmına, o kısım, başlı başına bir büyük hikâye olarak güzeldir ve böyle bir tecrübe gerek senin için gerekse Türk edebiyatı için lazımdı. Sen bu tecrübeyi başarıyla yaptın.

Yeni Dünya'da birbirinden güzel ve sana layık birçok hikâyeler var. Yalnız, bilmem bir şeye dikkat ediyor musun, bizim edebiyata, aşağı yukarı bütün tabakalarıyla köylü girmeye başladı, bunda senin hizmetin büyüktür. Lumpen proleter de bilhassa şiirde bol bol giriyor. Fakat henüz sahici proleter girmedi. Halbuki Türkiye realitesinde sahici proleter, sanayi amelesinin orta tabakası, ne lumpen, ne kara amele, ne de ustabaşı kaymak tabakası, sahici Türk proleteri bir vakıadır. Ve gerek karakter, gerekse istikbal insanı olarak en enteresan tiptir, en üzerinde durmaya değer insandır. İşte *Yeni Dünya*'da öyle bir tek insan yok. Bu meselenin üzerinde duruşum, senin eserlerin için değil,

fakat bilhassa birçok şairler ve bazı hikâyeciler için sahici millet, sahici halk edebiyatı denince lumpen proleter muhitinin yahut en fazla fakir ve orta köylü muhitinin verilmesi zehabına düşülmüş ve bu suretle de bir küçük burjuva anarşist temayülün alıp yürümesinden dolayıdır.

Yeni romanın kanavası ve tezi çok enteresan. Bu işi büyük bir başarıyla sona erdireceğinden eminim. İşte mesela bunun içine *Kürk Mantolu*'daki küçük burjuva ailesi efradının, onları, aynen muhafaza etmek şartıyla inkişaflarını da koyamaz mıydın? Belki de çizmeden yukarı çıkıyorum. Fakat o başlangıcı öyle seviyorum, o kadar beğeniyorum ki, sana onu mutlaka devam ettirmek için kabil olsa telgraf çekeceğim. Sonra aynı çerçeve içine bir sağcı proleteri hiç olmazsa ikinci planda yerleştirmek kabil değil mi?

Şimdi gelelim başka işlere: Matbuatımızı zehirli mantar gibi bürüyen yurt ve millet haini, mürteci, inkılap ve cumhuriyet düşmanı *Çınaraltı*, *Gökbörü* filan gibi beşinci kol mecmualarının arasında *Yürüyüş* ve *Yurt ve Dünya* gibi namuslu ve bu manada yurt ve milletsever mecmuaların da çıktığını sevinçle görüyorum. *Yurt ve Dünya*'nın kadrosu dolu, belki sanat tarafı biraz zayıf, fakat ne de olsa *Yürüyüş* daha çok sahici yurt ve milletseverler tarafından yardıma muhtaç. Sen hiç olmazsa ayda bir *Yürüyüş*'e ve ayda bir *Yurt ve Dünya*'ya hikâye yazamaz mısın? Tabii ben ne *Yurt ve Dünya*'yı ne de *Yürüyüş*'ü çıkaranları tanımıyorum, şartları da bilmiyorum ama gönül bu iki namuslu Türk mecmuasına senin gibi namuslu bir muharririn, bugün memleket hikâyeciliğinin başında giden genç bir üstadın yardımını istiyor. Filhakika son *Yurt ve Dünya*'da senin bir kroniğin vardı sanıyorum. Ama ne de olsa bunu kendine iş edinsen, bazı zamanlarını onlara versen bilmem fena mı olurdu?

Manzaraların yani tam ismiyle *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın birinci cildini bitirdim, ikinci cildini bitirmek üzereyim. İki cildi temize çekeceğim, sana derhal yollarım. Sonra üçüncü ve dördüncü ciltlere çalışacağım. Onları da gönderirim.

İsmail Hakkı'ya çok çok selam. Yengesi geçenlerde bana geldi. Yani bizim hatun. Ben kocasını ziyaret etti, bol bol ondan konuştuk. Biz karı koca, bütün vefasızlığına rağmen Hakkı'yı pek severiz.

Bana *Yurt ve Dünya* ve *Yürüyüş*'ten başka –çünkü onları alı-

yorum– Ankara'da ve İstanbul'da çıkan mecmuaları okuduktan sonra yollarsan pek memnun olurum. *İçimizdeki Şeytan*'ı ve hatta o satılmış vatan hainlerinden birinin broşürünü[1] bile okudum. Senin kitabı zevkle onunkini tiksinti ve merhametle.

Hakkı, bir idamlık kadının işini takip ediyordu. O mesele hakkında da bana malumat verebilirse memnun olurum.

Hoşça kal, gözlerinden öperim kardeşim.

Nâzım Hikmet

1 Nihal Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanlar*, (Arkadaş Basımevi, İstanbul 1940) adlı kitabından söz edilmektedir.

(tarihsiz)[1]

Kardeşim,

Sana mektup yazamayışımın tek sebebi sırf seni rahatsız ettirmemek mülahazasıylaydı. Gönderdiğin tercüme kitapları aldım. İtalyan muharririnkini pek beğendim, onun ilk okuduğum kitabı budur. Mukaddemede söylediğin zavallı adamcağız –herhalde kütleden uzak kalmak neticesinde– mistikliğe kaçmışsa henüz tanıdığım ve tanır tanımaz hayran olduğum bir dostu hemen kaybetmiş gibi olacağım. Mamafih, Türk okuyucusuna ve bana böyle ölmüş de olsa bir dostu tanıttığın için teşekkür ederim. Tercüme dili fevkaladeydi. Romantik hikâyelerdeki dil de istilizasyonu bakımından çok muvaffak. Tercümenin ne zor, ne kadar mesuliyetli bir iş olduğunu tecrübeyle artık bildiğim için ne büyük bir zorluğu nasıl başarıyla yendiğini gayet iyi anlıyorum. Diyebilirim ki okuduğum en güzel tercümeler bu iki kitaptı. Fakat beni asıl sevindiren romanının 600-700 sayfalık büyük bir eser olacağıdır. Bizim bedbaht Türk edebiyatı öyle korkunç –fakat gayet tabii, başka türlü de ekseriyati bakımından olamaz olamazdı– bir çıkmaz içinde ki ancak senin gibi memleketini ve dünyayı, memleketinin ve dünyanın sahici çocuklarını seven ve sayısı maalesef parmakla sayılacak kadar az olan yazıcıların –tabii bu "lar"ı biraz da ümidime güvenerek söylüyorum, yoksa hele roman ve hikâyede iki üç gerçek yazıcı için "lar" demek biraz mübalağa oluyor– hamleleriyle bugünün ve bilhassa yarının geniş okuyucu kütlelerine doğru gidip onlarla kaynaşarak, onlardan alıp onlara yol göstererek bu çıkmazdan kurtulacak. Romanını nasıl sabırsızlıkla ve ne büyük güvençle beklediğimi tasavvur edemezsin. Bak konkre konuşuyorum: Hikâye ve romanda bugün sen varsın, senden sonra Kemal Tahir var, sonra Orhan Kemal var, Suat Derviş var. Kemal Tahir'le Orhan Kemal biri daha ilerde, biri henüz civciv, fakat dehşetli vaatlerle dolu bir civciv; biri yazdıklarını neşret-

1 İçeriğinden mektubun Sabahattin Ali'nin *Fontamara* çevirisi yayımlandıktan sonra yazıldığı anlaşılmaktadır. *Fontamara* 1 Kasım 1943'te yayımlandığına göre, bu mektup 1943'ün son günlerinde ya da 1944'ün başında yazılmış olmalıdır.

mek imkânsızlığı içinde, ötekisinde bu imkân henüz belirmiş, Suat Derviş'e gelince galiba artık yazmıyor, velhasıl büyük Türk hikâye ve romanının tek bayrağı bilfiil sensin. Bugünkü durumda bu böyle. Bunun zorluklarını, mesuliyetlerini gayet iyi anlıyorum. Fakat sana her zaman o kadar güvendim ve o kadar güveniyorum ki bu zorlukları, yüklendiğin ağır yükün altından kalkarak yeneceğine inanıyorum. Romanını doğacak çocuğumu bekler gibi bekliyorum. Kemal Tahir çıkarsa onun şahsında gerçek Türk edebiyatı davana en büyük yardımcıyı, yüklendiğin büyük ağırlığını bölüşecek en emin ve istidatlı bir arkadaşı bulacaksın. Orhan Kemal'le şimdiden ilgilendiğini anlıyorum, onun elinden tutarsan sana yakın zamanda yardımcı olabilir. Edebiyatımızın bugünkü şartları seni öyle bir yere getirmiştir ki, rehberlik etmeye ve bunun mesuliyetlerini yüklenmeye mecbursun. Verimlisin, bu sana rehberliğinde en büyük yardımcıdır. Beni sekterlikte ittiham etme.

Katiyen değilim. Sadece olanı olduğu gibi görmeye çalışıyorum. Sait Faik diye bir yazıcı var. Belki istidatlı, fakat hâlâ ne yapmak istediğini bilmeyen, yazıcılığın mesuliyetini anlamamış, işin daima kolayına ve cilasına kaçan bir delikanlı. Onu seninle birlikte, senden sonra bile saymıyorsam sekterliğimden değil. Sonra Sefer Aytekin diye bir delikanlı var. Orhan'dan daha civciv, bak eğer onunla şahsen uğraşırsan iyi olur. Bir de *Denizin Çağırışı* mı ne diye bir kitap çıkaran bir delikanlı var.[2] Onunla da çok uğraşılır, fazla emek çekilirse belki bir şey olur. Eskilerden Reşat Nuri dama demiş vaziyette. Bir kitap yazdı ömründe: *Yeşil Gece*, ondan sonra ve dahi duralar. Yakup Kadri [Karaosmanoğlu] dünyaya biraz daha geç gelseymiş yani şimdi 20-25 yaşında filan olup senin kürsünde ders alacak durumda bulunsaymış adam olurmuş. Gelgelelim ki çok erken gelmiş dünyaya. Ve onun da yıllardır yazdığı yok.

Bütün bunları sekter olmadığımı anlatmak için yazıyorum sana. Belki benim tanımadığım gençler ve ihtiyarlar vardır. Onları bilmem. Varsa onları toplamak, toparlamak, ayarlamak bugün senin üstüne düşen bir memleket vazifesi.

2 Kemal Bilbaşar'dan söz edilmektedir.

Şiir de öyle. [Hasan İzzettin] Dinamo gibi bir orta yaşlı, A. Kadir filan gibi istidatlı genç. Sonra, Bedri Rahmi [Eyüboğlu], Nurullah Berk, Fazıl Hüsnü [Dağlarca] gibi bir iki tane işin kolayına, cilalısına kaçan şair. Bunlardan Dinamo, sonra A. Kadir ve daha bir ikisi istikbali olan ve şiir yazmanın mesuliyetini, emeğini anlamış şairler. Onları seviyorum ve sayıyorum ve güveniyorum. Ama ötekiler lafü güzaf. Şiirde de sekterlik yapmıyorum. Fakat vaziyeti olduğu gibi görmeye çalışıyorum. Fakat bütün bu kısırlık içinde bir tek ümitli taraf yegâne istidatların, olmuş ve olmak üzere bulunan sanatkârların Türk halkından yana durmalarındandır. Artık anlaşılıyor ki, Türkiye'de ancak Türk halkından, dünya halkından yana olanlar büyük eser verebiliyorlar ve veriyorlar.

Vaadim aklımda, unutmadım. Fakat, bir iki ay daha izin ver.

Beni sevmenden gelen coşkunlukla yazdığın güzel sözlere teşekkür ederim. Ne yalan söyleyeyim, okuyucuları, sırf onlar için yazmış ve yazan bir muharririn, altı sene okuyucusundan uzak kalması ara sıra onda inandığı arkadaşlardan böyle teşvik edici sözler işitmek ihtiyacını doğuruyor. Mektubunu aldıktan sonra bir kat daha şevkle ve imanla çalışmaya başladım.

Karına selam ederim. [İsmail] Hakkı'ya da selamlar. Seni hasretle kucaklarım sevgili kardeşim.

Nâzım Hikmet

* (tarihsiz)

Gönderdiğin romanı ve mecmuaları aldım. Cevapta biraz geciktim. Kusura bakma.

Romanı pek beğendim. Mecmualar biraz lüzumundan fazla akademik gibi geldi. Fakat elbette ki çok faydalı bir iş.

Bizim Müdür beyin kızı için sana bir ricada bulunmuştum. Hâlâ o hususta vaat ettiğin cevap gelmedi. İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nün gece yatısı senelik ücreti nedir, taksit şartları ve lazım gelen eşyalar nasıl ve nelerdir ve bu hususta ücret meselesinde bir memurun kızı olması dolayısıyla tenzilat yapılamaz mı? Bu hususlarda bana derhal malumat vermeni bir kere daha rica ederim. Esasen bugünlerde, belki bir aya kadar müdürümüz Ankara'ya gelecek ve seninle, Avukatla, Zeki'yle temas edecek. Kendisine gereken yardım ve dostluğu yapacağınızdan eminim. Ama o zamana kadar sen yine bana sorduğum suallerin cevabını bildir.

Senin roman ne âlemde? Ne kadar merak ettiğimi tahmin ediyorsundur. Sahici, büyük Türk edebiyatının temel taşlarından birisin. Her kitabın önceden kütlelere verilmiş bir sözü yerine getirmek demektir. Büyük Türk halkı senden her gün biraz daha büyük eser istiyor. Edebiyat yapmanın dünyanın en mesuliyetli işlerinden biri olduğunu anlamışsın. Yolun açık olsun.

Gözlerinden hasretle öperim kardeşim.

Nâzım Hikmet

1944

- *Sabahattin Ali, kendisine hakaret eden Nihal Atsız'ı mahkemeye verdi. Atsız, suçlu bulunup dört ay hapis cezasına mahkûm edildi.*
- *Sabahattin Ali, üçüncü kez Çankırı'da askere alındı.*
- *Otuz dokuz il merkezinde geceleri karartma başladı ve gece sokağa çıkma yasağı getirildi.*

18. VII. 1944

Sevgili Aliye,

Mektubun oldukça geç geldi. Seni de, Filiz'i de çok merak ediyorum. Az kalsın kampa telefon edecektim. Orada telefon olmadığını söylediler. Sonra kampta yer olmadığını Rebia [Şeref][1] söylemişti. Giremediğinizi tahmin ediyordum. Ne ise, anneannenin yanında rahat iseniz ehemmiyeti yok, fakat hiç olmazsa on beş gün kadar kampa girebilirseniz iyi olur. Dönüş biletini aldınız mı? Ayın kaçı için aldınız? Bütün bunları bana İzmir'e yaz. Senin mayoyu buradan kiminle gönderebilirim. Posta ile göndersem kıymetinden çok para eder. Sen orada güzel bir şey al. Filiz'in sıhhatine dikkat et, her gün sabah akşam derece koy ve derecelerini bana yaz. Burada [Albert] Eckstein[2] idrarda bir şey bulamadı. Ciğerleri de temiz olduğuna göre ehemmiyetli bir hastalık olmasa gerek. Fakat sonbahara kadar iyice kendini toplamazsa önümüzdeki sene mektebe gitmesi doğru olmaz. Münevver'in[3] nikâhlandığına memnun oldum. Allah mesut etsin. Onun da Cevdet'in[4] de gözlerinden öperim. Anneannen, Kemal,[5] annen, baban ne âlemdeler, hiç bahsetmiyorsun. Onlardan haber ver. Ben camları kâğıtladım. Bu perşembe günü, yani ayın yirmisinde Balıkesir'e, oradan Edremit-Ayvalık üzerinden İzmir'e gidiyorum. Bir Ağustos'ta İzmir'de olacağım. Mektubunu ona göre yaz, mesela 28 Temmuz'da falan. İzmir'e gider gitmez mektup bulayım.

Ankara sıcaklardan berbat bir halde. Şu son haftada dayanılmaz sıcaklar oldu. Edremit daha sıcaktır ama, Ayvalık ve İzmir'de her gün denize gireceğiz. Yazı falan yazamıyorum. Sinirlerim hâlâ düzelmedi. Son on beş günde dört beş kilo kaybetmişim (73 kilo geliyorum), fakat seyahatte herhalde düzelirim.

1 Muvaffak Şeref'in eşi, hukukçu.
2 Nazi zulmünden kaçıp 1935'te Türkiye'ye gelen ve Anadolu'yu adım adım dolaşıp birçok hastalığı tedavi eden, Ankara Numune Hastanesi'nde Çocuk Kliniği Şefi olarak çalışan Alman doktor.
3 Aliye Ali'nin dayısının kızı.
4 Münevver Hanım'ın eşi.
5 Aliye Ali'nin genç yaşta ölen kardeşi.

Hele deniz asabıma çok iyi tesir eder. Ben ev kirasını vereceğim, mümkün olursa elektrik hesabını da keseceğim. Sana İstanbul'da para lazım olursa ne kadar lazım olduğunu İzmir'e yaz, ben oradan yollarım. Aylığı oraya getirteceğim. Yalnız döndükten sonra ay başına kadar Ankara'da lazım olacak parayı da hesap et, onu da yollayayım. Benim 15 Eylül'de bir buçuk ay için askere alınmam ihtimali kuvvetlendi. O takdirde Ankara'ya ancak Cumhuriyet Bayramı'nda dönebileceğim demektir. (Askerliğim Ankara'ya çıkarsa tabii başka.)

Şimdilik bu kadar. Hasretle senin, Filiz'in gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Diğer büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim, soranlara selam, sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

İzmir'deki adresim: Sabahattin Ali
İnönü Tramvay Caddesi No. 205
Bay Sırrı Sanlı[6] eliyle
Karataş
İzmir

6 İzmir'de öğleden sonraları yayımlanan *Halkın Sesi* gazetesinin sahibi.

*

7. VIII. 1944

Sevgili Aliye,

Mektubuna biraz geç cevap veriyorum. Bu İzmir işi karmakarışık bir hal aldı. Denize filan giremiyorum. Çünkü geldiğimin ertesi günü İnciraltı plajına vapur seferleri kalktı, şehirde de girilmiyor, çünkü deniz çok pis. Bugün de ışıkların karartılması hakkındaki emri gazetelerde okudum. Galiba vaziyet İzmir'de temsiller vermemize müsaade etmeyecek. Bugün vali ile görüşeceğim, sonra vekile telefon edeceğim. Belki ben senden evvel Ankara'ya dönmüş olurum. Sen de ayın yirmisinde dönersin. Böyle karışık zamanlarda en emniyetli yer Ankara. Bak, İstanbul'da da tedbirler alınıyor. İnşallah sonu hayırlı olur.

Ben sana posta ile 100 lira yolluyorum. İstanbul ve Ankara'da sana ay başına kadar yeter. Manifaturacıya vereceğin on liradan başka masraf yok.

Eylül başında da mektebe gider, Müdür Muavini Senai Bey'den maaş ve ücretimi alırsın. Mecmuu 260 lira eder. Bundan kendine şu miktarı ayırırsın.

50 Ev kirası,
90 Ev masrafı için sana,
10 Manifaturacı
10 Elektrik
10 Sütçü
170

Bu miktardan geri kalan 90 lirayı da İzmir'e bana yollarsın, anneme ve Kemal'e ben buradan yollarım.

Mantoluk kumaşı da ben alırım. İstanbul'a gidemeyecek olursak Ankara'dan alırız. Vaat ettiğim şeyi yaparım, bilirsin.

Bu ay Ankara'da şeker parası bıraktım, şeker alındı, mekteptedir, Ankara'ya dönünce şekeri almayı unutma.

Dün, yani 6 Ağustos Pazar günü öğleden sonra mektepte uyurken gayet acayip bir rüya gördüm. Ankara'daki evde imişiz, büyük bir zelzele oluyor, bu kışın olan zelzeleden çok daha

kuvvetli, fakat eve bir şey olmuyor, ben telaşla Filiz'i alıp kaçırmak için Filiz'in karyolasına koşuyorum. Fakat içinde Filiz yok, bizim Cici'ye[1] benzeyen bir kedi var. Sen bana: Canım, Filiz'i ben İstanbul'a götürmedim mi diyorsun, ben de: Ha, peki diyorum.

Uyandığım zaman çok merak ettim, fakat böyle şeylere inanmadığım için kendimi avuttum. Bana Filiz'in sıhhati hakkında çok mufassal malumat ver. Bilhassa ateşi hakkında kati şeyler yaz, merak ediyorum.

Benim sıhhatim fena değil. Oldukça iyi uyuyorum, yemek de yiyorum. Bir kilo aldım. Daha fazla almak istemiyorum. Vaktim çalışmak ve İzmir civarını gezmekle geçiyor. Köylere filan gidiyorum.

Şimdilik bu kadar. Senin, Filiz'in, yanaklarınızdan, gözlerinizden hasretle, binlerce defa öperim. Annenin, babanın, anneannenin ellerinden, Cevdet'le Münevver'in gözlerinden öperim, sevgili karıcığım.

Acele mektup yaz, yeni adresim şudur:

S.A.
Konservatuvar Dramaturgu, Atatürk Lisesi
İzmir

Kocan Sabahattin Ali

1 Ali ailesinin evlerinde besledikleri Ankara kedisi.

24. VIII. 1944

Sevgili Aliyeciğim,

Artık herhalde yerleşmişsindir. Pencerelere koyduğum siyah kâğıtlar karatmada işine yaramıştır. Artık eylül geldiği için Ankara'nın sıkıntılı devri geçti demektir. Ne yapıyorsun? Muvaffaklar [Şeref][1]ne âlemde? Pertev [Naili Boratav], Niyazi [Berkes] filan asker olmuşlar. Bizim temsiller iyi gidiyor. Fakat fuar karanlık, temsilden çıkar çıkmaz karanlıkta mektebe geliyoruz. İzmir'in geçen seneki kadar neşesi yok. Sıcaklar da insanı deli edecek. Bu yüzden iki üç kilo daha zayıfladım. Gece sıcaktan uyuyamıyorum. Pencereyi açsam sivrisinek doluyor. Cibinlik alayım desem 40 lira, ne ise, galiba 15 Eylül'de askerim. Belki Ankara'ya, belki Çankırı'ya gideceğim. Allah kerim.

Sen nasılsın? Keyfin yolunda mı? Sevgilim, Filiz'im nasıl? Onun bir fotoğrafçıda, hiç olmazsa vesikalık bir resmini çıkartıp gönder. Kendinin de bir resmini yolla. İkinizi de fevkalade göreceğim geldi. Ben yazları seyahata alıştığım için, uzun zaman İzmir'de kalmak beni sıkmaya başladı. Cici'yi hayvanat bahçesinden aldınız mı? Sakın İpek Hanım'ı yanınıza almadan onu eve getirmeniz imkânsızdır. Ben götürürken neler çektiğimi unutmadım.

Bana ahvaliniz hakkında mufassal mektuplar yaz. Bu pazar sabahı ev sahiplerine telefon edeceğim, bir aksilik çıkmazsa görüşürüz. Filiz de telefona gelirse sesini duyarım.

Şimdilik bu kadar, senin, Filiz'in yüz binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Seni ayrıca binlerce defa kucaklar, dudaklarından sıkı sıkı öperim, bir tanecik karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

1 Sabahattin Ali ve ailesinin Ankara'daki yakın arkadaşlarından Avukat Muvaffak Şeref. Sabahattin Ali, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ikinci kez askere çağrıldığında Muvaffak Şeref'le birlikte Büyükdere'de askerlik yapmıştır.

*

30. VIII. 1944

Sevgili Aliye'm,

Mektubuma hâlâ cevap vermedin. Ben cevabını beklemeden yazıyorum. Sana iki teneke zeytinyağı gönderdim. Biri rafine, öteki Ayvalık. Rafinenin kilosunu 205 kuruştan, Ayvalık'ın kilosunu 240 kuruştan aldım. İki teneke 80 lira etti. Şimdi sen bunları alacaksın. Bak, yerini tarif edeyim: Karpiç'in tam karşısındaki sokak var ya, hani yataklı vagon acentasının bulunduğu sokak, oradan girince, sağ tarafta, Asri Banyoların yanında "İzmir, İncir Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği" satış mağazası var. Oraya gidersin. İzmir'den varillerle gönderilen yağların bulunduğu vagonda, Ankara Yenişehir Karanfil Sokak Adalar Apartmanı'nda Bayan Aliye Ali adına iki teneke zeytinyağı geldiğini söylersin. Bu mağazanın hemen önünde zaten taksiler durur, bunlardan birine atlar, eve gelir, afiyetle yağları ekl edersin. Sabun da bulursam yirmi kilo kadar alacağım.

Sen nasılsın, sıcaklar azaldı mı? Filiz'in mektebi ne zaman? Bana her hususta mufassal mektuplar yaz. Şimdilik senin ve Filiz'in binlerce, yüz binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öperim.

Kocan
Sabahattin Ali

Sevgili Filizciğim,

Nasılsın? Ankara'ya geldiğine memnun musun? Cici'yi aldınız mı? Tekrar eve alıştı mı? Mektebin ne zaman başlıyor? Ben iyiyim! Seni çok göreceğim geldi. Yakında Ankara'ya dönünce seni bol bol öperim. Allahaısmarladık, sevgili, bir tanecik Filiz'im.

Baban
S. Ali

4. X. 1944

Sevgili Aliye'm,

Mektubunu aldım. Yağları ben gelince alırım. Yalnız sen bir telefon et, ya kendin uğra da benim alacağımı söyle, İzmir'den yine aynı vasıta ile bir teneke yağ ile yirmi beş kilo sabun (bir sandık içinde) gelecekti. Bunların da gelip gelmediğini öğren. Camın kırıldığına canım sıkıldı, ama sağlık olsun, üzülme.

Ben pazartesiden evvel bilet bulamadım, pazartesi hareket edip salı oraya varacağım. Artık bu serseri hayat epeyce sıkıntı vermeye başladı. Hele İstanbul'da yapacak işim de kalmadığı için büsbütün sıkılıyorum. Gündüzleri ne ise, bir vapura binip Büyükdere'ye, Ada'ya gidiyorum, fakat geceleri karartılmış bir pansiyon odasında ter dökerek kitap okumak pek lâtif değil.

Yakında kavuşmak ümidiyle senin, Filiz'in gözlerinden milyonlarca defa öper, her ikinizi de hasretle kucaklarım.

Kocan
S. Ali

Bugün Çankaya Kaymakamı'nı gördüm, "Sizin evde ışık karartmadan boyuna ceza yazıyorlar, ben siliyorum!" dedi. Aman, günün birinde silinmeyiverir, elli papeli sularız, dikkat et!

*

20. X. 1944

Çankırı'ya geldim. İlk gecem çok fena geçti. Pis bir yağmur yağıyordu. Motor bozulduğu için her yerde elektrikler sönmüştü. Otellerde yer yoktu. Polis karakoluna gittim. Saat gece yarısından sonra ikiye doğru bir otelde bir yatak bulduklarını söylediler. Gittim baktım, üç yataklı bir oda, iki yatakta iki herif uyuyor. Biri sakallı, öteki, başında yağlı meşin kasketiyle uyuyan şoför kılıklı biri. Pis yatağa, mum ışığı ile soyunup yattım. Sabaha kadar buhranlı rüyalar gördüm. Yatak, yastık, yorgan leş gibi kokuyordu. Meşin kasketli herif sabaha kadar durmadan "bup" yaptı, sakallı herif horladı. Sabahleyin iğrenç muslukta yüzümü bile yıkamadan sokağa fırladım. Kolorduya gittim. "Sen 15 Eylül'de gelecektin, bir aydan fazla geç kaldın, seni 45 günde terhis edemeyiz, Milli Müdafaa Vekâleti'ne soracağız," dediler. Ben "Bana yeni tebliğ edildi," dedim ama, galiba Milli Müdafaa'ya sormadan olmuyor. Her halde tatsız bir iş. Mamafih halledeceğimi umuyorum. Olmazsa bir ay fazla yaparım.

Kolordudan çıkınca bizim Ömer Bey'i aradım, otellere yeniden başvurduk. Hiçbir yerde tek yataklı, temiz bir oda bulamadık. Şehrin dışındaki nakliye taburunda çadırda yatacaktım, fakat yatak yorgan, karyola lazımdı. Nihayet Maarif Müdürü'ne gittim, Allah razı olsun, adam güzel bir ilk mektepte geniş, havadar bir oda buldurdu. Ömer Bey'den yatak yorgan, karyola, yastık aldım. Kendi getirdiğim iki çarşafa ilave olarak iki çarşaf daha aldım. Mektep müdürü de odama güzel bir masa, dört iskemle, elbise asacağı, bir dolap filan koydurmuş. Sürahi ile bardak bile eksik değil. Şimdilik rahatım iyi, yalnız somya bozuk, sabaha kadar zangır zangur ediyor (Hani şu bizim yeni evliliğimizdeki somya cinsinden, ama onun on misli bozuğu, tüm yaylar kopup yan yatmış).

Burada karartma o kadar sıkı değil, pencerelerde perde olmadığı halde, elektriği bizim evdeki gibi maskeledim, yakıp duruyorum. Yarından itibaren bir at alıp dağları kırları dolaşacağım. Bu sefer inşallah kafayı gözü kırmayız.

Cumhuriyet Bayramı'nda, ya izin, ya vazife, yahut firar suretiyle Ankara'ya geleceğimi umuyorum.

Sen ne âlemdesin? Mektepten unu aldın mı? Şinasi Bey'e namıma rica et bu un iki kilo, unu bir hademe ile yollayıversin.

Filiz nasıl? Öksürüğü geçti mi? Benim askere geç gelmem yüzünden çıkan müşkülattan sakın kimseye bahsetme, dostlar üzülmesin, düşmanlar sevinmesin.

Şimdilik yazacak başka bir şey yok. Mufassal mektup beklerim. Adresim aşağıdadır. Senin ve Filiz'in binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

Sabahattin Ali

S.A. Güneş İlkokulu'nda
Çankırı

Sevgili Filizciğim,

Nasılsın? Beni arıyor musun? Ben seni çok arıyorum. Bana güzel mektuplar yaz, olur mu? Seni binlerce defa kucaklarım. Güzelim Filiz'im.

Baban

* (tarihsiz)[1]

Sevgili Aliyeciğim,

Sana bu mektubu Edremit'ten yazıyorum. Nasılsınız? Filiz'in sıhhati ne yolda. Ateşi düştü, kilo aldı mı? İstanbul'dan memnun mu? Sen nasılsın? Fazla şişmanlama ha! Kamp meselesi ne oldu? Dört Ağustos'ta giriyor musun? Ankara'ya bilet aldın mı? Ne zaman döneceksin? Bana birer birer bu suallerin cevaplarını yaz, ben ağustos ev kirasını verdim. Elektrik işini hallettim, altı yüz kilo çok kuru odun alıp yerleştirdim. Kömürü dönünce alacağım. Bir ay kadar idare edecek kömürümüz var. Anahtarı kapıyı kilitleyip altından misafir odasına attım. Sen yatak odasını açıp girer, sonra misafir odasının anahtarını alırsın.

Ben iyiyim, uykum düzeldi. Bir kilo kadar da aldım. Ha, geçen mektubumda yazmayı unutmuşum, Edremit'e hareket etmeden tartıldım, tam yedi kilo düşmüşüm, 69 kilo olmuşum. On beş günde bu kadar çok zayıflamak beni korkuttu. Ne ise şimdi iyiyim. Bugün yine tek başıma dağlara çıktım, fakat az kalsın başım derde giriyordu. Dün gece Edremit'te iki casus yakalamışlar, herifler polisin elinden kaçmış, karanlıkta kaybolmuşlar. Bir tanesini birkaç nefer tutmuş, fakat o da bir neferi öldürdükten sonra kaçmaya muvaffak olmuş. Bunun üzerine bütün köylere haber gitmiş. Kahverengi elbiseli, pembe gözlüklü, kısa boylu, şişmanca ve kumral bir casus kaçtı, nerede bulursanız yakalayın, teslim olmazsa vurun diye emir verilmiş, Paşadağlar'daki Yörük köylerinden geçerken korucular beni yakaladılar. Tarife uyuyor diye köyden köye götürdüler. Hatta bir yerde ellerimi arkama bağlamaya kalktılar. Bereket versin candarma telefonu olan bir köye geldik de kaymakama telefon ettim, adam benim ahbabım hemen bıraktırdı. Yoksa geceyi köylerde, candarma karakollarında geçirecektim. Tesadüfün münasebetsizliğine bak: Casus meselesi tam benim dağa çıkacağım güne rastlıyor... Mustafa Seyit işin alayında, oh olsun diyip duruyor. Kaymakam da kahkahayı basıyor. Ama benim altı saat güneşin altında köyden köye dolaştığım, beş

1 Mektubun içeriğinden Sabahattin Ali'nin 18 Temmuz 1944'te yazdığı mektuptan sonra (bkz. s. 405), Edremit'e doğru yola çıkmadan önce yazıldığı anlaşılmaktadır.

altı korucunun muhafazasında, arkamda köylü çocukları, casus yakalandı diye gezdiğim yanıma kâr kaldı.

İşte sana bir sürü havadis. İzmir'de verdiğim adrese muhakkak ve hemen mektup yaz. Ulviye burada değil, annesiyle beraber İstanbul'a gitmiş, daha epeyce kalacak. Onun adresini arkaya yazıyorum, kendisini bul, beraber gezersiniz. Buradan akrabaların, Mustafa'nın annesinin, kendisinin, Emine'nin selamları var. Ben de senin ve Filiz'in hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

Ankara'ya döner dönmez Cici'yi Hayvanat Bahçesi'nden almayı unutma. Tek başına bu işi yapamazsın, İpek Hanım'la beraber al.

S.A.

TAN
Günlük Siyasi Halk Gazetesi
Gazetecilik ve Neşriyat T.L.Ş Tarafından Çıkarılır

İstanbul 26. 1. 1944

İstanbul
Ankara Caddesi
No: 102

Telefon : 24310 - 18 - 19
Telgraf - İstanbul Tan
Posta kutusu: 406

Azizim Sabahattin,

İlk gönderdiğin yazıyı Polonya'ya ait mütalaa beyanı matbuatça yasak edildiği günlere rast geldiği için koyamamıştım. Mamafih o yazı biraz sertçe idi. Yani bir Türk gazeteci tarafından değil de adeta İzvestiya ağzından yazılmış hissini veriyordu. O itibarla da koyamazdım. Bu ikinci mahzuru söyleyişimden maksat hücumdan ve tenkitten kaçınmamızı hatırlatmak için değil, yazılarda daha ziyade takte (?) riayet lüzumuna kani olduğum içindir. Yoksa bilakis bu sütunlar tenkit ve hücum sütunudur. Orada o irticanın, sağ cereyanlarının içyüzünü teşhir lazımdır. Yalnız bunu yaparken Türkiye'de olduğumuzu unutmamak doğru olur sanıyorum.

Diğer yazın çıktı, bunlar hakkında da benim görüşüm şudur: Bu tenkitleri Marksist bir lisanla ve kısa olarak yazsan daha okunaklı ve daha müessir olur zannediyorum. Mesela Peyami'nin pazar günleri *Tasvir*'de yazdığı fıkralar bu manaya ve o tarza yakın bir stilde. O vakit tenkit keskin ve dokunaklı oluyor. Bu takdirde aynı günde birkaç gazeteye temas etmek ve birkaç fıkra yazmak mümkün olur.

Sonra bu tenkitleri dış siyaset meselelerine inhisar ettirirsen tadı kaçmaz mı? Arada bir dahili işlere, içtimai fikri görüşlere de dokunabiliriz. Tenkitlerin içine mecmuaları alabiliriz. Zannederim ki bu birkaç satırla maksadımı anlatmış oluyorum. Gazeteleri gayri muntazam göndermeye mecbur oluyorum. Bu yüzden yazılar da gayri muntazam görülüyor. Bunu da (...) bağışlamak lazımdır.

Gözlerinden öperim. Arkadaşlara selam. Hanımefendiye saygılar. Sabiha'dan keza!

M. Zekeriya [Sertel]

TAN
Günlük Siyasi Halk Gazetesi
Gazetecilik ve Neşriyat T.L.Ş. Tarafından Çıkarılır

İstanbul, 9. 2. 1944

İstanbul
Ankara Caddesi
No: 102

Telefon : 24310 - 18 - 19
Telgraf - İstanbul Tan
Posta kutusu: 406

Azizim Sabahattin Ali,

Zekeriya Bey mektubunu almış. Fakat gözlerinden rahatsız olduğu için cevap veremedi. Son günlerde kâtibelik vazifesini üzerime aldığım için, sabah gazeteleri kendisine ben okuyorum. Makalelerini bana dikte ettiriyor, mektuplarını da ben yazıyorum. Gözlerinde *conjectivite* dedikleri bir hastalık oldu. Ne yazabiliyor, ne okuyabiliyor. Bu sebeple matbaaya da inmiyor. Gazeteleri sana göndermeyişinin sebebi de bu. O yazılarına devam etsin diyor. Kâtibelik vazifesi buraya kadar.

Benim işime gelince, *Dünya* isimli bir mecmua için, vilayetten imtiyaz istedim. Şimdi poliste muamelesi görülüyor. Fakat müsaadenin ne zaman çıkacağı malum değil. İmtiyazı alır almaz faaliyete geçeceğim. O zaman hepinizden yazı isteyeceğim. Mecmuamı gayet *populaire* bir halk mecmuası olarak çıkarmak fikrindeyim. Âlimane değil... En yüksek fikirleri bile halka indirmek. Mecmua için gayet güzel bir (...) de buldum. Fakat matbaa ve kâğıt müşkülatını yenebilirsem, iyi bir şey olabilecek. Senden her nevi yazı isteyeceğim. Hikâye, portre, siyasi, içtimai, ne yazarsan. *Tan*'da çıkan yazıları herkes beğeniyor. Yani senin beğenmesini istediklerin.

Hanımefendi, küçük nasıllar? Şimdilik bu kadar. Selamlar...

Sabiha Zekeriya [Sertel]

1945

- *Sabahattin Ali, Cami Baykurt'la birlikte* Yeni Dünya *gazetesini yayımladı.*
- Tan *gazetesi ve kimi yayınevleri saldırıya uğradı.*
- *Bakanlık emriyle Sabahattin Ali'nin etkin görevlerine son verildi.*
- *Sovyet tankları Berlin'e girdi. Sovyet askerleri şansölyelik binasının kapılarını zorlarken, Nazi lider Adolf Hitler, tabancayla intihar etti. 7 Mayıs'ta Nazi Almanyası'nın 14 Ağustos'ta da Japonya'nın müttefiklere kayıtsız şartsız teslim olmasıyla İkinci Dünya Savaşı sona erdi.*
- *"Sosyal Demokrat" ve "Günizm" adlı partileri kurmak isteyenlerin başvurusu reddedildi.*

10.X.1945

Azizim Vedat Bey,

Bu mektupla birlikte size iki fotoğraf gönderiyorum. Gazetenin ne safhada bulunduğu, kağıt işinin ne olduğu, bina meselesinin nasıl halledildiği hakkında vereceğiniz haberleri bekliyorum. Mukavelename sureti ile senedi alır almaz çeki göndereceğim.

Burada bazı mütehahhitlerle görüştüm, verilecek olan 5000 liralık itibar mektubu için banka çok faiz alır, aynı zamanda bunu her sene değiştirmek lâzımdır, en iyisi %6 faizli devlet tahvilleri alıp yatırmaktır, çünki faizi işlemekte devam eder diyorlar. Bu para nasıl olsa bağlanacaksa bari böyle yapmalı.

İsim ne oldu? Ulak ve Savaş olmasına hiç ta aftar değilim, birincisi nedense her söylediğim insan tarafından yadırganıyor, ikincisi de hem bugüne uygun değil, hem de çok fena tanınmış aşağılık bir dergi ile iltibasa meydan verecek, herkes bizi militarist sanacak. Bence ya Dünya, Türkiye, nevinden alelâde bir kelimede, yahut da Barış, Hürriyet, Demokrat nevinden kısmen meşrebimize uygun bir isimde karar kılınmalı.

İsim kayin edilince hemen, hatta mümkün olursa telefonla (10-12 arasında) lütfen beni haberdar edin. Afiş için Âdiloğlu teşebbüse geşti mi? Afişte Gazetenin isminden ve mesleğini gösteren bir kısa vecizeden sonra:

CAMİ BAYKURT
SABAHATTİN ALİ
ADİLOĞLU

isimlerinden başka izahata lüzum olmadığı fikrindeyim, Esat benim adımı bilir ama, dalgındır, sakın Ali yerine Âli yazdırmasın, bu Âli adı kadar sinirlendiğim kelime azdır. Gazetenin adı afişte ve gazetede aynı karakterde olursa iyi olur.

Cami beyefendiye, hürmetler, Esat'a ve size selâmlar ederim,

V. K.

10. 10. 1945

Azizim Vedat Bey,[1]

Bu mektupla birlikte size iki fotoğraf gönderiyorum. Gazetenin ne safhada bulunduğu, kâğıt işinin ne olduğu, bina meselesinin nasıl halledildiği hakkında vereceğiniz haberleri bekliyorum. Mukavelename sureti ile senedi alır almaz çeki göndereceğim.

Burada bazı müteahhitlerle görüştüm, verilecek olan 5000 liralık itibar mektubu için banka çok faiz alır, aynı zamanda bunu her sene değiştirmek lazımdır, en iyisi yüzde 6 faizli devlet tahvilleri alıp yatırmaktır, çünkü faizi işlemekte devam eder diyorlar. Bu para nasıl olsa bağlanacaksa bari böyle yapmalı.

İsim ne oldu? Ulak ve Savaş olmasına hiç taraftar değilim, birincisi nedense her söylediğim insan tarafından yadırganıyor, ikincisi de hem bugüne uygun değil hem de çok fena tanınmış aşağılık bir dergi ile iltibasa meydan verecek, herkes bizi militarist sanacak. Bence ya Dünya, Türkiye, nevinden alelade bir kelimede, yahut da Barış, Hürriyet, Demokrat nevinde kısmen meşrebimize uygun bir isimde karar kılınmalı.

İsim tayin edilince hemen, hatta mümkün olursa telefonla –10-12 arasında– lütfen beni haberdar edin. Afiş için Adiloğlu teşebbüse geçti mi? Afişte gazetenin isminden ve mesleğini gösteren bir kısa vecizeden sonra:

CAMİ BAYKURT[2]
SABAHATTİN ALİ
ADİLOĞLU

isimlerinden başka izahata lüzum olmadığı fikrindeyim. Esat [Adil Müstecaplıoğlu][3] benim adımı bilir ama, dalgındır, sakın

1 Cami Baykurt'un oğlu. Sabahattin Ali ile birlikte *Yeni Dünya* gazetesini çıkarmıştır.
2 TBMM'de birinci dönemde milletvekilliği yapmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk İçişleri Bakanı olmuştur.
3 Balıkesirli'dir. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra Balıkesir'de Halkevi' nin kurulmasını sağlamıştır. 1946'da Türkiye Sosyalist Partisi'ni kurmuştur.

Ali yerine Âli yazdırmasın, bu Âli adı kadar sinirlendiğim kelime azdır. Gazetenin adı afişte ve gazetede aynı karakterde olursa iyi olur.

Cami beyefendiye hürmetler, Esat'a ve size selamlar ederim.

Sabahattin Ali

P.S.

Gazetenin çıkacağı haberi Ankara'ya yayılmış ve oldukça kuvvetli ve müspet propagandası yapılmış, inşallah yüzümüz kara çıkmaz. Önümüzdeki ay başına yetişirse çok iyi olacak.

Makinenin döviz işi için de numarayı ve ne yapacağım hakkındaki izahatınızı bekliyorum.

Emin Karakuş[4] gazetemiz için çalışmayı kabul etti, para meselesini bir ay çalıştıktan sonra dostça halledeceğiz. İsminin ifşa edilmemesini bilhassa rica ediyor.

4 Sabahattin Ali ve ailesinin yakın arkadaşlarından olan Emin Karakuş uzun yıllar boyunca *Hürriyet* gazetesinin Ankara temsilciliğini yapmıştır.

14. X. 1945, Ankara

Sayın Ortaklarım,

1- Adiloğlu'nun lâtif hatt-ı desti ile tahrir eylediği çifte imzalı mektubu aldım. Yıldırım telgraf ve acele telefon bombardımanlarından sizin sıkışık vaziyette olduğunuzu anlamış ve Mimar Talat adıyla kibar bir zat yediyle, vakti merhununda elinize varabilecek şekilde 3000 liralık bir çek göndermiştim. Diğer masrafları da karşılamak üzere bu mektupla birlikte 2000 liralık bir çek daha gönderiyorum. Fotoğrafla beraber bir de uzun mektup yazmıştım, herhalde perşembe günü elinize varmıştır. Şimdi benim sizden beklediğim, mukavele sureti ile, kendi namıma 1250 ve diğer üç ortak adına 3750 lira ki ceman 5000 lirayı şirkete teslim ettiğime dair bir makbuzdur.

2- Gazetenin ismi olarak muvafık bulduğunuz Demokrat, bence de uygundur. Fakat bu isim için müracaat etmeden önce *Yeni Dünya* ismi üzerinde de bir miktar tevakkuf edilmesini ve kabul ederlerse bunun tercih edilmesini rica edeceğim.[1]

3- Kâğıt finansmanı için Yapı Kredi Bankası'nın belki daha müsait davranacağımı [davranacağını] ben de umuyorum. Bu hususta benim Cumhuriyet Bayramı'nda oraya gelmemi beklemeden Vedat [Baykurt] Bey, banka umum müdürü ile (İsmi galiba Sermet [Çifter] Bey idi) şimdiden temasa geçebilir.

4- Yazı kadrosu ve sekreter meselesi hakkında ne gibi kararlara varıldığını ve benin [benim] Ankara'da ne gibi yazılar hazırlatmam ve hazırlamam gerektiğini bildirmenizi de rica edeceğim. (Gazetenin ilk sayısına konmak üzere bir kısa hikâye hazırladım, temize çekip göndereceğim, son devrin edebi muhasebesini yapan bir yazıyı da ehil birine hazırlatıyorum. Enteresan ve işimize yarar bir de tercüme roman bulacağım.) Fakat siz neler yaptığınızı bildirin ki orada ve burada aynı şeylerin peşinde koşmayalım.

Selam ve sevgiler.

S. Ali

Çarşamba günü 11.30 ile 12.30 arasında 2114 No.ya telefon beklerim.

1 Gazete, 1 Aralık 1945'te *Yeni Dünya* adıyla yayımlanmıştır.

14. 12. 1945

Sayın Yücel,[1]

Siyasi hayata atıldığım için Bakanlık emrine alındığımı öğrendim. Bu karar bence pek yerindedir. Yalnız, şahsıma karşı senelerden beri göstermiş olduğunuz sevgi ve teveccühe karşılık, size ve büyük İnönü'ye durumumu açıklamayı bir borç bildiğim için bu satırları yazmaya karar verdim.[2]

Hükümet memuru olmanın bana yüklediği idari vazife ile, muharrir hüviyetimin artık bağdaşamaz bir hale geldiğini son senelerde açıkça hissediyordum. Bir buçuk yıl önceki Turancılar davasından sonra ise, kendimi ve eserlerimi inkâr edip yazı yazmaktan vazgeçmedikçe, siyasi mücadeleden kaçınmamın imkânsız olduğuna kesin şekilde hükmettim. Uzun uzadıya düşündüm. Sükûn ve rahatı seven mizacımı, karımı, çocuğumu göz önünde tutarak memurluğa devam mı etmeliydim, yoksa memlekette çok okunan ve sevilen, şöhreti sınırlar dışına çıkmaya başlayan bir muharririn sosyal vazifelerini düşünerek açıkça mücadeleye mi atılmalıydım? Bana bu sonuncu vazife daha mühim, daha lüzumlu ve daha kaçınılmaz göründü.

Belirmiş siyasi kanaatlerim vardı; bugünün dünyasına hâkim olan bellibaşlı dünya görüşlerini oldukça iyi bildiğim gibi, yurdumu ve onun hususiyetlerini de yakından tanıyordum. Her şeyden evvel, bütün insanları ve bilhassa bu yurdun dört bucağında, sekiz yüzyıldan beri hemen hiç değişmeyen bir hayata rağmen, içinde tükenmez manevi hazineler taşıyan bu milleti delice seviyordum. Her sene üç dört ay köylerde kasabalarda dolaşarak onların arasına katılıyor, ancak o zaman sahiden yaşadı-

1 1938'de Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Hasan Âli Yücel, başta Köy Enstitüleri ve Tercüme Bürosu'nun kurulması olmak üzere Türkiye'nin eğitim, kültür ve sanat hayatına büyük katkılarda bulunmuştur. Hasan Âli Yücel'in Sabahattin Ali'nin hayatında özel bir yeri vardır.

2 1 Aralık 1945'te Sabahattin Ali, Cami Baykurt ile beraber *Yeni Dünya* gazetesini çıkarmaya başlar. Hemen ardından, 4 Aralık'ta yapılan gösteriler sonucu *Yeni Dünya* ile aynı çizgide olan *Tan* gazetesi ve *Yeni Dünya*'nın da basıldığı *La Turquie* gazetesinin matbaası yıkılır. Bu yüzden, *Yeni Dünya* gazetesi ancak dört sayı çıkar. 11 Aralık 1945'te Sabahattin Ali, Milli Eğitim Bakanlığı emrine alınır. Bu mektup Sabahattin Ali'nin bu süreci anlattığı çok önemli bir belgedir.

ğımı, sahiden yaşayan insanlar arasında olduğumu fark ediyor ve senenin diğer aylarında bundan kuvvet alarak çalışıyordum. Yollarda şoförlerle, hanlarda köylü kadınlarla, kasabalarda ve şehirlerde işçilerle, Köy Enstitülerinde, içlerindeki o tükenmez hazineyi dışarıya vurabilmek imkânını bulmuş çocuklarla haşır neşir oldukça, kafamda ümitler beliriyor, onlara hizmet edebilmek isteğim dayanılmaz şekilde artıyordu. Ama bütün bu sevdiğim insanların kültür ve sosyal seviyeleri, içinde bulunduğumuz dünya ile kıyaslanamayacak kadar geri idi.

Milletin layık olduğu seviyeye kısa zamanda varabilmesi için büyük bir hamle lazımdı ve bu hamle ancak bu milletin içinden, ortasından gelirse bir sonuca götürebilirdi.

Bunun için kafamda ilk beliren ve sarih şekiller alan siyasi kanaat tam bir demokrasi idi: Asırlardan beri bu memleketin mukadderatına karıştırılmamış olan on sekiz milyon insanın her birinin siyasi bakımdan aktif hale gelmesi, memleketin idaresine doğrudan doğruya karışması, teba halinden vatandaş haline yükselmesi şeklinde anladığım bir demokrasi.

Bundan başka, dünyanın dev adımlarıyla sosyalist bir iktisadi nizama gittiği inkâr edilemezdi. Hele bizim gibi istihsal seviyesi pek düşük olan bir memleketi yüksek medeniyet seviyesine ancak sosyalizm çıkarabilirdi. Fakat yurdumuzun birçok bölgeleri ekonomik ve sosyal bakımdan henüz pek iptidai bir vaziyette bulunduğu, halkımızın kültür seviyesi sosyalizmi kavramasına müsait olmadığı için, kanaatimce bizde bu yolda yapılacak iş, sosyalist cemiyete geçiş için gereken şartların hazırlanmasına hizmet etmek olabilirdi.

İç siyaset hakkındaki fikirlerim bu şekilde hülasa edilebilir. Dış siyaset hakkında neler düşünmüş olduğumu da kısaca arz edeyim:

Türkiye'nin emniyet ve selametini bütün dünya milletleri ile, bilhassa etrafını çeviren komşuları ile iyi dostluk münasebetleri kurmasında görüyordum. Dış siyasette gaye, bize karşı herhangi bir devletin girişebileceği herhangi bir tecavüzü, mütecaviz için büyük bir prestij kaybı ve haksız bir müdahale haline getirebilmek için, iç ve dış siyasette bize hücum vesilesi vermemek, içerde büyük halk kitlelerine dayanmak, dışarda her türlü

yabancı tesir ve nüfuzundan kaçınmak, kısacası, coğrafi vaziyeti Türkiye'ye pek benzeyen İsveç'in yolunu tutmak olmalıydı. Buna rağmen haksız bir tecavüze uğrarsak, istiklalimizi kanımızın son damlasına kadar müdafaa etmeliydik. Böylece bir savaşta yenilsek bile, istiklalini gönül rızasıyla feda etmeyen bir milletin tekrar dirilmesi, kalkınması her zaman için mukadderdi.

Bu kanaatlerimi açıkca müdafaa için nasıl bir yol tutacağım hakkında sarih bir karar vermemiştim. Elimdeki bir miktar para ile bir kütüphane açarak kendi eserlerimi kendim neşretmeyi, böylece kitapçı istismarından kurtulmayı, kendimi tam manasıyla yazı hayatına vermeyi düşünüyordum. Bu sıralarda İstanbul'da Halide Edip Adıvar'ın evinde Cami Baykurt'la tanıştım. Siyasi fikirlerini kendiminkilere yakın buldum. O da her milletin kendi sosyalist nizamını kendi bünyesine göre kurması hususunda bana iştirak ediyordu. Bu tanışmadan birkaç ay sonra tekrar Cami Baykurt'u gördüğüm zaman, oğlunun bir gündelik siyasi gazete çıkarmak istediğini, benim "fikri iştirakimi" rica ettiğini söyledi. Yukarıdaki siyasi kanaatlerimi açıkça ve bir daha izah ettim. "Her noktada mutabıkız" dedi. Bunun dışına asla çıkmayacağımızı taahhüt ettik. Ben de edebi yazılarla iştirake söz verdim. Gazetenin çıkması uzadıkça uzadı, sebebini sordum, mali zorluklar dediler. İşi büyük tuttukları için yüzde 24 faizle para almaya kalkmışlardı. Ben onları bundan vazgeçmeye ikna ettim. *La Turquie*'nin basılmakta olduğu matbaada, düz makinede, mütevazı bir fikir gazetesi çıkarmanın daha doğru olacağını, bu takdirde benim de bir miktar para katabileceğimi söyledim. Razı oldular. Yirmi iki yıldan beri arkadaşım olan ve dürüstlüğü, vatanseverliği, ileri fikirleri, tok yazıları ile tanınan Esat Adil Müstecaplıoğlu da bu işe katıldı, ben memurluk sıfatını üzerimde taşıdığım müddetçe gazetenin fikri kontrolünü üzerine aldı.

Böyle bir harekete girişirken bize cesaret veren iki şey vardı: Türkiye'de demokrasi cereyanının gitgide ilerlemekte olması ve memleketin başında bulunanların, bilhassa büyük İnönü'nün böyle bir siyasi hareketi anlayış, hatta takdirle karşılayacağı kanaati. Çünkü onun büyük eseri olan Köy Enstitüleri, adeta bizim tasavvur ettiğimiz, mesut, ileri, kuvvetli Türkiye'nin küçük birer

örneği idi. Buna rağmen gazeteyi yayımlamaya kesin olarak ancak İnönü'nün 1 Kasım nutuklarını dinledikten ve orada açıklanan ileri hamlelere inandıktan sonra karar verdik.

Yayımlayabildiğimiz dört nüsha, nasıl hayırlı bir yolda her gün biraz daha gayretle, mutedil fakat azimli adımlarla yürümek istediğimizi göstermeye kâfidir. Böyle bir işe ilk başlamanın ve en fakir, en acemi şartlarla başlamanın doğurduğu bazı talihsizlikler istisna edilirse, gazetede yüzümüzü kızartacak bir şey bulunmadığını açıkça söyleyebilirim. Afişi yapan ressam buna Sovyet bayrağını koymayı unutmuş, ilave etmesi istendiği zaman da, boş yer arayıp en başa koymuş ve telaş arasında bu gözden kaçmış, ama kem gözlerden kaçmadı. Gazetenin başlığı altındaki yıldızlar bile dedikodulara meydan verdi. Sovyet cumhuriyetleri sayısının 16 olduğunu bile bilmeyen kötü niyet sahipleri tarafından, Abdülhamit devrini hatırlatan bir zihniyetle, bu yıldızlar 13 Sovyet cumhuriyetine alamettir denildi. Afiş meselesinin ressamdan ve afişi basan matbaadan tahkiki her an mümkündür.

Yurduma ve milletime karşı borcum olduğuna inanarak ve hizmetten kaçmamak kaygısıyla, kendimin ve ailemin refah ve huzurunu tehlikeye koydum. Hiçbir menfaat düşüncesinin ve şahsi ihtirasın hareketlerime müessir olmadığına, her biri başıma sadece bin bir dert ve huzursuzluk getirdiği halde bir türlü yazmaktan vazgeçemediğim kitaplarımla iki odalı bir evde bir hizmetçi bile tutmadan geçen şahsi hayatım en açık delildir. Böylece on yılda dişimden tırnağımdan artırdığım birkaç bin lira şimdi bir anda yok olduğu gibi, gazete yüzünden girdiğim bir hayli borç da üzerimde ağır bir yük olarak kaldı.

Gerçi ben siyasi hayata girmeye niyetlenmiştim, fakat bu niyetimi fiil haline getirmek için attığım ilk adımda öyle ağır bir darbe yedim, öyle ziyanlara girdim, öyle iğrenç bir tezvir ve iftira yağmuruna tutuldum ki, bu yolda devamıma şimdilik ne maddi ne de manevi bir imkân görüyorum. Ama buna karşılık, "Siyasi hayata atıldı," diye, ortada bir tek satır siyasi yazım bile yokken, bütün niyetlerim henüz teşebbüs halindeyken, vazifemden uzaklaştırılıyorum.

Son günlerde kendi kendimle çok muhasebe ettim, acaba ben mi haksızım, acaba taraftarı olduğum fikirler mi yanlış di-

ye çok düşündüm, uykusuz geceler geçirdim. Fakat karşı tarafın mücadele metotlarına bir göz atınca, onların haklı olmasına imkân olmadığı neticesine vardım. Haklı olanlar bu yoldan yürüyemezlerdi, hayır, hak hiçbir zaman söz ve fikir tarafını bırakıp tekme ve balyoz tarafını tutmuş olamazdı.

Hiç ummadığım bu ağır darbe karşısında, bunun sebeplerini düşündüm ve araştırdım. O zaman gördüğüm manzara bana dehşet verdi. Turancılar davası sırasında arz etmiş olduğum gibi, bu sefer de tehlike yine benden ziyade memleketimi tehdit ediyordu.

İnönü, 1 Kasım nutuklarında Türkiye'nin bugünkü dünya içinde şerefli, itibarlı, refahlı bir mevkiye ulaşması için gereken değişiklikleri açıkça ortaya serince, uzun zamandan beri dünyanın ve Türkiye'nin gidişinden memnun olmayan birtakım geri görüşlü, menfaat düşkünü kimseler büyük bir telaşa kapılmışlardı. Bugün ellerinde tuttukları gelirli mevkileri, daha geniş bir halk kitlesine dayanan, daha hür ve daha adaletli bir Türkiye'de asla muhafaza edemeyeceklerinden korkan ve tek dereceli seçim, birden fazla parti, hür basın gibi sözlerin ağza alınmasından bile dehşete düşen bu karanlık ruhlu insanlar derhal harekete geçtiler. İlk olarak kendi aralarında gruplaşmaya, teşkilatlanmaya, kendilerine liderler seçmeye koyuldular. Bir taraftan da basın hürriyetine şiddetle hücum ediyorlar, her türlü tenkidi bir cinayet sayıyorlardı. Muhalif basın da buna vesile vermekte kusur etmiyordu. Siyasi terbiye ve olgunluk noksanı, yurdun hususiyetlerini bilmeme, uzun yıllar susmanın doğurduğu acemilik ve realitelerden ziyade klişe fikirlere bağlılık onları çok kere yanlış, belki de zararlı yollara götürüyordu. Fakat açık ve hür bir fikir mücadelesi sonunda bu sancılı devir elbette geçecek, memlekete hayırlı bir sonuca varılacaktı. Millet, kültür seviyesi ve siyasi olgunluğu arttıkça, elbette iyiyi kötüden, hası kalptan ayıracak, bu yurda hizmet etmek isteyenlerle, başka emellere hizmet edenlerin arasındaki farkı görecekti.

Fakat karanlık ruhlu insanları en çok korkutan da işte halkın bu olgunluğa varması idi. Bu memlekette atılacak her ileri adımı kendi hak edilmemiş ekmeklerine bir tecavüz gibi nefretle karşılayan bu insanlar, hiçbir kötü vasıtayı ihmal etmeden açık

ve kapalı tezvirlerine devam ediyorlardı. Ellerindeki en kuvvetli silah komünizmdi. Her ileri hamleyi, her ileri fikri bu damga ile gözden düşürmeye uğraşıyorlardı. Köy Enstitülerine komünist yuvası diyen onlardı; Hasan Âli Yücel'e komünistlerin koruyucusu diyen onlardı; Sabahattin Ali'nin, içlerinde bu memleket ve bu millet endişesinden başka bir tek heyecanın ifadesi bulunmayan eserlerine komünist damgasını vuran onlardı; Turancıları, ırkcılığı, geriliği himayelerine alan onlardı; ve bugün, İnönü'nün 1 Kasım nutkundan sonra, o büyük ve hâkim insana bile dil uzatmaya cüret ederek: "İnönü müterediddit... Dış baskının tesiri altında yurdun disiplinini gevşetiyor, milli bünyemize ve seviyemize uymayan değişikliklere girişiyor; tek dereceli seçim memlekette anarşi doğurur, hür basın bizi bolşevik istilasına götürür," diyenler de onlardır.

Memleketimin ve milletimin ilerlemesini isteyen bir insan sıfatıyla İnönü'nün ve sizin eserlerinize karşı nasıl duygular beslediğimi yakından bilirsiniz. Bugün bu eserleri ve yurdu bir irtica hamlesinin tehdit etmekte olduğunu, fikir mücadelesini kanunsuzluk ve zorbalık yollarına dökmek isteyen sorumsuz kuvvetlerin harekete geçtiğini, bunun içerden ve dışardan rahatsızlıklara sebep olabileceğini görüyor ve bir buçuk sene önceki gibi yine size başvuruyorum. Kendim için hiçbir şey istemiyorum. Bugün her sofraya oturuşumda karımla çocuğuma bakarak: "Bunlara bu yemeği daha kaç gün yedirebileceğim acaba?" diye içim titrediği halde, şerefimle siyasi hayata atılabilmemin mümkün olabileceği günü bekleyeceğim ve bundan ümidimi kesersem, bütün siyasi emellerimden toptan vazgeçerek, tekrar devlet kapısına dönmek isteyeceğim. O zamana kadar da kalemimle geçinmeye çalışacağım.

Derin saygılarımı sunar, bana karşı teveccühleri olduğuna ve teveccühe layık olmayacak hiçbir harekette bulunmadığıma emin olduğum büyük İnönü'ye bu hususların arzına delalet buyurmanızı istirham ederim.

Dixi et salvavi animam meam.[3]

Sabahattin Ali

3 Konuştum ve ruhumu kurtardım.

Pek muhterem Cami Beyefendi,

Gazetenin nasıl bir mücadele organı olacağı ve hangi nihaî gaye için mücadele edeceği hususlarında, kanaatimce, anlaşmıştık. Bugünkü şartlar içinde mücadelemizin ileri sürebileceği ve gazetede müdafaasını arayacağı umumi tezler üzerinde düşündüklerimi ve ayrıca gazetenin organizasyonuna ve kadrosuna dair şahsımın ileri sürebileceği teklifleri aşağıda arzediyor ve bu noktalarda mutabık olduğumuzu tahmin etmekle hataya düşmemiş olduğumu sanıyorum.

Kâğıt ve matbaa gibi teknik hususlarda bir karara varıldığını emrâ umarak, mümkün olduğu kadar kısa zamanda cevabınızı bekliyorum.

En derin bağlılık ve saygı hislerimle ellerinizden öperim.

Vedat beye saygı ve sevgiler, Süreyya beye selâmlar.

S. A.

Gazetenin uğrunda mücadele etmesini gerekli sandığım gayeler:

1- Demokratik ana hürriyetlerin, ezcümle söz, yazı, toplanma ve teşkilâtlanma hürriyetlerinin tam, riyasız tahakkuku;

Bu hürriyetler ancak kanuni müeyyidelere dayandıkları zaman var olabileceklerine göre, Ana Yasa da dahil olmak üzere buna aykırı bütün kanunların ve kanun maddelerinin kaldırılması;

2- Devletin demokratca esaslar dahilinde, milleti tam ve hakiki ka temsil eden organlarla yeniden teşkilatlandırılması;(tek dereceli,gizli, serbest seçimden başlayarak)

3- Prensip bakımından halk ve demokrasi düşmanı olan siyasi, gayri siyasi hiç bir teşekkülün demokratik haklardan ve hürriyetlerden istifade etmesine müsaade edilmemesi;

4- Köylünün yeter derecede toprağa bedelsiz sahip kılınması ve küçük toprak sahiplerinin kooperatifler haline gelebilmelerine müsaade, hatta buna devletce yardım edilmesi;

5- Büyük sanayiin, münakalat vasıtalarının, madenler ve akar sular gibi toprak hazinelerinin, umumi hizmet ve zaruri ihtiyaç müessiselerir ve bankaların devletleştirilmesi veya devlet kontrolu altına alınması;

6- Devlet ihtiyaçlarının müteahhit denilen tufeyli sınıf tarafından karşılanmasının önüne geçilmesi ve bunun için yeni, ileri bir teşkilat kurulması;

7- Bütün vatandaşların her bakımdan şamil bir sosyal sigorta ile hal ve istikballerinin sefalet ve zarurete karşı emniyete alınması;

(tarihsiz)[1]

Pek muhterem Cami Beyefendi,

Gazetenin nasıl bir mücadele organı olacağı ve hangi nihai gaye için mücadele edeceği hususlarında, kanaatimce, anlaşmıştık. Bugünkü şartlar içinde mücadelemizin ileri sürebileceği ve gazetede müdafaasını arayacağı umumi tezler üzerinde düşündüklerimi ve ayrıca gazetenin organizasyonuna ve kadrosuna dair şahsımın ileri sürebileceği teklifleri aşağıda arz ediyor ve bu noktalarda mutabık olduğumuzu tahmin etmekle hataya düşmemiş olduğumu sanıyorum.

Kâğıt ve matbaa gibi teknik hususlarda bir karara varıldığını umarak, mümkün olduğu kadar kısa zamanda cevabınızı bekliyorum.

En derin bağlılık ve saygı hislerimle ellerinizden öperim.

Vedat Bey'e saygı ve sevgiler, Süreyya Bey'e selamlar.

Sabahattin Ali

Gazetenin uğrunda mücadele etmesini gerekli sandığım gayeler:

1- Demokratik ana hürriyetlerin, ezcümle söz, yazı, toplanma ve teşkilatlanma hürriyetlerinin tam, riyasız tahakkuku;

Bu hürriyetler ancak kanuni müeyyidelere dayandıkları zaman var olabileceklerine göre, Anayasa da dahil olmak üzere buna aykırı bütün kanunların ve kanun maddelerinin kaldırılması;

2- Devletin demokratça esaslar dahilinde, milleti tam ve hakiki temsil eden organlarla yeniden teşkilatlandırılması; tek dereceli, gizli, serbest seçimden başlayarak;

3- Prensip bakımından halk ve demokrasi düşmanı olan siyasi, gayri siyasi hiçbir teşekkülün demokratik haklardan ve hürriyetlerden istifade etmesine müsaade edilmemesi;

4- Köylünün yeter derecede toprağa bedelsiz sahip kılınması

1 *Yeni Dünya* gazetesinin kuruluşuyla ilgili olan bu mektup 423. sayfadaki mektuba benzemektedir. Yazılış tarihi Ekim 1945 olmalıdır.

ve küçük toprak sahiplerinin kooperatifler haline gelebilmelerine müsaade, hatta buna devletçe yardım edilmesi;

5- Büyük sanayinin, münakalat vasıtalarının, madenler ve akarsular gibi toprak hazinelerinin, umumi hizmet ve zaruri ihtiyaç müesseselerin ve bankaların devletleştirilmesi veya devlet kontrolü altına alınması;

6- Devlet ihtiyaçlarının müteahhit denilen tufeyli sınıf tarafından karşılanmasının önüne geçilmesi ve bunun için yeni, ileri bir teşkilat kurulması;

7- Bütün vatandaşların her bakımdan şamil bir sosyal sigorta ile hal ve istikballerinin sefalet ve zarurete karşı emniyete alınması;

8- Azınlıkların hak, vazife ve mükellefiyet bakımından tam vatandaş muamelesi görmeleri ve bunların kendi milli kültürleri içinde gelişmelerine, bu evsaf ile devletin idaresine iştiraklerine ve mecliste temsillerine müsaade edilmesi;

9- Bütün milletin hakiki ve halkçı bir kültür seferberliği ile, şuurlu, menfaatlerini müdrik bir kitle haline getirilmesi;

10- Türkiye'nin emniyet ve selameti etrafını çeviren devletlerle iyi komşuluk münasebetlerine bağlı olduğu için, bütün hür ve demokrat komşu devletlerle samimi ve anlayışlı bir dostluk siyaseti kurulması ve bu devletlerin siyasi, kültürel ve ekonomik bünyelerinin ve inkişaflarının yakından ve yalansız takip edilerek milletin bilgisine sunulması.

Gazetenin organizasyonu hakkındaki düşüncelerim şunlardır:

1- Sermayeyi temin edecek kimselerin gazetenin siyasi vechesine müdahalesine asla cevaz verilmeyecektir;

2- Bunun için gazete ayrı bir teşekkül halinde ve Cami Baykurt imtiyazı kendi üzerine alacağını söylediği için Cami Baykurt'la Sabahattin Ali'nin siyasi mesuliyeti altında çıkacaktır;

3- Gazetede, yukarıda yazılı umumi siyasi kanaat ve esaslara aykırı hiçbir yazı bulunmaması hususu temin edilecektir. Spor ve sinema yazılarında bile ana yoldan ayrılınmasına müsamaha edilmeyecektir;

4- Cami Baykurt veya Sabahattin Ali'den herhangi birinin gazeteye girmesini mahzurlu buldukları yazılar gazeteye konmayacaktır;

5- Gazetenin yazı ve idare kadrosu müştereken tespit ve ücretleri müştereken tayin olunacaktır;

6- Sabahattin Ali'nin gazetede bilfiil çalışması mümkün olmadığı zamanlarda, Cami Baykurt'un da muvafakatiyle yerine bırakacağı kimse, gazetenin siyasi kontrolüne aynen onun gibi iştirak edecektir.

Sabahattin Ali

YENİ DÜNYA
SİYASİ SABAH GAZETESİ
Kumbaracı Yokuşu 129
Beyoğlu-İstanbul
Tel.: 40758
P.K.: 2068

İstanbul, 10. 2. 1945

Azizim Sabahattin Bey,

Telefonla konuşmamızı müteakip YENİ DÜNYA[1] hakkındaki istidayı hemen matbuata verdim. Diğer meselelere gelince

Hurufat: Dökümhaneye verdiğimiz siparişin 8 ile 10 punto karakter hemen hemen tamamlanmış, diğer kısımları da peyderpey tamamlayacak ve teslim alacağız. Bu vaziyette biraz geç kalmış bulunuyoruz. Yapılacak iki şık var, ya hurufatın tamamlanmasını beklemek yahut da eksik hurufatla zamanında intişat etmek.

Gönül isterdi ki bu iki şart bir araya gelsin, olmadı, kabahat biraz da bizde, bu kadar uzun konuşmaktansa icraata bir an evvel geçmek daha iyi olurdu. Neyse, çıkacağımız güne kadar hurufat iş yapabileceğimiz dereceye kadar tamamlanırsa çıkarırız, tamamlanırsa iki hafta sonraya tehir etmeyi düşünüyorum zira ay başına GÜVEN çıkıyor.

Afiş: Afiş İhap Hulusi'den alındı, Emel Matbaası'nda basılıyor. Bu ayın 21'inde dağıtacağız, ben hemen bir kısmını Ankara'ya gönderirim. Siz orada astırmak ve diğer vilayetlerde tanıdıklarınıza göndermek işiyle lütfen meşgul olursunuz. Kilo ile satılmak tehlikesi daima olduğu için gönderdiğiniz kimseler emin insanlar olmalı.

Tefrika: Tefrikayı ilişik olarak gönderiyorum. Bana çok acele olarak onu geri gönderin ve karakalemle bir başlık hazırlanacağı

1 Sabahattin Ali'nin Cami Baykurt ile 1 Aralık 1945'te yayımlamaya başladığı *Yeni Dünya* gazetesi 4 Aralık 1945'te gerçekleşen ve Tan Olayları olarak anılan saldırılardan sonra yayına son vermiştir.

için mevzuu hakkında bir fikir verecek bir yazı gönderin. Fakat kanaatimce ilk nüshada sizin bir romanınızın, hiç olmazsa uzun bir hikâyenizin tefrika edilmesi tiraj bakımından ve gazetenin kalitesini göstermek bakımından çok daha isabetli olur. Önümüzdeki zaman içinde bunun imkânı varsa bana bildirin. Gazetenin tutunmasında büyük tesiri olacaktır.

Edebiyat: Her pazar günü için hazırlayacağımız edebiyat sahifesi için elimizde sizin hikâyenizden başka yazı yok. Bu hafta içinde bize stok yazı yetiştirin. Bilhassa Ankara'da *Tercüme Dergisi*'nde yazı yazan tanıdığınız kıymetli kalemler var. Bu sahada onlarla işbirliği yapsak fena olmaz kanaatindeyim.

Teminat: Teminat için yakın bir zamanda bir imkân bulamazsanız bana hemen 5000 lirayı gönderin. Zira malum olduğu üzere ben bunu matbuata gönderip nihai ruhsatiyeyi alarak kooperatife müracaat etmem lazım ki kâğıt sipariş edebileyim. Bu işler çok vakit alıyor önümüzde çok az vakit kaldı.

Sermaye: İlk tahmin ettiğimiz sermaye bugünkü pahalılıkla kar gibi eridi. Masrafları kaba hatları ile arz edeyim:

500.00	Sabahattin Ali'ye
1010.00	Hazır satın alınan ve kaparo olarak tediye ed. (hurufat)
350.00	Masa (büyük tahrir masası)
55.00	Muşambası
385.00	Diğer iki masa ve iskemleler
150.00	Hurufat sehpaları
600.00	Afiş için (Yalnız ressam ve baskı bedeli)
150.00	Kâğıdı ve dağıtılması
1150.00	Hava p ve tamirat
300.00	Müteferrik
4650.00	

YENİ DÜNYA
SİYASİ SABAH GAZETESİ
Kumbaracı Yokuşu 129
Beyoğlu-İstanbul
Tel.: 40758
P.K.: 2068

İstanbul, 22. 2. 1945

Aziz Kardeşim:

Son vaziyeti acele olarak icmal ediyorum:

1) Gazetenin ismi meselesi şu kıymetli dakikalarda 3 gün gibi mühim bir vaktimi işgal etti. Neticede Esat'ın [Adil] size kopyalarını göndermiş olduğu istidalardan, yalnız valiliğe hitap edilmiş olanını, vilayetten matbuat bürosuna (Çemberlitaş) havale ettirdim. Bu vesika da ancak bugün Ankara'ya gönderilebilecek. Reisicumhurun vilayeti ziyareti işi geciktirmiş. B. ve Y. U. M. Hitaben yazdığım ikinci istidayı, vilayet işi matbuata havale ettiğine göre vermeye lüzum kalmadı. Herhalde ben kanunen beyannamede husule gelen işbu değişikliği (ismin değişmesi) bildirdim. Artık onlar kanunun tefsir ve tatbiki bakımından bir müşkülat çıkarırlarsa çıkarsınlar. Ben gazeteyi çıkaracağım.

2) Şimdi size yürekler acısı bir havadis vereceğim, vereceğim ama emin olun bu vesile ile şahsi teessürüm de nüksediyor. Gazetenin intişarını 1.II.1945'e talik etmek mecburiyetinde kaldık. Bunda biraz da sizin acele etmiş olmanızın da dahili var. Evet, bir tarih tespit edip intişar mecburiyetini mecbur kılmak iyi bir enjeksiyondu ve bu sayede birçok şeyleri ÇOK BÜYÜK SÜRATLE başardık fakat diğer çarklar, bizim çarkın süratine uyamadı: Afiş geç kaldı, hurufatın tamamlanması geç kaldı, formalitelerin ikmali geç kaldı, kaldı, kaldı, kaldı...

Afişleri size ev adresinize taahhütlü posta ile ayın 23'ünde göndereceğim. Artık Ankara'da icabına süratle bakarsınız.

3) Tesis masrafları her türlü tahminin fevkinde oldu. Bunun için teminat olarak yatırmış olduğum (5000) lirayı kurtarmaya

uğraşıyorum. Bakalım bugün belki Zekeriya Bey, bu işi halledecek. Yoksa elimizdeki imkânlarla ancak iki günlük kâğıtla işe başlayabileceğiz. İnşallah bu ciheti de hallederiz. Olmazsa sizin "Dumanı Üstünde Tüccarınıza" müracaat etmeyi düşünüyorum. Fakat bu zatın ne ismi ne de adresini bilmiyorum. Bunu bana süratle bildirirseniz minnettar olurum.

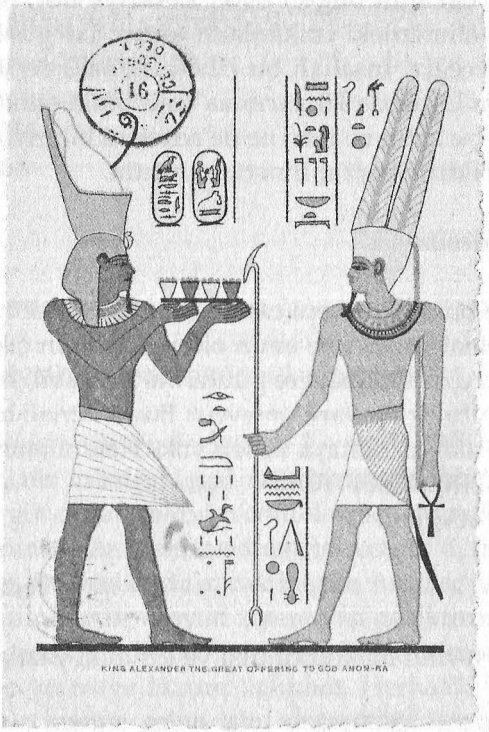
Aziz Kardeşim,

Herhalde bu mektup epi canını sıkacak. Fakat ne yapalım? Elimizden geleni yaptık. Ve emin olun gazetenin çıkmasına takaddüm eden uzun müzakere günlerine mukabil, bugün gözle görülür, elle tutulur bir varlık mevcut. Bunu ikmali biraz gecikti ise bu kadar meyus olmaya sebep yok. Hele maneviyatımızın bozulmasına HİÇ SEBEP YOK.

Selam ve sevgiler.

Vedat [Baykurt]

H. 16/II/1945 tarihli mektubunuzu ve içindeki yazıları aldım.

KING ALEXANDER THE GREAT OFFERING TO GOD AMON-RA

No. 309 'GODS AND KINGS' SERIES

POST CARD

EGYPT

Copyright: Eastern Publishing Company P.O.B. 1261. Cairo

Sayın Bay

Sabahattin Ali

Devlet Konservatuarı

Ankara,

Turkey.

Sayın Bay Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı
Cebeci-Ankara TURKEY

11 Nisan 1945 (Damgadaki tarih)

Üstadım

Eski çağlarda da cocktail içildiğini gösteren bu resimle sana güzel Kahire'den allahaısmarladık diyeceğiz.

Kitabını Bay Lütfi Ay'a verdim, sen de lütfen benim kitabımı ona verirsin, olmaz mı?

Bütün üye arkadaşlara birçok selamlar, saygılar ve sevgiler.

Orhan T. (???)

B. S. Ali
Konservatuvar Temsil İşleri Müdürü
Atatürk Lisesi-İzmir

9 Ağustos 1945

Muhterem Efendim,

Gazete işi ile alakadar sermayedarlarla müzakerelerimiz uzamaktadır. Avdetinize kadar kendileriyle temasımızı devam ettireceğiz ve bu tarihte tekrar vaziyeti sizinle gözden geçirdikten sonra kendilerine kati bir karar vermeleri için kısa bir müddet vermeyi düşünüyoruz. Şimdilik 15-20 bin lira kadar bir para tedarik edebileceğimiz yüzde 90 bir ihtimalle, mümkün olacak gibi gözüküyor. Fakat bunlar hep lafta kalan vaatler. Siz İstanbul'a geldiğinizde işbu alakadarları bir yuvarlak masa konferansına davet ederek niyetlerini kâğıt üzerinde ve kati olarak vermeleri için teşebbüse geçeceğim. Biz de bu uzayan işi bir neticeye bağlayıp bağlayamayacağımızı bir anlayalım.

Makine: Bugünkü vaziyette bana teklif edilen makinelere (İstanbul'da) para yatırmayı parlak bir iş olarak görmüyorum, mamafih bu hususta hâlâ tetkikat yapıyorum. Şimdi gazeteyi başka bir matbaada bastırmak, pahalılığına rağmen daha müsait görünüyor.

Kâğıt: Nihai bir karar verilir verilmez hemen kooperatife aza yazılarak (500 lira mukabilinde) ucuz kâğıt sipariş etmek elzem. Çünkü piyasaya son zamanlarda İsveç'ten gelen kâğıtlar sırra kadem bastı ve fiyatlar da 100 ila 110 kuruş arasında. Üstelik de bizim işimize yarayacak bobin halinde kâğıt değil. Diğer taraftan öğrendiğime göre İzmit Fabrikası hiç resmi bir izine ihtiyaç göstermeden kilosu 75 kuruştan sipariş kabul ediyormuş. Tabiatiyle bu kâğıdın nakliyesi gene 90-100 kuruşa mal olur. Her şeye rağmen, bu fiyat bize 'ödünç ve kiralama' suretiyle teklif edilen 130 kuruştan daha ehven.

İdarehane: Size mevzubahis ettiğim yeri ucuz bir fiyata kiralayabileceğiz.

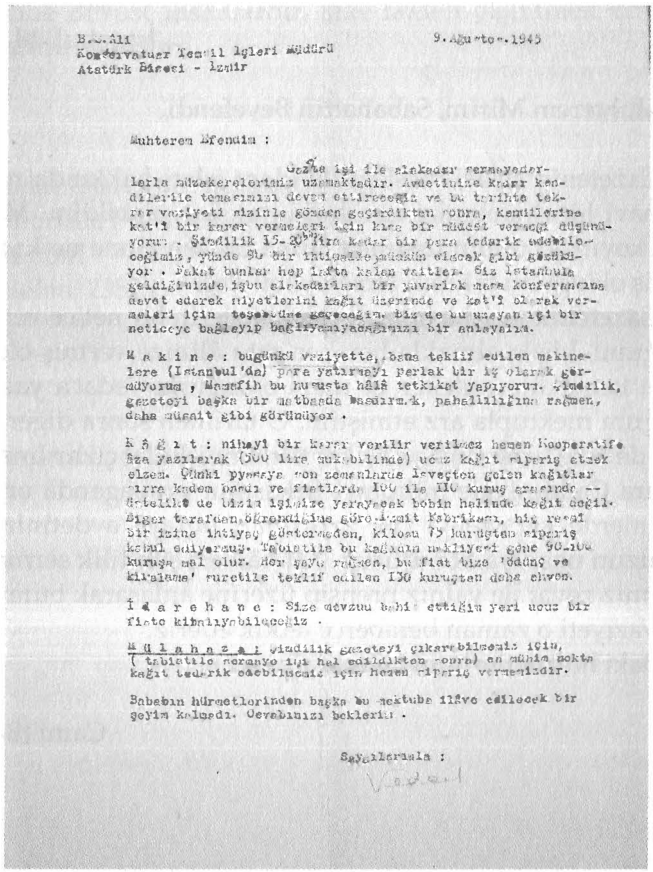
Mülahaza: Şimdilik gazeteyi çıkarabilmemiz için (tabiatıyla

sermaye işi halledildikten sonra) en mühim nokta kâğıt tedarik edebilmemiz için hemen sipariş vermemizdir.

Babamın hürmetlerinden başka bu mektuba ilave edilecek bir şeyim kalmadı. Cevabınızı beklerim.

Saygılarımla.

Vedat [Baykurt]

B...Ali
Konservatuar Temsil İşleri Müdürü
Atatürk Bareci - İzmir

9.Ağustos.1945

Muhterem Efendim :

Gazete işi ile alakadar sermayedarlarla müzakerelerimiz sürmektedir. Avadtiniz karar kendilerile temasımızı devam ettireceğiz ve bu tarihte tekrar vaziyeti müzakere gözden geçirdikten sonra, kendilerine kat'i bir karar vermeleri için kısa bir müddet vermeği düşünüyoruz . Şimdilik 15-20 lira kadar bir para tedarik edebileceğimiz, yüzde 9u bir ihtimale yaklaşmış olacak gibi görünüyor . Fakat bunlar hep ümit halen vaitler. Biz İstanbula geldiğimizde, işbu alakadarları bir mahfilde hasa konferansımız davet ederek niyetlerini kağıt üzerinde ve kat'i olarak vermeleri için teşebbüse geçeceğiz. Biz de bu meseleyi bir neticeye bağlayıp bağlayamayacağımızı bir anlayalım.

M a k i n e : bugünkü vaziyette, bize teklif edilen makinelere (İstanbul'da) para yatırmayı perlak bir iş olarak görüyoruz , Mamafih bu hususta hâlâ tetkikat yapıyoruz. Şimdilik, gazeteyi başka bir matbaada basacağız, pahalılığına rağmen, daha müsait gibi görünüyor .

K â ğ ı t : nihayi bir karar verilir verilmez hemen Kooperatife bir yazı yazılarak (500 lira mukabilinde) ucuz kâğıt siparişi etmek olacak. Çünkü piyasaya son zamanlarda levçten gelen kağıtlar cüz'i kadem bandı ve fiatlarda 100 ile 110 kuruş arasında -- ihtiyatlı de bizim işimize yaramayacak bobin halinde kağıt değil. Diğer taraftan öğrendiğime göre Hamit fabrikası, hiç resmi bir izine ihtiyaç göstermeden, kilosu 75 kuruştan sipariş kabul ediyormuş. Tabiatile bu kağıdın makinaya göre 90-100 kuruşa mal olur. Her şeye rağmen, bu fiat bize "ödünç ve kiralama" suretile teklif edilen 130 kuruştan daha ehven.

İ d a r e h a n e : Size mevzuu bahis ettiğim yeri ucuz bir fiate kiralayabileceğiz .

M ü l a h a z a : Şimdilik gazeteyi çıkarabilmemiz için, (tabiatile sermaye için hal edildikten sonra) en mühim nokta kâğıt tedarik edebilmemiz için hemen sipariş vermemizdir.

Sabebin hürmetlerinden başka bu mektuba ilâve edilecek bir şeyim kalmadı. Cevabınızı beklerim .

Saygılarımla :

"LA TURQUIE"
Fransızca Yevmi ve Siyasi Gazete
QUOTIDIEN POLITIQUE DU SOIR

Adres: Kumbaracı Yokuşu, 127, Tünel Beyoğlu
Telgraf Adresi: TÜRKPRESS-İSTANBUL
Telefon: 40758
Posta Kutusu: 2068 Beyoğlu
İSTANBUL

İstanbul, 18. 8. 1945

Muhterem Mîrim, Sabahattin Beyefendi,

Gazetenin siyasi mesleği ile idare işleri hakkında mülahazatı havi lütufnamenizi ancak dün akşam alabildim. Mektuba tarih koymayı unutmuşsunuz; buna binaen elime ne kadar geç gelmiş olduğunu tahmin etmek kabil değil.

Gazetenin tesisi için mali teşebbüslerin bir netice vermemiş olduğunu, böyle olmakla beraber zat-ı âlinize vermiş olduğum sözün kemakân muteber ve mer'i olduğunu Vedat'a yazdırmış olduğum mektupla arz etmiştim. O tarihten sonra diğer cephelerde de bize karşı sinsi ve aşikâr türlü müşkülat çıkarılmaktadır. Ankara Caddesi'nde hükümet fırkasının propaganda organları bugünlerde kepazeliği çok artırdılar. Buraya avdetinizde her şeyi uzun uzadıya konuşuruz. Zat-ı âlileri şimdilik sermaye bulacağınız zevat ile yalnız prensip üzerine anlaşarak buraya geliniz. Vaziyeti o zaman beraberce tetkik ederiz.

Baki hürmetlerimin kabulü ricasıdır.

Cami [Baykurt]

28. 8. 945

Sayın Bay Sabahattin Ali,

Matbaa makineleri için size faideli olabileceğini ümit ettiğim firma ile görüştüm. Esasen kendileri bu iş için İsviçre ile temasa geçmiş bulunmaktadırlar; ancak sizin talep edeceğiniz makine için daha fazla izahat istiyorlar. Adreslerini aşağıda bildiriyorum, benim sekiz sene beraber çalıştığım bir müessesedir. Fevkalade dürüst insanlardır. Size faideli olabilmek ümidiyle saygılarımı sunarım.

Tarık Edip[1]

Baylar Ojalvo ve Meşulam
Tahtakale Prevoyans Hanı Kat: 2
İstanbul
Telefon: 23526

1 Tarık Edip ve Şürekası Kütüphanesi sahiplerinden.

"LA TURQUIE"
FRANSIZCA YEVMİ
VE SİYASİ GAZETE

QUOTIDIEN POLITIQUE
DU SOIR

Adres: Ramhane yokuşu 127 Tünel, Beyoğlu
Telgraf Adresi: TÜRKPRESS İSTANBUL
Telefon: 40758
İdare Kısmı: 7065 Beyoğlu
İSTANBUL

İstanbul 9/9/945 194

Muhterem Sabahattin Bey

Cemi bey biraz geciktiği için rahatsız olduğumdan mektubunuza ben cevap veriyorum.

Kağıt işi için, postan alınan İş müfettişi Fabrikasına emir verilmiş. Basın yayın umum müdürlüğünce 2/9/945 tarihli ek tasdikli bir mektupla bildirilmiştir.

Sevgi muamelesine gelince: Bu işle yakından meşgul olmak üzere Sümerbank İplik Dokuma müessesesi Ticaret Pş. müd. yalıyan arkadaşımız Vehbi Peşmemed'e gerek tasdikli mektupla gerekse telefonla Harp okulundan Cemi beyin diplama tasdiknamesini aldırmasını rica ettik. Daha bir cevap gelmedi. Telefonun Ankara 77.79 dur. Burada devir muamelesinin yürüyebilmesi için diplama nın tasdikli suretinin mahkkak elimize geçmesi lâzımdır. Hürmetlerimle

Süreyya Sungar

İstanbul, 9. 9. 945

"LA TURQUIE"
FRANSIZCA YEVMİ
VE SİYASİ GAZETE
QUOTIDIEN POLITIQUE
DU SOIR

Adres: Kumbaracı Yokuşu, 127, Tünel, Beyoğlu
Telgraf Adresi: TÜRKPRESS-İSTANBUL
Telefon: 40758
Posta Kutusu: 2068 Beyoğlu
İSTANBUL

Muhterem Sabahattin Bey,

Cami Bey birkaç gündür rahatsız olduğundan mektubunuza ben cevap veriyorum.

Kâğıt işi için 100 ton alımın İzmit Fabrikası'na emir verilmesi Basın Yayın Umum Müdürlüğü'ne 2/9/845 tarihinde taahhütlü bir mektupla bildirildi.

Devir muamelesine gelince: Bu işle yakından meşgul olmak üzere Sümerbank İplik Dokuma Müessesesi İsmet Paşa Cad. çalışan arkadaşımız Velid Pepememed'e gerek taahhütlü mektupla gerekse de telefonla Harp Okulu'ndan Cami Bey'in diploma tasdiknamesini aldırmasını rica ettik. Daha bir cevap çıkmadı. Telefon no.su Ankara 77-79'dur. Burada devir muamelesinin yürüyebilmesi için diplomanın tasdikli suretinin muhakkak elimize geçmesi lazımdır. Hürmetlerimle.

Süreyya Sungar (?)

Gazete için ad olarak "Demokrat"ı münasip görüyoruz. Fikrini acele bildir.[1]

E.A.

10. 10. 1945

Kardeşim Sabahattin Ali;

1. Kooperatif kâğıdın diğer bir tüccar tarafından finanse edilerek kâğıdın mezkûr tüccarın deposuna konmasını kabul etmedi. Kooperatif Reisi Kemal Bey bu işin ancak bir banka vasıtasıyla yapılacağını katiyetle ileri sürdü. Bu sebeple dün kâğıt tutarının yüzde onu olan üç bin liranın verilen mühlet dahilinde yatırılması icap etti. Aksi halde ikinci listeye yazılmamak tehlikesi vardı. Yıldırım telgrafın mucip sebebi budur.

2. Bankalar prensip itibarıyla sipariş etmiş bulunduğumuz kâğıt gelir gelmez emtia avansı olarak tutarın yüzde altmışını vermeyi, kâğıtları ipotek etmek şartıyla vermeyi kabul ediyorlar. Yapı ve Kredi Bankası belki size karşı daha müsait davranır.

3. Mukavele imzalandı. Bir sureti fotoğrafın gelir gelmez posta ile gönderilecektir.

4. Bina, hurufat vesair tesis masraflarının derhal tediyesi icap etmektedir. Bu arada melhuz diğer masrafları da karşılayabilmemiz için taahhüt sermayesi yüzde yirmi beş tutarı olan beş bin liranın Vedat Baykurt namına çek tel, telefon –sence muvafık görülecek vasıta ile– bloke etmeniz lazımdır.

5. Gazeteye müteallik sair hususat peyderpey bildirilecektir.

Gözlerinizden öper, afiyetler dileriz kardeşim.

Esat Adil Müstecaplıoğlı

1 Bu mektupta hazırlıklarından söz edilen gazete 1 Aralık- 4 Aralık 1945 arasında yayımlanan *Yeni Dünya* gazetesidir.

12. 10. 1945

Azizim Sabahattin Bey,

10. 10. 1945 tarihli mektubunuzu aldım[1]. Bu tarihten beri yapılan işleri sırasıyla bildiriyorum:

1- Mezkûr mektubunuza leffen göndermiş olduğunuz "iki fotoğrafı" alamadım, zarfın içinden yalnız bir tane çıktı.

2- Ayın 11'inde göndermiş olduğunuz çeki aldım ve bu sabah parayı hemen tahsil ederek kooperatife gittim. Fakat vilayetin vermiş olduğu gazete çıkarma ehliyetini kâfi görmediler ve 5000 liralık teminat mektubunu yatırarak esaslı imtiyazı almadan namımıza kâğıt sipariş edemeyeceklerini söylediler. Mamafih, lüzumlu formaliteyi ikmal edince, siparişimiz de olmasa, çıkabilmemiz için bir miktar kâğıt vereceklerini ilave ettiler. Sebep: Bizim vaziyetimizde olan *Ankara Postası* kâğıt almış ve gazete çıkarılmamış.

3- Bu vaziyet karşısında, sizin söylediğiniz gibi tahvilat mukabilinde işbu teminat mektubunu bankadan alıp vakit kaybetmeden siparişi vermemiz lazım. Artık bu işi ben size bırakıyorum.

4- Gönderdiğiniz üç bin lirayı, bina, hurufat ve afiş işlerinde kullanılmak üzere elimde tutuyorum.

5- Bina –bizim gazetenin yanındaki– için bizim idare müdürünü gönderdim. Ev sahibi aylık olarak 60, H. parası olarak da 500 lira istemiş. Fikriniz?

6- Matbaa makinesi işi henüz neticelenmedi. Çıkar çıkmaz vaziyeti bildireceğim.

7- Gazetenin ismine gelince: Benim bulduğum en iyi isim DİKKAT. Bu isim gerek ticari ve psikolojik ve gerekse fonetik bakımından oldukça tesirli. Mahzuru, fikirlerden ziyade istihbaratı ifade etmesi. Mamafih bu ismin altına bir vecize uydurarak vaziyeti düzeltmek mümkün. Bundan başka bulduğum isimler şunlar: Alemdar, Atlas, Emek, Evrim, Geçit, İklim, İz, Maksat, Müjde, Ocak, Ok, Seda.

Her halde bu hususta acele karar vermemiz lazım ki, gerek resim ve gerekse afiş işlerine başlayabileyim.

1 Sabahattin Ali'nin yazdığı mektup için 421. sayfaya bakınız.

Şimdilik işler bu merkezde. Ben bina ve hurufat işlerini hemen halledeceğim. Vaziyetin inkişafından sizi haberdar ederim. Selamlar.

Vedat Baykurt

H - Mukavelenin suretini pazartesi göndereceğim.

İstanbul, 17. 10. 1945

Azizim Sabahattin Bey,

Hatların meşguliyeti dolayısıyla telefon edemedim. Vaziyeti mufassalen icmal ediyorum:

1- Mukavele suretini ve göndermiş olduğunuz son 2000 (ikibin) liraya mukabil makbuzu ilişik olarak takdim ediyorum.

2- Mürettip kadrosunu yapmakta biraz müşkülat zuhur etti. Bu yüzden, tertip işini garantiye almadan, hurufatı ısmarlamayı göze alamadım. Halleder etmez kısmen satın almak kısmen de sipariş etmekle bu meseleyi hemen halletmeyi düşünüyorum. Maalesef bu hurufat meselesi biraz işimizi geciktirecek. Ne ise elimden geleni yapacağım.

3- Teklif etmiş olduğunuz YENİ DÜNYA ismini ittifakla kabul ettik. Ben gerek *mise en page* ve gerekse resim ve afiş işleriyle meşgul oluyorum. Yalnız bu mürettip meselesi nihai bir surette halledilmeden afişleri ısmarlamayacağım.

4- Kâğıt işi için Y.K. Bankası müdürüyle temas edemedim. Konuşacağım. Mamafih ilk çıkışımızı temin edecek kâğıdı ya piyasadan, yahutta gazetem için ısmarlamış olduğum partiden tedarik etmek mümkün.

5- Gazetenin idarehanesine gelince: Bizim dükkânlardan ikisini şimdilik bu işe hasredeceğim. Tamir işine pazartesi günü başlayacaklar. Möble olarak da tahrir odasına 6 kişinin çalışabileceği büyük iki masa ısmarladım.

6- Gazetenin yazı işleriyle meşgul olmanız beni memnun etti. Çünkü bu işle uğraşacak hiç vaktim olmadı. Yalnız bulacağınız tefrika roman eğer tercüme ise yeni ve patırtı yapmış olan bir eser olsun. Ben de elimdeki meşhur kitabı –size bahsetmiştim– ihtisaren tercüme ettirmeğe çalışacağım. Sahibi bu yegâne nüshayı bin bir niyazla bana yalnız bir haftalık vermişti. Kandırırsam ne âlâ.

7- Bizim makine işi hâlâ birliklerden çıkamadı. Neticeyi hemen bildireceğim. Diğer taraftan Univesul matbaasının satılması işi yeniden canlandı. Bakalım bu işle de yakından alakadar

oluyorum. Bu kombinezonu bir çevirebilirsek o zaman işlerimiz kökünden halledilmiş olur.

Acele olarak yazdığım bu icmale mevzu teşkil edecek bir sekizinci madde bulamadım. Müspet bir inkişaf olur olmaz gene yazarım.

Selam ve sevgiler.

Vedat Baykurt

H - *Tasvir*'in satışı galiba çok düştü – son yaptığı edepsizliğe ne dersiniz?

Bay Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı

3. 11. 945, Ankara

Azizim Sabahattin Ali Bey,

Gazetenin devir muamelesi ve isminin değişmesi hakkındaki evrak 2372 No. ile 3.11.945 tarihinde Ankara'ya gönderildi. Servet İskit Bey mezkûr evrakın çarşamba veya perşembeden evvel matbuata gidemeyeceğini söyledi. Bu işlere Ankara'da Fazıl Tülbentçi bakıyor. Artık kendisi ile temas ederek formalitenin ikmali için lazım geleni yapmak size kalıyor.

Afişi ısmarladık, ancak matbaa bunları intişar tarihinden bir hafta önce verebileceğini söylüyor. Bu vaziyette afişlerin Anadolu'ya gönderilip dağıtılması gecikecek. Bunu telafi etmek için ayrıca sirküler-reklam hazırlamayı düşünüyorum. Buna da mevzu teşkil edecek elde az propaganda sermayesi var. Siz acaba Ankara'da bizimle teşrik-i mesai edecek doçent, profesör ilh. gibi mühim imzalar bulamaz mısınız? Herhalde gazetenin muhteviyatından bahsederek üç imza bana az gibi geliyor. [Muhteviyatını göstermek için daha fazla imzaya ihtiyaç var.]

Kâğıt meselesi: İntişar etmemiz için bir miktar iyi kâğıda (15 günlük) ihtiyacımız olacaktır. Bunu da ne elimizdeki sermayeden ne de bir banka kombinezonu ile temin etmek kabil değil. Bunun için bana iade edilmek üzere şimdilik 3000 lira gönderirseniz iyi olur.

Teminat mektubuna gelince devir muamelesini bir an evvel yaptırmanız icap ediyor. Çünkü şimdi ben gazeteyi devrettiğime göre ne kooperatif nezdinde (kâğıt almak için) ne de matbuatta bir faaliyete girişemem. Diğer taraftan Cami Baykurt'u gazeteyi devralıp kooperatife aza olup ve kâğıt sipariş edip temin etmesi bir hayli vakit alacak.

Şimdilik ilave edilecek bir şey kalmadı.

Baki selamlar.

Vedat [Baykurt]

15. 11. 1945

Kardeşim Sabahattin,

Bu mektubu sana yazdığım bu günlerde bana havale ettiğin işi yapmış olmayı ne kadar isterdim. Fakat maalesef bütün gayretime rağmen firma tescilini yapamadım.

Yazıhane için kontrat yaptım. Paraları saydım. Yalnız evkaf idaresinden muvafakat almak kaldı. Fakat meğer asıl iş onda imiş. Ciroyu kabul etmediler, tamam 15 gündür bununla meşgulüm. Yolunu ve vasıtayı da buldum. Fakat gene uzun muamelelere mütevakkıf. Tabii sen de bizdeki devlet işlerini bilirsin. Hele bu daire evkaf olursa.

Neyse bayram ertesine halledebileceğimi zannediyorum. Mektubunu alınca Vedat'a gittim. Teminat mektubu ayın on beşinden sonra lazım dedi. Tabii bu zamana kadar işi bitirebileceğimi ümit ettiğimden sana mektup yazmamıştım.

Şimdi yapılacak iş:

İstersen beş bin lirayı nakden ödeyelim bilâhare –ben tüccar olduktan sonra– teminat mektubu ile tebdil ederiz.

Esasen Vedat'la da bu hususu ihtiyaten konuşmuştum. O da olabilir demişti. Evvelce vaat ettiğim gibi sözümde duruyorum. Başkaca benim tarafımdan yapılabilecek bir hizmet varsa yaz, elimden geleni yaparım. Bir firma vasıtasıyla Amerika'dan matbaa makinelerine ait katalog istettim. Başlıca da bu mesele ile meşgulüm. Neticeyi bildiririm.

Selamla gözlerinden öperim. Küçüğün de. Hanımına selamlar. Ev halkından da selamlar.

Rauf Çallılar

Kadıköyü Yoğurtçu Parkı Caddesi : 7

17. 11. 945

Kardeşim,

Lüzumsuz yere telaşlanıp, üzüntülere saplanıp durma. Verilmiş olan söz elbette yerine getirilecektir. Her şey gösterişsiz ve gürültüsüz kemale gelmekte berdevamdır. Duvar vitrin afişleri birkaç güne kadar tamamlanacak. Mürettiphane yarın hazırlanıyor. Mürettipler daha şimdiden işe başlamak üzeredirler. Gazetenin gerek teknik, gerek kadro ve yazı işleri fazlasıyla düzene girmiş bulunuyor. Ben kendi hesabıma ve üzerime aldığım her şeyi senin gibi asabi adamları sinirlendirecek bir düzen ve sadelikle tamamladım. Vedat Bey de son günlerde hızını artırdı.

Her şey sana huzur ve emniyet verecek şekilde ilerlemektedir. Yalnız senden ne isteniyorsa her zamanki gibi süratle yerine getirmeye çalış. Ayın 25'inde yüzümüzün akıyla ortaya çıkacağız. İtimat et. Zekeriya Bey seninle şaka etmiş.

Gün'ü beğendiğine ve yüksek münevverlere verdiğin cevap şekline memnun oldum.

İlk sayıya karakterini tespit için fazla müdahale ettim. Fakat bizim dostlar ya şiir gönderirler, ya sadece dedikodu ederler. Senin mektubundan mülhem olarak üçüncü sayıya "Münevver Hazretleri" diye bir yazı yazdım. Okursun.

İşçi ve köylü sütunlarına daha hâlâ bir satırcık yazı ve malzeme gönderen çıkmadı. Çünkü münevverlerin kara kaplı kitabında bu mevzuların müstahzar reçeteleri yoktur.

Her neyse it ürür, kervan yürür. Katılan katılır. Katılmayan fâsık-ı mahrum gibi çırpınır durur.

Bizim aksiyonumuz kadar ilmimiz de vardır ve sağlamdır. Ben yalnız halkın ve kitlenin samimiyetine güveniyorum. Münevverin istirkap ve haset dolu tebessümlerine değil. Biz onlara Halep'i de arşını da kucaklarına vereceğiz, yalnız ölçmek zahmetini olsun üzerlerine alsınlar.

Karına hürmetler. Filiz'in gözlerinden öperim. Bir atlet komple gibi çalışıyor ve yazıyorum. Üzülme ve itimat et. Gözlerinden öperim canım kardeşim.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

YENİ DÜNYA
SİYASİ SABAH GAZETESİ

Kumbaracı Yokuşu 129
Beyoğlu-İstanbul

Tel.: 40758
P.K.: 2068

İstanbul, 19/11/1945

Kardeşim Sabahattin Ali,

Sana birkaç gün önce konservatuvar adresine bir mektup göndermiştim. Aldığını tahmin ediyorum. *Yeni Dünya*'nın bütün hazırlıkları tamamlandı. Ancak isim değiştirme işinde keyfi ve gayri kanuni bir pürüzle karşılaşmamız ihtimali var. Kanuna göre imtiyaz sahibine düşen vazife, yapacağı tadilatı merciine bildirmekten ibarettir. Beş sene zarfında *Yeni Dünya* isimli başka bir siyasi gazete imtiyazı mevcut olmadığına, yani başkasına ait bir mülkiyet hakkı ihlal edilmiş bulunmadığına göre Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nün veya vilayet veya İçişleri Bakanlığı'nın isim değiştirme keyfiyetine herhangi bir müdahale, tasvip veya itirazı kanun dışı bir hareket olur. Biz, bir apartmanının adını değiştirmek hürriyetine sahip bulunan mal sahibinden hukuken farksız sayılırız. Bütün bunlara rağmen kanunun üstünde bir formalite, anane veya keyfi hareketle karşılaşmamız ihtimalini hatırdan çıkarmıyoruz. Böyle bir müdahale karşısında, doğrudan doğruya kanun dışına çıkan müdahilin şahsından ağır bir tazminat talep etmek için tedbirli bulunmaktayız. Fakat asıl olan gazetenin afişlerde ilan edildiği 25 Kasım'da çıkmasıdır. Mektupla birlikte sana gönderdiğim yazılardan bir tanesi Basın ve Yayın Müdürlüğü'ne gitti. Oraca, gayet kiyasetli bir tarzda, herhangi bir idari mahzur ileri sürmelerine meydan verdirmeksizin ve gazetenin mahzur ileri sürülse bile yine çıkacağını ve herhangi bir müdahaleyi kanun yollarıyla ve en şiddetli vasıtalarla karşılayacağımızı nazara alarak, eğer lüzum varsa, isim değiştirmedeki merciin tasvip emrini

İstanbul merciine sevk ettirt ve neticeyi bize tel ile kısaca bildir. A. Metin[1] dostumuzdan ilk sayıya bir Ankara mektubu yetiştirt! Behice Boran[2] ve Pertev Naili ve diğer arkadaş ve dostlarımızın özlü yazılarını tevali ettirt.

Afişler ve sirkülerler yarın sabahtan itibaren bütün Türkiye'ye tevzi olunacaktır.

İstanbul'a gelip gelemeyeceğini ve geleceksen gününü bana bildir. Çünkü herkesten önce seninle görüşmeye ihtiyacım var.

Filiz'in gözlerinden öperim. Annesine hürmetler. Sana da sıhhat ve afiyetler. Selam ve sevgiler kardeşim.

Esat Adil
[Müstecaplıoğlu]

1 Sabahattin Ali'nin takma adı.

2 Türkiye İşçi Partisi'nin genel başkanı, sosyolog. Michigan Üniversitesi'ni bitirdikten sonra 1939'da Ankara Üniversitesi DTCF'ye sosyoloji doçenti olarak atandı. Aynı dönemde *Yurt ve Dünya* ve *Adımlar* dergilerinin yayın faaliyetlerine katıldı. 1948'de siyasi görüşleri nedeniyle üniversiteden uzaklaştırıldı.

Nüfus sayım günü 945[1]

Kardeşim...

Bir hafta üst üste iki mektubunu aldım. Birinciye kızdım. İkinciye üzüldüm. Sebeplerini cevaplarımda göreceksin.

Akba'nın hesap meselesinden Ali'ye çattım. Umarım ki yakında borcunu öder. Edebiyattan politikaya nakl-i mekân karar vermiş görünmeni iyiye, senin için faydaya yormak babında; hayalimde henüz araştırmalar yapmaktayım. Şimdilik politikanın yazı politikası olmasında teselli noktaları bulunup bulunmayacağını ayrıca düşüneceğim.

Gazeteci Sabahattin'e karşılık *Kuyucaklı*'nın müellifi, *Fontamara*' nın mütercimi Sabahattin'i kaybedeceksek gırgırları bırakıp olta ile balık avlamaya dönmüş olmamızdan korkulmaz mı? Hükümetin söz hürriyetini garantiye karar vermiş görünmesi ve muhtemelen tatbik etmesi, menfi unsurların da bizden kat kat üstün işine yaracağını hesap etmelidir. Demokrat cephenin bu menfi anasıra karşı kendi ayarlarında adam hazırlaması, taktik bakımdan zaruridir. Milletin malı olan matbuatın şahsi mücadelelerine alet edilmekte daha bir müddet kullanılacağı muhakkaktır.

Konservatuvar talebelerini, toplu halde Ulus Meydanı'nda, Başvekâlet önünde devlet ve rejim aleyhinde nümayişe sevk etmeyerek millet adına kendilerini müspet eserler verici bir sanatkâr sınıfı haline getirmek için delice didinmelerin, Almanların Kırım'a istilaları sırasında bilmem ne camiini iki yüz bin mark harcayarak ihya ettiklerini halka duyurmayı ihmal ederek, vatandaşı ev, milleti yol, idareciyi ahlak ve bütün memleketi refah sahibi kılmak için kalem eritmelerin Esat'ın cemiyetin kurbanlarını çöplüklerde kokutarak, umumi sıhhat ve huzuru ihlallerini sağlayacağı yerde, içtimai ve iktisadi bir meta olarak tekrar cemiyete iade için bin bir beden içi, sfor gerisi, dezenfektör, antiseptik, reylkangrelerin girift tatbikatıyla ömür çürütmesi, Serteller'in Almanlara, dünya istilasına planlar ilham edecek muharebe tekniği mütehassıslarını istihdam etmemeleri sürüp gittikçe,

1 21 Ekim 1945.

matbuat matbuat dediğinden Peyami'lerin, Orhan Seyfi'lerin ve hempalarının elinde jurnalcilikten ileri bir merhaleye ulaşacağını beklemek safdillik olur.

Bunları bir tarafa bırakıp gazetenin intişarı meselesinde karşılaşılan finansman işlerine gelince: Benim Cenub-ı Şarki seyahatim mütedavil sermayemin ve dahi biraz üstünü aşmıştır. Bu ciheti sana Ankara'da açmıştım. Gözüm bal ve zeytinde idi. Yirmi beş ton zeytinyağı ve dört ton bal yapacak kabiliyette zeytinlik ve arımız vardı. Senenin zeytin bakımından yok yılı olması ve arıların kurak ve poyrazdan nefes alamamaları bir ton yağ ve yarım ton bal üzerine beni perçinledi. Bir taraftan da silah altında bulunuşum ticari işlere tevessüle imkân bırakmadığından beni 1946 yılının meşhur bir yıl olması temennilerine muhalefete sevk etmektedir.

Mamafih gazetelere akseden terhis şayiaları tahakkuk ederse, mevcut kredilerimden istifade suretiyle beş bin liradan aşağı olmamak üzere bir iştirak imkânı elde edebileceğimi tahmin ederim. Serbest olursam bu borcu müteakip seneye kadar idame mümkündür. Mamafih bana bu gazete ile münasebetimin şeklini şimdiden bildirmeyi ihmal etme. Benim harp sonu planlarım daha başka idi. Bir müellif, mütercimler tab ve satış kooperatifi kurulması işini tasarlıyordum. Bir kitabın bütün menfaatlerinin üzerinde ismini taşıdığı kimseye ait olmasını ve yazarın eserinden geçinir hale getirilmesini ve bu suretle memleketin mümkün olan en iyi kitaplara kavuşmasını, güzel ve ucuz tabın sağlanmasını, basılan esere imtiyaz temin edecek bir eser seçme politikası güdülmesini istihdaf edecekti bu kooperatif. 947 yılı ilkbaharında harekete geçmeyi düşünüyordum. Henüz de vazgeçmiş değilim planımdan. Dost ve ahbaplarımın ne düşündüklerini öğrenmek beni memnun eder bu hususta.

Mektubunu bekler, cümlemizin selamını cümlenize sunarım kardeşim.

(???)

19. 12. 945, İstanbul

Kardeşim Sabahattin Ali,

Mektubunu aldım. Hatırladığına teşekkür ederim. Bana borcun olan 6500 liranın ödeme şeklin mektubunda anlattığın Nasreddin Hoca'nın koyun hikâyesine benzemiyor da değil. Yalnız ben o hikâyedeki gibi maalesef gülemeyeceğim. Çünkü halim ağlamalık.

Malumun olduğu üzere bu para dört senedir çalışıp çabalayarak ve elâlemin milyonlar kazandığı bir devirde benim ancak gümrük işleri takibi ufak ayak işleri, komisyonlar mukabilinde, alınteri ile kazandığım bir para idi. Ve bilirsin ki idealim bir yazıhane açarak bir firma kurmak ve ithalat ticareti yapmak idi.

Ne yapalım nasip böyle imiş. Teminat mektubuna imza koyarak yapamadığım bu yardımı nakden yapmak istedim. Bittabii bu yardım uzun vadeli değildi. En nihayet yazıhaneyi açıncaya kadar sen kullanasın diye vermiştim.

Bilirsin ki böyle gazete falan işlerine aklım ermez. Ve ismimin de karışmasını istemem.

Yalnız senden ricam: Bankadaki bakiye paranı da alarak ilk fırsatta derhal bana öde. Çünkü, belki sana yalan gelecek yazıhaneme bir masa bile alamadım.

Bakiyeni de gayret sarf ederek göndermeye çalış.

Bilmem ama mektubunda da bahsettiğin gibi harap olan matbaadaki kurşunların satışından 2000 ve gazete idarehanesinin hava parası olarak 1000 lira elde edilerek borcumun kapatılacağına da pek aklım ermedi.

Fakat ne yapalım başa gelen çekilir. Ödeme şeklini kabul ediyorum. Firmamı tescil ettirdim. Yılbaşında işe başlayacağım. Yazıhane adresimi aşağıya yazıyorum. Evdekilerin hepsi sıhhatte. Refikan hanıma selam ve hürmetler. Çocuğunun da gözlerinden öperim.

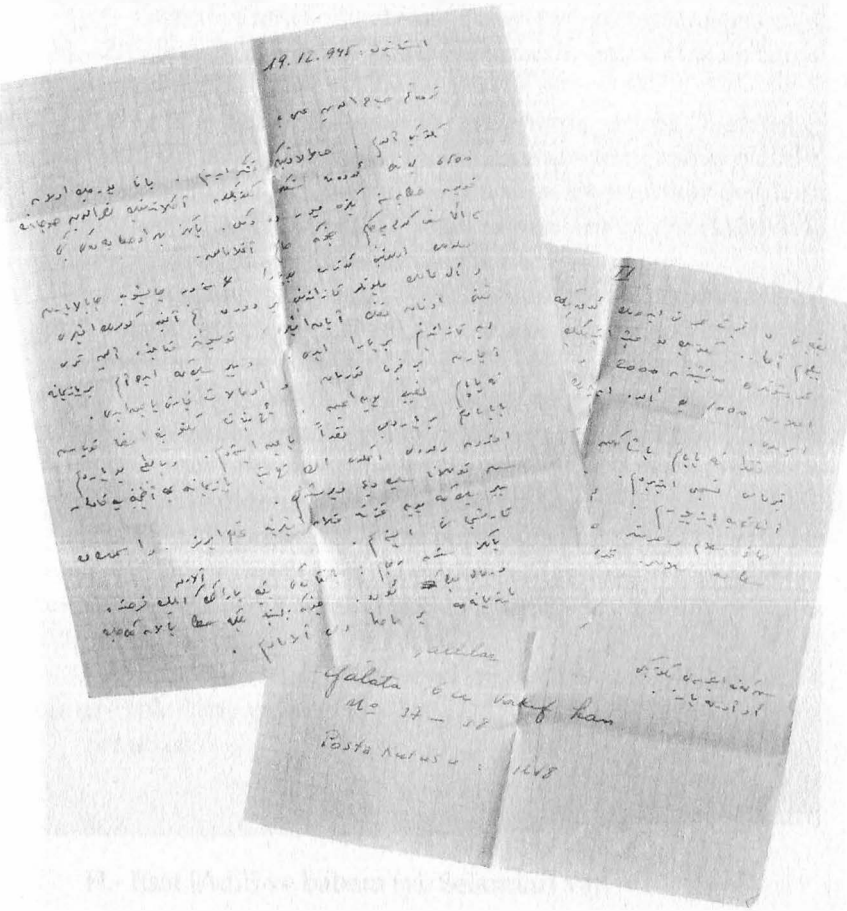
Sana da selamlar. Kulağını da çekmek isterdim.

Rauf Çallılar

Sen gene istersen mektubunu ev adresime yaz.

Rauf Çallılar

Galata 6'ncı Vakıf Han
No: 37 - 38
Posta kutusu: 1218

24/12/1945

Kardeşim Sabahattin :

Son günlerde başıma, üst üste, öyle fazla kiremit düştü ki, yazamadım : askerlik, iflas, boşanma ve ilh...

Şimdilik esasen vaziyette bir değişiklik yok. Saki Yûnalim matbaayı -zararı tespit ettikten sonra- mühürledi ve öyle duruyor. Biz bu hafta ayrıca bulak veya aslîye mahkemesi vasıtasıyle tesbitî delâyil yaptıracağız.

Diğer işlere gelince :

1.- Gazeteyi tekrar çıkarmak bence meçhul bahis olmaz.

2.- Henüz hiç bir mal tasfiye edilmedi, hattâ kira ile tuttuğumuz ev dahi...

3.- Sayilerden 4 nüshanin parasını alamıyoruz : "Gazeteleri yırttılar"diyorlar. Büyükçe nüsha bu akibete uğramış olabilir. Fakat ilk iki nüsha için bu yalan bittabi pek temînkâr değil. Bu heriflerle ayrı ayrı uğraşmak icab ediyor. Siz acaba Akba'daki hesabımızdan bir şey konduramazmısınız ?

4.- Malî Yalın sonu dolayısıyle Bankalar zırnık koklatmıyorlar. Dolayısıyle bizim teminattan bekiye kalan 1500 lirayı dobloke etmekten bahsedersek, Yapı Kredinin nasırına basmış oluruz. Üstelik bu iş oldukça çifte-şatrafil : muhtemel borçlarımıza karşı bloke edilen bu parayı çekip çekemiyeceğimizi ne Banka ne de B.ve Yayın biliyor. Acaba bu hususta daha fazla salâhibi selâhiyet bir makamdan bunu öğrenemezmisiniz?

5.- Diğer taraftan 1500 lira paraya mukabil, 1000 liralık bir bono, 250 lira tertip bedeli, 100 lira kadar da ilân baskı bedeli borcumuz var. Ufak tefek diğer borçlarıyla var amma, esasen şimdilik aklıma gelmiyor.

İşte kardeşim şimdilik vaziyet böyle. İlâve edebilecek başka bir şey yok. Yine yazarım.

Selamlar,

H.- Esad ve Baban iyi. Selamları var.

24/12/1945

Kardeşim Sabahattin,

Son günlerde başıma, üst üste , o kadar fazla kiremit düştü ki, yazamadım, askerlik, iflas, haciz ve ilh...

Şimdilik esasen vaziyette bir değişiklik yok. Sıkıyönetim matbaayı –zararı tespit ettikten sonra– mühürledi ve öyle duruyor. Biz bu hafta ayrıca hukuk veya asliye mahkemesi vasıtasıyla tespiti delayil yaptıracağız.

Diğer işlere gelince:

1.- Gazeteyi tekrar çıkarmak bence mevzubahis olamaz.

2.- Henüz hiçbir mal tasfiye edilmedi, hatta kira ile tuttuğumuz ev dahi...

3.- Bayilerden 4 nüshanın parasını alamıyorum: "Gazeteleri yırttılar" diyorlar. Dördüncü nüsha bu akıbete uğramış olabilir. Fakat ilk üç nüsha için bu yalan bittabii pek tatminkâr değil. Bu heriflerle ayrı ayrı uğraşmak icap ediyor. Siz acaba Akba'daki hesabımızdan bir şey koparamaz mısınız?

4.- Mali yılın sonu dolayısıyla bankalar zırnık koklatmıyorlar. Dolayısıyla bizim teminattan bakiye kalan 1500 lirayı da bloke etmekten bahsedersek, Yapı Kredi'nin nasırına basmış oluruz. Üstelik bu iş oldukça çifte-çetrefil; muhtemel borçlarımıza karşı bloke edilen parayı çekip çekemeyeceğimizi ne banka ne de B. ve Yayın biliyor. Acaba bu hususta daha fazla sahibi salahiyet bir makamdan bunu öğrenemez misiniz?

5.- Diğer taraftan 1500 lira paraya mukabil, 1000 liralık bir bono, 250 lira tertip bedeli, 100 liralık kadar da ilan baskı bedeli borcumuz var. Ufak tefek diğer borçlar da var amma şimdilik aklıma gelmiyor

İşte kardeşim şimdilik vaziyet böyle. İlave edebilecek başka bir şey yok. Yine yazarım.

Selamlar,

Vedat [Baykurt]

H.- Esat [Adil] ve babam iyi. Selamları var.

1946

- *Sabahattin Ali, Aziz Nesin'le* Markopaşa'*yı çıkarmaya başladı.*
- *Zekeriya ve Sabiha Sertel, Cami Baykut ve Halil Lütfi Dördüncü, çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı. Dava daha sonra Yargıtayca bozuldu ve serbest bırakıldılar.*
- *Çok partili düzene geçişin ilk partisi olan Milli Kalkınma Partisi kuruldu.*
- *Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu. Başkanlığına Avukat Esat Adil Müstecaplıoğlu seçildi. Dr. Şefik Hüsnü Değmer tarafından Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kuruldu.*
- *İzmir'de çıkan* İleri *gazetesinin yöneticileri tutuklandı.*
- *İstanbul'da Tan Matbaası gericilerin saldırısıyla yıkıldı. Komünizm karşıtı gösteride,* Tan, La Turquie, Yeni Dünya *matbaaları, Berrak ve ABC kitabevleri tahrip edildi.*
- *İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, Türkiye Sosyalist Partisi, İstanbul İşçi Sendikalar Birliği ve İstanbul İşçi Kulübü'nü kapattı. Ayrıca,* Yığın, Noror, Gün, Ses, Sendika, Dost *dergi ve gazeteleri yasaklandı.* Yarın *gazetesi ve* Büyük Doğu *dergisinin yayını dört ay süreyle durduruldu.*

2.III.1946

Sevgili Kardeşim Mehmed Ali,

Galiba sen haklısın ve Vedat benimle müşterek iş yapmaya yanaşmayacak. Bunun için Yeni Dünya'dan geriye kalan kumaşat, masa, yazı makinesi gibi malzemeyi benim nam ve hesabıma Vedattan almaya ve benim adıma bir müzettiphane kurmaya izin bizim Esat Adil Müstecaplı oğluna, Vedat Baykurt'a hitab eden bir selâhiyetname gönderdim. Bu malları mübayaa kıymeti üzerinden kabul ederiz, Vedat Baykurt bu malları verdikten sonra kendi ve babasının bana olan şirket borçlarının bakıyesi için bir senet versin. Sen lütfen kendisiyle şimdi bu bahisten temasa geçmiye çalış, gerekiyorsa sana bir umumi vekâletname yollayayım, mahkemede kozumuzu paylaşalım. Esat bu işleri görüşmek üzere sana gelecek, onunla bir karara varın. Ben yirmi günden önce İstanbula geleceğim. Ne halt edeceğimi ben de şaşırdım ya. Benim alacaklı da beni mahkemeye vermekle tehdit ediyor, şimdi bir mektup aldım. Neyse, hikmet sizden, benim bu işlere hiç aklım ermiyor, siz Esat'la birlikte, iki tezvir bu işi hala yola koyunuz. Adalenin ve senin hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Hoşçe dostça selâm.

Nazım Hikmet

2. III. 1946

Sevgili Kardeşim Mehmed Ali,[1]

Galiba sen haklısın ve Vedat benimle müşterek iş yapmaya yanaşmayacak. Bunun için *Yeni Dünya*'dan geriye kalan hurufat, masa, yazı makinesi gibi malzemeyi benim nam ve hesabıma Vedat'tan alması ve benim adıma mürettiphane kurması için bizim Esat Adil Müstecaplıoğlu'na[2] Vedat Baykurt'a hitap eden bir selâhiyetname göndersin. Bu malları mübayaa kıymet üzerinden kabul ederiz, Vedat Baykurt bu malları verdikten sonra kendi ve babasının bana olan şirket borçlarının bakiyesi için bir senet versin.[3] Sen lütfen kendisiyle şimdi bu bakımdan temasa geçmeye çalış, gerekiyorsa sana bir umumi vekâletname yollayayım, mahdemede [mahkemede] kozumuzu paylaşalım. Esat bu işleri görüşmek üzere sana gelecek, onunla bir karara varın. Ben yirmi günden önce İstanbul'a gelemeyeceğim. Ne halt edeceğimi ben de şaşırdım ya. Benim alacaklı da beni mahkemeye vermekle tehdit ediyor, şimdi bir mektup aldım. Neyse, himmet sizden, benim bu işlere hiç aklım ermiyor, siz Esat'la [Adil Müstecaplıoğlu] birlikte, iki tezvir bu işi hala [hale] yola korsunuz. Adalenin [Adalet Cimcoz][4] ve senin hasretle gözlerinizden öperim. Eşe dosta selam.

Sabahattin Ali

1 Mehmet Ali Cimcoz. Avukat, Sabahattin Ali'nin sıkça evinde kaldığı yakın arkadaşlarından

2 Şair, yazar, yayıncı, avukat, siyasetçi. 1946-1952 arasında kısa sürelerle faaliyette bulunmuş Türkiye Sosyalist Partisi'nin kurucu genel sekreteri. Türkiye'ye özgü yerli bir sosyalizmin ilk savunucularından. *Gün, Gerçek* ve *Görüşler*'in yayıncısı.

3 1 Aralık 1945'te yayımlanmaya başlayan *Yeni Dünya* 4 Aralık'ta patlak veren Tan Olayları nedeniyle 5. sayıdan sonra kapanır. Bu mektupta *Yeni Dünya*'dan geriye kalan borç ve alacaklardan söz edilmektedir.

4 Dublaj sanatçısı, çevirmen, Türkiye'nin ilk özel sanat galerisi Maya'nın sahibi ve Mehmet Ali Cimcoz'un eşi.

2.III.1946

Sevgili Esat,

Mektubunu aldım. "Sırça Köşk" burada biraz fazla gürültü yaptığı için araya fasıla koymayı doğru bulmuş, bunun için yazı göndermemiştim. En çok bir hafta içinde sana üç tane daha masal yollayacağım. Bunları şimdiden ilân edebilirsin. İsimleri:

Bir Aşk Masalı

Dinozorusların Ölümü

Koyunlar, Köpekler, Kurtlar.

Bunlardan birincisi sahiden sayasabuna dokunmayan bir aşk masalıdır.

Matbaa meselesine gelince, Vedat Baykurt'tan müşterek çalışmak için pek yüz bulamadım. Korkuyor, hele babasının tevkifi onu büsbütün şaşırtmış. Kendisine hitaben bir yazı yazdım, bu mektupla birlikte sana gönderiyorum. Buna istinaden matbaada Yeni Dünya'ya ait ne varsa hepsini al (ki bunların ne olduğunu sen daha iyi bilirsin. Benim bildiğim, henüz paketleri açılmamış 700 kilo kadar muhtelif kurufat, kasalar, büyük redaksiyon masası, bir yazıhane, sapacağlam, AEG marka bir yazı makinesi vesairedir.)

Bu eşya ile İstanbul tarafında bir yer bulup bir mürettiphane kurabilirsek, belki bir müddet sonra, Vedat'tan borcunun mütebakisini koparabilirsem, bir de baskı makinesi tedarikine çalışırız. Benim nafakamın artık yalnız bu işe bağlı olduğunu bildiğin için her hususa kendi işinmiş gibi itina edeceğine eminim. Bütün bu hususlarda önce benim çok iyi dostum avukat Mehmed Ali Cimcoz'la konuş, ne yapmak gerektiğini birlikte tesbit edin, ben kendisine de mektup yazdım. Adresi Galata Merkez han dır. Tel.40545. İşlerin inkişafı hakkında bana hemen mektup yaz, ben ancak onbeş, yirmi gün sonra gelebilirim. Gözlerinden öperim.

M. Ali

2. III. 1946

Sevgili Esat,

Mektubunu aldım. "Sırça Köşk" burada biraz fazla gürültü yaptığı için araya fasıla koymayı doğru bulmuş, bunun için yazı göndermemiştim. En çok bir hafta içinde sana üç tane daha masal yollayacağım. Bunları şimdiden ilan edebilirsin. İsimleri:

Bir Aşk Masalı
Dinozorusların Ölümü
Koyunlar, Köpekler, Kurtlar

Bunlardan birincisi sahiden suya sabuna dokunmayan bir aşk masalıdır.

Matbaa meselesine gelince Vedat Baykurt'tan müşterek çalışmak için pek yüz bulamadım. Korkuyor, hele babasının[1] tevkifi onu büsbütün şaşırtmış. Kendisine hitaben bir yazı yazdım, bu mektupla birlikte sana gönderiyorum. Buna istinaden matbaada *Yeni Dünya*'ya ait ne varsa al (ki bunların ne olduğunu sen daha iyi bilirsin. Benim bildiğim henüz paketleri açılmamış 700 kilo kadar muhtelif hurufat, kasalar, büyük redaksiyon masası, bir yazıhane, sapasağlam AEG marka bir yazı makinesi vesairedir.)

Bu eşya ile İstanbul tarafında bir yer bulup bir mürettiphane kurabilirsek, belki bir müddet sonra, Vedat'tan borcunun mütebakisini koparabilirsem, bir de baskı makinesi tedarikine çalışırız. Benim nafakamın artık yalnız bu işe bağlı olduğunu bildiğin için her hususa kendi işinmiş gibi itina edeceğine eminim. Bütün bu hususlarda önce benim çok iyi dostum Avukat Mehmed Ali Cimcoz'la konuş, ne yapmak gerektiğini birlikte tespit edin, ben kendisine de mektup yazdım. Adresi Galata Merkez Han'dır. Tel. 40545. İşlerin inkişafı hakkında bana hemen mektup yaz, ben ancak on beş yirmi gün sonra gelebilirim. Gözlerinden öperim.

S. Ali

1 Cami Baykurt.

2.III.1946

Sayın Vedat Baykurt,

Yeni Dünya gazetesi için dört şerk nam ve hesabına vermiş olduğum on beş bin lira ile mübayaa edilmiş olan hurufat, masa, yazı makinesi, kağıt gibi malzemenin, şeriklerin bana olan borçlarına mahsuben ve müfredatlı ve fiyatları kaydedilmiş makbuz mukabilinde, benim adıma şeriklerden Esat Adil Müstecaplıoğlu'ya teslimini ve bakıye borç hakkında bir anlaşma yapmak üzere avukat Mehmed Ali Cimcoz'la temasa geçmenizi rica eder, saygılarımı sunarım.

A. Ali

2. III. 1946

Sayın Vedat Baykurt,

Yeni Dünya gazetesi için dört şerk nam ve hesabına vermiş olduğum on beş bin lira ile mübayaa edilmiş olan hurufat, masa, yazı makinesi, kâğıt gibi malzemenin, şeriklerin bana olan borçlarına mahsuben ve müfredatlı ve fiyatları kaydedilmiş makbuz mukabilinde, benim adıma şeriklerden Esat Adil Müstecaplıoğlu'na teslimini ve bakiye borç hakkında bir anlaşma yapmak üzere Avukat Mehmed Ali Cimcoz'la temasa geçmenizi rica eder, saygılarımı sunarım.

S. Ali

*

13. XI. 1946

Sevgili Aliye,

İstanbul'a selametle geldim. Mürettiphanenin yoluna konmasına uğraşıyorum. İşler fena gitmiyor. *Markopaşa*'yı belki on güne kadar çıkarabileceğiz.[1] Ondan sonra bakalım birkaç nüshayı ben idare edeceğim, sonra Aziz Nesin'e bırakacağım.

Tokatlıyan Oteli biraz tuzluca geliyor, onun için ucuz ve temiz bir pansiyon buldum, yarın oraya çıkacağım. Bir apartmanın altıncı katında, mamafih asansör var, sonra deniz de görüyor. Gündeliği iki lira... Daha münasibi yok.

Siz ne âlemdesiniz? Canınızı sıkmayın dostlara, sinemaya filan gidin. Filiz'in mahut hadisesi ne oldu?[2] Aldırış etmesin, öyle edepsiz karıların sözü ile üzülmek doğru değil. Dostlar arasında dedikodu olursa bana yaz. Ankara havadisleri ver. Uzun mektup yaz. Her ikinizin de gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim, sevgili karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

1 *Markopaşa*'nın ilk sayısı 25 Kasım 1946'da yayımlanmıştır.
2 Filiz Ali'ye okulda "komünistin kızı" denilmiş.

*

26/XI/1946

Sevgili Aliye,

Mektubunu da, kartını da aldım. Çok meşgul olduğum için biraz geç cevap veriyorum. Gazeteyi herhalde aldın. Arkadaşlar ne diyorlar? Bu iş beni bir hayli yordu. Hele dün, yani gazetenin çıktığı pazartesi sabahı çok alçakça bir oyunla karşılaştık. Gazeteyi İstanbul'a ve Ankara'ya tevzi işini üzerlerine alan bayiler, son dakikada sabotaj yaptılar. "Biz bu gazeteyi dağıtmayız!" dediler. Bunun üzerine Aziz Nesin ile ben gazeteleri toplatıp tevzi ettik. Bununla beraber *Markopaşa* bir gün içinde satıldı. Herkes tarafından aranıyor, fakat mevcudu kalmadı. Zaten 6000 nüsha basmıştık. İkinci nüshayı daha fazla basmayı düşünüyoruz. Ankara'da da satılıyor mu? Herkes ne diyor? Bana bunları mufassalan bildir.

Ben aralık ayının ortalarına doğru Ankara'ya döneceğim. Şimdilik işleri tek başına Aziz Nesin'in üzerine bırakmama imkân yok. Henüz siyasi bakımdan da, mizah seviyesi bakımından da kontrole muhtaç. Hiç olmazsa dört nüshayı ben çıkaracağım.

Sana posta ile 200 lira gönderiyorum. Ay başında ev kirasını ver. Hasretle gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından öperim sevgili karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

*

4. XII. 1946

Sevgili Aliyeciğim,

Filiz'in hastalığına çok telaşlandım. Hele mektubun altına bir şeyler yazmış, sonra karalamışsın. Bu beni daha çok telaşa düşürdü. Zorla birkaç kelime okuyabildim. Bunlar da "Filiz'in ateşi yükseldi" kelimeleri idi. Pek merak ediyorum. Ne oldu? Derhal mektup yaz.

Gazetenin ikinci nüshası hakkında da senin ve arkadaşların fikirlerini bildir. Cevdet [Kudret Solok] bize birkaç yazı gönderdi. Teşekkürlerimi arz et. Abidin [Dino] resim, Rüştü Şardağ yazı yollayacaktı. Neden lütfetmiyorlar, Cevdet tahkik ediversin. Mediha'ya [Esenel][1] söyle, halk tarafından en çok beğenilen yazılardan biri, "Gelirsizin İstidası" idi. Biz yüksek entelektüeller için değil, halk için bu gazeteyi çıkarıyoruz. Nitekim halk da bunu anlamakta kusur etmiyor. İlk nüshayı 6000 basmış idik, hepsi bitti. Elde bir tek yok. İkinciyi on bin bastık, o da bitti ve yetişmedi, üçüncüyü 12000 basacağız, Zekeriya'nın [Sertel] kanaatine göre, mecmua yirmi beş bine bile çıkabilir, fakat yavaş yavaş diyor. Ben çok meşgulüm. Bu ayın on beş ile yirmisi arasında Ankara'ya geleceğim ve yılbaşından sonra döneceğim.

Şimdilik bu kadar. Eşe dosta selam, gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından hasretle öperim sevgili karıcığım.

Filiz'in hastalığı hakkında tafsilat ver, kinin verirsen günde 3 komprime verilir.

Kocan
Sabahattin Ali

1 Niyazi Berkes'in eşi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nde çalışmıştır.

4. XII. 1946

Sevgili Filizciğim,

Hastalığını pek merak ettim. Nasılsın, inşallah geçmiştir. Ben gazeteyle çok meşgulüm. Edibe Hanım'la Samiye Hanım[1] dün matbaaya geldiler. Senin selamlarını söyledim. Çok memnun oldular. Onların da sana selamı var. Annene de selam söylediler.

Sıhhatin hakkında bana acele bilgi ver, gözlerinden milyonlarca defa hasretle öperim sevgili kızım.

Baban
S. Ali

1 Sabahattin Ali'nin 1946 yazında Çengelköy'de iki odasını kiraladığı yalının sahipleri.

10/1/1946

Aziz kardeşim :

5/1/1946 tarihli mektubunu aldım. Acıklı mali [redacted] halini, aynı vaziyette bulunmam dolayısile, çok iyi anlıyorum. Ne yazık ki bu mağdurlar derde devr bulacak durumda değiliz. İnşallah şu tazminat davasından bir şey çıkar da şu müzmin kokoluktan kurtuluruz .

Burdaki işlere gelince :

1.- Bu ayın 17'sinde Sulh Mahkemesi vasıtasile ayrıca tebliği değil, yeniden yaptırarak, zarar ziyan davasını ikame edeceğim .

2.- Bankadaki 1500 lirayı çekdim. Ancak, [redacted] evvelcede yazdığım gibi, bu para ile bankiye borçları ödemek mecburiyetindeyim. Ortada yegane mukteap ben kaldım, alacaklılar nafes alamıyorlar. Bu sebeble mezkûr parayı Sebahattin Ali hesabına devredecedim .

3.- "YENİ DÜNYA"nın muhtelif alacaklarına gelince: Rayiler bir "hesap kitabı" geçiriyorlar. Bu gençlerle ayrı ayrı uğraşmak lazım. Bu sayeşde sana düşen vazife "AKBA"dan alacağınızı kurtarmak. Bunun için resmî bir mektubu lefen takdim ediyorum. Yalnız, göndereceğimiz miktarı taşra bayiimiz kayıd namında, [redacted] bir "gördüğünden nâşî" tem biliyor. Bu hesabı "AKBA"nın bilmesi icab eder. Eğer bu müessesededen para çekebilirsen matlubuna kayıdat ve fukat bana bildir ki hesaba geçireyim.

4.- Bizim idarehane hâlâ müşkülü. Ve bu ikinci tevkifat yapılmadan neşriyata girişmek gelmiyor. Fakat mayıs açılması işe yarıyan bir mevkî kaldı ise hemen likide edip nakit hesabına Bankaya yatıracağım. Eğer şirket borçlarına gelince bunları ödeyecek vaziyette değiliz. İnşallah şu tazminat keyfiyeti çabuk neticelenir de şu çok ağır yükün altından kurtarırım.

Selâm ve sevgiler,

Vedad Neyzi

10/I/1946

Aziz Kardeşim,

5/I/1946 tarihli mektubunu aldım. Acıklı mali halini aynı vaziyette bulunmam dolayısıyla pek iyi anlıyorum. Ne yazık ki bu müşterek derde deva bulacak durumda değilim. İnşallah şu tazminat davasından bir şey çıkar da şu müzmin kokozluktan kurtuluruz.

Buradaki işlere gelince:

1.- Bu ayın 17'sinde Sulh Mahkemesi vasatiyle ayrıca tespiti delayil yaptırarak zarar ziyan davasını ikame edeceğim.

2.- Bankadaki 1500 lirayı çektim. Ancak evvelce de yazdığım gibi, bu para ile bakiye borçları ödemek mecburiyetindeyim. Ortada yegâne muhatap ben kaldım, alacaklılar nefes aldırmıyorlar. Bu sebeple mezkur parayı Sabahattin Ali hesabına devredemedim.

3.- 'YENİ DÜNYA'nın muhtelif alacaklarına gelince: Bayiler bir 'namus krizi' geçiriyorlar. Bu gangsterlerle ayrı ayrı uğraşmak lazım. Bu savaşta sana düşen vazife 'AKBA'dan alacağımızı kurtarmak. Bunun için resmi bir mektubu leffen takdim ediyorum. Yalnız gönderdiğimiz miktarı taşra bayiimiz Esat namında bir 'görünmeyen adam' biliyor. Bu hesabı 'AKBA'nın bilmesi icap eder. Eğer bu müesseseden para çekebilirsen matlubuna kaydet ve fakat bana bildir ki hesaba geçireyim.

4.- Bizim idarehane hâlâ mühürlü. Ve bu ikinci tespit yapılmadan açtırmak işime gelmiyor. Fakat açılır açılmaz işe yarayan bir mal kaldı ise hemen likide edip hesabına para yatıracağım. Diğer şirket borçlarına gelince bunları ödeyecek vaziyette değilim. İnşallah şu tazminat keyfiyeti çabuk neticelenir de şu çok ağır yükün altından sıyrılırız.

Selam ve sevgiler.

Vedat Baykurt

"LA TURQUIE"

FRANSIZCA YEVMİ
VE SİYASİ GAZETE

QUOTIDIEN POLITIQUE DU SOIR
Adres: Kumbaracı Yokuşu, 127, Tünel Beyoğlu
Telgraf Adresi: TÜRKPRESS-İSTANBUL
Telefon: 40758
Posta Kutusu: 2068 Beyoğlu
İSTANBUL

İstanbul, 17. II. 1946

Kardeşim Sabahattin,

Son mektubunuzu ve lefen göndermiş olduğunuz 9000 liralık çeki aldım. Eğer fevkalade bir hadise olmazsa, gazeteyi bu ayın 25'inde çıkarıyoruz. Afişler ve manifestoları [Ankara'da] dağıt[ıl]mak üzere birkaç güne kadar göndereceğim.

Son mektubumda yazdığım gibi ilk nüshamızda hazırlamaya tasavvur ettiğimiz edebiyat sahifesi için henüz elimizde yazı yoktur. Bana acele yazı yetiştirin. Göndermiş olduğunuz hikâyeyi aldım, tashih için yolladı[ğı]m romanı da acele olarak gönderin.

Ankara'nın sosyal ve siyasi dedikodusu hakkındaki yazıyı da muhakkak oradan temin etmeniz lazımdır. Burada bulursak bayat bir şey olur. Aynı zamanda bizimle işbirliği yapacak arkadaşlardan *Tan* gazetesinin 3'üncü sahifesinde olduğu gibi 3 sütunluk makaleler temin etmenizi rica ederim.

Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nden II/14 tarihli ve 6330/7370 sayılı bir mektup aldım. *Ulak* isminin *Yeni Dünya* olarak tebdili için İstanbul Vali[liğ]i'ne müracaat etmem lazım geldiği yazılıyor. Acaba bu hususta bir müşkülat mı çıktı? Yoksa sırf bir formalite meselesi midir? Siz de oradan tahkikini yapın. [Ben bu mektubu sırf bir formalite olarak tefsir ediyorum. Sakın telaşlanmayın.]

İlanlar için yavaş yavaş hazırla[n]mamız lazım. Ben müracaat edeceğimiz dairelere yazdığım mektupların bir kopyasını işin

takibi ve intaaçı için size göndereceğim. Ayrıca malum müşkülatlar dolayısıyla gazetenin abonman işi üzerinde ehemmiyetle durmamız lazımdır. Bu hususta eş dostun gırtlağına basıp zorla abone kaydetmeliyiz. Size abone makbuzu göndereceğim.

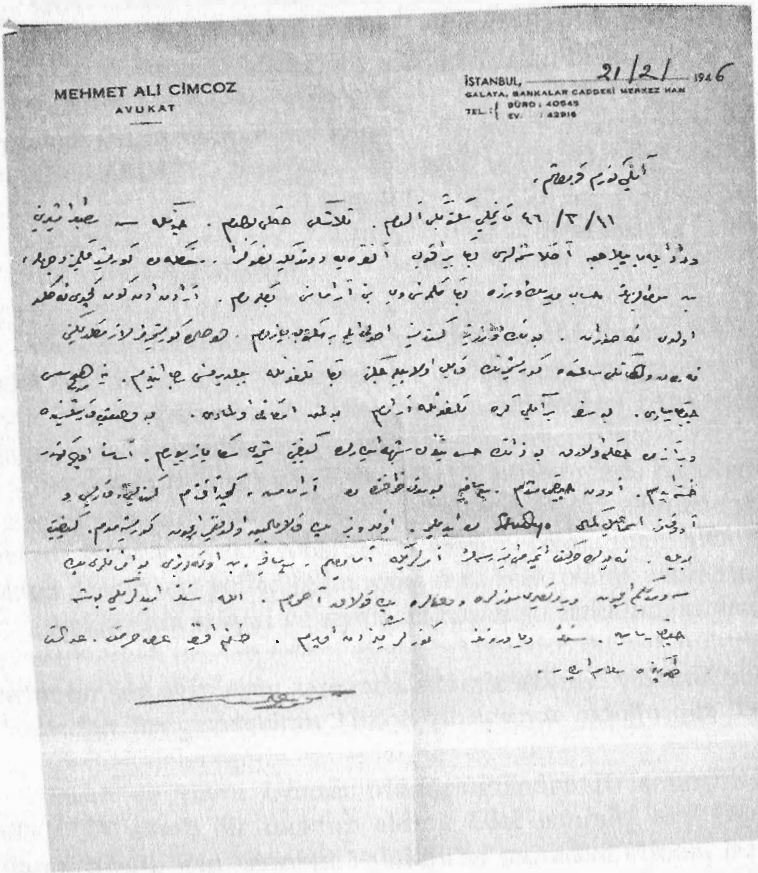
Şimdilik selamlar.

P.S. Ne zaman İstanbul'a geliyorsunuz?
[Çekin makbuzlarını ayrıca göndereceğim.]

Vedat Baykurt

MEHMET ALİ CİMCOZ
AVUKAT

İSTANBUL, 21/21 1946
GALATA, BANKALAR CADDESİ MERKEZ HAN
TEL.: BÜRO: 40545
EV. : 42916

478

İstanbul, 21. 2. 1946

Mehmet Ali Cimcoz
Avukat
Galata, Bankalar Caddesi Merkez Han
Tel: Büro: 40545
Ev : 42916

İki Gözüm Kardeşim,

11. 2. 46 tarihli mektubunu aldım. Telaşını haklı buldum. Çünkü sen matbaa işlerini Vedat ile yapılacak anlaşmaları bana bırakıp Ankara'ya döndükten sonra seninle de görüştüğümüz veçhile ben mumaileyhin hesap vermek üzere bana gelmesini veya beni aramasını bekledim. Aradan on gün geçti ne gelen oldu, ne soran. Bunun üzerine kendisine usulü ile bir mektup yazdım. Her halde görüşmemiz lazım geldiğini nerede ve hangi saatta görüşmenin kabil olabileceğini bana telgrafla bildirmesini rica ettim. Yine hiç sesi çıkmadı. Bu sefer bir iki kere telefonla aradım bulmak imkânı olmadı. Bu vaziyet karşısında ve biraz da haklı olarak bu zatın hesabından şüphe ederek keyfiyeti şimdi sana yazıyorum. Esasen üç gündür hasta idim evden çıkmamıştım. Maalesef bu müddet zarfında da aramamış, geçen akşam kendisi, karısı ve Avukat İsmail Kemal stüdyoda idiler. Onlar ve biz pek kalabalık olduğumuz için görüşemedim. Keyfiyet böyle. Ne yolda hareket etmemi istersen emirlerine amadeyim. Maalesef ben öteden beri bu insanları pek sevmediğim için verdikleri sözlere ve vaatlere pek kulak asmam. Allah senin ümitlerini boşa çıkarmasın. Senin ve yavrunun gözlerinden öperim. Hanımefendiye arz-ı hürmet. Adalet topunuza selam eder.

Mehmet Ali [Cimcoz]

27. 2. 946

Gökdeniz Apartmanı
Numara 5, Tophane

Kardeşim Sabahattin,

Tasavvurunda güçlük çekmeyeceğin zorluklar içinde *Gün* dergisini çıkarmaya milli kültürümüze faydalı olmaya çalışıyorum. Fakat matbaa kifayetsizliği yüzünden dergi istediğim şekilde çıkamıyor. Harfler bozuk. Mesela 12 veya 16 sayfaya iblağına elverişsiz. Aynı zamanda da çok pahalı.

Az zamanda küçücük sermaye birkaç haftanın içinde eriyip gidecek. Senin ilk sayıda çıkan hikâyen çok sükse yaptı. Fakat sözünde durup diğer hikâyelerini henüz göndermedin. Hiç olmazsa iki sayıda bir senin imzanı taşıyan bir hikâyenin çıkması *Gün*'ün okunması ve yayılması bakımından elzemdir!

Senden birinci ricam, hemen elinde mevcut bütün hikâyelerini göndermendir. Sakın ihmal etme. Sonra cidden darılırım. İkinci ricam da şudur: Senin varını yoğunu sarf edip tesis ettiğin mürettiphane de Türkü Matbaası'nın eşiğinde tamamıyla atıl olarak durmaktadır.

Vedat Bey'in de herhangi bir suretle senin ile işbirliği edip bu matbaayı işletmesine taraftar olmadığını ve hatta böyle bir şey düşünmediğini de katiyetle öğrendim. Şu hale göre sana akıllıca bir teklifim var. Bana hemen bir salahiyetname gönder oradaki hurufat ve malzemeyi bana devretsinler. Ben de bunları bir araya getirerek İstanbul tarafında bir matbaacık kurdurayım. Bu müessese şüphesiz senin namına işletilecek, sana da az çok bir nafakacık temin edecektir.

Bu suretle *Gün* dergisi de hem daha temiz ve çok sayfalı çıkabilir hem de şurada burada öksüz evlat muamelesi görmekten kurtulur. Bu kati ve makul ricamızı kabul edip hemen bana Vedat Bey'e hitaben yazılmış salahiyetname göndereceğini umar, gözlerinden öperim. Filiz'i kucaklarım. Karına hürmetler.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

20. 3. 946

Kardeşim Sabahattin Ali,

Masallarını[1] ve mektuplarını aldım. Teşekkür ederim. Mürettiphanenin devralınma işi Vedat Bey'in Bursa'da bulunması sebebiyle biraz gecikti.

Seni cevapsız bırakışım da bundandır. Vedat Bey'in birkaç güne kadar İstanbul'a döneceğini haber verdiler. Neticeyi tekrar bildiririm.

Memurluk zamanımda siyasi neşriyat yapmış olmam iddiasıyla bugün müddeiumumilik hakkımda dava açacak. Anlaşılan zincirin halkalarını teker teker kırmaya karar verdiler. Her neyse.

Mecmuanın son sayılarını beğeniyor musun? Orada alaka ve satış durumu nasıl; bildirmeni rica ederim.

Üçüncü yazın henüz gelmedi. Tembellik etme. Her sayı bir yazın bulunması lazım. Hepinize selam. Gözlerinden hasretle öperim.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

Bu mektup dün postaya verilemedi. İsabet olmuş. Bugün gelen mektubunu cevaplandırabilmek için zarfı yırtmak icap etti.

1) *Gün*, ardı arası kesilmeyen, baskı, dizi ve bayi sabotajları karşısında her gün bir mürettiphane değiştirmekte, tevziatın mühim bir kısmı kendi imkânlarımızla yapılmaktadır. *Gün* bir maden işçisi gibidir. Ondan fazla tuvalet beklemeyesin.

2) Mürettip hatalarının eskisine nazaran son derece azalmış olduğunu teyit etmelisiniz.

3) Doktor Rener'in tercümesini beğenmemekte sizinle beraberim ve aslının kepazeliği hakkında sizinle fazlaca beraber değilim. Günah Mansur'undur.

4) "Böbrek" hikâyesinin aslı bende yok. *Yeni Dünya*'da da

1 "Sırça Köşk" 16 Şubat 1946, "Devlerin Ölümü" 20 Mart 1946, "Bir Aşk Masalı" 27 Mart 1946, "Koyun Masalı" 10 Nisan 1946'da *Gün*'de yayımlanmıştır. Bu masallar daha sonra *Sırça Köşk*'te bir araya getirilmiştir.

eksik çıktı. Onun tamam neşri herkesi sevindirecektir. Aslı ve tamamını gönderirsen emriniz veçhiyle ve fazla dikkat sarfıyla derç edilir.[2]

5) İdealizm ve realizm hakkındaki kerametten ben değil Dünya ansiklopedistleri mesuldür! Efendimiz nasıl bilmez ki bu iki ekol edebiyat ve güzel sanatlarda yekdiğeriyle opozisyon halindedir. İyi ettik; bu sayıya her ikisini yan yana ve daha mufassal izah edeceğim.

6) *Gün*'ün siyasi ve haftalık mizah (?) gazetelerinin kombinezonlarını terzi henüz hazırlayamadı. Az zamanda grand tuvalet ile efendimize reverans yapacaklardır.

7) Avukatlık ruhsatnamem gelir gelmez şirket muamelesi hükümete sunulacaktır. İhzarat tamamdır.

8) Ankara'daki münevverân ve ulemamızın *Gün*'e olan bigâneliği acaba "idealizmin realizme olan muhalefetinin" bir nüsha-ı diğeri midir! Tekrar gözlerinden öperim.

E.A.

2 "Böbrek" eksiksiz olarak 17-24 Nisan 1946 *Gün*'de yayımlandıktan sonra *Sırça Köşk*'te yer almıştır.

2. 4. 946

Canım kardeşim,

1. Vedat Bey'in izini bulmak mümkün olmuyor. Kâh Bursa' da, kâh nerede olduğu bilinmeyen bir yerde. Bu acayip havayı niçin estirdiklerini anlayamıyorum. Mamafih herhalde bunun bir sonu gelecek neticeyi sana tekrar bildiririm.

2. Mecmua çok sallantı geçiriyor. Her taraftan zorluklar ve sabotajlarla karşılaşıyoruz. Mali durumu çok kötü. Bu sayı az kalsın çıkamıyordu. Böyle bir mecmuanın bugünkü şartlar altında en az on sayısının çıkmasına elverişli bir sermayesi olması icap ediyordu. Hep o sağdan soldan devşirdiğim bin lira ve perakende temin edilen dört beş yüz lira ile bocalayıp duruyorum. Bayilerden hâlâ on para alamadım. İstedik mi alın kendiniz dağıtın diyorlar. Vaziyetim bu bakımdan çok kötü. Elinde imkânlar varsa bana biraz yardım et, bir müddet sonra mecmua kendine gelince iade çaresi ararım.

3. Benim avukatlık ruhsatnamesi hâlâ gelmedi. Diğer mesele hakkında zannediyorum ki, bu hafta içinde Dahiliye Vekâleti'ne resmi müracaat yapacağım.

4. *Yeni Dünya*'dan bende birer sayı var. Onları sana gönderemeyeceğim. Eğer "Böbrek" hikâyesini tam olarak göndermeye muktedir değilsen acele bildir. Bir çaresine bakalım. Diğer yazılarını bekliyoruz.

5. Bayi derdinden kurtulmak için çok miktarda aboneye ihtiyacımız var. Sen de elinden geleni yap.

Dost ve arkadaşlara selamlar. Karına hürmetler, Filiz'in gözlerinden öperim. Hoşça kal. Sağ ve salim ol. Gözlerinden öperim. Arkadaşlardan selam ve hürmetler.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

İstanbul
10. 4. 946

Canım kardeşim,

Mektuplarını muntazaman alıyorum. Sağ ol. *Gün*'ün 12'nci sayısını daha çok beğeneceğini umuyorum. Makine ile dizilen yazılarda mürettip hatası çok daha az oluyor. Gerek mizanpaj, gerek tashih işleriyle büyük bir titizlikle uğraşmama rağmen yine can sıkıcılıklarla karşılaşmamak mümkün olmuyor. Her nedense kendi yazılarım mürettip hatalarıyla daha fazla mağdur olmakta.

Her yeni sayı, bize yeni bir dikkat, gayret ve tecrübe getiriyor. Ancak, geçen mektubumda da açıkladığım gibi maddi ve mali zorlukların altında tamamıyla bunalmış bir haldeyim. Harice karşı yedi yüz liradan fazla borçlandım. *Gün*'ün hemen hemen çıkamayacak bir durumda olduğunu maalesef haber veriyorum. Satış ve alaka sanıyorum ki, çok iyi. Fakat bayilerden para almak hemen hemen imkânsız. Ayrıca sözüm ona bazı inkılâpçı dost kılıklıların açık boykot ve sabotajları, menfi propagandaları gülünç olduğu kadar acı bir şekilde devam ediyor.

Kâfir ağlar, bizim ahval-i perişanımıza!

"Böbrek"i –eğer *Gün* çıkışına devam ederse– 13'üncü sayıdan itibaren neşre başlayacağım. Zaten ilan da yaptım. Sen yalnız son parçasını gönder. Ben ilk dört parçayı gazeteden kesip dizdireceğim. Üç sayıda hatta mümkün olursa iki sayıda tamamının neşri daha muvafık olacak.

Tenkitlerinin hemen hemen hepsinde seninle hemfikirim. Bu sebeple, açık tenkitlerini daima beklerim. Biz meşguliyetten birçok şeylerin fark ve temyizinde gecikiyoruz. Doktriner kontrolü ve ağırbaşlılığın idamesini ön plana almış bulunuyorum. *Gün*, hepimiz için bir dergi olduğu kadar da, şimdilik her şeyimizdir. Mektebimiz, gazetemiz, kitabımız hep odur. Fehmi ve Behçet çok faydalı birer eleman haline geldiler. Aksiyonun

ne büyük bir tashih ve düzen vasıtası olduğunu bir defa daha tecrübe etmiş oluyorum.

Haset, istirkap ve bencillik batağından kurtulamayanların gürültüsü, menfiliği beni şahıs ve insan olarak kederlendirmiyor değil. Fakat mücadele kuvvetimi de o derece arttırdığını zevkle söyleyebilirim.

Avukatlık ruhsatnamem geldi. Perşembeye tahlif merasiminden sonra işe başlayacağım. Nihayet Vedat Bey'le görüşebildim. Mürettiphane işinde tamamıyla mutabık kaldık. Ancak, mürettiphanenin düzenlenmesi ve eksikliklerinin tamamlanması suretiyle faaliyete geçilebilmesi en az bin lira kadar bir meblağa bağlı.

Şirkete ait masraflarla, teslim edeceğim eşya ve malzeme listelerinin birer suretini size de göndereceğim. Vedat Bey, şirketin aranızda feshedildiğini, mevcut eşya ve malzemenin bana teslimini bildirir bir mektup yazmanızı istiyor. Bu mektubu usul ve formalitesi ile yaz, Vedat Bey'e hemen gönder. Noter muamelesine –hususi olma bakımından– lüzum yoktur.

Yazıların mutat alaka ile okunmaktadır. Bazı kısır zevkliler, masallardan kâfi derecede tat alamamış olabilirler. Buna da hayret etme! Başmakaleler hakkında düşüncelerini öğrenmek isterim. Dostlara ve karına selam ve hürmetler. Adil'den[1] ve benden Filiz'e öpücükler. Gözlerinden öper, sağlığını dilerim kardeşim.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

1 Esat Adil'in oğlu Adil Müstecaplıoğlu.

İstanbul, 20. 4. 946

Kardeşim Sabahattin Ali,

Ben bir haftadan beri sözümona avukatım! Henüz bir yere yerleşemedim. Zannediyorum bu hafta bir yazıhane bulabileceğim.

Son mektubumu cevapsız bıraktın. Yoksa almadın mı? O mektupta şirketin feshine muvafakatını bildirmeni yazmıştım. Aynı posta ile Mehmet Ali Aybar'a[1] da bir mektupla cevap vermiştim. O sebeple mektupların varıp varmadığını öğrenmek istiyorum.

Sana şirketin tasfiyesine ait evrakı gönderiyorum. Bunlardan ikisini imzalayıp iade et. Bir tanesi sende kalacak. Hurufat bir gaz sandığına konmuş feci bir haldedir. Bunların ayrılması, kasaların yeniden yapılması, yer bulunup faaliyete getirilmesi en az bin beş yüz liraya ve zamana mütevakkıftır. Ben bu ciheti halle çalışacağım.

Bir iki kırık dökük ve listede yazılı mobilya var. Hasar görmüş. Bunları da tamir ettirip yazı makinesiyle birlikte –müsaadenizle– avukat yazıhanemde nam-ı hesabınıza kullanacağım. Aksi halde yazıhanemin ahırdan farkı kalmaz.

Mektuplarını teyiden evrakı acele iade et. Vedat Bey'e karşı müşkül vaziyete düşmeyeyim.

Listedeki kıymetler şüphesiz ki mübayaa fiyatlarıdır. Onları bugünkü haliyle satışa arz edersek ancak beşte, altıda bir değer getirebilir. Cami Bey'e imza ettirmedik. Esasen ekseriyet mevcuttur. Sen imzaladıktan sonra isterse de onun imzasını da alırız. Hapishaneye gitmek lazımdı.

Birçok tasavvurlar içindeyim. Bazı teşebbüsleri de realize etmeye uğraşıyorum. Her birinden mufassalan haberdar edeceğim. Bana artık avukatlık işler bul. Geçim pazarında eli böğründe beklemek zor oluyor.

Gün mecmuamız günden güne alaka topluyor. Fakat maddi zorlukları önlemesi çok güç bir hal aldı. Gırtlağıma kadar

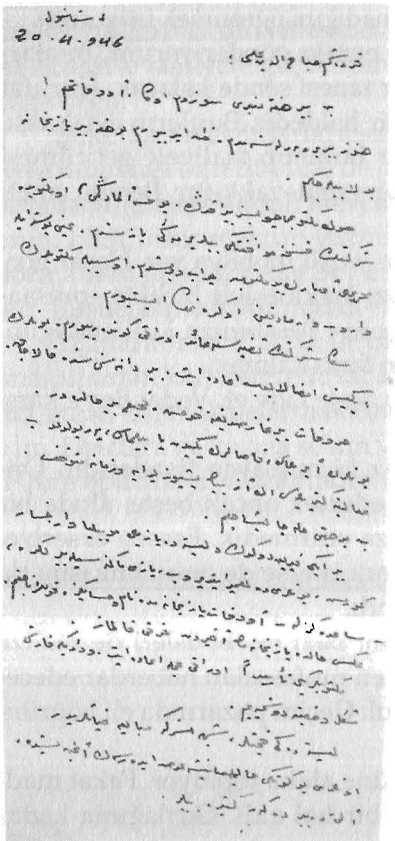
1 Türkiye sosyalist hareketinin önde gelen isimlerinden. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde hocalık yapmış, kapatılan Türkiye İşçi Partisi'nin eski lideri ve Sosyalist Devrim Partisi'nin kurucu başkanı. *Zincirli Hürriyet* gazetesini de yayımlamıştır.

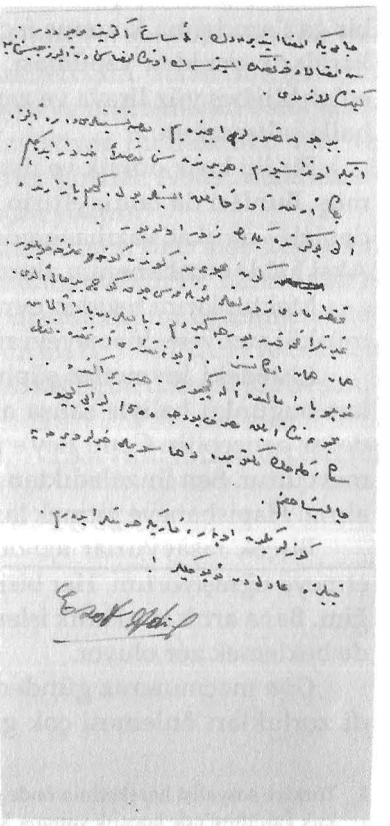
borca girdim. Bayilerden para almak hemen hemen imkânsız. Abone miktarı artmakta. Fakat toplu para halinde ele geçmiyor. Hep perakende. Mecmuanın ilk masraf borcu 1500 lirayı geçiyor.

Sana gelecek mektupta daha sevimli haberler vermeye çalışacağım.

Gözlerinden öper, karına hürmetler ederim. Filiz'e Adil'den öpücükler.

Esat Adil [Müstecaplıoğlu]

NAM BASIMEVİ
Kumbaracı Yokuşu No. 125/7
Beyoğlu - İSTANBUL
Telefon: 49758
Sicil No: 34344

İstanbul, 14 Mayıs 1946

Kardeşim Sabahattin,

Sümerbank 33 kitabı nihayet bize ihale etti.

Kontratı imza etmeden evvel hurufat vaziyetini son bir defa tetkik ettim. Beklenmedik bir şans eseri olarak Murat, İbrahim'de hazır bir parti bulmuş. Çok acele olarak 1500 liraya ihtiyaç var.

Bana bu parayı muhakkak temin etmen lazım. Edemeyeceksen ben başka bir kombinezon bulacağım. Acele cevabını bekliyorum kardeşim.

Selamlar.

Vedat [Baykurt]

NAM BASIMEVİ
Kumbaracı Yokuşu No. 125/7
Beyoğlu - İSTANBUL
Telefon: 49758
Sicil No: 34344

İstanbul, 24 Mayıs 1946

Kardeşim Sabahattin,

Sümerbank işini alalı beri mali durumum gün geçtikçe daha kritik bir hal alıyor.

Onun için bu işe ciddi olarak iştirak edip etmeyeceğini ve edeceksen bu vaat ettiğin parayı en çabuk ne zaman gönderebileceğini acele olarak bildirmeni rica ederim. Herhalde 3000 liranın hepsi değilse de hiç olmazsa 1000 lirasını hemen göndermen elzem.

Bu finansman işini zamanında yapamayacaksan ben kendime başka bir ortak arayayım.

Her halde acele olarak müspet veya menfi cevabını bekler, gözlerinden öperim.

Vedat [Baykurt]

H. - Danıştay işi hakkında malumat alamadın mı?

12. VI. 1946

Sayın Hocam,

Giresun'dayım. Sizi çok özledim. Sıhhat haberlerinizi öğrenebilirsem bahtiyar olacağım. Selam ve hürmetler ederim.

Dr. K. Akçay

(Aydın/Bozdoğanlı)

Adresimiz: As. Pos. No: 18979 Giresun

Kardeşim

Doktorla aynı alaydayız halimiz duman. Ankara'dan ayrılırken sizi görmedim. Bu ay sonunda kitabım çıkıyor size de İstanbul'a göndereceğim. Kitap hakkında fikirlerinizi beklerim. Ne âlemdesiniz? Selamlar.

Samim Kocagöz

* 17. 1. 1946[1]

Azizim Sabahattin,

Mufassal mektubumu yazmaya ancak bugün vakit bulabildim. İhmal ettiğimi zannetme. Biliyorsun ki, işi baştan almış gibi idik.

Dinle beni:

Bana gönderdiğin ilk mektubunda, Aziz, diye başlıyor ve arka arkaya yedi madde sıralıyor, bu maddelerde de öyle nasihatlar ediyordun ki, sanki benim *Markopaşa* ile hiçbir alakam yokmuş da, senin maaşlı bir memurunmuşum gibi. İşe başladığımız günden beri, aynı jest. Bunu açıkça konuşalım ki her türlü isim, imza, kolay şöhret ve günlü ihtiraslardan âri (böyle mi yazılır?) olarak, bu neviden –dikkat et, bu neviden– ya emir, ya tavsiye yarı nasihat yollu sözler ve yazılar canımı sıkmaktadır.

Darılma, hakikati ve hislerimi olduğu gibi söyleyen adamım. Bu *Markopaşa* işinde, hiçbir zaman seni itip öne geçmek, görünmek sevdasında değilim. Bunu ilerideki münasebetlerimde de anlarsın. Fakat, ne şekilde olursa olsun geriye itilmeye, kakılmaya gelemem. Biliyorsun ki fikir halinden iş haline kadar *Markopaşa* bana aittir. Böyle olduğu halde, *Markopaşa*'da yapılacak hatalardan dolayı, benden fazla endişe duyar bir halde bana tavsiyelerin –hatta o mektupta emirdi– gücüme gider. Ve her hissimi de ben açıkça söylemekle, ilerideki anlaşmazlıkları önlemiş olurum. Bilmem ki hislerimi anlatabildim mi? Yoksa, yanlış mı ifade ettim? Hulasa, birbirimize karşı, kurnazlıktan uzak, samimi davranalım. Bu samimiyet, muvaffak olmak üzere olan bu işin yürümesi pahasına, birbirimize tahammül gibi, suni, hareketler jestler olmasın.

Yani sen ne kadar, *Markopaşa*'nın batmasından, kapanmasından dolayı endişe duyarsan, ben de en az o kadar duyarım. Senin sermayen kadar, benim mesaim var. Sonra, biraz da manen ol-

1 *Markopaşa* 25 Kasım 1946'da yayımlanmaya başlamıştır. Bu nedenle mektubun tarihi 17.1.1947 olmalıdır.

sun eserim sayılır. Senin bana yaptığın tavsiyeler, kendimi eserime ihanet ediyormuşum veya patron Sabahattin Ali'nin mecmuasında çalışan maaşlı memurun ihmali filan gibi geliyor. Bu hususta, evvela anlaşmalıyız. Yine söylüyorum. Bunlar beraber çalışmamız için lazım olan esastır, yoksa ve katiyen mikroskobik ihtirasım değildir.

Ha... Tenkide gelince, değil senin gibi dostun, en uzak hatta düşmanımın bile en acı, insafsız tenkidine tahammülüm vardır. Her türlü tenkide amenna... "Esat Adil'in Dalgınlığı" yazısında haklısın. Fakat Sabahattin, bazı zararlar pahasına da olsa, dostluklarımdan vazgeçemem. Sana da bunu yine dostça tavsiye ederim. Dünyada, iyilik ve dostluk da yoksa yaşamaya değmez. Bunu laf olsun diye yazmıyorum, inandığım için, son aylar içinde, beni en çok mustarip eden dostlarımın veya dost bildiklerimin ihanetidir. Dostlarımız hata edebilirler. Fakat affa şayandır. Yine dostlarımız, onlara karşı işlediğimiz hataları da affetmelidirler. İnsan nasıl anasını inkâr edemezse, bana göre de dostluk, inkârı olmayan bir bağdır. Binaenaleyh, Esat Adil için yaptığım bu hareketi –yanlış da olsa– mazur gör.

Yazdığım yazıları, estetik ve politik bakımdan, hiçbir zaman beğenmiş değilim. Ve bir iddiam da yok. Herkese okur, kanaatini alır, öyle neşrederim. Esasen bunlar, sabun köpüğü gibi, gelip geçici, günlük meselelerdir. Ama ben de bir eser vermek isterim. Fakat bu yaptıklarım bir eserdir diye övünmeme vesile olmayacağını bilirim. Binaenaleyh, tenkitlerinde haklı olabilirsin, benden daha tecrübelisin. Daha bilgilisin, bu bakımdan tenkitlerini dinlerim. Pek kafama uymayanlar olursa münakaşasını yaparız. Yani körü körüne dinlemem. Bu da böyle.

Sonra işin maddi tarafına gelince, *Markopaşa* batarsa veya kapatılırsa ben maddi bakımdan senden daha perişan olurum. Böyle olmasa bile, senin kaybettiğin sermayeye, yine senden fazla ben üzülürüm. Bu üzüntüm, sana olan dostluğumdan ve benim yüzümden, olduğu içindir. Bunu da böyle bil.

Şimdi daha mühim ve ciddi işlere geliyorum. Seninle geçen çarşamba telefonda konuşmadık. Halbuki muhakkak konuşmamız lazımdı. Senin nam ve hesabına, yine müşterek menfaatlerimizi düşünerek bazı kararlar verdim. Ve bu kararları da tat-

bik ediyorum. Senin iştirak edeceğini muhakkak addediyorum. Daha evvel konuşmamızda imkân olmadı.

(...) Bütün bunlardan sonra, mutlaka, mutlaka ve yine mutlaka bir baskı makinesine ihtiyacımız var. Ne yapıp yapıp bunu elde etmeliyiz. Baskı makinesi için dilen, borç bul, avans bul, ne yap yap, bu işi yapalım. Kısa zamanda borcu öderiz. Dinle... Satılık şu makineler var. (...)

Bir de İsviçre'den, Adanalı Remzi'nin [Atıl] orada bulunan akrabası vasıtasıyla kısa zamanda, kullanılmış, makine getirtmek. Adana'daki makine için, buradan usta göndermek lazım. Mümi Usta var. Bu işe yüzde yüz karar vermiş bulunuyorum. Bunun tahkiki şarttır. Ne yaparsan yap.

Markopaşa'nın şimdilik Ankara'ya taşınması imkânsız, evvela benim vaziyetim. Ev meselesi. Gazetenin çıkmaması halinde Ankara'daki kötü durumum ve İstanbul'a da tekrar dönemeyişim. Sonra da muhakkak, satışa tesir edecektir. Satışa muhakkak tesir eder canım.

Ha... eğer başımıza bir iş daha gelirse, o zaman derhal pılıyı pırtıyı toplar, Ankara'nın yolunu tutarız. Ve sen bu ihtimale karşı da, Ankara'da hazırlıklı bulun.

Şimdiye kadar unuttum, geçmiş olsun, hasta imişsin.

Son gönderdiğin başmakale, evvelkilerin yanında sıfır. O kuvvetli mevzuu, gayet korkakça ve çok fena şekilde yazmışsın. Bu yazıyı kullanamadım. Eğer ısrar edersen, bu hafta kullanırım. Kullanmak lazım bile olsa –ki lazımdır– yazıyı yırtıp, yeni baştan yazmalı.

Yeni yeni müşkülata uğruyoruz. Vilayet her gün bize resmi evrak gönderiyor. Neden beyannamedeki matbaada basmıyorsunuz? Neden matbaa değişince bize bildirmiyorsunuz? Neşriyat müdürü kimdir? Falandır filandır. Bunlara müthiş canım sıkılıyor. Lazım gelen yumuşak cevapları zamanında veriyorum. Formaliteye dikkat ediyoruz. Buna rağmen, kâh nahiye müdürü gelir. Kâh polis gelir. Onu ister, bunu ister. Falan filan. Neyse, bunları geç.

... Anadolu'dan paralar tıkır tıkır geliyor. Ve Anadolu eskisinden iki misli istiyor. İstanbul 15 bin istiyor. Yani 7'nci sayı 28 bin basılacak.

Senin Remzi'ye olan borcunun ancak 50 lirasını ödedim. Bu hafta hepsini ödeyeceğim.

Alemdar Maliye Tahakkuk Şubesi'nde Tahakkuk Şefi Ali Hikmet, senin arkadaşınmış. Şimdi, *Markopaşa* için beyanname vereceğiz. Ona, acele bir mektup yaz ve bize kolaylık göstermesini söyle. Bu çok aceledir ve mühimdir. Yoksa, ceza vermeleri ihtimali de vardır.

Bir dakika: Mektubumun başında sana yaptığım haklı imalara bir misal vereyim. Mesela diyorsun ki, işbu yazının hiç hatasız çıkmasını temin et. İki gözüm bu da laf mı? Yani sen patronsun, ben senin maaşlı memurun muyum? Benim dikkatime rağmen hatalı çıkarsa, bunun ne gibi sebeplerle olduğunu bilemez misin? Bunlar benim canımı sıkıyor ve haklıyım dostum.

... Şimdilik alayın ehemmiyeti yok, cevap vermeye değmez. Sırasını bekliyorum. Zamanı gelince tam veriştireceğim. İstanbul'daki birçok gazeteleri, mecmuaları mahkemeye vereceğim. Bunun için bir avukata ihtiyacımız var. Bunu sana söylemiştim. Bu işi hallet. Ayrıca hesap alamadığım, almama imkân olmayan bayiler var. Bunları da mahkemeye vereceğim. Bu iş için de avukat lazım. Anadolu'da hesap vermeyen ve bize 150 kuruş borcu olanları bile mahkemeye vereceğim. Avukat işini hallet. Bu avukatın meşhur olması lazım değil. Genç olsun, yeni olsun, fakat bizim 150 kuruşumuzla uğraşsın ve bizi alaka ile dinlesin. Esasen fikir ve para davalarında çok haklı olduğumuzdan iş kanuni vaatli formalitelere ve zamana kalır.

Ankara'da verdiğin adreslere gazete gönderildi.

En mühim mesele şu gevezelik işi. Bu doğrudur. Mühim yerlerden bazı şeyler işittim. Tekrar bu hususta rica ederim. Hatta gün gelir, aramız açılırsa bile, dostluğumuzu unutmamız lazım.

Sonra ben sana ne kadar dostça itimat ettimse, senin de bana hatta daha fazlasıyla itimadın lazım. Bana söylemediğin bazı mühim şeyler olduğunu da biliyorum. Bunları geldiğin zaman konuşmalıyız. Ve yine bu meseleleri mutlaka öğrenmeliyim. Nasıl ki, öğrenmen lazım gelenleri, sana anlattığım gibi.

Bir mektubunda, (her bakımdan müstakil olmamız) gerektiğini söylüyorsun. Bu biraz tefsire muhtaç. Biz kendi fikirleri-

mize, inandıklarımıza bağlıyız, yani bizim hücumlarımız, hiçbir prensibe bağlı olmayan insanların rastgele saldırışları değildir. *Vatan* gazetesi değiliz herhalde.

Şimdilik gazeteyi renkli basmak imkânı yok. Bu imkânı arıyorum tabii?

... Kâğıt için henüz emir gelmemiş. Mecdi Bey, Sabahattin takip etsin demiş, aman kâğıt da mühim, acele et. Başkaca bir şey yok. Dostlara selam ve hürmetler. Pertev'e [Naili] çok selamlar.

Aziz Nesin

1947

- *Sabahattin Ali* Markopaşa*'da yayımlanan "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" (16 Aralık 1946) başlıklı yazıdan dolayı Cemil Sait Barlas'a hakaretten dört ay (10 Mart) "Biliyor musunuz?" başlıklı yazıdan dolayı Falih Rıfkı Atay'a hakaretten üç ay (25 Haziran) mahkûmiyet cezası aldı. Yargıtay'a başvurdu.*
- *Milliyetçi öğrenciler Ankara'da Ulus Meydanı'nda toplanarak solcular aleyhine gösteri yaptılar, solcu öğretim üyelerinin üniversiteden uzaklaştırılmasını istediler.*
- *Mehmet Ali Aybar'ın çıkardığı* Zincirli Hürriyet *gazetesinin İzmir'deki matbaası bir grup öğrenci tarafından tahrip edildi.*
- *Solcu profesörler arasında adı geçen Profesör Muzaffer Şerif Başoğlu, Ankara Üniversitesi kadrosundan çıkarıldı.*
- Markopaşa *sıkıyönetim tarafından kapatılınca (16 Mayıs) Sabahattin Ali ve Aziz Nesin* Merhumpaşa*'yı (26 Mayıs)* Malumpaşa*'yı (8 Eylül),* Ali Baba*'yı (25 Kasım) yayımladı.*
- *"Hasan Âli-Kenan Döner Komedisi" başlıklı yazısından dolayı (*Merhumpaşa*, 26 Mayıs) Nihal Atsız'a hakaretten dava açıldı. Milletvekili Cemil Sait Barlas'a hakaret davasında cezası kesinleşince Sultanahmet Cezaevi'ne kondu. Üsküdar Paşakapısı'na nakledildi. "Adalet Koridorları'nda" (*Merhumpaşa*, 26 Mayıs) yazısı nedeniyle adliyenin manevi şahsiyetini tahkir davası açıldı ve tutuklama kararı verildi.*
- *Sabahattin Ali bu tutukluluk kararı üzerine bir süreliğine İzmir'e gitti; daha sonra bulunduğu yerin adresini bildirerek teslim oldu. Sultanahmet Cezaevi'ne kondu. On iki gün yattı, duruşmadan sonra serbest bırakıldı.*
- Büyük Doğu *dergisi mahkeme kararıyla dört ay kapatıldı ve yazı işleri müdürü Necip Fazıl Kısakürek altı ay hapis cezasına mahkûm oldu.*

- *Demokrat Parti Kütahya Milletvekili Adnan Menderes'in Meclis'te yaptığı konuşmayı yayımlayan* Tasvir, Demokrasi, Demokrat İzmir, Yeni Asır *gazetelerinin sahipleri ve yazı işleri müdürleri tutuklandılar.*
- *Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti kuruldu. Başkan Profesör Ali Fuat Başgil, cemiyetin amacını, siyasete karışmaksızın her türlü totaliter gidişe ve taassuba karşı çıkmak olarak açıkladı.*
- Sırça Köşk *adlı öykü kitabı yayımlandı. Kısa zaman sonra Bakanlar Kurulu kararıyla toplatıldı.*

*

5. VII. 1947

Sevgili Aliyeciğim,

Mektubunu aldım. Zekeriya Beyler Polonezköyü'nden iki gün önce dönmüşler. Bana dün uğradılar. Ben de hemen sana yazıyorum. Birkaç gün evvel sana elli lira yollatmıştım. İki gün evvel de iki yüz lira daha gönderttim. Bunlarla ev kirasını, elektrik parasını ver, ikinci yataklı ile gel. Fakat yatak zor bulunuyormuş, hemen yataklı vagonlara müracaat ederek ve benim karım olduğunu söyleyerek bir yer kapat. Müşkülât olursa Emin Karakuş'un yardımını iste. Sonra, İstanbul'a geleceğiniz gün belli olunca, iki üç gün evvelden şu adrese geleceğini bildir: "Bay Haluk Yetiş, Ankara Caddesi, İzzettin Han No. 25, İstanbul"

Tabii bana da yazarsın. Benim mektubumu da şu adrese yolla Sabahattin Ali, Paşakapısı Cezaevi, Üsküdar, İstanbul. Bütün mektupları taahhütlü olarak gönder.

Gelirken benim eski pantolonu, eski beyaz elbiseleri, beyaz gömlekleri, eski pabuçları ve bundan evvelki mektubumda yazdığım eşyaları ve kitapları getir. Ayrıca, Amerikan yazıhanenin üstünde ve kütüphaneye bitişik duran bir kitap vardır. Üzerinde Metode Martner yazar, hani şu kutu gibi bir şeyin içinde duran Fransızca öğretme kitabı. Onu da getir.

Senden aldıkları yirmi sekiz buçuk lira haksız olarak alınmıştır. Çünkü, Falih Rıfkı davası sonunda verilen karar bana henüz tebliğ edilmediği için katileşemez. Bunun için mahkeme masrafını da alamazlar. Yoksa postacı veya mübaşir vasıtasıyla eve böyle bir karar tebliğ ettiler de sen aldın mı? Bana göndermeyi veya haber vermeyi unuttun mu? O zaman hapı yuttuk. Eve benim namıma herhangi bir şey tebliğ edecek olurlarsa sakın kabul etme. Benim adresimi ver. Evin kontratı senin üzerinde olduğu için haciz filan yapamazlar. Sana palavra atmışlar. Eğer evvelce böyle bir karar tebliğ ettilerse onu da al getir. Fakat kabul etmemek lazımdı. İnşallah böyle bir şey yoktur. O zaman mahkeme dalga geçmiş, katileşmeyen bir hükmü tatbike başlamış olur ki, mahkemeyi rezil ederim.

Bana sık sık Mehmet Ali Aybar da uğruyor. Sen buraya gelince Filiz'le beraber birkaç gün de onlarda kalırsın, Aliye teyzem[1] pek memnun olur. Mehmet Ali'nin karısı[2] da çok kibar bir kadın. Beraber denize filan gidersiniz.

Bildiğin gibi ben birisine Arnavut dedim diye iki aya daha mahkûm oldum. Fakat bu davada temyizden ümidim var. Eğer bundan da tasdik çıkarsa hapı yuttuk demektir, çünkü o zaman Falih Rıfkı yüzünden yediğim üç ay da buna eklenir, eder beş ay. Yani benim çıkmam da Şubat 1948 sonuna kalır. Fakat kurtulacağım hakkında ümidim kuvvetlidir. Ne ise, aldırma! Sonu iyi olacak. Hem çok iyi olacağına kuvvetle kanaatim var. Yeter ki biz azmimizi ve imanımızı ve bu millete itimadımızı kaybetmeyelim.

Şimdilik, bu kadar. Yakında seni de, sevgili ruhum Filiz'i de İstanbul'da görmeyi ümit ediyorum. Zekeriya Beyler sizi hapishaneye getirirler, yolu öğrenirsiniz.

Her ikinizin gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan, gıdılarınızdan milyonlarca defa öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

Bütün arkadaşlara: Melihler'e [M.C. Anday], Necmiler'e [Sarı][3], Ümran Beyler'e [Öktem][4], Cevdetler'e [Cevdet Kudret], Emin Karakuşlar'a ve Emin Türkler [Eliçin][5]'e, Pertevler'e [Boratav], Muvaffaklar'a [Şeref][6], Niyazi Berkesler[7]'e ve [Niyazi] Ağırnaslılar'a[8], hülasa soranlara ve sormayanlara selam, Rebia'nın dalgacılığına mim koydum, alacağı olsun.

S.A.

1 Mehmet Ali Aybar'ın annesi.
2 Siret Aybar.
3 Çalışma Bakanlığı teftiş kurulu başkanı ve Sabahattin Ali'nin yakın arkadaşı.
4 Dönemin Yargıtay başkanı.
5 Asıl mesleği öğretmenlik olan Emin Türk Eliçin Almanya'da siyasal silimler eğitimi görmüş, Türkiye'ye döndükten sonra da çevirmenlik yapmıştır.
6 Sabahattin Ali ve ailesinin Ankara'daki yakın arkadaşlarından biri olan Muvaffak Şeref avukatlığının yanında dergi yazarlığı ve çevirmenlik de yapmıştır.
7 Chicago Üniversitesi'nden toplumbilim çalışmalarını tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF'de doçent olarak göreve başladı. Solculuk ve komünistlikle suçlandı. 1948'de DTCF'deki görevine son verildi.
8 1937'de askerde tanışan Sabahattin Ali ve Niyazi Ağırnaslı'nın dostlukları uzun yıllar sürmüştür. Türkiye İşçi Partisi'nin ilk senatörlerinden, avukat. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının da avukatlığını yapmıştır.

*

3. XI. 1947

Çok Sevgili Aliye,

Bugün pazartesi. Henüz mahkemelerden bir haber yok. Gazetenin para işleriyle uğraşıyorum. Vaziyeti düzeltebilirsem on beş güne kadar *Ali Baba*'yı çıkaracağım.[1] Şimdilik Mehmet Alilerdeyim [Mehmet Ali Cimcoz]. Dün pazar günü hiç sokağa çıkmadım. Vâlâ ile Müzehher [Vâ-nû] geldiler. Sana çok selamları var. Nevin Akkaya[2] da selam söyledi. Hep Filiz'den bahsedildi, nasıl, sıhhati yerinde mi? Yemek yiyor mu?

Bu hafta Mahmut'a[3] 800 gazete gönderdik. Kaç satır ve kaç iade ederse, verdiği para ile birlikte bana yaz. Ben bu önümüzdeki sayıdan 1500 gönderteceğim. Bu son nüsha biraz fazla ciddi idi. Bu hususta Cevdet Kudret ve diğer arkadaşlar ne diyorlar, bana tenkitlerini bildir. Sonra Melih [Cevdet Anday] ile Cevdet [Kudret] her halde yazı yollasınlar. Daha ziyade ufak fıkralar, ilanlar vesaire. Aziz'den yazı almak hemen hemen imkânsız bir hale geldi.

Başka yazacak bir şey yok. Zavallı Mari'nin[4] geçen salı günü öldüğünü herhalde duymuşsundur. Pek üzüldüm. Burada bütün tanıdıklar selam ediyorlar. Ben de senin, Filiz'in hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz'im,

Bana uzun ve güzel mektuplar yaz. Hikâye gibi olsun. Ben gelinceye kadar en aşağı iki kilo şişmanla gözlerinden, yanaklarından öperim.

S. Ali

1 *Ali Baba*'nın ilk sayısı 25 Kasım 1947'de yayımlanmıştır.
2 Uzun yıllar seslendirme de yapan, tiyatro oyuncusu.
3 Ankara'da gazete dağıtım işleriyle uğraşan kişi.
4 Mari Gerekmezyan, çok genç yaşta ölen yetenekli heykeltıraş.

*

10/XI/1947

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunu aldım, Süha'ya yazdığın mektubu da bana yollamışsın. Ben mi göndereyim, anlamadım, sana iade ediyorum. Biraz düzelt benim adresimi de koy, yolla: Ben de yazacağım. Bu hafta *Merhumpaşa*[1] çıkmadı, çıkmayacak. Mahmut'a söyle, iki haftaya kadar *Ali Baba*'yı çıkaracağım. Çünkü paşalar karıştıkça satış düştü, ziyan etmeye başladık. Çok sıkıntılı vaziyetteyim. Yarın sana 100 lira göndereceğim. İdare et. Zaten sen, ben söylemeden de idare edersin ya, çünkü benim idareli, sevgili karıcığımsın. Bu fena günlerde yalnız seni ve Filiz'i düşünerek kendime kuvvet veriyorum.

Ali Baba için afiş yaptırıp Celal Cündoğlu'na göndereceğim. Mahmut'la alakadar olsun ve Ankara'ya astırsın. Ben bazen Mehmet Ali Cimcozlar'da, bazen Mehmet Ali Aybarlar'da kalıyorum.

Uzun mektubunuzu beklerim. Filiz'i ve seni milyonlarca defa öperim.

Kocan
S. Ali

1 *Merhumpaşa* 26 Mayıs-1 Kasım 1947 arasında 4 sayı yayımlanmıştır. *Malumpaşa* ise 8 Eylül-7 Ekim 1947 tarihleri arasında 5 sayı yayımlandıktan sonra 6. sayıdan itibaren Orhan Erkip'in eline geçerek tümüyle karşı görüşleri savunan bir dergi haline gelmiştir.

*

14/XI/1947

Çok Sevgili Aliye,

Şu malum "adaleti tahkir" davasında sorgu hâkimi nihayet evrakı Ağır Ceza Mahkemesi'ne vermiş ve tevkifime karar çıkmış. Bu davada ilk celsede beraat edeceğime emin olmakla beraber, o zamana kadar haksız yere yatırılmak istemediğim için hemen bugün İzmir civarına seyahate çıkıyorum. Mahkeme gününde ve saatinde İstanbul'da hazır bulunacağım. Çünkü adaletin tecellisinden eminim.

Siz hiçbir şeyi merak etmeyin. Elinizde bir miktar paranız olacaktı. Benim işim uzarsa Haluk'a [Yetiş] gazete adresine mektup yazın, bir çaresini bulur size istediğiniz miktarı gönderir. Nerelerde seyahat ettiğimin anlaşılmaması için size gittiğim yerlerden mektup yazmayacağım, fakat merak etmeyin, acı patlıcanı kırağı çalmaz.

Siz kendinize bakın, Filiz'i iyi besle. Arkadaşlar temyizdeki işle alakadar olmakta devam etsinler. Başka yazacak bir şey yok. Senin ve Filiz'in daktilo ile yazılmış mektuplarınızı aldım. Başımdaki bu işleri de Süha'ya yaz. Ben onlara 25 lira gönderttim.

Şimdilik allahaısmarladık. Gelecek günler herhalde güzel olacaktır. Üzülmeyin. Senin ve Filiz'in gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan milyonlarca defa öperim. Arkadaşlara selam.

Kocan
Sabahattin Ali

*

1/XII/1947[1]

Çok Sevgili Aliye,

Dün beraat ettim ve tahliye edildim. Hemen Erol'a [Güney][2] telefon ettim, herhalde haber vermiştir. Yılbaşını neşeli geçirdiniz inşallah. Ben, şu makine işini halledinceye kadar burada kalacağım. Çünkü başka hiçbir ümit kalmadı, gazete çıkmıyor. Elde metelik yok. Mehmet Ali Cimcozlar'la Mehmet Ali Aybarlar'da oturuyor, onlardan beş on lira borç alıp dolaşıyorum. Makine işi beş on gün içinde hallolursa elime iki bin beş yüz lira kadar bir para geçecek, ondan sonra ne yapacağımı düşüneceğim. Ne ise, herhalde bir çaresini bulacağız. Sen mektubunu Mehmet Ali Cimcozlar'a yaz. İdarehane adresine yazsan da olur. Sinirlerimi merak etme. Bilirsin ki, demir gibidir, ama demir gibi kalmaları için ara sıra, kimse görmeden, sizin yanınızda sinirlenebilmeliyim. İhtiyarlığım da çekilmez bir adam olacağım hakkındaki iltifatına teşekkür ederim. Ama bu tahminin doğru çıkmayacak sanırım. Çünkü ihtiyarlayacağımı kim söyledi. Hep genç kalacağım.

Filiz nasıl, hesaptan zayıf mı almış? Dört aldım diye yazıyordu. Bu iyi numara mı, kötü mü bilmiyorum. Sakın son hakkında çakmaya kalkmasın, pek ayıp olur. Kendisi radyoda mühim roller oynamış,[3] Nusret [Hızır][4] söyledi. Tebrik ederim.

Sana birkaç gün sonra daha uzun yazarım. Şimdilik gözlerinizden, yanaklarınızdan öper, acele mektup beklerim sevgilim.

Kocan
S. Ali

1 Mektubun tarihinde bir yanlışlık olmalı. Sabahattin Ali, 30 Aralık 1947'de mahkemeye çıkarılmış ve duruşmadan sonra serbest bırakılmıştır. Bu durumda mektubun tarihi 31 Aralık 1947 ya da 1 Ocak 1948 olmalıdır.

2 Hasan Âli Yücel tarafından kurulan Tercüme Bürosu'nun önemli çevirmenlerinden.

3 Filiz Ali, bu tarihlerde Ankara Radyosu Çocuk Kulübü'nde Ayşe Abla'nın (Neriman Hızır) dünya çocuk edebiyatından uyarladığı radyofonik oyunlarda oynamaktadır.

4 Türkiye'nin önde gelen felsefecilerinden. 27 Mayıs 1960'tan sonra DTCF'deki görevinden uzaklaştırıldı.

*

8/XII/1947

Gönderdiğim Almanca kitapları
kütüphaneye koy. *Sırça Köşk*'ü beğenip
beğenmediğini de Mehmet Aliler'e[1] yaz.

S. Ali

Sevgili Aliye,

Ben tekrar İstanbul'dayım. Hiç olmazsa bir hafta kadar hapis yatmadan bu işi temizleyemeyeceğiz. Çünkü beni tevkif etmeden mahkeme gününü tespit etmiyorlar. Herkes beraat edeceğimi muhakkak sayıyor. Fakat ben dışardaki işlerimi halletmeden içeri giremezdim. Eğer ilk tevkif çıktığı günü yakalansa idim, ne *Ali Baba* çıkardı ne de *Sırça Köşk*. Eh, şimdi gazete biraz yoluna girdi. Hikâye kitabı da çıktı... Bir iki ufak işim daha var, onları da yoluna koyarsam, bir hafta sonra Müddeiumumiliğe müracaat etmek niyetindeyim. İnşallah muhakeme uzun sürmez de, yılbaşında hapiste olmam ve Ankara'da ahbaplarla bir arada eğleniriz. Ne ise, mukadderin dışına çıkamayız.

Ben sıhhatçe iyiyim. Yalnız sizi merak ediyorum. Ara sıra Ankara'ya dostlara telefon ettirip sizi sorduruyorum. Sen, herhangi bir ihtiyacın olursa gazeteye, Haluk'a [Yetiş][2] yaz. Remzi Kitabevi, ev kirası vesaire için 100 lira gönderdi, herhalde almışsındır. Filiz'in gözlük reçetesi bende değil, Amerikan yazıhanenin küçük gözlerinden birinde olabilir. Birbirine karıştırmadan bunları bir boş zamanında iyice ara. Bulamazsan Muzaffer'e[3] götür, tekrar muayene edip reçete versin. Yalnız ben, reçeteyi ezberden biliyorum. Bir kâğıt yazdım. İster Muzaffer'e istersen onun karşısındaki köşede dükkânı olan gözlükçü Münim Bey'e göster, anlarlar. Filiz bu gözlükçüyü bilir.

1 Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz'un evi.
2 Aziz Nesin'le birlikte *Cumartesi* dergisini çıkarmış ve bir süre *Tan* gazetesinde muhabirlik yapmıştır. *Markopaşa*'nın çıkarılmasında büyük emeği vardır. Gazete çıktığı sürece hemen herkesin işleriyle ilgilenmiştir.
3 Göz Doktoru Muzaffer Sander.

Benim temyizdeki davadan ne haber? Arkadaşlar bu hususta yeni bir haber verdiler mi? Bu işle alakadar olsunlar ve sen de neticeyi hem Haluk'a hem de Mehmet Ali Cimcozlar'a yaz. Ben onlara telefon edip öğrenirim. Mehmet Aliler'in adresini biliyorsun, Beyoğlu İstiklal Caddesi 447.

Şimdilik gözlerinizden, yanaklarınızdan binlerce defa öperim, sevgili karıcığım.

Kocan
S. Ali

*

22. XII. 1947

Çok Sevgili Karıcığım Aliye,

Sana bu mektubu Sultanahmet Tevkifhanesi'nden yazıyorum. Herhalde gazetelerde okumuşsundur. Fakat yazdıkları gibi "yakalanmadım", artık bu işe bir son vermek üzere bulunduğum yerin adresini bildirdim. Zaten son günlerde saklanmıyordum. Ne ise, bu ayın otuzunda mahkemem var. Eğer göz göre göre bir edepsizlik olmazsa ilk celsede beraat eder ve çıkarım. Son günlerde dehşetli sinirlerim bozulmuştu. Nedense hapishane, asabımı teskin ediyor. Olan oldu, artık yapacak bir şey yok diyor, düşünüp kurmaktan vazgeçiyorum herhalde. Bu hafta *Ali Baba* çıkmayacak. Sen Mahmut'tan üçüncü ve dördüncü sayıların hesabını al, ay başına kadar idare et. Ay başında bir çaresine bakarız. Olmazsa, sana Mehmet Ali Aybar'la yolladığım mektupta yazdığım gibi, hariciyedeki Mahmut [Dikerdem] meşgul olacak. Gazetenin neden çıkmadığını da, Mehmet Ali'nin getireceği mektupta izah ettim. O mektubu yazdıktan birkaç saat sonra da tevkif edildim. Mehmet Ali birkaç güne kadar Ankara'ya gelecek, kendisiyle uzun uzadıya görüşürsünüz. Beni Ankara'da da aramışlar, bulamayınca İstanbul'a ne yazmışlar biliyor musun? Aynen şöyle: "Ankara'dan İstanbul'a gitmiş ise de İstanbul'daki ikametgâhının neresi olduğunu ailesinden öğrenmek mümkün olamamıştır. Fakat zabıtaca yapılan hususi tetkikatta, kendisinin Çengelköyü'ndeki ve kendi malı olan köşkünde bulunabileceği anlaşılmıştır..." Polisin uydurduğu Çengelköyü'ndeki köşke ne buyurulur. Evrak arasında bu tezkereyi görünce kahkahadan kırılıyordum. Sonra İstanbul polisi de beni her yerde aramış, fakat bir tek yerde, yani bulunabileceğim yerde aramadı, gazete idarehanesine hiç gelmedi. Adliye "Sabahattin Ali'yi neden bulamıyorsunuz?" diye İstanbul polisine sorunca, polis: "Bulunamıyor!" diye cevap vermiş. Müddeiumumilik de bunun üzerine, şöyle yazıyor: "Sabahattin Ali maruf bir kimsedir. Sonra geceleri Taksim Gazinosu'nda vesair yerlerde görülmekte, hatta Adliye'de iş takip etmektedir. Böyle bir kimseyi, Adliye'yi tahkir etmiş olduğu halde yakalamamanız hakikaten teessüfümüzü

mucip olmuştur!..." Falan filan. Görüyorsun ya, heriflerin zavallılığı, perişanlığı her satırlarında kendini gösteriyor. Her halleri komedi. Yalnız mahkemenin bitaraf ve adil olacağını ümit ediyorum.

Yeni gazete tasavvurları hakkında Mehmet Ali size tafsilât verir. Sen ve Filiz bana derhal mufassal malumat veren uzun mektuplar yazın ve derhal şu adrese gönderin:

Sultanahmet Cezaevi
İstanbul

Şimdilik her ikinizin milyonlarca defa ve hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öperim sevgili karıcığım!

Kocan
Sabahattin Ali

*

(tarihsiz)[1]

Sevgili Aliye,

Sana İstanbul Hapishanesi'nden 30 Mayıs tarihinde bir mektup göndermiştim. Bu mektuba on günden fazla bir müddet cevap alamayınca çok merak ettim ve Mehmet Ali Cimcoz vasıtasıyla Erol'a telefon ettirdim. Sıhhatte olduğunuzu, fakat mektubumu almadığınızı öğrendim. Acele mektup bekliyorum. Filiz'in karne vaziyetini, sizin halinizi anlatın. Maaşı ne diye kestiler, ne sebep gösterdiler. Her şeyi bana mufassal olarak yaz. Şimdilik mektupları Mehmet Ali Cimcoz'un adresine yaz. Bu adresi Erol biliyor. İstanbul'un yeni telefon rehberinde de vardır. Ben ezbere bilmiyorum.

Ben dün İstanbul Cezaevi'nden Üsküdar Cezaevi'ne nakledildim. Çünkü İstanbul tevkifhane, cezası katileşenleri buraya gönderiyorlar. Burası daha sakin, daha rahat ve vukuat da olmuyor. On beş gün poliste kaldığım müddeti de cezama mahsup ettirmeye uğraşıyorum. Bunda muvaffak olursam üç aydan daha az bir cezam kaldı demektir. Yani 10 Eylül'de çıkacağım.

Ankara'da sıcaklar başladı mı? Zekeriya [Sertel] benimle alakadar oldu ve yatak, yorgan, her şey gönderdi. Şimdi onlar Polonezköyü'ne gittiler, bir iki haftaya kadar dönecekler. Bana dedi ki, "Aliye Hanım'la Filiz gelsinler, onlara bizim evde bir oda vereyim. Sen çıkıncaya kadar otursunlar!" Size Yıldız'ın [Sertel] yahut Sevim'in [Sertel][2] odasını verecek. Çok rahat edersiniz. Temmuz başında yahut haftasında, yalnız lüzumlu giyecek eşyalar ile yatak çarşafı gibi eşya alarak gelirsiniz. Evi güzelce kilitleyin, kimseye vermeyin. Hem Moda'dan Üsküdar'a gelip gitmek de kolay. Cezaevi Karacaahmet'e yakın, üzülecek hiçbir şey yok. Her şey düzelir, hele Filiz hiç üzülmesin. Okullar başlamadan çıkarım. Yeni davalar o kadar ehemmiyetli değil. Siz gelirken bana şunları getirin:

1 Sabahattin Ali, Mayıs 1947'de tutuklanarak İstanbul Tevfikhanesi'ne konulmuş ardından da Haziran 1947'de Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'ne nakledilmiştir. Bu mektup Sabahattin Ali'nin Paşakapısı'ndan yazdığı ilk mektuptur.

2 Sabiha ve Zekeriya Sertel'in kızları.

1 – Pijama, eski sarı ayakkabılar, mayo, çamaşır.
2 – Şu kitaplar-
a) Misafir odasındaki raftan:
Bros, *Der Pharao*[3]
Ehrenburg, *Der Fall von Paris*[4]
Steinbeck, *Früchte des Zores*[5]
Norah Lofts, *Hölle der Barmherzigkeit*.[6]

Bunları muhakkak beraber getirin. Oradaki arkadaşlar ne vaziyette. Cevdetler, Muvaffaklar ne yapıyor? Rebia benim cezanın tasdik edilmiş olduğunu öğrenip daha evvelden bana bildiremez mi idi? Hiç olmazsa ona göre işlerimi tanzim ederdim ve tevkif böyle ani olmazdı.

Ne ise, arkadaşlara, (ama sahiden arkadaş olanlara) selam.

Siz de ne zaman gelmek istediğinizi, ne kadar yol parasına ihtiyacınız olduğunu, mufassal olarak bildirin. Senin, Filiz'in hasretle gözlerinizden öperim sevgili karıcığım.

Sevgili, Birtane Filiz'im,

Nasılsın? Tabii sınıfı pekiyi derecede geçtin. Müsamereniz nasıl oldu? Radyoya gidiyor musun? Yakında sizi İstanbul'da bekliyorum. Moda'ya gelince sık sık bana da gelirsiniz. Bana mektup yaz. Binlerce defa gözlerinden, yanaklarından öperim.

Baban
Sabahattin Ali

3 Bros, *Firavun.*
4 İlya Ehrenburg, *Paris Düşerken.*
5 John Steinbeck, *Gazap Üzümleri.*
6 Norah Lofts, *Merhamet Cehennemi.*

Bebek, 18/1/47

Sayın Bay Sabahattin,

Felemenk'te yaşayan bir müsteşrik modern Türkçe roman ve hikâyelerden birkaçını tercüme etmek arzusunda bulunuyor ve benden kendisine birkaç kitap tavsiye etmekliğimi rica ediyor. Bendeniz sizin kitaplarınızın tercüme edilmesini tavsiye ettim. Muvafakat ederseniz kendisine eserlerinizden münasip gördüklerinizi gönderiniz. Adresi şudur:

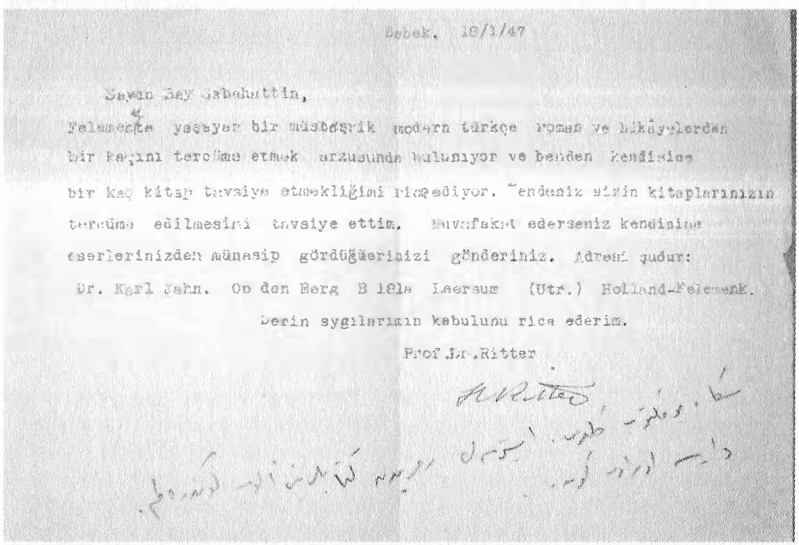
Dr. Karl Jahn, On den Berg B181a Leersum (Utr) Holland-Felemenk

Derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

Prof. Dr. Ritter

Sana bu mektup geldi. İstersen Remzi'den alıp gönderelim, varsa oradan gönder.

(???)

Bebek, 18/1/47

Sayın Bay Sabahattin,

Felemenkte yaşayan bir müsteşrik modern türkçe roman ve hikâyelerden bir kaçını tercüme etmek arzusunda bulunuyor ve benden kendisine bir kaç kitap tavsiye etmekliğimi rica ediyor. Bendeniz sizin kitaplarınızın tercüme edilmesini tavsiye ettim. Muvafakat ederseniz kendisine eserlerinizden münasip gördüğünüzi gönderiniz. Adresi şudur:

Dr. Karl Jahn. On den Berg B 181a Leersum (Utr.) Holland-Felemenk.

Derin saygılarımın kabulunu rica ederim.

Prof.Dr.Ritter

T. C.
MÜNAKALÂT BAKANLIĞI
P. T. T. İ. U. M.

TELGRAF

Adres 63153

Sıkma İşaretleri

(B. 1)

ANKARA
29 E 3 67
16

SAĞANAK ALİ KADANFİL SOKAĞI

ADALAR AP YENİSEHİR ANKARA =

İlk Merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmi Hususi	Orta Merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza

A 629a BEYOĞLU 3618 15 20 1530 =

GAZETELERE MESAJ OLARAK VERDİK TRENDEN ALIN MARKOPAŞA ÇIKARIYOR

= HALUK +

20. 03. 1947 (Damgadaki tarih)

Sabahattin Ali
Karanfil Sokağı
Adalar Apt.
Yenişehir / ANKARA

Gazeteleri mesajeriye verdik trenden alın, *Markopaşa* çıkamıyor.

Haluk [Yetiş]

* İst., 21. 3. 1947

İki Gözüm Sabahattin Ali,

Dün senin telgrafla bildirdiğin adrese 3500 tane *Markopaşa* gönderildi. Evvelce gönderilen 1500 ile hepsi 5000 oluyor.

Sana üzülecek bir haber vereyim: İstanbul Emniyet Müdürlüğü dün sabah *Markopaşa* İdarehanesi'nde ve Stad Matbaası'nda araştırmalar yapmış. Mevzuu da Aziz'in yazmış olduğu *Nereye Gidiyoruz?* broşürü imiş. Bu broşürün intişar sahasına çıkmaması için Stad Matbaası'nı mühürlemişler, broşürü dizen Ziya Bey'i de emniyete götürmüşler, Aziz'i bulamamışlardı. Bugün sabah da iki polis Aziz'i aldı götürdü. Bu mektubu saat 16'da yazıyorum. Yedi saat olduğu halde, hâlâ Aziz gelmedi. Erdoğan gitti, ama görüştürmemişler. Ne haldedir, hiçbir şey bilmiyoruz. Stad Matbaası'nı tekrar açmışlarsa da, Sacit'ten [Öget][1] broşürleri ve *Markopaşa*'yı basmamak hususunda teminat istemişler. Ve bu şartlar içinde, önümüzdeki pazartesi sayısının çıkması imkânsız demektir. Gelecek pazartesi için imkânlar aramak hususunda Haluk şüphesiz elinden gelen her şeyi yapacaktır. Şimdilik vaziyet bundan ibaret. Hadiselerden ve değişikliklerden seni günü gününe haberdar ederiz.

Haluk, Uykusuz [Mustafa Mim][2], Mücap [Ofluoğlu][3] ve ben gözlerinden öperiz. Ben ayrıca hanımefendiye arzı hürmet eder, Filiz'in gözlerinden öperim.

Şerif Hulusi [Kurbanoğlu]

1 Sacit Öget, Stad matbaasının sahibidir. *Markopaşa* matbaa bulmakta sıkıntı çektiğinde, hiçbir şeyden çekinmeyerek *Markopaşa*'yı basmayı kabul etmiştir.

2 1922'de Akhisar'da dünyaya gelen Mustafa Mim Uykusuz, 1940'ta başladığı Akademi eğitimini ekonomik nedenlerle tamamlayamamıştır. *Gün* dergisinde başladığı karikatürcülük yaşamı *Markopaşa* ile en üst düzeye ulaşmıştır.

3 Bir süre *Markopaşa*'nın müdürlüğünü yapmış tiyatro sanatçısı.

*

İst., 22. 3. 1947

Dostum Sabahattin Ali,

Mektubu saat yine 16'da yazıyorum. Şu ana kadar Aziz gelmedi. Öğlenden evvel hanımı müdüriyete gitmişti. Lakin, Aziz'le konuşturmamışlar. Mücap bir istida ile müddeiumumiliğe müracaat etti, bu hareketin kanunsuz olduğunu ve eğer mevcut gösterilen bir matbuat suçu varsa bunun takibatını yapmanın savcılığa ait olacağını bildiren bir istida yazdı. İstidayı da sadece emniyete havale etmişler, ondan henüz bir netice almadık.

Ben de bugün öğlenden evvel vilayete müracaat ettim, Vali ile konuştum. Vaziyeti apaçık anlattım. Haberi olmadığını söyledi. Örfi idarenin böyle bir emir verebileceği ihtimalinden bahsetti. Bu işle meşgul olacağını vaat etti. Artık netice ne olacak bilmiyorum. Bugünlük vaziyet bundan ibaret.

Mektubun içinde: 1. Falih Rıfkı meselesi dolayısıyla dava açıldığından bahis bir savcılık tebliği,[1] 2. Gazetenin Ankara bayiliğini almak isteyen bir zatın müracaat mektubu var. Falih Rıfkı'nın bir yazısı dolayısıyla Ahmet Emin'in [Yalman] vereceği cevabın önümüzdeki salı günü sana Ankara'ya gönderirim. O bayi işine gelince, onunla da herhalde Ankara'da konuşma fırsatını bulacağını umarım. Şimdilik bu kadar.

Hasretle gözlerinden öperim. Mücap, Haluk, Uykusuz da selam ederler. Ben de ayrıca hanımefendiye arzı hürmet eder, Filiz'in gözlerinden öperim.

Şerif Hulusi [Kurbanoğlu]

1 Sabahattin Ali *Markopaşa*'nın 10 Mart 1947 tarihli 14. sayısında yayımlanan "Biliyor musunuz?" başlıklı yazısında Falih Rıfkı Atay'a hakaret ettiği gerekçesiyle 25 Haziran 1947'de yargılanmış ve üç ay hapis cezasına çarptırılmıştır.

* İstanbul, 24 Mart 1947

Sabahattin Bey,

Her iki mektubunuzu da aldım. Buradaki vaziyeti size bildiriyorum. Aziz'den henüz bir haber alamadık. Maamafih, bugün veya yarın bırakılmak ihtimali var. Öğrendiğime göre, maksatları *Markopaşa*'nın neşrini sekteye uğratmakmış. Her neyse şimdi ben, bu hafta için *Markopaşa*'yı çıkarmaya gayret edeceğim. Ümit yüzde 90. Makine ile dizmek şimdilik imkânsız. El dizgisi ile hiç olmazsa 25-30 bin olsun basacağım. İstanbul'a çıkaracak, bir de İzmir'e ve size göndereceğim. Bu suretle makine parasını tamamıyla çıkarmaya çalışacağım. Gazete çıkmayacak olursa asgari 3 bin lira kadar para toplayabiliriz. Akba'dan parayı siz alın, fatura yekûnu 992.74 TL. dir. Bundan yalnız iadeleri düşülecektir. Size istedikçe para gönderirim. Eğer orada satılan son sayı gazete paralarını toplayabilirseniz kendiniz alın ve o zaman benden para istemeyin.

Şerif Hulusi *Vatan* gazetesini gönderecek. Ben mektubu yazdığım şu anda o matbaaya gazeteyi almaya gitti.

Gazeteyi çıkarmak için sizin gelmeniz arzunuza bağlı, kalırsanız, buraya yazı göndermeyi ihmal ettmeyiniz. Mektubumu burada bitiriyorum. Yarın tekrar vaziyeti bildiririm. Aziz çıkarsa herhalde artık bizim sözümüzü dinler zannederim. Saygılar.

Haluk Yetiş

*

26 Mart 1947

Sabahattin Bey,

Aziz Bey dün çıktı. Şimdilik vaziyet iyidir. *Markopaşa*'yı çıkarmaya çalışıyoruz. Telefon meselesi ne oldu? *Ankara*'daki vaziyet ne halde?

Şimdilik fevkalade bir şey yok. Mektubunu bekliyorum.

Tekrar vaziyeti bildiririm.

Saygılar.

Haluk Yetiş

* İstanbul, 1 Nisan 1947

Sabahattin Bey,

Bütün uğraşmalara rağmen henüz *Markopaşa*'yı çıkarmak mümkün olmadı. Bazı yeni birtakım usulleri denemekle meşgulüz. Bugün klişe usulünü deneyeceğiz.

Eğer muvaffak olursak yazı dizme meselesinden kurtulmuş olacağız. O da olmazsa belki de mimeografla basacağız. Siz oradaki vaziyetten bahsetmiyorsunuz. Son vaziyet nasıl, Akba'dan bir ümit var mı?

Bir mahkeme davetiyesi geldi. Ben o sırada idarede bulunmadığım için ne mahiyette olduğunu anlayamadım. Galiba Falih Rıfkı davasına ait. Herhalde sizi burada zannettikleri için istinabe suretiyle mahkeme yapacaklar.

Burada daha başka fevkalade bir şey yok. Sizden mektup beklerim.

Buradakilerin selamları var.

Saygılar.

Haluk Yetiş

*

11 Nisan 1947

Azizim Sabahattin,

Sana şimdiye kadar mektup yazamadım. Bana darılma. Buna hakkın da yok, sen orada tek başına ne şekilde lazımsa, o şekilde mücadele et. Burada olup bitenleri sana mektupla anlatmama imkân yok. Bizimki gazete çıkarmak değil, mücadele de değil, bambaşka bir şey. Dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş, işitilmemiş bir harekettir. Her ne pahasına olursa olsun gazeteyi çıkaracağım. Bana tafsilat sorma. Çünkü ne bunun yazılmasına imkân var, ne de benim yazmaya vaktim var. İşlerin ne olursa olsun yürütüleceğine emin ol ve müsterih ol. Kendi üzerine düşenleri yap yeter. Benim nasıl mücadele edeceğimi tahmin edersin.

Çok rica ederim, bir daha bana gazetenin mali ve siyasi mesuliyetinden bahsetme. Sana onun için şimdiye kadar mektup yazmadım. Kendimi ağır bir mektup yazmamak için zorladım. Birbirimizi lüzumsuz yere kırmayalım. Hata olabilir, yapabilirim ve yapabiliriz. Meselelerin içyüzünü bilmezsin gibi hareket etme. Bıktım senin bu mali mesuliyetinden. Her ne şekilde olursa olsun, gazeteyi orada sattırmaya çalış. Benim burada çektiğim yeter. Bir de sen üzerine tüy dikme. Bazen tahammülümün dışına çıkıyor. Sinirlerime hâkim olmak için ne yapacağımı şaşırıyorum. Burada işler fena. Muhakkak düzelecek. Buna kanaatim var. Ve bu kanaatle çalışıyorum. *Vatan* gazetesini bugün yolluyoruz.

Hürmetler ederim. Sen mektup yaz, benden bekleme. Vakit oldukça derhal yazarım. Buradaki vukuat söylediğim gibi mektubuma sığmayacak kadar mühim, uzun, tafsilatlı vesaire. Sen yalnız şunu bil. Gazete çıkacak. Arka sayfaya dikkat!

Aziz Nesin

Ben burada gazete ile hiçbir alakamın kalmadığını herkese yayıyorum. Sen de öyle yap, etrafa gazete ile alakanın kalmadığını söyle. Hatta en yakınlarına. Çünkü bunlar bizzat gazete ile bizimle uğraşıyorlar.

*

18 Nisan 1947

Azizim Sabahattin,

1 – Nâzım'ın [Berksoy][1] makinesini ayda 350 lira kira ile tuttuk.

2 – Makineye tamir için de 100 lira verdik.

3 – Son sayı klişe ile oldu. Sana beş yüz tane gönderecektim. Yetişmedi. 43 bin bastık. Bu sayıdan 1000 tane göndereceğim. Satılıp satılamayacağını acele bildir. Ona göre gönderelim veya göndermeyelim.

4 – *Vatan* gazetesi bütün aramalara rağmen bulunamadı. Mamafih mahkûm olacağını tahmin etmiyorum. Bununla beraber elimden teessürden başka bir şey gelmez. Elimde olsa, benim hatam yüzünden doğacak mesuliyeti alabilirim. Samimiyetime inanacağını tahmin ediyorum.

5 – Ne pahasına olursa olsun, gazete çıkacaktır. Orada satışı muhakkak temin etmelisin.

6 – Temyizin neticesini ve halen seyrini merakla bekliyorum.

7 – Beni broşürden dolayı mahkemeye veriyorlar. Örfi idarede ifademi aldılar. Saat 9'dan 4'e kadar ifade verdim, tam 24 sayfa. Mahkûm edeceklerini zannediyorum. Eğer böyle bir şey olursa, gazetenin başında bulunman lazımdır.

8 – Telefon işi çok aceledir, ihmal etme. Ne kadar meşgul olursan ol, bu işi yapmalısın.

9 – Ankara bayiinden paraları tahsil edebiliyor musun? Bildir.

10 – Burada başkaca yazacak bir şey yok. Var ama, burada anlatmama imkân yok. Selamlar eder, mektubunu beklerim. İşler yine yoluna girer gibi oluyor.

Aziz Nesin

1 *Markopaşa*'nın 4. sayısı basılacak matbaa bulunamadığı için bir süre yayımlanamaz. Ardından Aziz Nesin önceden tanıdığı Nâzım Berksoy ile iki misli para ödeyerek anlaşır.

*

İstanbul, 19. 4. 947

Aziz Üstadım,

Alkışlanacak pardon belki de yuhalanacak bir cesareti medeniye ile zayıf omuzlarıma yüklediğim Sevimli General Marko'nun sevimsiz mesuliyetini, bazı nahoş sebeplerden "ötürü" bırakmak zorunda kaldım. Kaldım ama Markocuğun şeref ve haysiyetine bittabi halel gelmedi. Muazzam mesuliyet otomatikman M. Uykusuz'a geçti. Dostluk ve karşılıklı sempati ilelebet yaşayacaktır.

Sevimli patronum zatıalinize hususi bir istirhamda bulunacağım. Bir arkadaşımın "Beyaz Zambak" isimli bir senaryosu tasdik edilmek üzere Dahiliye Vekâleti'ne gönderildi. (3.4.947 gün ve 16180 sayı ile) tanıdığınız ahbabınız falan varsa bu senaryonun bir an evvel çıkmasına lütfen yardım edin... Bendenizin de yakında buna benzer bir işim olacak tabii o zaman da elinizden gelen yardımı esirgemezsiniz...

F. Ataycığın antipatik davası nedense nahoş geçti. Siz de fıkravi bir ifadede bulundunuz. Haklısınız bu neviden bir davanın ifadesi de pek tabii acayip olur.

Müşkül durumda ve haklısınız.

Ah! Şu Şerif Hulusi ah! Bıyıklarını yolup bir daha bıyık bırakmamaya mahkûm edilmeli.

Mektubumu Marmara Film Stüdyosu'nda yazıyorum. Nevin Akkaya benden çok selam, gelsin göreceğimiz geldi diyor. Sıhhat ve işlerde sevindirici sonuçlar temennisi ile hürmetler ederim.

[Mücap] Ofluoğlu

*

23 Nisan 1947

Azizim Sabahattin,

1 – Falih mahkemesinden ümitliyim. Beraat edeceğini tahmin ediyorum. Henüz beni mahkemeye vermediler. Belki de vermeyecekler. Yahut da yukarıdan emir bekliyorlar. Çok enteresan ifade verdim.

2 – Mücap'ın sana gönderdiği mektupta neler yazdığını bilmiyorum. Onu çıkarmak mecburiyetinde kaldık. (...)

3 – Nâzım mukaveleyi yapmaktan ve imzalamaktan vazgeçti. Halbuki ben kirayı vermiştim. Ayrıca makineyi 200 lira vererek tamir ettirmiştim. Bu hikâye de uzundur. Kısacası onunla mahkemeye düşeceğiz. Halen matbaa benim işgalimde olduğu için tabii çıkmıyorum. Kanuni yollardan yürüyorum.

4 – Sende geçen sayıların iadeleri vardır. Bir defa onları satmaya çalış, sonra da Ankara'ya gelmeyen sayılar var, onları da bizden iste ve sattır. Son sayıdan 1500 tane gönderdik. Fakat iadesiz 8000 satılan Ankara için bu 1500 hiçtir. Bütün gayretinle, gazetenin Ankara satışını temin et.

5 – Telefon için cevap geldi. Şimdilik yapamayız diyorlar. Sana gönderiyorum. Bu yazıyı tekrar iade et. Bununla beraber tekrar çalış. Bu, büsbütün yapılmayacak demek değildir. Telefona çok ihtiyacımız var. Çok mühim bir iş.

6 – Bahsettiğin kart hangisidir almadık, bildir.

7 – İzmir için bildiğim fazla bir şey yok. Makine hakkında da hiçbir haber yok. Biz onun parasını temin ile uğraşıyoruz. Selamlar ederim. Mufassal mektup yaz. Benim çok vaktim yok. Yusuf Ahıskalı dün çıktı. Esat Adil, Örfi İdare Komutanlığı'na nakledildi. Beş kişi daha çıktı. Benim roman *Son Saat*'te neşredilmeye başlandı. Bu romanı Ankara'da bir bayi vasıtasıyla neşredebilir miyiz?

Telefon kâğıdını aynen iade et. Dosyada bulunsun. Bu hafta 2000 adet göndereceğim. Satışını teminde uğraş. Gönderdiğin başmakale, çok ağır. Görüyorsun ki vaziyete uyarak.[1]

1 Mektup tamamlanmıyor, postaya verilmeden 525. sayfadaki mektup yazılmış ve birlikte gönderilmiş.

*

26 Nisan 1947

Azizim Sabahattin,

Birinci mektubumu postaya verirken son mektubun geldi. Dinle kardeşim.

1 – Gönderdiğin başmakale ağır. Görüyorsun ki, mecmuanın dozunu her hafta biraz daha düşürüyorum. Buradaki siyasi vaziyeti tazı gibi koklayarak hareket etmek mecburiyetindeyim. Bu başmakaleler için sinirlenecek bir şey yok. Daha espirili yazabilirsin. Bir defa yazdığımı on defa okuyorum. Sen benden şüphesiz daha ihtiyatkârsın. Ancak, insan kendini değil de karşısındakini daha iyi kontrol edebiliyor.

2 – Falih yazısı ve sana ait yazı mecmua ile alakanı kesmiş olduğunu ihsas için yazılmıştır. Hatta bana da ait bu sefer ve gelecek sefer bazı küçük yazılar var. Bu seni fena duruma değil, iyi duruma düşürür. Hatta Falih'e hususi şekilde geçen yazıyı da senin yazmadığını söyleyebilirsin. Bütün bunlara rağmen senin Falih meselesinde mahkûm olacağını zannetmiyorum. Sinirlenme. Senin altı ay değil, altı dakika bile yatman matlup değildir.

3 – Gazetenin sahipliği ve değişmesi meselesinde nezaketten bahsediyorsun. İş arkadaşını bilmen lazımdır. Aziz Nesin olacak herif nazik değildir. Kabadır. Namusludur. Beraber iş yaptığı adamın menfaatlerini, kendi menfaatinden üstün sayar. Nezaketle kaybedecek zamanım yok. Hele bu sıralarda. Bugünlerde işler düzelir gibi oldu. Bak sana mektuplar yazıyorum. Sonra bu meseleler öyle mektupla izah edilir ufak şeyler değildir. Benden hiçbir zaman nezaket bekleme. Sana karşı kabalık yaparsam beni mazur gör ve affet. Allah'ın ıslahına gelince, sen benden çok daha fazla ıslaha muhtaçsın. Hele o son mektupların bir rezalet olarak tarihe mal olacaktır.

Makine hakkında henüz hiçbir haber yok. Nâzım'ın makinesini 350 liradan kiraladık. Ayrıca 200 lira verip tamir ettirdik. Nâzım baktı ki, makine bizim elimize geçinde tıkır tıkır işliyor, hayatında 350 lira kazanmamış olan çingene herif mukaveleyi imzalamaktan vazgeçti. Geçen gün boğaz boğaza geldik, ...tir

ettim. Şimdilik makineyi zorla kullanıyorum. Mahkemelik olacağız. Her ne olursa olsun, başka yapacak bir şey yok.

Daha hafif, daha alaylı başmakale beklerim. 19'uncu sayıyı beğenmeyeceksin. 20'nci sayı güzel olacak. Bizi kapatmak için fırsat arıyorlar. *Tasvir*'i, *Demokrasi*'yi kapadıktan sonra. Öyle Ankara'dan cart cart atmak kolay değil azizim. Başmakaleni koymadım diye darılma. Hürmetler ederim.

Aziz Nesin

*

30 Nisan 1947

Sabahattin Bey,

Bugün Aziz, Örfi İdare Komutanlığı tarafından tevkif edilerek Harbiye'deki Merkez Kumandanlığı'na gönderildi. Halen Esat Adil Bey de orada bulunmaktadır. Yakında mahkemesi yapılacağı söylenmektedir. Bugün 20'nci sayının yazıları yazılmış, dizilmiş ve makineye atılmış vaziyettedir. Bundan sonraki sayı için de yazı hemen hemen var demektir.

Yalnız sizin bir ara buraya gelip tekrar dönmeniz lazım. Gelirken de İzmit'e muhakkak uğramanız icap etmektedir. Çünkü kâğıt vaziyeti bakımından fena bir durumdayız. Zira son alınan kararlar dolayısıyla kâğıt tahsisata sokuldu. İzmit fabrikası piyasaya kâğıt da vermiyor. Yani biz bugün piyasadan ne kadar para versek kâğıt temin edemeyiz. Ondan sonra Mecdi Bey'in elindeki kâğıdı temin etmemiz lazım. 20 ton için kâğıt müsaadesi geldi. İstenilen yüzde 10 depozito da yatırıldığı halde halen İzmit'ten ses seda çıkmadı. Diğer taraftan mecmualara verilen kâğıt fiyatı da 115 kuruşa çıkarıldı. Onun için sizin bir an evvel İzmit'e giderek işi orada halletmeniz icap ediyor. Sonra ağır olmamak üzere yazı da göndermeniz lazım. Bana acele olarak vaziyeti bildirin.

Saygılar.

Haluk Yetiş

*

2 Mayıs 1947

Sabahattin Bey,

İzmit'ten 10 ton kâğıt geldi. Şimdilik vaziyet iyidir. Sizin İzmit'e veya buraya gelmeniz için mühim bir sebep yok. Başmakaleden başka yazılar da göndermeniz lazım. Şimdilik yazı vaziyeti iyi. Aziz'den henüz bir haber alamadık.

Gönderdiğim 1400 gazetenin satışı nasıl? Aynı şekilde bu hafta da göndereceğim. Daha fazla veya daha az isterseniz bana yazın. Ankara bayii vaziyeti nasıl? Daha ne kadar alacak kaldı?

Tekrar vaziyeti size bildiririm. Şimdilik allahaısmarladık.

Saygılar.

Haluk Yetiş

* 22/9/1947

Muhterem Beyefendi,

Güzel yazımla alay etmeniz için size yeni bir imkân daha veriyorum. Artık tek taraflı alay etmek mukaveleniz için Üsküdar'ı terk etmenizle bitmiş bulunuyor. Üsküdar'dan ayrılmanız görüyorsunuz ya böylece bana iki taraftan memnun olmak fırsatını veriyor.

Nihal Atsız Bey'le 3'üncü As. Ceza'da görülmekte olan davanız 26/9/1947 saat 14'e müdafaanızı yapmak üzere talik edildi. Savcının (Esas Hakkındaki Mütâlaasının)

1 – H. Âli - K. Döner Komedisi'nde[1] – Nihal Atsız'ın ismi zikredilmiş ve resmi vardır. Resmin aidiyetini – Döner ağzını açar açmaz ağzından Atsız Nihal'in kafası fırlamış ve (Hayl Hitler) diye (...) ilavesinden anlıyoruz. Maznun mizah ve şaka diyor. Kanunumuz mizaha pay bırakmışsa da ferdin vakar ve haysiyetini mizah ve şaka uğruna feda etmemiştir. Faşizm, Komünizm felsefi zeminde kalabilirlerdi. Bir yabancıya o devlet ve milletin kendi lisan ve tabiri ile (Hayl Hitler) diye hitap etmek (...) (...) kabili telif olunmadığından bu isnat hakarettir. Zira kanunun haysiyet kelimesi ile anlattığı meziyet, itibar ve şeref mefhumları ve vakar kelimesi ile bildirdiği ağırbaşlılık ve metanet telakkilerine taarruz mahiyetindedir.

Resmin Nihal'e aidiyeti tespit edilince, "Genç Arkadaş" yazısındaki "Hitler Kâhkülü Kaçıklar" tabirinin Nihal'e matufiyetinde tereddüt edilemez. Hakaret unsurları katiyetle böylece tespit edilmiştir.

Irkçı Dalaşması: Hakarettir, mizah edebiyatta bir fikri nükte vasıtası ile tariz vaziyetine getirmektir ki, ırkçı dalaşmasında nükte yoktur.

Hakareti mutazammın sözlere ve suçun işleniş tarzına göre hadisede bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi mahiyetinde

1 *Merhumpaşa*'nın 26 Mayıs 1947 tarihli 1. sayısında yer alan "Hasan Âli-Kenan Döner" başlıklı yazıda İsmet Rasin Tümtürk'e; "Genç Arkadaş" başlıklı yazıda ise Nihal Atsız'a hakaret edildiği gerekçesiyle Sabahattin Ali aleyhinde dava açılır. Sabahattin Ali bu iki yazı nedeniyle 19 Aralık 1947'de tutuklanarak Sultanahmet Cezaevi'ne konur. On iki gün sonra beraat kararıyla serbest bırakılır.

bulunduğundan T.C.K.'nin 482., 484. ve 80'inci maddelerine göre tecziyesini talep.....

Ben müdafaayı hazırlamaktayım. Sizin ifadelerinizi esas alacağım tabii.

Mektup gecikirse lütfen 41449'a her gün saat beşte olmak üzere müsait bir zamanda telefon edin. Ben muhakkak o saatte yazıhanede olacağım, olmazsam da lütfen benim yazıhaneden birine dikte ettirin.

Alaattin'in davası daha bitmedi. Geçen celse yazılan teskerelere cevap gelmediğinden 2/10/947, 15'e talik edildi.

Ali Elgin[2] de vekil tutup vekâletname gönderdiğine dair malikâneye telgraf çekmiş, o da 29/9/947, s. 11'e talik edildi.

Temyizdeki işlerden tabii siz yazacaksınız. Haluk Bey'e, muhasiplik vaziyetini ihmal etmeyip ifa etmesi için direktif vermenizi bekler, hanımefendiye ve size arzı hürmet eder, Filiz'in gözlerinden öperim.

Vekiliniz
[Mülhime] Gökbudak[3]

Sabahattin Ali mektubun arkasına şunları yazmıştır:

Savcının

1 – Yücel - Döner komedisinin mizah olduğu kabul edildiği halde, buradaki Hayl Hitler sözünü söylenişi hakaret sayması yanlıştır. Çünkü bunda vakar ve haysiyet kıracak bir şey yoktur.

2 – Bu resimden başka bir yazıya o yazıdan diğer bir yazıya atıflar yaparak cürüm icat olunmak yoluna girildikten sonra, hiçbir gazete mahkûmiyetten kurtulamaz. Bu iş meşhur bulut ve kaz hikâyesini hatırlatıyor.

3 – Nihal'in adı zikredilmeyen iki yazı, hiçbir şahsı değil, umumi olarak birtakım fikirleri istihdaf etmektedir ki, davacı ile bir alakası yoktur. (Davacı hücum edilen bu fikirleri benimsiyorsa kabahat bende değildir.)

2 *Güney Postası*'nın sahibi Sabahattin Ali'ye basın yoluyla hakaret ettiği için hakkında açılan dava sonucunda 17. 12. 1947'de iki ay hapse ve 66 lira para cezasına çarptırılmıştır.

3 Sabahattin Ali'nin avukatı.

* (tarihsiz)[1]

Çok meşgulüm, uzun mektup yazamayacağım.

1) (7. sayının hesabı veriliyor.)

2) Senin Remzi'ye olan 200 lira borcunda 50 lira daha verdik. Bu suretle 100 lira vermiş olduk. Bu hafta 100 daha vereceğiz.

3) İzmit'e, bizim gitmemize imkân yok. Biz burada zatıalileri gibi fındık kırmıyoruz. İstanbul'a teşrifinizde uğrayıverin. Yani İstanbul'a gelmeden, evvela İzmit'e git.

Haluk'un aylığı 120 liraya çıkarılmıştır.

4) Karşılıklı son münakaşalarımızda, ikimizin de haklı olduğumuz taraflar vardır. Fakat ben yüzde 52,5 sen yüzde 47,5 haklısın.

5) Ben mecmua işinde kendimi senin kadar sahibi salahiyet bulmadım. Fakat mürettiphanede böyle bir salahiyetim yok. Ancak yaptığım işi, senin menfaatin için yaptım. Hatta neticede zarar bile etsek, ben senin menfaatini düşündüm. Yani, sen bundan daha iyisini yapamazdın. Bununla beraber, tamamen senin malın olan mürettiphane işinde senin fikrini almaklığım lazımdı ama, biliyorsun iş, Ankara-İstanbul müşaveresinin tembelliğine müsait değildir. Bununla beraber, açık kapı bıraktım. Geldiğin zaman mukaveleyi yapacaksın. İstersen, bozabilirsin. Daha doğrusu yapmayabilirsin. Aziz, her türlü mızıkçılığı nazarı itibara aldı.

... Benim yaptığım işlerde, kendi patronluk hislerini veya bir miktar paraya sahip oluşunun gururunu tatmine kalkma rica ederim. Ama, söz senindir. Sana danışmam lazım geldiğini de biliyorum. Buna imkân yoktu. Dediğim gibi vazgeçebilirsin.

6) *Başkent* gazetesinin makinesi satılıkmış. Alakadar ol. Bir makineye ne kadar ihtiyacımız olduğunu sana anlatamam. Bu makineden, dizgiden bıktım, usandım. Haftada mübalağasız üç *Markopaşa* çıkarmaya razıyım. Yeter ki makine derdi olmasın. İllallah. İşi ciddiye al.

7) Görüyorum ki, mektubunda acemice siyaset yapıyorsun.

1 *Markopaşa*'nın 7. sayısının hesabı verildiğine göre, bu mektup 20 Ocak 1947'den sonra yazılmıştır. 440. sayfadaki mektuba benzemektedir.

Benim de yazıcılık taraflarımı tatmine uğraşıyorsun. Tenkitlerini alelekser haklı buluyorum. Yalnız senin değil, başkalarının tenkitlerini de dinliyorum.

8) Kusurlarımı söylüyorsun. Haklısın, hiçbir zaman kusursuz olduğumu iddia etmem. Ve hayatım boyunca, kusurlarımla mücadele etmekteyim. "Baltacıoğlu" yazısı, senin zannettiğin gibi değil, mahkemeye veremez, verse de bir şey olmaz. Dikkat et, bu bir tabirdir. Sonra da, aslı "kül hazat cahil"dir. Ben (...) yazdım. İşte bu bir tedbirdir.

9) İşin bütün teferruatıyla alakadar olman, senin hakkındır. *Markopaşa*'nın maddi ve idari işleriyle tamamen alakamı kestim. Bu işleri Haluk'tan daha iyi yapacak adam bulunamaz. Bütün hesap işlerini onunla sen idare et. Çünkü ben yapamam. Hatta bu işle alakadar bile olmak istemem.

10) Başımıza yeni bir bela gelirse, ancak o zaman gazeteyi Ankara'ya taşırız. Ben adeta Ankara'dan korkuyorum. Ve benim başkaca dayanacak hiçbir şeyim yok.

11) Son başmakale güzel. bu hafta koyuyorum. Fakat "İngilizler, Kokuyor, Ürdün İstiklâli" gibi değil, eski yazı üzerinde neden ısrar ettiğini anlamadım. Burada kime okudumsa beğenmedi. Şu İngilizler gibi, Demokrasi gibi yazılar yaz. (...)

Aziz Nesin

* (tarihsiz)[1]

Azizim Sabahattin,

İstediğin malumatları yazarak sana göndermiştim. Şimdi gelen mektubunda almadığını söylüyorsun. Belki almışsındır. Ankara bayii işini yazdım. Başlıklı kâğıtları gönderdim. 7'inci sayının hesabını yazdım. Almadınsa, yaz tekrar yazayım.

... Sekizinci sayı 34 bin basılmıştır. Yukarıdaki miktardan fazlası, elden verilecektir. Belki küçük bir miktar değişebilir. Sana mektup yazdığım anda, mecmua basılmaktadır.

Sana buradaki baskı ve dizgi macerasını anlatmaya vaktim yok. Takatim de yok. Tahammülüm de kalmadı. Makine işi, makine işi, yine makine işi.

Haluk iyidir. Maaşı 120 olmuştur. İzmit'e gitmemize imkân yok. Sen İstanbul'a gelirken İzmit'e uğra işleri hallet.

Sık mektup yazmadığımdan şikâyete hakkın yok. Biliyorsun, fazla işle vakit ziyanı lüzumsuzdur.

Tenkitlerine gelince:

Karikatürde osuruklar, sen yazmadan benim de dikkatimi çekti. Ve Mustafa'ya söyledim. Maalesef, bu sayıda da öyle bir rezalet vardır. Bu tarafımdan işlenmiş bir suç değildir. Görmediğim için af dilerim. Hüseyin Cahit'e "İpten kazıktan kurtulmuş" yerindedir. Tenkit edenler ve sen halt etmişsiniz. Demokrat Parti Konferansı'nda tezyif yoktur, önsöz ile beraber maksat anlatılmıştır. Köy Medreseleri'nde tenkidin de yersizdir. Çok güzel bir yazı değildir, ama güzeldir. Aceleye gelmiş de değildir. Lokanta İlanı, hakikaten şişirilmiştir, haklısın, zatıaliniz, benden bir ricada bulunuyorsunuz: Oradan bazı arkadaşlardan gönderdiğiniz yazıları, daha geniş ve sadık şekilde kullanmaya çalışacakmışım. Gazete bir tek kişinin elinden çıktığı anda yeknesak olurmuş. Sonra, ben o yazıların tıraşlarını çıkaracak, yavan nükteleri atacak fakat şahsiyetlerini değiştirmeyecekmişim.

İşte sana gayet ciddi ultimatomum: Benim kimse ile *Markopaşa* yazıcısı olarak taahhüdüm yok. Hatta sana, senin yazılarına

1 *Markopaşa*'nın 8. sayısının basıldığını haber verdiğine göre, bu mektup 27 Ocak 1947'den sonra yazılmıştır.

bile, daha ilk konuşmamızda yapacağım muameleyi söylemiştim. Bugün *Markopaşa* 35 bine çıktıysa, senin arkadaşlarının yazısıyla çıkmadı. Bu lafımdan benim kendini beğenmiş bir adam olduğum neticesine varma, bunları infialle de yazmıyorum. Ve hiçbir zaman kendini beğenmiş bir adam da değilim, her ikimiz ayrı ayrı kendi işlerimize bakalım, daha iyi olur.

Ben kimseden yazı istemiyorum, rica da etmiyorum. Yazarlarsa, ne âlâ. Ve ancak şu şartla ve isterlerse yazsınlar. Yazılan yazıları da her türlü tahrif hakkına malikim. Cancağızları isterlerse.

Senin, bana yaptığın kadar saçma bir teklif olamaz. Mesela ben sana şöyle bir şey söylesem olur mu? Sana üç tane hikâye gönderiyorum. Bunları düzelt, işle ve şahsiyetini değiştirmeden hikâye yap. Böyle şey olur mu? Sen, nasıl bunu bana teklif ediyorsun, şaştım.

Ben haftada iki, hatta üç *Markopaşa* çıkarabilirim. Bu demek değildir ki ben her sayıda gayet mükemmel, mizahı parlak bir *Markopaşa* çıkarırım. Elbette düşen yazı, çıkan yazı bulunacaktır.

Bu lafları senin anlayışına terk ediyorum. Bunu icap ederse münakaşa ederiz. Fakat sanırım ki bunu münakaşaya bile tahammül edemeyeceğim.

Markopaşa gibi gazeteler, bir şahsiyet gazetesidir. Bu *Akbaba* değil, mizah değil, karikatür değil. Yani kalkıp da kendimi sana meth mi edeyim? Farkında değil misin ki, Türkiye'deki bütün mizah gazeteleri, eskileri ve yenileri her sayılarında bizi taklit ediyorlar. Ve bizden sonra, açtığımız çığırda da dört mizah gazetesi birden çıkıyor. Ve bütün bunlar bizim bayat artıklarımızla geçiniyorlar. Tenkitlerinin başımın üstünde yeri var. Kabul ederim. Fakat yüzde 500 saçmaları asla.

Bir *İctihad* vardı, bu Abdullah Cevdet'in şahsiyeti idi. Mademki, bu kadar mizah muharriri vardı, bu efendiler, şimdiye kadar nerede idiler? Yine yanlış anlama, çok rica ederim. Maksadımı ifade edemiyorsam bile, sen anlamaya çalış. Ben demiyorum ki, ben en iyi mizah muharririyim, katiyen böyle bir iddiam yok. Fakat, ilk konuştuğumuz gibi, *Markopaşa*, Aziz Nesin damgasını taşıyacaktır. Ve bu damgayı taşıdığı müddet de satılır. Bunu anlar mısın? Yeknesak ne demek? O senin dediğin yekne-

saklık, *Yedigün* için *Karikatür* ve *Şaka* mecmuaları içindir. Hayret ediyorum, kırk senelik Sabahattin'le bu mevzuu nasıl münakaşa ediyorum.

Allah aşkına, bana yazdıklarında biraz düşün. O kadar asabım bozuluyor ki, tahmin edemezsin. Ve ben hayatımda bu kadar uzun mektupları kimseye yazmadım. Yazımın kaligrafisi bile bozuldu. Tekrar ediyorum. Yazıya ihtiyacım yok. Kendine güvenen arkadaşların bir mecmua çıkarabilirler. Diğer mizah mecmualarına da yazı verebilirler. Kimseye ihtiyacımız yok. Ancak, herkesin tenkidine ihtiyacım var. Tenkit kabul.

Geçenki mektubumu almadınsa, yaz, 7'inci sayının hesabını tekrar bildireyim. Halil Lütfü işi, şimdilik mümkün değil.

8'inci sayı umumiyetle iyi oldu. Yalnız Recep Peker'e yazdığım yazı ağır oldu. Bilmem bir şey çıkar mı?

Senin ve arkadaşlarının tenkitlerini beklerim. Yazı da beklemiyorum. Hatta senden bile beklemiyorum. Yani gittikçe kan beynime sıçrıyor. İyi ki yanımda değilsin. İsterlerse yazsınlar. Ve yazılanları istersem koyarım.

Senin başmakaleni değiştirerek kullandım. İnsaflı olursan, değişikliği beğenmen lazım. Olmazsan başka. "Genç arkadaşlar!" yazısını bu hafta koyacağım. Müsadenle, onu da biraz değiştireceğim.

Bu sayıda Recep Peker yazısından korkuyorum. Başka bir şey yok. Makine, makine, makine... Milyon defa makine...

Hürmetler ederim.

Allah aşkına rica ederim, yalvarırım sana. Beni iş yapmayacak halde sinirlendirme. Hasta oluyorum. Mümkünse değil, yine git, gel de şu kâğıt ve makine işini halledelim, para lazımsa gönderelim.

Aziz Nesin

*

(tarihsiz)

Sabahattinciğim,

Seni gücendirdiğimi anlıyorum, beni affet. Fakat, çok rica ederim beni böyle yazıları yazmaya icbar etme, beni tahrik ediyorsun. Yazıyorum, sonra üzülüyorum. Yazdığın gibi sen benim gibi kaba değilsin. Ben ne olsa askerim. Kusurlarımı da yüzüme vurma. Bunları biliyorum.

1 – Gazetelerde okuduğun mahkeme işi mühim değil, buraya geldiğin zaman anlatırım. Muamele meselesi. Neden matbaanın adını yazmadınız, falan filan. Para cezası verecekler.

2 – Osuruklar için müttefikiz. Uykusuz'a söyledim. Bundan sonra olmayacak.

3 – "Her Türlü Muameleden Anlarım" ilanını, burada birkaç kişiye gösterdim. Hatta koymayacaktım, ısrar ettiler.

4 – Ufak tefek kusurlardan mümkün olduğunca sakınmaya çalışıyorum.

5 – "Senede Bir Gün" ilanı için muhakemeye müracaatlarına imkân yok. Mamafih sen münasip ve çok kısa bir yazı yaz.

6 – Geçen mektubunda, cehaletimi, yüzüme vurduğun için utandım. Ama ben senin gibi polis,

– Markopaşa, Türk ismi değil dedikleri zaman,

– Evet biliyorum Ermenidir demedim.

Ara sıra böyle cehalet oluyor, kusura bakma.

7 – Cemil Barlas meselesini ve Kök meselesini, ben sana söyleyecektim, sen bana söylüyorsun, her gönderdiğin yazıda bir kök var. Gına geldi bu kökten. Sen bu kök ve Cemil Barlas'ı benden çok kullanıyorsun. Artık usanç verdi.

8 – Söylediğin tedbir için mutabıkız. Ben de öyle düşünüyorum.

9 – Gazetenin satışı beni şımartmış değildir. Geçen mektubunda, çok münasebetsiz şeyler söylemiştin. Onun tesiriyle yazdım. Fakat beni anla.

10 – Söylediğin gayemiz, gazeteyi devamlı çıkarmaktır.

11 – Gazetenin, bütün siyasi ve mali mesuliyetinin senin üstünde olduğunu her zaman hatırlıyorum. Ve bu hatırlayış, bazı

fedakârlıklar yapmama da âmil oluyor. Keşke benim imkânlarım olsaydı da, gazete senin siyasi ve mali mesuliyetinin üzerinde olmadan yine seninle ortak olsaydık. Sen iyi adamsın ama, şu mesuliyet, hele mali mesuliyeti sık sık tekrarlama. Mali mesuliyeti üzerime almama imkân yok. Ama, istersen siyasi mesuliyeti her zaman üzerime alırım.

12 – Sabahattin Ali'ye nasıl mektup yazılacağını öğrenmeye çalışıyorum. Bunlar ufak ve gelip geçici şeyler. Yalnız kendini haklı görme. Mizaçlarımız da pek birbirine zıt değil. Zıt bile olsa, söylediğin gibi bu, beraber çalışmamıza mani değildir. Ferdiyetim şimdiye kadar şahlanmadı, senin bilgi ve tecrüben kadar zekâ ve hüsnüselimine de itimat ediyorum. Bana darılma. Fakat öyle garip yazılar da yazma. Tenkitlerinde haklısın. Kusurları tekrarlamamaya çalışıyorum.

Güle güle. Yakında gelirsen fena olmaz. Makine için havadis yok mu? Çok sıkıntıdayım. Yalvarmadığım insan kalmadı. Bu makine için hayatımda ilk defa yalvarıyorum, olmuyor, olmuyor.

Tekrar ediyorum, bana darılma. Kim bilir, burada, nasıl bir buhranlı ânımda sana o mektubu yazdım. Ben böyle yazıp, yahut söyleyince boşalıyorum, rahatlıyorum. Gözlerinden öperim.

Aziz Nesin

*

(tarihsiz)[1]

Sabahattin Bey,

Akba'ya fatura gönderdim. Oradan ve 15'inci sayıdan elde edeceğiniz parayı siz alın. Çok harcamayın. Ben para göndermeyeceğim. Makine için para temin etmek lazım. Size tekrar mektup yazarım. Vaziyeti bildiririm.

Saygılar.

Haluk Yetiş

1 Tarihsiz olan mektupta *Markopaşa*'nın 15. sayısında söz edildiğine göre bu mektup 17 Mart 1947'den sonra yazılmış olmalıdır.

1948

- *Sabahattin Ali* Zincirli Hürriyet'*teki bir yazısı nedeniyle kovuşturmaya uğradı.*
- *Ankara Üniversitesi Senatosu bazı öğretim üyelerini sol eğilimli oldukları için, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki görevlerinden uzaklaştırdı. Görevden alınanlar arasında Pertev Nail Boratav, Niyazi ve Mediha Berkes, Behice Boran, Adnan Cemgil ve Azra Erhat vardı. Danıştay 16 Şubat'ta bu kararı bozmasına karşılık 22 Şubat'ta toplanan Üniversitelerarası Ankara Üniversitesi'ndeki "solcu profesörlerin" üniversiteden uzaklaştırılması kararlaştırdı.*
- *Sabahattin Ali Mehmet Ali Cimcoz'un yardımıyla bir kamyon satın alarak nakliyeciliğe başladı. 31 Mart'ta hapisteyken tanıştığı Berber Hasan Tural'ın bulduğu Ali Ertekin aracılığıyla yurtdışına kaçmayı denedi.*
- *Sabahattin Ali'nin cesedi 16 Haziran'da Kırklareli'nin Sazara köyü yakınlarında bulundu.*
- *İstanbul polisi 28 Aralık'ta Bulgaristan'a adam kaçıran bir şebekeyi izlediği sırada Ali Ertekin'i tutukladı. (1949'da katil olduğu açıklandı ve Ali Ertekin Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaya başladı. 1950'de dört yıl ceza aldı. Aynı yıl çıkarılan af yasasından yararlanarak salıverildi.)*
- *Kapatılan Türkiye Emekçi ve Köylü Partisi lideri Dr. Şefik Hüsnü Değmer beş yıl hapse mahkum edildi.*

*

10. 1. 1948

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunuzu aldım. Siparişlerini hemen gönderiyorum. Kombinezonun birinin büyük gelmesi ihtimali vardır, ufaltırsın. Bunları Avrupa'dan getiren bir terziden aldım. Yani yerli malı değildir. Kurdeleyi de bir tek yerde buldum. Filiz'in çantasına gelince, maalesef plastik oldu, çünkü deriler bunlardan çok daha adi ve dayanıksız. İyileri yok. Plastiklerin en iyisi imiş. Bir de başlık gönderiyorum. Bunu Ziyad Ebüzziya'nın karısı (artık değil, ayrılıyorlarmış) Vâlâ Hanım, Filiz için ördü, sana da çok selamı var. Gömlekleri de Adalet buldu. Ben her ikisine sizin adınıza teşekkür ettim, sen de et!

Ben iyiyim, fakat pis bir nezle iki haftadır geçiremiyorum. Sonra da maddi vaziyetim berbat. Makine parasını bugün, yarın diye hep bekliyoruz, hâlâ alamadık. Zaten hepsi beş bin lira, üç bini borca yatacak, fakat kalan iki bin lira birkaç ay ayakta durmamıza sebep olur, o zamana kadar da yeni bir ekmek parası çaresi düşünürüz.

Mehmet Ali'nin çıkaracağı gazeteye yazı ile yardım edeceğim.[1] Fakat mesuliyete iştirak edecek değilim, merak etme. Bundan sonra biraz da dostlar kahramanlık etsin. Ben elimden geleni yaptım ve bu hale geldim. Dünkü takdirkârlarımız şimdi yüzümüze bakmıyorlar. Artık pes dedim. Siz ne yapıp yapın, beş on gün daha dayanın, herhalde bir çaresine bakacağım. Mahmut size uğradı mı? Hiç bahsetmiyorsun. Belki ben çıktım diye lüzum kalmadı zannetmiştir. Bana yaz ki ben de ona tekrar haber vereyim.

Bana mufassal mektup yaz. Maşallah daktiloyu ilerletmişsin. Ama bizim daktilo ne haldedir kim bilir.

Gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından hasretle öperim, ruhum zevcem!

Kocan S. Ali

1 Mehmet Ali Aybar, 19 Nisan 1947'de İkinci Tan Olayları olarak anılan İzmir Olayları'ndan sonra ara verdiği *Zincirli Hürriyet*'in yayımına yeniden başlamıştır.

*

24. 1. 1948

Sevgili Aliye,

Size on gündür mektup yazamadım. Makineden ha bugün, ha yarın para alacağız, parayı gönderir ve yazarım diye oyalandım. Hâlâ alamadık. Önümüzdeki hafta belki bir miktar almak mümkün olacak. Hayatımda hiç bugünlerdeki kadar sıkılmamış ve imkânsızlıklar içinde çırpınmamıştım. Sizi düşündükçe geceleri gözüme uyku girmiyor. Güç hal ile uyusam bile, birkaç saat sonra uyanıyor ve patlayacak hale geliyorum. Sabahtan akşama kadar dört tarafa koştuğum halde bir netice elde edilemiyor. Kendi paramızı kurtarmak için bu kadar kepaze olacağım aklıma bile gelmezdi. Herhalde bu kadar sıkıntının bir hayırlı sonucu olacak. Siz beni merak ediyormuşsunuz. Emin Türk, Kitapçı Remzi'ye söylemiş, merak edilecek bir şey yok, Nihal Atsız davası tekrar görüldü, 50 gün cezanın altıda birini indirecekler, kırk gün kalacak, bu sefer yattığım 12 günü de çıkarınca, bu ceza temyizde tasdik edilse bile, 28 gün kadar yatacağım demektir. Diğer işlerimi bir yoluna koysam, böyle bir aylık cezaya aldırmam, nihayet hepsini temizlemiş olurum. Bir daha mahkemelik işlere burnumu sokmak niyetinde değilim. Hülasa beni düşünmeyin, fakat ben sizi düşünmekten deli olacağım. Filiz yaşında yahut ona yakın bir çocuk görünce elimde olmadan gözlerim yaşarıyor. Gezdiğim, dolaştığım yerde aklım hep sizde ve sizin vaziyetinizde. Başka ne yazayım? Yazacak müspet bir şey olmadıktan sonra...

Gelecek hafta içinde, yani ay başına kadar herhalde bir şeyler yapacağım. Bana ahvaliniz hakkında mektup yazın. Her ikinizin gözlerinden, yanaklarınızdan öperim.

Kocan
S. Ali

*

27. 1 .1948

Çok Sevgili Aliye,

Sana iki gün evvel çok sıkıntılı bir mektup yazmıştım. Bugün makine parasından bir miktar alabilmek mümkün oldu, acele borçları ödedikten sonra derhal size 900 lira gönderdim. Parayı İş Bankası'nın Yenişehir Şubesi'nde Filiz'in kumbara hesabına yolladığım için banka defteri ile oraya müracaat ederek 300 lirasını al, kirayı filan ver. Zaten bu mektubu aldığın zaman *Ulus* gazetesi muhasebecisi ve bizim Mehmet Ali'nin kardeşi Şerif Cimcoz size 300 lira getirip vermiş olacaktır. Sen bunu sarf eder ve bankadan aldığın parayı Şerif'e iade edersin. Bundan sonra da lazım oldukça bankadan alırsın.

Ben şimdilik paranın üst tarafını kurtarmaya çalışıyorum. Belki bir hafta, on güne kadar, yani şubat başlarında Ankara'ya gelebileceğim. Hepsi işlerin gidişine bağlı. Siz bana mufassal mektup yazın. Şimdilik her ikinizin de hasretle gözlerinizden öperim.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz,

Senin *Doğan Kardeş* abonesini 5 ay daha yenilettim. Başka bir istediğin varsa bana yaz. Seni on milyon kere öperim.

Baban
S. Ali

*

13. 3. 1948

Çok Sevgili Karıcığım,

Bin bela ile bir haftada İstanbul'a gelebildim. Kızılcahamam ile Düzce arasında, yani Bolu Dağı ile Gerede havalisinde çok perişan olduk. Kara saplanıp gece dağ başlarında pek perişan olduk, şoför mahallinde uyuduk, az daha donuyorduk. Üstelik İzmit Dağı'nı da kar sarmış, buradan geçerken makas yani yay kırdık. Demirci çingeneler bulup üstünkörü bir tamirle yola devam edebildik. Nihayet İstanbul'a geldik ama şimdi de tamir peşinde koşuyorum. Sana mektubu biraz geç yazıyorum, resimleri bekledim. Hakikaten vaziyetimizin bir kısmını ve çamurların mahiyetini bunlardan biraz anlardın. Mamafih senin Filiz'le olan resimlerin müthiş sükse yaptı. Bunu yazmak doğru değil ya. Artık fiyakadan yanına varılmaz. Hatta birisi seni gösterip "Kızınız bu mu?" diye sordu. Ben de "Hayır, ablamdır," dedim. Neyse havalar düzelip, yollar açılıncaya kadar ister istemez İstanbul'da kalıp çalışacağız. Bakalım iş çıkacak mı kazanabilecek miyiz? Yarın Kadıköy tarafına geçip bütün gün ev arayacağım. Mehmet Ali [Aybar] *Zincirli Hürriyet*'i çıkarmaya çalışıyor, fakat hiçbir matbaa basmıyor. Bir yerde ümit var, onu bekliyor. Sana Aliye Hanımlar[1], Siret [Aybar], Mehmet Ali, Müzehher, Vâlâ [Ebüzziya] Hanım da çok selam ediyorlar. Sen mektubu Adaletler'e yaz, idarehaneye pek uğramıyorum, elime geç geçer. Adresi tekrar aşağıya yazıyorum.

Binlerce defa ve hasretle yanaklarından, gözlerinden öperim sevgili karıcığım.

Kocan
S. Ali

1 Mehmet Ali Aybar'ın annesi.

*

25. 7. 1948

Sabahattin Bey,

Ben Ankarada'yım. Tabii asker olarak, İstanbul'dan 3 ay evvel ayrılmış bulunuyorum. Sizi askere gelmeden evvel görmek isterdim. Görünmediniz ve göremedim. Rauf Bey'e bıraktığınız senet karşılığında alınacak parayı Mustafa'ya havale ettim. Fakat o ancak birçok gidip gelmelere rağmen kendi borcu olan (500) TL'sini koparabildi. Gerisini sizin aldığınızı söylemiş. Bu işe hayret ettim. Zira ben gayet kötü bir duruma düşmüş oldum. Ben daha buraya gelmezden evvel Bayi Niyazi beni icraya vermişti. Birkaç gün sonra asker oldum. Herhalde bizim eve haciz gelmesini istemezsiniz. Benim buradaki tek düşüncem budur. Zira daima evi düşünüyor, benim yüzümden eve kötü bir hal gelmesinden korkuyorum. Bu sebeple "Rauf Bey'in bir hatası olarak kabul ettiğim" bu hareketi düzelteceğinizi umarım. Şimdilik adresimi vermeyeceğim. Kusura bakmayın.

Saygılarımla...

Haluk Yetiş

Açıklamalı Dizin

Dizin, –biliniyorsa– soyadları eklenerek adlara göre hazırlanmıştır. Mektuplarda adı geçen kişilerin kim olduğu hakkında bilgi vermek için parantez içinde kısa bir açıklama yapılmıştır.

Kitap, dergi, öykü ve şiir adları italik yazılmıştır. Eserlerin kime ait olduğu parantez içinde belirtilmiştir.

A. Haydar 186
A. Kadir 400
A. Metin 455
A.R. Yıldırım 77, 87
ABC Kitabevi 463
ABD 32
Abdülhak Şinasi Hisar 332
Abdülkadir Sadi Bey 263
Abidin Dino 472
Adalet Cimcoz 465, 479, 505, 541
Adaleti Tahkir Davası 503
Adana 123, 131, 259, 288, 494
Adımlar 455
Adil Baduraki (Baduroğlu) 100, 105, 126, 132, 133
Adil Müstecaplıoğlu (Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun oğlu) 486, 488
Adile Sultan 188
Adiloğlu 421, 423
Adnan Cemgil 539
Adnan Menderes 498
Adnan Saygun 385
Adolf Hitler 155, 235, 419
Aff-ı Şahane 155
Afyonkarahisar 88
Afyon Lisesi 88
Agnes Günther 56
Ağır Ceza Mahkemesi 503
Ahmet Ağaoğlu 355
Ahmet Emin Yalman 515
Ahmet Halit Yaşaroğlu 381, 392
Ahmet Haşim 182
Ahmet Kutsi Tecer 343
Ahmet Vasfi Şenözen 149
Akba 336, 456, 461, 516, 518, 538
Akçay 491
Akhisar 514
Akşam 353, 366, 371
Akşehir 121, 143
Albert Eckstein 405
Albüm (Mustafa Seyit Sütüven) 182
Albüm Karakteristik (Mustafa Seyit Sütüven) 182
Alemdar Maliye Tahakkuk Şubesi 495

Ali Baba 497, 501, 502, 505, 507
Ali Elgin 530
Ali Ertekin 539
Ali Fuat Başgil 498
Ali Haydar Bey 149
Ali Hikmet 495
Ali Rıza Bey (Maarif Müfettişi) 112, 194
Aliye Ali (Sabahattin Ali'nin eşi) 108, 281, 288, 293, 405, 410
Aliye Aybar (Mehmet Ali Aybar'ın annesi) 500, 544
Almanya 15, 16, 32, 72, 80, 82, 120, 122, 137, 152, 210, 290, 325, 353, 359, 363, 419
Alphonse Daudet 100
Altınoluk 375
An den Frühling (Grieg) 56
Anadolu 29, 61, 110, 113, 117, 125, 129, 165, 169, 246, 271, 286, 405, 451, 494, 495
Ankara 89, 95, 99, 117, 120, 124, 129, 135, 137, 138, 143, 145, 146, 159, 168, 174, 198, 206, 242, 248, 257, 262, 263, 267, 272, 274, 275, 279, 287, 290, 295, 298, 303-305, 310, 316-319, 321, 322, 325, 330, 331, 335, 339, 343, 345, 347, 356, 357, 361, 372, 385, 391, 397, 401, 405-408, 410, 412-417, 423, 434-436, 442, 445, 451, 455, 457, 470-472, 476, 479, 483, 491, 494, 495, 499, 500-502, 505, 507, 509, 515, 517, 521, 523, 526, 528, 531-533, 543
  Asri Banyolar 410
  Cebeci 439
  Çankaya 411
  Çocuk Sarayı Caddesi 99, 117, 129
  Gazi Bulvarı 95
  Hayvanat Bahçesi 409, 415
  İzmir, İncir Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği 410
  Karanfil Sokak 387, 389, 410
  Ulus Meydanı 456, 497
  Yenişehir 410
Ankara Devlet Konservatuvarı 313, 349, 363
Ankara Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 359
Ankara İkinci Ortaokulu 281
Ankara Kız Lisesi 315
Ankara Musiki Muallim Mektebi (Müzik Öğretmen Okulu) 349
Ankara Numune Hastanesi 405
Ankara Postası 447
Ankara Radyosu Çocuk Kulübü 504
Ankara Sıhhat Yurdu 89, 95, 99, 129
Ankara Üniversitesi 472, 497, 504, 539
Ankara Üniversitesi DTCF 455, 472, 500, 504, 539
Antalya 372
Antalya Vapuru 385
Aristoteles 82
Aşkale 383
Atatürk 235
Ateş Çocukları 337
Atilla Özkırımlı 7, 239, 283
Atsız Mecmua 48, 58, 74, 136, 224
Auschwitz 377
Avni Yukarıuç 318
Aydın 61, 65, 77, 79, 80, 85, 87, 97, 101, 103 Bozdoğanlı 491
Aydın Hapishanesi 65, 123
Aydın Kadastro Dairesi 119
Aydın Leyli Muhtelit Ortamektebi 61, 65, 85, 134
Aydın Yedi Eylül Mektebi 275
Ayın Tarihi 338
Ayşe Abla (Neriman Hızır) 504
Ayşe Sıtkı İlhan 75, 83, 92, 94, 121, 142, 170, 171, 178, 179, 192-194, 202, 206, 211, 215, 238, 241, 245, 249, 252, 260, 261, 266, 306, 309
Ayvalık 11, 385, 405, 410
Aziz Nesin 463, 470, 471, 496, 519, 521, 525, 526, 532, 534, 535, 537
Aziz Zekeriya oğlu 213
Azra Erhat 539

Balıkesir 27, 73, 149, 375, 405
Balıkesir Dâr-ül-Muallimin 9

Bandırma 385
Basın Birliği 253
Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü 454, 476
*Batı Şan Eserlerinden Seçilmiş Opera Arya*ları 343
Bay Meşulam 443
Bay Ojalvo 443
Bayer 315
Bedri Rahmi Eyüboğlu 400
Bedriye Atsız (Nihal Atsız'ın eşi) 338
Beethoven 55
Behice Boran 32, 363, 455, 539
Belçika 359
Benim Aşkım (Sabahattin Ali) 235
Bergama 385
Beria Bayer 95, 99, 169
Berlin 45, 52, 82, 315, 317, 321, 322, 356, 395, 419
Bernard Shaw 258, 259
Berrak Kitabevi 463
Beyaz Geceler (Dostoyevski) 126, 132
Beyaz Yele (Jack London) 131
Beyaz Zambak 522
Biliyor musunuz? (Sabahattin Ali) 515
Bir Aşk Masalı (Sabahattin Ali) 467, 482
Bir Delikanlı'nın Hikâyesi (Sabahattin Ali) 136
Bir Gemici Hikâyesi (Sabahattin Ali) 200
Bir Orman Hikâyesi (Sabahattin Ali) 308
Bir Siyah Famila İçin (Sabahattin Ali) 308
Bir Skandal (Sabahattin Ali) 169
Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi (Sabahattin Ali) 58, 136
Birkaç Şair (Hüseyin Cahit Yalçın) 246
Birlik 207
Bolu 251, 252, 256, 257, 260, 261, 264, 544
  Karacasu Köyü 256
Bolu Dağı 544
Bolu Oteli 252, 260
Bolu Ziraat Bankası 260
Bordeaux 42
Bozkurt 363
Bozkurtların Ölümü (Nihal Atsız) 337
Böbrek (Sabahattin Ali) 482-485
Bros 510
Bulgar Konsolosluğu 155
Bulgar Mezarlığı Meselesi 155, 179
Bulgaristan 539
  Razgrad 155, 179
Burhan Belge 332
Burhaniye Pelitköy 223
Bursa 61, 273, 274, 393, 394, 482, 484
  İhsaniye Köyü 274
  Orhangazi-Orhaneli 61
  Bursa Cezaevi 394
Bursa Erkek Lisesi 274
Bursa Muallim Mektebi 274
Büyük Doğu 383, 463, 497

Cahide Arif 134, 278
Cami Baykurt 419, 434, 451, 463, 467
Candarma Bekir (Sabahattin Ali) 278, 303, 308
Carl Ebert 349
Carmen (Prospere Merimeé) 125, 126, 131
Carnot Lisesi 16
Celal Cündoğlu 502
Cemal Hakkı [Selek] 365, 371
Cemal Kutay 111, 144
Cemil Rıza 123
Cemil Sait Barlas 497, 536
Cenap Muhiddin 231
Cevdet (Aliye Ali'nin kuzeni Münevver Hanım'ın eşi) 405, 408
Cevdet Kerim 179
Cevdet Kudret Solok 16, 82, 500, 501
Chicago Üniversitesi 500
Chopin 55
Cici 408-410, 415
Colomba (Prospere Merimeé) 125, 131
Cumartesi 505, 516
Cumhuriyet Halk Fırkası 32, 61
Cumhuriyet Vapuru 196

Çağlayan 73
Çalıkuşu (Reşat Nuri Güntekin) 347

Çanakkale 105, 125, 131, 207, 251
Çanakkale'ye Yürüyüş (Nihat Atsız) 207
Çankırı 412, 413
Çankırı Güneş İlkokulu 413
Çapa Öğretmen Okulu 83, 205
Çapa Tevfik 116
Çınaraltı 396
Çingeneler 131
Çocuklar Gibi (Sabahattin Ali) 147
Çocukluğum (Maksim Gorki) 253

Dağlar (Sabahattin Ali) 100, 273
Dağlar ve Rüzgâr (Sabahattin Ali) 235
Dahiliye Vekâleti 325, 484, 522
Dahiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü 325
Danıştay 490
Dante 50, 94
Daüssıla (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Değirmen (Sabahattin Ali) 48, 58, 136, 200, 237, 246, 263, 278, 281, 283, 286, 310, 339, 365
Değirmenimin Mektupları (Alphonse Daudet) 100
Demir Ökçe (Jack London) 132, 193
Demokrasi 498, 526, 532
Demokrat 423, 446, 456, 533
Demokrat İzmir 498
Demokrat Parti 498, 533
Deniz Tutması (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Denizin Çağırışı (Kemal Bilbaşar) 399
Denizli 134
Der Fall von Paris (*Paris Düşerken*, Ilya Ehrenburg) 510
Der Pharao (*Firavun*, Bross) 510
Deutsches Institut für Auslander 13
Devlerin Ölümü (Sabahattin Ali) 482
Devlet Konservatuvarı Müdürlüğü 373
Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 373
Die Heilige und ihr Narr (*Azize Soytarısı* ve Agnes Günther) 56
Dijon (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Dijon 16, 17, 59, 60
Dikili 385
Dil Bayramı 111
Dil Encümeni 21
Dinozorusların Ölümü (Sabahattin Ali) 467
Doğan Kardeş 543
Doğuş 101
Dolmabahçe Sarayı 313
Dost 463
Dost Mektuplar (Yaşar Nabi Nayır) 332, 351
Dostoyevski 126
Dr. Hikmet Kıvılcımlı 21
Dr. Şefik Hüsnü Değmer 463, 539
Dr. Karl Jahn 511
Dresden 52, 54
Dün ve Yarın Kütüphanesi 253
Dünya 417
Dürriye 121, 123
Düşkün Kadın (Greta Garbo) 174
Düzce 544

Edebiyat Fakültesi Talebe Heyeti 123
Edgar Ellen Poe 132
Edibe Hanım (Sabahattin Ali'nin 1946 yazında Çengelköy'de iki odasını kiraladığı yalının sahiplerinden) 473
Edirne 61
Edremit 9, 33, 67, 68, 70, 103
Zeytinli Çayı 361
Edremit İptidai Mektebi 9
El (Guy de Maupassant) 132
Elaziz (Elazığ) 361
Emel Matbaası 434
Emile (Jean Jack Rousseau) 57
Emin Karakuş 422, 499, 500
Emin Türe 255
Emin Türk Eliçin 500, 542
Enver Necati 75, 93, 153, 222, 316
Erenköy Kız Lisesi 288
Erol Güney 504, 509
Esat Adil Müstecaplıoğlu 421, 426, 436, 446, 453, 455, 456, 461, 463, 465, 467,

469, 475, 481, 482, 484, 486, 488, 493, 523, 527
Esat Mahmut Karakurt 366
Esirler (Sabahattin Ali) 200, 313, 337
Eskisi Gibi (Sabahattin Ali) 137
Eskişehir 250, 349

Fahrünnisa (Hayrünnisa Başotaç'ın kardeşi) 298
Faik Dıranas 75, 82-84, 123, 128, 190, 192, 193, 198, 203, 270
Falih Rıfkı Atay (ayrıca bkz. Falih Rıfkı Davası) 497, 515
Falih Rıfkı Davası 497, 499
Faruk Nafiz Çamlıbel 224, 261
Fatma İlhan (Ayşe Sıtkı İlhan'ın kardeşi) 139, 169, 171, 189, 192, 193, 195, 198, 201, 204, 211, 244, 248, 251, 252, 257, 258, 260, 262, 270, 309
Fazıl Hüsnü Dağlarca 400
Feridun Fazıl Tülbentçi 451
Ferit Sami 25
Fethi Okyar 61
Fırtına Müjdecisi (Maksim Gorki) 132
Fikir Hareketleri 246, 258
Fikret Şenyuva (Sabahattin Ali'nin erkek kardeşi) 11, 70, 71, 103, 174, 182, 183, 274, 327, 361, 369
Filiz Ali 7, 8, 43, 84, 323, 351, 369, 386, 387, 389, 405, 406, 408-411, 413-415, 453, 455, 470-473, 481, 484, 486, 488, 500, 501-505, 508-510, 514, 515, 541-543
Fontamara (Ignazio Silone) 383, 398, 456
Frankfurt 315
Fransa 15, 16, 32, 353, 359
Fransız Hastanesi 125
Früchte des Zorn (*Gazap Üzümleri*, John Steinbeck) 510

G.A. de Gaillavet 373
Gabriel 136
Gazi Eğitim Enstitüsü 343
Gazi Paşa 275
Gazi Terbiye Enstitüsü 54, 61, 246
Gece Gelen Telgraf (Nâzım Hikmet) 155
Gelibolu 251
Genç Arkadaş (Sabahattin Ali) 529, 535
Gençlerbirliği 146
George Sand 332
Gerçek 465
Gerede 544
Giresun 491
Goethe 220
Gökbörü 396
Gönen 11
Gönen Bostan Nahiyesi 11
Görüşler 465
Greta Garbo 174
Grieg 56
Guido da Verona 105
Gurbet Hapishanesi (Sabahattin Ali) 192
Guy de Maupassant 132
Gümüşhane 124
Gün 453, 463, 465, 481-483, 485, 487, 536
Güney Postası 530
Günizm 419
Güven 434
Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü 373

Haber 242, 359
Hafız Osman 73
Hakikat 359, 366, 371, 379
Hakimiyet-i Milliye 271
Hakkı Tarık Us 65, 253
Halil Bedi Erses 343
Halil Lütfü Dördüncü 365, 463
Halil Vedat Fıratlı 72
Halit Fahri Ozansoy 16
Halkın Sesi 406
Haluk Yetiş 499, 516-518, 527, 528, 538, 545
Hamburg 52
Hamit Sadi Bey 288
Hamlet (Shakespeare) 79
Harp ve Sulh (Tolstoy) 393
Hasan Âli - Kenan Döner Komedisi (Sabahattin Ali) 497, 529

Hasan Âli Yücel 254, 260, 329, 393, 349, 424, 429, 504
Hasan İzzettin Dinamo 400
Hasan Tural 539
Hasip Ahmet 303
Hasserade 44
Haşim Nezihi Okay 217
Hatice Hanım (Sabahattin Ali'nin anne-annesi) 361
Havran 385
Hayat 15-17, 50
Haydar Rıfat 253, 335
Haydarpaşa Lisesi 318, 319
Hayrullah Örs 54
Hayrünnisa Başotaç 289, 293, 294
Hayrünnisa Boratav 315, 317, 322
Heidelberg 315
Hermanswerder 47
Hikmet Bayur 259
Hilmi Paşa 108
Hofbräuhaus 317
Hofrat W. Koller 325
Hollanda 359, 511
Homeros 50
Hölle der Barmherzigkeit (*Merhamet Cehennemi*, Norah Lofts) 510
Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti 498
Hürriyet 422
Hüsamettin Özdoğu 21
Hüseyin Cahit Yalçın 246
Hüseyin Rahmi Gürpınar 108

Ignazio Silone 383
Ilya Ehrenburg 510
Irmak 74
Ivan Bunin 332

İbnülemin Mahmut Kemal İnal 231
İbrahim Ethem Bey 267
İctihad 534
İçimizdeki Şeytan (Sabahattin Ali) 353, 358, 359, 365, 397
İçimizdeki Şeytanlar (Nihal Atsız) 397
İhap Hulusi Görey 434
İhsan Sungur 343
İkinci Dünya Savaşı 253, 353, 359, 419
İkinci Tan Olayları 541
İleri 463
İlhan Mevlüt 102
İlhan Şevket 181
İlyada 50
İngiltere 353
İnönü Ansiklopedisi 383, 391
İntihar (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
İskender Fahrettin Sertelli 366
İsmail Hakkı Balamir 394
İsmail Hakkı Baltacıoğlu 345, 532
İsmet İnönü
İsmail Kemal 479
İsmet Paşa Kız Enstitüsü 358, 401
İsmet Rasin Tümtürk 529
İstanbul 7, 15, 16, 25, 32, 41, 72, 80, 82, 89, 92, 101, 120, 137, 143, 150, 174, 179, 181, 193, 195, 248, 251, 253, 254, 259, 261, 276, 279, 289, 293, 300, 303, 305, 327, 330, 335, 338, 341, 351, 371, 381, 386, 389, 397, 411, 416, 417, 436, 440, 442, 443, 445, 449, 454, 455, 463, 465, 470, 471, 479, 485, 489-491, 494, 503, 505, 506, 514, 516, 518, 522, 531, 533, 544
6. Vakıf Han 459
Adalar 411
Ahırkapı 218
Altunizade 394
Ankara Caddesi 263, 303, 304, 310, 330, 335, 416, 417, 442, 499
Babıali Caddesi 365
Bankalar Caddesi 479
Bebek 511
Beyazıt 202-203
Beyoğlu 63, 167, 434, 436, 442, 454, 476, 489, 490, 506
Büyükdere 353, 411
Çamlıca 345, 394
Çemberlitaş 436
Çengelköy 25, 473
Emirgan 29, 44

Erenköy 120, 188, 288
Galata 459, 467, 479
Göztepe 300
İstiklal Caddesi 506
İzzettin Han 499
Kadıköy 121, 286, 544
Kandilli 187-190, 196, 201, 278
Kanlıca 80, 137
Karacaahmet 509
Kumbaracı Yokuşu 434, 436, 442, 445, 454, 476, 489, 490
Merkez Han 467, 479
Moda 509, 510
Pangaltı 332
Prevoyans Hanı 443
Samatya 251, 261
Sirkeci 23, 252
Şehzadebaşı 108
Tahtakale 443
Takrir-i Sûkun Kanunu 21
Taşkışla 279, 300
Tophane 481
Tünel 63, 167, 434, 436, 442, 445, 454, 476, 489, 490, 506
Üsküdar 499, 509, 529
Yeşilköy 311
İstanbul Emniyet Müdürlüğü 514
İstanbul İşçi Kulübü 463
İstanbul İşçi Sendikalar Birliği 463
İstanbul Örfi İdare Komutanlığı 523, 527
İstanbul Tevfikhanesi (Hapishanesi) 509
İstanbul Üniversitesi 155, 288
İstek 182
İsveç 440
İsviçre 443, 494
İş Bankası Ankara Yenişehir Şubesi 543
İtalya 135, 359, 383
İzmir 61, 88, 92, 93, 100, 105, 115, 124, 125, 126, 131, 133, 150, 251, 256, 259, 275, 308, 385, 386, 389, 405-408, 410, 411, 415, 440, 463, 497, 498, 503, 516, 523, 541
Bayraklı 276
İnciraltı Plajı 407
İnönü Tramvay Caddesi 406
Karataş 305, 406
İzmir Atatürk Lisesi 408, 440
İzmir Erkek Lisesi 100, 126, 133, 247, 274
İzmir Erkek Muallim Lisesi 247, 307
İzmir Karataş Ortamektebi
İzmir Kız Lisesi 126, 288
İzmit 95, 440, 445, 527, 528, 531, 533, 544
İzmit Dağı 544
İzmit Kâğıt Fabrikası 440, 445

Jack London 131
Japonya 419
Jean Jacques Rousseau 57
Joachimstaler Gymnasium 13
John Steinbeck 510
Jul Sezar (Shakespeare) 79

Kabataş Erkek Lisesi 75
Kadıköy Evlenme Memurluğu 286
Kadıköy Nüfus Memurluğu 286
Kadıköy Ortamektebi 121
Kadro 127
Kağnı (Sabahattin Ali) 169, 313, 336, 339
Kahire 103
Kahramanmaraş 144
Kalp Mantığı (G.A. Gaillavet-Robert de Flers) 373
Kamuran Başotaç 330
Kanal (Sabahattin Ali) 246
Kanal (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Kandilli Kız Lisesi 187-189, 196, 201, 278
Kandilli Rasathanesi 196
Kanlı Melek 108
Karikatür 535
Karpiç 410
Kars 272
Kastamonu 93, 94, 141, 189
Kautsky 253
Kayseri 361
Kazım Nami Duru 149
Kazım Paşa 274
Kazlar (Sabahattin Ali) 303, 308

Kemal (Aliye Ali'nin erkek kardeşi) 405
Kemal Bilbaşar 399
Kemal Tahir 394, 398, 399
Kenan Hulusi Koray 17
Kenan Yusuf Sertel 335, 351
Kerim Sadi 253
Kerime Nadir Azrak 366
Kırım 456
Kırlangıçlar (Sabahattin Ali) 237, 308
Kırklareli Sazara Köyü 539
Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesi 539
Kırşehir Çiçekdağı 254
Kızılcahamam 544
Kızılcullu Köy Enstitüsü 144
Kiyeze 224
Knut Hamsun 52, 132
Koblenz 315
Komik-i Şehir (Sabahattin Ali) 286, 304, 308
Konya 65, 75, 77, 83, 87, 88, 91, 92, 94-97, 100, 101, 104, 105
Aziziye Caddesi 143
Çayır Bağları 146
Meram Bağları 146
Konya Asliye Ceza Mahkemesi 155
Konya Halk Fırkası 124
Konya Hapishanesi 111, 177, 186, 223, 224, 227
Konya İdman Yurdu 146
Konya Kız Muallim Mektebi 124, 194
Konya Mektebi 97
Konya Muhtelit Ortamektep 65, 77, 87, 91, 97, 112, 113
Konya Muallimler Birliği 110, 193
Konya Muallimler Tasarruf Sandığı 113
Konya Valiliği 267
Koyun Masalı (Sabahattin Ali) 482
Koyunlar, Köpekler, Kurtlar (Sabahattin Ali) 467
Köln 315
Köy Enstitülüleri 54, 359, 424-426, 428
Kurtarılamayan Şaheser (Sabahattin Ali) 48, 136
Kuyucaklı Yusuf (Sabahattin Ali) 110-112, 313, 323, 335, 337, 365
Kültür Bakanlığı Yayın Direktörlüğü 317, 321, 322
Kültür Direktörlüğü 375
Kürk Mantolu Madonna (Sabahattin Ali) 82, 359, 366, 383, 395
Kürşad 224, 337

L'idiot (*Budala*, Dostoyevski) 258
La Turquie 442, 463
Lamartine 191
Laz İsmail 21
Le Journal d'Orient 359
Lenin 259, 265
Leyla ile Mecnun 182, 209
Lütfi Ay 439
Lütfiye 275

M.Geraskof 303
Maarif Kütüphanesi 231
Maarif Vekâleti Neşriyat Kalembaşılığı 316
Maarif Vekilliği 373, 391
Maarif Vekilliği İnönü Ansiklopedisi Bürosu 391
Madame de P... a Madame de G (*Köy Papazı Aubain*, P. Merimee) 131
Madrid 337
Mahmut Cevdet 319
Mahmut Dikerdem 507
Maksim Gorki 308
Malatya Hapishanesi 394
Malımpaşa 497, 502
Mamedo 339
Manifest 277
Mardin 124, 275
Mari Gerekmezyan 501
Maria Puder 82
Markopaşa 463, 470, 471, 492-495, 497, 513-518, 531-534 536, 538
Marmara Film Stüdyosu 522
Matbuat Cemiyeti 253
Matbuat Kanunu 65

Max Nordau 267
Maya Sanat Galerisi 465
Mediha Esenel Berkes 472, 539
Mefkureci 74
Mehmed Hamdi Bey 149
Mehmet Ali Aybar 487, 497, 500, 507, 541, 544
Mehmet Ali Cimcoz 465, 479, 501, 505, 509, 539
Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık'ın takma adı) 333
Mehmet Asım Us 253
Mehmet Cavit Bey (Balıkesir Milletvekili)
Mehmet Emin Soysal 144
Mehpare Taşduman 83
Mektep 25, 47, 136, 276, 412
Melahat Kemal 23, 26, 31, 35, 37, 39, 45, 47, 51, 53, 54, 56, 81, 120, 138, 258
Melahat Muhtar 143
Melih Cevdet Anday 500, 501
Memleket Hikâyeleri (Refik Halit Karay) 347
Memleketimden İnsan Manzaraları (Nâzım Hikmet) 393, 396
Mensonges Conventionnels 267
Merhumpaşa 497, 502
Mersin 272, 288
Meşale 16, 17, 283
Mezat (Overcenko) 132
Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü 235, 281
Milli Kalkınma Partisi 463
Milli Müdafaa Vekaleti 412
Milli Türk Talebe Birliği 155
Mirliva Muzaffer 67, 68
Mim Mim Grubu 253
Mozart 55
Muallim Ahmet Halit Kitabevi 381
Muallim Kadri 271
Muallim Kemal 73
Muhittin Emin 41
Muallimler Birliği 112, 113
Muhtar Bey (Melahat Muhtar'ın babası) 143, 145
Musiki Muallim Mektebi (Müzik Öğretmen Okulu) 275, 356
Mustafa (Mim) Uykusuz 514, 515, 522, 536
Mustafa Lütfü 274
Mustafa Necati Uğural 16
Mustafa Seyit Sutüven 33, 72, 73, 104, 148, 183, 385, 386, 414
Muvaffak Şeref 500
Muzaffer Sander 505
Muzaffer Şerif Başoğlu 497
Mücap Ofluoğlu 514, 515, 522, 523
Müfide Ertüzün (Sabahattin Ali'nin dayısı Operatör Doktor Rifat Ali Ertüzün'ün eşi) 89, 95, 99, 117, 130, 160, 168, 174
Mükerrem Kâmil Su 366
Mülazım Mehmet Efendi (Sabahattin Ali'nin annesinin babası) 12
Mülhime Gökbudak (Sabahattin Ali'nin avukatı) 530
Mümtaz M. 167, 355
Münevver (Aliye Ali'nin dayısının kızı) 337, 405, 408, 453
Münevver Yusuf 179
Münih 122, 123, 155, 315, 317
Müzehher Vâ-nû 501, 544

N. Papazoğlu 340
Nahit Cemal 127, 207-209, 272
Nahit Sırrı Örik 332, 351, 391
Nahit Vedat Fıratlı 72, 138
Nail Vahdeti 235
Nam Basımevi 489, 490
Nasıl Döneceğim (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Naşit Özcan (Komîk-i Şehir)
Nâzım Berksoy 521, 523, 525
Nâzım Hikmet 61, 65, 167, 179, 202, 224, 235, 243, 259, 349, 357, 358, 394, 397, 400, 401
Naziler 377
Nazilli 275, 319

Nazmi Ay (Sabahattin Ali'nin dayısı) 70, 73, 148, 160, 173, 182, 183, 361, 375, 385, 386
Nea Fuşi 339
Necip Fazıl Kısakürek 497
Necmi Sarı 500
Nereye Gidiyoruz? (Aziz Nesin) 514
Nevin Akkaya 501, 522
Nevzat Adnan 124
Nezahat 136, 150, 244, 247
Nietszche 250
Nihal Atsız 225, 337, 356, 397, 403, 497, 529, 542
Nihat Adil 329
Nihat Sami Banarlı 337
Nilüfer Saygun 385
Nilüfer Vapuru 251
Niyazi Ağırnaslı 500
Niyazi Berkes 500, 539
Norah Lofts 510
Noror 463
Norveç 359
Nurullah Ataç 191, 197
Nurullah Berk 400
Nusret Hızır 504

Oktay Rifat 332, 333
Opera (Sabri Esat Siyavuşgil) 15, 343
Orhan Erkip 502
Orhan Kemal 394, 398, 399
Orhan Seyfi Orhon 457
Orhan Şaik Gökyay 27, 373
Orhan Veli Kanık 332, 333
Osman Faruk Bey 54
Overcenko 132

Ömer Faruk Bey
Ömer Lütfü Bey 54, 56
Öyle Günler Gördüm ki (Sabahattin Ali) 268
Özsoy Operası (Adnan Saygun) 235

Paris 359
Paşadağlar 414
Paşakapısı Cezaevi (Üsküdar Cezaevi) 497, 499, 509
Pelitköylü Mehmet Bey 11
Peride Celal Yönsel 366
Pertev (Pertev Naili Boratav'ın kuzeni) 91
Pertev Naili Boratav 32, 43, 69, 74, 75, 83, 84, 91, 93, 96, 123, 128, 136, 147, 148, 150, 152, 153, 170, 179, 181-183, 191, 193, 195, 197, 198, 200, 201, 203-205, 209, 218-220, 222-224, 227, 238, 240, 243, 248, 257, 270, 279, 288, 305, 309, 315, 317, 321, 322, 409, 455, 496, 539
Peyami Safa 196
Pol ve Virjini (Bernardin de Saint Pierre) 209
Polonezköyü 499, 509
Polonya 353, 377, 416
Potsdam 16, 19, 23, 25, 32, 33, 36, 39, 48, 50, 52, 60
Prof. Dr. H. Ritter 511
Prosper Mérimée 131
Puşkin 131

Raife Hakkı 121
Raşid Kemali 394
Rauf Çallılar 452, 459
Rebia Şeref (Muvaffak Şeref'in eşi) 405, 500, 510
Recep Peker 535
Refik Halit Karay 195, 347
Remzi Atıl 494
Remzi Bengi 263, 303, 304, 310
Remzi Kitabevi 263, 303, 304, 365, 505
Ren Kızları (Werter Fuetter) 146
Resimli Ay 61, 72, 200
Reşat Nuri Güntekin 347, 399
Reşat Şemsettin Sirer 248
Reşit Galip 199
Reşit Mazhar Ertüzün (Sabahattin Ali'nin dayısı Operatör Doktor Rifal Ali Ertüzün'ün oğlu) 159

Rıfat Ali Ertüzün (Sabahattin Ali'nin dayısı Operatör Doktor) 11, 89, 95, 99, 129, 159, 372
Robert de Flers 373
Roma 383
Romeo ve Juliet (Shakespeare) 79
Ruhi Naci Sağdıç 72, 73, 223
Rüştü Şardağ 472
Rüzgâr (Sabahattin Ali) 74, 100, 136, 170, 273
SA 167, 289, 325, 331, 408, 413, 415, 500
Sabahattin Ali 5, 7-9, 12, 13, 15, 21, 25, 32, 33, 60, 65, 72, 73, 82, 105, 108, 110, 113, 120, 125, 126, 131, 143, 147, 148, 155, 159, 173, 182, 218, 223, 224, 227, 235, 250, 273, 281, 283-289, 291, 293, 295, 297, 299, 311, 313, 316, 317, 321-323, 327, 329-331, 333, 337, 341, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 356, 359, 361, 365, 367, 369, 371-373, 379, 383, 386, 391, 393, 398, 403, 406, 408-411, 413-415, 417, 419, 423, 424, 434, 435, 440, 443, 446, 451, 454, 455, 458, 463, 465, 467, 469-473, 475, 482, 487, 493, 497, 499, 500-509, 513-515, 530, 537, 539, 541-544
Sabiha Sertel 253, 341, 416, 417, 463, 509
Sabri Esat Siyavuşgil 17, 31
Sacit Öğel 514
Sadri Ertem 325
Saffet Arıkan 323
Sağırdere (Kemal Tahir) 394
Sait Faik Abasıyanık 399
Salih Başotaç (Sabahattin Ali'nin babasının kuzeni) 120, 289
Salih Zeki 52
Samim Kocagöz 491
Samiye Hanım (Sabahattin Ali'nin 1946 yazında Çengelköy'de iki odasını kiraladığı yalının sahiplerinden) 473
Samsun 253, 254
Saniye Hanım (Sabahattin Ali'nin babaannesi) 500
Sarhoş (Sabahattin Ali) 221, 308
Savaştepe 385
Sefer Aytekin 399
Sefir Kemalettin Paşa 52
Seher Hanım (Mehmet Ali Aybar'ın annesi, Sabahatti Ali'nin babaannesinin kardeşi) 500
Selahattin Bey (Yüzbaşı, Sabahattin Ali'nin babası) 67
Selanik 339
Selçukspor 193
Sendika 463
Serbest Cumhuriyet Fırkası 61
Sermet Çifter 423
Server İskit 451
Servet-i Fünun 15, 17
Servi (Sabahattin Ali) 178, 181
Ses (Sabahattin Ali) 323, 351
Ses 463
Sevim Sertel 509
Shakespeare 79, 272
Shakespeare Meselesi (Sabahattin Ali) 272
Shaye 258
Sınıf Kavgası (Kautsky) 253
Sırça Köşk (Sabahattin Ali) 467, 482, 483, 498, 505
Sırrı Sanlı 406
Sinop 122, 139, 140, 169, 182, 193, 195, 203, 205, 213, 217-219, 238, 248, 251, 261, 262, 302
Sinop Hapishanesi 115, 218, 219
Sinop Kalesi 195
Siret Aybar (Mehmet Aybar'ın eşi) 500, 544
Sokrat 82
Soma 385
Son Asır Türk Şairleri (İbnülemin Mahmut Kemal İnal) 231
Son Saat 523
Sosyal Demokrat 419
Sosyalist Devrim Partisi 487
Sovyetler Birliği 363
Soyadı Kanunu 235
Stad Matbaası 514
Stanford Üniversitesi 32

Strasbourg 17
Stutgart 315, 325
Suat Derviş Baraner 398, 399
Sultanahmet Cezaevi (İstanbul Tevkifhanesi) 497, 508
Süheyla Conkman (Sabahattin Ali'nin kız kardeşi) 71, 103, 183, 330, 331, 361, 369, 503
Süleyman 194, 219
Sümerbank 445, 489, 490
Sümerbank İplik Dokuma Müessesesi 445
Süreyya Ağaoğlu 355
Süreyya Paşa 155, 202
Süreyya Sungar (?) 445
Sutüven (Mustafa Seyit Sutüven) 33, 72, 73, 104, 183, 223, 385, 386, 414, 415

Şaka 535
Şatolar (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Şerif Cimcoz 543
Şerif Hulusi [Kurbanoğlu] 514-516, 522
Şevket Süreyya Aydemir 355
Şükrü Hazım Tiner 333

T.B.M.M 149, 377
Tahsin Akıncı 357, 358
Tahsin Demiray 337
Taksim Gazinosu 507
Talim ve Tedrise Kendi Kendine Faaliyet Prensibi (M. Geraskof) 303
Talim ve Terbiye Dairesi 235
Tan 313, 323, 341, 359, 365, 416, 417, 419, 434, 463, 465, 476, 516, 541
Tan Olayları ayrıca bkz. İkinci Tan Olayları 434, 463, 541
Tarık Edip 443
Tarık Edip ve Şürekası Kütüphanesi 443
Tarsus 288
Tasvir 416, 498, 526
Tasvir-i Efkar 253, 359
Tedrisat Müdürlüğü 218
Templin 13
Tercüme Bürosu 424, 504
Tercüme Dergisi 435
Tımarhane 149
Tokatlıyan Oteli 470
Tolstoy 393
Tosca 17
Tosun Ömer 235
Trabzon Lisesi 75
Türk Hikâyeleri Antolojisi 325
Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi 61
Türk Dil Kurultayı 111, 313
Türk Dili Tetkik Cemiyeti Sinop Merkezi 217
Türkiye İşçi Partisi 455, 487, 500
Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 463, 539
Türkiye Sosyalist Partisi 463, 465
Türkü Matbaası 481

Ulus 353, 358, 456, 543
Ulvi Cemal Erkin 343
Ulviye Sütüven (Mustafa Seyit Sütüven'in eşi) 385, 415

Üç Selvi (Nâzım Hikmet) 259
Ümran Öktem 500

Vakit 335, 363
Vâlâ Ebüzziya 501, 541, 544
Vâlâ Nurettin 501
Varlık 235, 237, 246, 272, 313, 332, 337, 339, 351
Varlık Vergisi 377, 383
Varşova 383
Vasfi Mahir Kocatürk 17
Vatan 377, 496, 516, 519, 521
Vedat Baykurt 423, 437, 441, 446, 451, 461, 465, 467, 469, 475, 477, 489, 490
Viyolonsel (Sabahattin Ali) 17, 283, 308

Wagner 56
Werner Fuetteter 146
Wiesbaden 315

Yaban (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) 206
Yakup Kadri Karaosmanoğlu 185, 399
Yapı Kredi Bankası 423
Yarın 463
Yargıtay 463, 497
Yaşar Nabi Nayır 16, 332, 351
Yaşayan İnsanlar Cehennemi (Guido de Verona)
Yatakhane ve Saatler (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Yedi Meşale 16
Yedigün 535
Yeni Adam 345
Yeni Anadolu 110-112, 144, 165, 169, 271
Yeni Anadolu Matbaası 165
Yeni Asır 498
Yeni Dünya (Sabahattin Ali) 383, 395
Yeni Dünya 419, 423, 434, 446, 454, 463, 465, 467, 469, 476, 482, 484
Yeni Kitapçı 330, 335, 351
Yeni Ses 271
Yeni Türkiye Mektebi 83
Yenigün 11
Yeşil Gece (Reşat Nuri Güntekin) 399
Yığın 463
Yılbaşı (Sabri Esat Siyavuşgil) 15
Yıldız Arkadaşlığı (Nietszche) 250
Yıldız Sertel 250, 509
Yıldızlar (Alphonse Daudet) 100
Yirmi Sekiz 82
Yonga Ömer 235
Yozgat 16, 117
Yunus Nadi Abalıoğlu 365, 371
Yurt ve Dünya 32, 363, 396, 455
Yusuf Ahıskalı 523
Yüksek Muallim Mektebi 75, 83
Yürüyüş 207, 396
Yüzbaşı Selahattin Bey 67
Yüzbaşının Kızı (Puşkin) 131
Zafername (Ziya Paşa) 193
Zağar Mehmed 246
Zahide Nail 45, 52, 54-56
Zaman 144
Zekeriya Sertel 253, 341, 416, 417, 437, 453, 463, 472, 499, 500, 509
Zeki Baştımar 393, 395
Zeki Dıranas (Faik Dıranas'ın kardeşi) 193
Zihniye Ay 173, 274
Zincirli Hürriyet 487, 497, 539, 541, 544
Ziya Osman Saba 16
Ziya Paşa 193
Ziyad Ebüzziya 541
Zübeyde 97, 101, 118, 275

İhtiyarlığımda çekilmez bir adam olacağım hakkındaki iltifatına teşekkür ederim. Ama bu tahminin doğru çıkmayacak sanırım. Çünkü ihtiyarlayacağımı kim söyledi. Hep genç kalacağım.

Kitapta, Sabahattin Ali'nin ailesine, arkadaşlarına ve iş ortaklarına yazdığı mektuplarla, Sabahattin Ali'ye ailesi, Nâzım Hikmet, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Mehmet Ali Aybar, Mehmet Ali Cimcoz, Aziz Nesin, Melahat Togar, Ayşe Sıtkı İlhan, Nihal Atsız, Cemal Kutay, Samim Kocagöz başta olmak üzere arkadaşları ve öğrencileri tarafından gönderilen, *Markopaşa* ve *Yeni Dünya*'nın kuruluşunda yazılan mektuplar ve resmi yazışmalar bulunmaktadır.

Bu mektupların Sabahattin Ali'nin edebi kimliğinin oluşumuna ışık tutan metinler olduğunu, okuduklarını, yazdıklarını ve yazacaklarını anlattığı mektupların yazarın notları olarak da okunabileceğini özellikle belirtilmelidir.

Hep Genç Kalacağım'da bir araya getirilen mektuplar sadece Sabahattin Ali'nin hayatına tanıklık etmekle kalmıyor, Cumhuriyet'in ilk on yılında Ankara'da yaşam, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ortam ve Türkiye'de giderek cadı avına dönüşen sol görüşlü kişilerin tutuklanması gibi pek çok olayla ilgili tanıklıklara da yer veriyor.

ISBN 978-975-08-1409-9
32 TL
9 789750 814099